

11

11

1992

مەرھۇم شائىر قۇربان ئىمىننىڭ ھاياتىدىن كۆرۈنۈشلەر

پىشقەدەم شائىر قۇربان ئىمىن ئىجادىيەت ئۈستىدە .

قۇربان ئىمىن ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر ، مەدەنىيەت رېھىمىلار بىلەن بىكىر ئالماشتۇرماقتا .

قۇربان ئىمىن ئىدىيەدىن تاتلىق ، ئىمىن تۇرسۇنلار بىلەن سۆھبەتتە .

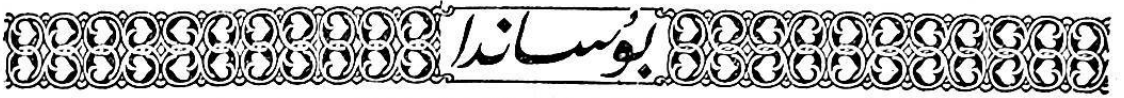
قۇربان ئىمىن پىشقەدەم سەنئەتكارلار بىلەن بىللە .

شائىرنىڭ ئائىلە تاۋاسىتلىرى .

نەسىرىي ئەسەرلەر

- 4 ..... ئارىسلان..... ئۇيۇقتىكى سۈرەتلەر (پوۋېست)
- 74 ..... ئا. قاھار..... ئاۋائى ھەيكىلى ئالدىدا (ھېكايە)
- 89 ..... م. ئىمىن..... خەتەرلىك كېسەل (ھېكايە)
- 104 ..... ز. سابىر..... چاڭ - توزان ئىچىدىكى گۈزەللىك (ئەدەبىي خاتىرە)

شېئىرلار

- 62 ..... ئا. ئۆتكۈر ..... مەلىكە ھەيكىلى
- 63 ..... ئى. تۇرسۇن ..... ئاماننىسا
- 64 ..... م. سادىق ..... مەلىكە ۋە ئون ئىككى مۇقام
- 66 ..... م. راشىدىن ..... ئۆكۈنۈش
- 70 ..... م. زەيدى ..... يۇرت قەدرى
- 70 ..... م. ئىمىراھمىم ..... شېئىرلار
- 72 ..... ئۇ. ئۆمەر ..... ئاچچىق - چۈچۈك سادالار
- 97 ..... ئۇ. ھۈھمەتئىمىن ..... شېئىرلار
- 99 ..... ئا. تۇردى ..... بىر كۈبلىتىلىق شېئىرلار
- 100 ..... ج. ئەمەت ..... يېشىل ھايات پەرىسى
- 101 ..... ك. ھۈسەيىن ..... ئەگەر تاڭغا يېتەلمىسەم يۇلتۇزلار
- 129 ..... م. بۇغرا ..... ئاي ئالدىدا، كۈن كەينىدە
- 132 ..... ئا. ھەسەن ..... قەلب ئاسمىنىدىن تاشچىلار
- 133 ..... ئە. قاھار ..... سەنئەتكار خەلققە ئېھتىرام

مۇھاكىمە ۋە تەقىرىز

134 ..... قاراشلىرىم..... بولات..... يېڭى شېئىرلار توغرىسىدا بەزى قاراشلىرىم.....

چەت ئەل ئەدەبىياتىدىن

144 ..... ئى. گاسكىل..... ئۆگەي قېرىندىشىم (ھېكايە).....

ئەدەبىي ھايات ۋە ئۇچۇرلار

157 ..... بېشقەدەم شائىر قۇربان ئىمىن ۋاپات بولدى.....
«تارىم» ژۇرنىلىنىڭ ژۇرنال ئارقىلىق ئوقۇتۇش كۇرسىغا ئوقۇغۇچى

160 ..... قوبۇل قىلىش ئېلانى.....

بۇ ساندىكى رەسىم ۋە ھۆسنىن خەتلەرنى مۇھەممەت ئايۇپ ئىشلىگەن

ئوپۇتتىكى سۈرەتلەر

(بۈۋۈپت)

كۈندۈز بىلەن تۈن باشلانغان قاچان قەيەردىن،
 چېگرا بىلمەس ۋە قېرىماس نىچۈن مۇھەببەت؟
 ئاتار تاڭلار بىزنىڭ، ئۆچكەن تاڭلار ئەجدادىنىڭ،
 ھايات ئاسار ھەر بىر تاڭدا ئۇپۇققا سۈرەت.
 كەچمىش چۈشلەر چاقىرىقلىرى بار سۈرەتلەردە،
 قۇياش بېرىپ كۆرگەچكىلا ئالىدۇ لەززەت.
 ۋاقىت ئېيتىپ بېرەلمەيدۇ تالاي نەرسىنى،
 ئىزلار سۆزلەر مۇھەببەتنى، سىرلارنى ئەبەت.
 — ئاپتوردىن

مەن خىزمەت ئېھتىياجى
 بىلەن كېلىسىپ بۇ قايىناق
 شەھەردە، بىلىرى يازنى ئوت
 كۈزدۈم. شۇ جەرياندا،
 تەڭرىتاغ تىزمىلىرى قۇ-

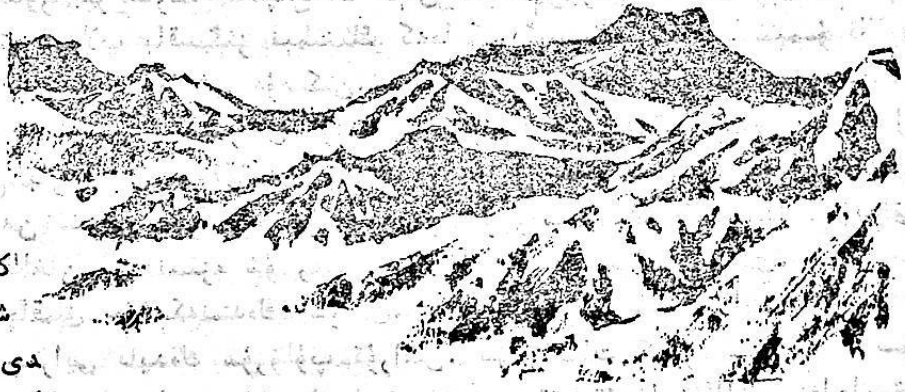

چاقلاپ ياتقان يۇرتىمىدىكى بۇلۇتلارغا قىلىچ كۆتۈرگەن ئەزىزەت تاغلار، يەرنى يېرىپ ياردانلار ياسىغان قىيانلىق دەريالار، تاشلىرىنىمۇ بوران ئۇچۇرىدىغان چۆل-جەزىرىلەر، ئالۋۇن تىترىگەن پايانسىز ئويمانلىق، شامالنىڭ ئايىغىنىمۇ كۆيدۈرىدىغان تونۇردەك قىزىق قۇملۇقلار، تېپىشماقتەك سىرلىق كۆك ئورمان، سۈت-قىمىزلار بۇلدۇقلىغان جۇلالىق يايلاق، يېنىك نەپەس ئېلىپ ياتقان زۇمرەت بوستانلىقلار-نىڭ مەنزىرىلىرى، دۇنيادا كەم ئۇچرايدىغان ئېگىز-پەستلىكتىكى مۇتلەق يۇقىرى پەرق تەبىئەتنىڭ ئاجايىپلىقىنى ناھايان قىلىپ، كۆڭلۈم ئالىمىدە كېچە - كۈندۈز جىلۋە قىلىپ تۇردى.

سېنتەبىرنىڭ باشلىرىدا، بىر كۈنى يىغىپۇەن باغچىسىغا سەيلىگە باردىم. تەبىئەتخۇمار بولغانلىقىمىدىن بولسا كېرەك، باغچانلاپ ياتقان رەڭدار گۈللۈكلەرنى، سۈزۈك ياپراقلىرىدا ئالتۇن نۇر تارقىتىۋاتقان دەرەخلەرنى بىرەر قۇر ئارىلاپ، ئۈزۈمۈ سەزمەيلا چىغىرىيول ئارقىلىق ۋەنشۇشەن تېغى ئۈستىگە چىقىپ قايتىمەن. چوققىدىكى قات-قات ئورمان كۆل تەرەپتىن كېلىۋاتقان يىمپەكتەك مەيىن شامالدا تەۋرەپ دولقۇنلىنىۋاتتى. يىراقتىن قايقارا كۆرىنىدىغان بۇ دەرەخزار قوزغىغان دولقۇن ئالتۇن ئاپتاپتا جىلۋە قىلىپ، رەڭگا-رەڭ مەنزىرە ھاسىل قىلاتتى. ماڭا ئۇ ياۋروپا رەسساملىرىنىڭ چوڭ ھەجىملىك ھاي بوياق رەسىملىرىدەك كۆرۈنىدى. تەڭرىتېغى، پامىر، تارباغاتاي تاغلىرىدىكى، بولۇپمۇ ئۈزۈم تۇغۇلۇپ ئۆسكەن ئالتاي تاغلىرىدىكى كۆك نۇردا تاۋلىنىپ، يېشىل زەڭگە چىلىنىپ بەزىدە گۈۋۈلدەپ، بەزىدە قورقۇنچىلۇق جىملىققا چۆكۈپ، سىرلىق تۇس ئالغان ئىپتىدائىي ئورمانلار ئېسىمگە چۈشتى. قۇلقىمغا قۇشلار سىمفونىيىسى ئاڭلىنىپ، بۇرنۇمغا دىۋىرقاي ھىدى پۇرىغانىدەك بولدى.

بىر ئاز ئايلىنىپ يۈرگەندىن كېيىن، ھاياتلىقنىڭ سېھرىي گۈزەللىكىنى كۆز - كۆز قىلىۋاتقان بۇ رەڭلەر دۇنياسى ئىچىدە جىددىي ئىشلەۋاتقان زىلۋا، زىبا بىر قىزنى ئۇچراتتىم. ئۇ رەسىم سىزىۋاتقانىكەن، پەرىشتەنىڭكىدەك جامالىنىڭ نۇرى كۆزلىرىمنى يورۇتقان دەك بولدى. يېقىنلاپ بارغىنىمنى كۆرۈپ بېشىمنى سىڭايان قىلىپ، كىشىنىڭ مەستلىكىنى كەلتۈرگۈدەك

كۈلدى. جىنەستە لەۋلەر قورشاشىدىكى سەدەپتەك چىشلار يالتىراپ كەتتى. سۈرمەلىك كۆزلەرنىڭ زۇمرەت شولىسى تېخىمۇ ياندى. بۇ كۆزلەر ئاپتاپ چۈشكەن سەھەردىكى

چۈشكەن سەھەردىكى

دېڭىزدەك شۇنداق تىنىق جىلۋىلىنىپ كۈلدىكى، مۇقەددەس بىر ھاياجان ئىچىدە جېنىمنىڭ چوڭقۇر بىر يېرى سىمابىتەك تىترەپ كەتتى. مەن مەسىت بولۇۋاتاتتىم، دەرھال ئۇنىڭغا ئىنىڭلىز تىلىدا سالام قىلدىم. ئۇ ماڭا خەنزۇ تىلىدا خېلىلا توغرا تەلەپپۇزدا جاۋاب قايتۇردى. شۇنىڭ بىلەن بىز بىر ئارىلاشما تىلدا پاراڭلىشىپ كەتتۇق.

— سىز تۈركمۇ؟ مەن فرانسوز.

— مەن ئۇيغۇر، تۈركىي تىل سىستېمىسىدىكى مىللەت ئادىمى. ئىسمىم قەيسەرە.

— ھە، ئۇيغۇرمەن دەڭ، بۇرۇن مەن ئۇيغۇرلارنى بىلمەيتتىم. بىر قېتىم گېرمانىيە

يىنىڭ ھامبۇرگ دېگەن يېرىدە بىر ئۇيغۇر كىشى بىلەن تونۇشۇپ قالدىم. ئۇ شۇ

دۆلەتنىڭ مۇخبىرى ئىكەن. كېيىنچە ئاز - تولا ماتېرىياللارنى ئوقۇدۇم. تۈزكەلەرغۇ

بىزگە تولمۇ تونۇش، - دېدى قىز كۈلۈمسىرەپ، مانا شۇ چاغدا مەن بىردىنلا قىز -

نىڭ ئۆزىدىن بەكرەك خۇمار كۆزلىرىنىڭ كۈلۈمسىرەيدىغانلىقىنى بايقاپ قالدىم. بۇ

كۆزلەردە پىكىرنىڭ جىلۋىلىرى، خىياللارنىڭ رەڭلىرى چاقنايتتى، - تونۇشۇپ

قالغىنىمىزغا خۇشالمەن. مېنى لوئىزا، دەپ چاقىرىشىڭىز بولىدۇ. سىزنىڭ ئىسمىڭىز

پادىشاھ كاتىنىنىڭ ئىسمىغا يېقىنكەن. ھىم، ئازراق چوڭ يۈرەكلىك قىلسام ئەيىبە

بۇيرۇمايسىز، رەنجىمىسىڭىز باياتىن تۇرغان جايىڭىزغا بېرىپ يەنە بىردەم تۇرۇپ

بەرسىڭىز، مەنزىرە رەسىمىگە جان كىرگۈزۈۋاتقان ئىدىڭىز.

— كۈزەلىنىڭ كۆڭلىنى قايتۇرۇش ئەيىب، خانقىز، - دېدىم مەنىمۇ ئانىلاچ

كۈلۈمسىرەپ ۋە ھېلىلا يىراقلارنى تاماشا قىلغان جايغا قايتىپ، ئوڭ پۈتۈمنى

يېقىلىپ ياتقان دەرەخ غولىنىڭ ئۈستىگە قويدۇم.

ئالاھەزەل بىرنەچچە مىنۇت ئاشۇنداق مودېل بولۇشقا توغرا كەلدى، ئاندىن

دەرەخ كۆلەڭگۈسىدىكى ياپىلاق تاش ئۈستىدە ئولتۇرۇپ، ئۇ سىزغان رەسىملەرنى

كۆردۈم. ئۇنىڭدا ئايدىڭدىكى قىز - يىگىتنىڭ، ئورماندىكى تاڭنىڭ، بۇلۇتتىكى تاغنىڭ،

باھاردىكى دەريانىڭ رەسىملىرى بار ئىدى. رەسىملەر بىر - بىرىدىن چىرايلىق،

نەپىس ئىدى. مەن سىزىملارنى، قىزنىڭ ئىستىداتىنى ماختىدىم. بىراق بەزى

رەسىملەردە نېمىدۇر بىر نەرسە كەمچىلدەك ھېس قىلدىم. بۇنى ئۇنىڭغا ئېيتتىم.

— ياخشىراق ئويلاپ باقسىڭىز نېمىنىڭ كەملىكى ئېسىڭىزگە كېلىشىمۇ قالار،

ئۇنىڭ ماڭا پايدىسى چوڭ بولۇشى مۇمكىن، - دېدى لوئىزا ئاپئاق يۈزلىرىگە

چۇۋۇلۇپ چۈشكەن ئالتۇن چاچلىرىنى تۈزىتىپ. ئۇنىڭ ھەرىكەتلىرىدە بىر خىل

جەزىبىلىك كۈچ بار ئىدى، - ئۆتكەن ھەپتىدە گۈزەل سەنئەت يۇرتىدىكى رەسىم

كۆزگەرمىسىدە مەن سىزنى كۆرگەن، شۇ چاغدىمۇ بىر رەسىمنىڭ ئالدىدا شۇنداق

خىيالغا پېتىپ قالغان ئىكەنسىز، شۇ رەسىمدىمۇ تاغ مەنزىرىسى بار ئىدى.

يېنىمىغىلا چاقماق چۈشكەندەك بولدى. مەن لوئىزاغا ئىختىيارسىز لەپىدە

قارىدىم. ئۇنىڭ چىرايى ئايدەك سۈزۈلۈپ تۇراتتى. شۇ زامات كۆز ئالدىمدا ئۇ

ئېيتقان كۆرۈنۈش پەيدا بولدى. شۇ چاغدا مەن بىر چەتتە تۇرغان ئالتۇن چاچلىق

قىزغا تىكىلىپ قارىغانىدىم. بۇ راست، خاتاسى يوق ھەقىقەت ئىدى. ئۇنىڭ باياتىن تونۇشتەك ئىسسىق چىراي كۆرۈنگىنىنىڭ سەۋەبى مانا نەدىكەن؟ ئاھ، پەرزىياتنىڭ ئالدىدا مېنى ئوسال قىلغان بۇ ئېسىم قۇرۇسۇن. مەن مەڭزىمنىڭ ئوتتەك قىزىپ كېتىۋاتقانلىقىنى سەزدىم.

— كەچۈرۈڭ ئوماق قىز، مەن... مەن ئۇنتۇپتىمەن، قاتىلاڭچىلىقتىن... راست بىز شۇنداق ئۇچراشقان، كۆزلىرىمىز ئۇچراشقان...

قىز قاقلاپ كۈلۈۋەتتى، گويا تاش ئۈستىگە ئېگىزدىن بىر كۈمۈزەك كۈمۈش تەڭگە تۆكۈلدى. ئۇ يارىلىشتىنلا شۇنداق خۇش خۇي بولسا كېرەك، نازۇك كۆرسەتكۈچ بارمىقىدا پېشانەمگە نۇقۇپ قويدى.

— ۋاي، شەرقلىق تارتىنچاقەي، ئۆزىنى قويغىلى يەر تاپالماي قالغىنىنى، بىزدە ئەرلەر بۇنداق قىلمايدۇ، بىز ئۆزىمىزنى ئەركىن، ئازادە تۇتۇشنى ياخشى كۆرىمىز. ئوچۇقلۇق، شوخلۇقنى ياقتۇرىمىز. ئەرلەر تەشەببۇسكارراق بولسا ئەقىللىقراق بولىدۇ، ئىختىيارىراق بولۇك. ھايات جىددىيلىكنى ئانچە ياقتۇرمايدۇ. قېنى ئەسلەپ بېقىڭ، شۇ چاغدا نېمىنى ئويلىغانىدىڭىز؟

ئۇنىڭ سۆزلىرىنىڭ ئېسىمنى يېغىۋېلىشقا ياردىمى تەگدى. دەرۋەقە، شۇ چاغدىمۇ كۆرگىنىم تاغ مەنزىرىسىنىڭ رەسمى ئىدى. شۇ چاغدىمۇ كۆڭلۈمنىڭ بىر يېرىدە بىر نەرسە كەمدەك تۇيۇلۇۋىدى... ھەممىسىلا تەبىئەت مەنزىرىسىنىڭ رەسمىغۇ ھە... بىردىنلا مېڭەم ۋاقتىدە ئېچىلىپ كەتكەندەك بولدى. مەنمۇ كۈلۈۋەتتىم.

— جۈرئەتلىكەرەك بولسام راستىنلا ئەقىللىقراق بولامدەن نېمە؟ تاپتىم، بىر رەسىملەردىكى مەنزىرىلەردىن يۇرتۇمدىكى تەبىئەت مەنزىرىلىرىنىڭ پەرق - ئالاھىدىلىكلىرىنى ئىزدەپ ئاۋارە بولۇپتىمەن.

لوتىزا گېيىمىنىڭ مەنىسىنى دەماللىققا ئاڭقىرىلمىدىمۇ قانداق، تىزىدىكى رەسىم نۇسخىلىرىنى بىر - بىرلەپ ئۆرۈگەچ سوراپ قالدى:

— مەسىلەن، قانداق؟ مىللىي ئۆرپ - ئادەتلەردىن بېشارەت بېرىش كېرەكمىدى؟ — ياقەي، — دېدىم مەن بېشىمنى چايقاپ، — بىزنىڭ يۇرتى شىنجاڭ دېيىشىدۇ، ئۇ ئەزەلدىن «گۆھەر زېمىن» دېگەن نام بىلەن مەشھۇر. ئۇ يەرنىڭ بايلىقى مول، تاغ - دەريالىرى سىز كۆرگەن تاغ، دەريالارغا ئوخشايدۇ ھەم ئوخشىمايدۇ. — ئەلۋەتتە ئاز - تولا پەرقى بولىدۇ - دە.

— مېنىڭ دەۋاتقىنىم ئانچە - مۇنچە پەرقى ئەمەس، ياق، — دېدىم مەن بارغان سېرى قىزىشىپ، — يۇرتۇمغا بولغان كۆرۈنمەس سېغىنىش ئوتى يەنە يۈرىكىمنىڭ بىر يېرىدە يالقۇنلاشقا ياشلىغان بولسا كېرەك، — ئۇ يەردىكى تاغ - دەريالارنى سىز تەسەۋۋۇر قىلالمايسىز، ئۇ تاغلار قۇرۇغان قەدىمىي دېڭىزلارنىڭ تەكتىدىكى قىيا تاشلاردۇر. ئانىلىرى بولمىش مەرھۇم دېڭىزلارنىڭ شوھرەت شولىلىرىنى ئالەمگە نامايان قىلدۇرۇش ئۈچۈن ئۇلارنىڭ ئۆز ۋۇجۇدلىرىدا ئاسمانغا كۆتۈرۈپ تۇرۇۋاتقان قىنى شۇ دېڭىزلار بەدەنلىرى قۇرۇلمىلىرىنىڭ جەۋھەرلىرىدۇر. ئۇ دەريالار چاچلىرى

ئاقارغان شۇ تاغلارنىڭ قۇرۇغان ئانا دېڭىزلا،غا ھازا تۇتۇپ تۆكۈپ كېلىۋاتقان تارام - تارام كۆز ياشلىرىدۇر. ئۇ ياقلاردا سىز تۈگۈل ناپالىئونمۇ ئۆمرىدە كۆرۈپ باقمىغان تاغ - دەريالار بار.

لوئىزا بېشىنى ئىتتىك كۆتۈرۈپ ماڭا قارىدى. شەھلا كۆزلىرىدە تەئەددە شولسى يالتىراپ كەتتى. ئۇ مېنىڭ تەلەپپۇزىمدىكى دادىلىققا ھەيران قالغان بولسا كېرەك.

— پايە، كاتتا يەردىن چۈشتىڭىزغۇ، ناپالىئون كۆرگەن تاغلارغا بارغاندەكلا...
 — ئوخشىتىشىم مۇۋاپىق بولمىغان بولسا، كەچۈرۈڭ. ئارتۇقچە دادىل بولۇپ كەتكەندىمەن. ئۇ تاغ، دەريالارنى ماڭا ھىيۇگو، مۇپاسسان، لېۋ. تولستوي قاتارلىق ئاتاقلىق يازغۇچىلارنىڭ قەلەم نۇرلىرى يورۇتۇپ بەرگەنىدى.

— ھى، ھى، ھى، يازغۇچى، شائىرلاردىن ئوخشىمامسىز، قېنى، سىزنىڭ ئۇ ياقلاردىكى تاغ - دەريالىرىڭىزنىڭ لىرىكىلىرىدىن بىزمۇ ئازراق ھۇزۇرلانمايمىزمۇ!

ئەن خۇدۇمنى يوقاتقاندەكلا قىزىشىپ سۆزلەپ كېتىپتىمەن. سۆزلىرىم كۆزلىرىمگە تونۇش كۆرۈنۈشلەرنى قايتا نامايان قىلاتتى. راستىنلا ئۇ ياقلاردا باشقىچە كارامەت مەنزىرىلەر بار ئىدى؛ ھەرە چىشلىرىنىڭ قاتارىنى ئەسلىتىدىغان چوققىلار - نىڭ باشلىرى يىل بويى ئالماس تاج كىيىدۇ. تاغ سۇلىرى شۇ يەردىن باشلىنىپ، قاپتالاردىكى ئاددىي كۆرۈنۈشلىرىدە يايلاقنى بېزەپ جانلاندىرۇپ تۇرغان ئاۋۇللاردىن ئۆتۈپ، يىراقلاردا غايىب بولىدۇ. ئۇ يەردە شە - شاد، غازاڭ تاشلايدىغان قارىغاي، قىزىل قارىغاي، ئاق قارىغاي، كىچىك ياپراقلىق ئەرمۇدۇن قاتارلىق ئاز تېپىلىدىغان قىممەتلىك دەرەخلەر بار. ئۇ يەردە بىر يۈز يەتتە خىل ياۋايى ھايۋان، ئىككى يۈز سەكسەن بىر خىل ئۇچار قانات بار. يىلپىزلار ھۆركرەپ، قۇلان توپلىرى چۆللەرنىڭ خىلۋەت كۆكسىنى تىترىتىدۇ. قوڭۇر ئېيىقلار ئېگىز چوققىلاردىن پەستىكى ئۆتكۈنچىلەرگە قارىتىپ ئۆيدەك يوغان تاشلارنى دومۇلىتىدۇ. كىيىك، چەرەنلەر تاشتىن - تاشقا سەكرەپ، بۆكەنلەر قىلىچ قىرلىق ئۈزۈك قىيالاردا ماڭىدۇ. ئارقارلار باش قايغىدەك تىك يارلار لېۋىدىن پەستىكى ئېقىنغا قارايدۇ. مۆرىلىرىگە ئورماننى ئارتىۋالغان بۇغىلار ئىنچىكە، چىرايلىق ئاياغلىرىدا ئۇچقۇر شامالدىنمۇ چاپسان چاپىدۇ. ئۇ يەردە ھازىرغىچە ئۈچ مەڭ خىلدىن ئارتۇق ياۋا ئۆسۈملۈك، بىر يۈز سەككىز خىل مەدەن بايقالدى. تارىم، جۇڭغارىيە، تۇرپان، قۇمۇل ئويمانلىقلىرى نېفىت ئوكيانى ئۈستىدە لەيلىپ تۇرغان ھەيۋەتلىك تەبىئىي كېمىلەردۇر.

— ئەگەر ئازراق بىر نەرسە يەۋالساق تېخىمۇ تەسىرلىك مەنزىرىلەرنى تەسۋىر - لەپ بېرەر ئىدىڭىز، - دېدى لوئىزا بىر چاغدا ماڭا چاقچاق قىلىپ، - يۈرۈڭ، كۆل بويىدىكى مۇسۇلمانچە ئاشپۇزۇللارنىڭ بىرەرسىگە كىرەيلى.

— مۇسۇلمانچە تاماقلارنى قانداق بىلىسىز؟
 — ھا، ھا، ھا، مېنى بەكمۇ تۆۋەن چاغلايدىكەنسىز، فرانسىيىدە ئەرەبلەر مۇ، تۈركلەر مۇ ئاز ئەمەس، ئۆزۈم مۇ تۈركىيىگە بارغان. كاۋاپنىڭ لەززىتى چەكسىز.

ئۇ توختىماي كۈلەتتى، چاقچاق قىلاتتى، كېتىۋېتىپ يول چېتىگە قويۇلغان

تەشتەكتىكى ئەتىراپتىكى تۇتۇپ باقتى، پۇرىقىنى ماختىدى. مېنىڭ كۆز ئالدىمغا بولسا تارباغاتاي تاغلىرىدىكى ياۋا ئەتىراپتا توپايلىقلىرى كەلدى. ئۇ گۈللەر تاڭ شامىلىدا تەۋرىگەندە قوزغالغان دېڭىزدەك يۈز مىڭلىغان دولقۇنلارنى بىر-بىرىگە مېنىگە شتۇرۇپ ئۇپۇققىچە تەۋرىنەتتى، خۇشپۇرىقى ئالەمنى بىر ئالاتتى. مەن بۇلارنى لوئىزاغا سۆزلەپ بەردىم. ئۇ شوخلۇق بىلەن ۋىلىقلاپ كۈلەتتى، كۈلۈمسىرىگەن كۆزلىرىدە كۆزلىرىمنىڭ ئىچىگە تىكىلەتتى، مەن ئۇنىڭ كۆزلىرىدىكى جىلۋىلەر دۇنياسىغا مەپتۇن، ئۇ مېنىڭ كۆڭلۈمدىكى تىلىسىملىق تاغ-دەريالار مەنزىرىسىنىڭ دۇنياسىغا مەھلىيا بولۇۋاتقان بولسا كېرەك. مەن تەشتەكتىكى گۈلنى كۆرسىتىپ، ئۆمرى يالغۇزلۇق، ئۈمىدسىزلىكتە ئۆتدۇ، يېنىدا ھەمراھلىرى، ھەقىقىي تاغ-دالا، ئورمانلار يوق، دېدىم. قىز بىردەم قوشۇمىلىرىنى تۇرۇپ ئۇنچىقماي ماڭدى. ئاندىن ماقۇللاپ بېشىنى لىڭشىتىپ:

— ئەركىنلىكى يوق دېسىڭىز توغرىراق بولار. يالغۇزلۇق، زېرىكىشلىك دېگەنلەر مەندىمۇ يەتكۈچە بار، — دېدى.

كۆڭلۈم بىر قىسىملا بولۇپ قالدى. مەن دىققەتسىزلىكتىن ئۇنىڭ نازۇك تەرىپىگە تېگىپ كەتكەندەك ئىدىم، قولايىمىز كەيپىياتنى چاقچاققا يۆلەپ ئۆزگەرتىمەك بولدۇم: — كەچۈرۈڭ، دەردداش ئوخشايمىز. ئىككى غېرىب تېپىشقاندا تاماشاغا قېنىشمايدۇ.

— خېلى پەيزىڭىز بارىكەنغۇ، ئوغۇل بالا دېگەن شۇنداقراق بولمامدۇ!

مەن ياۋروپا كىنو-تېلېۋىزىيە تىياتىرلىرى كۆرۈنۈشلىرىنى ئەسلەپ، ئۇنىڭ قولغا سۆيۈپ قويدۇم، ئۆزىنى ساھىبجامال دەپ ئاتىدىم. ئۇ ئېگىسى تۇرۇپ: رەھمەت، دېدى. ئاسمان رەڭ كۆزلىرىنىڭ ناھايىتى چوڭقۇر يېرىدە ئۆتكۈر، يىملىق بىر نۇر چاقناپ كەتتى. راستىنى ئېيتسام، ماڭا گويىا چەكسىز زۇمرەت دېڭىزىنىڭ ناھايىتى، ناھايىتى يىراق ئۇيۇقىدا سۈزۈك تاڭ نۇرى پاللىدە پارقىراپ ئۆتكەندەك تۇيۇلدى، بەلكى كۆك دېڭىزدىكى يالغۇز ئارالدا يانار تاغ پارتلىغاندەك، ئوت چاچقان كۆرۈنۈش كۆرۈنگەن بولسىغىدى. شۇ ئۇيۇقمۇ، يانار تاغمۇ، ئەيتاۋۇر، شۇ چەكسىز كۆك دېڭىزدىن ئېتىلىپ چىققان بىر پارچە ئوت توپتوغرا يۈرىكىمگە چۈشتى-دە، لاۋۇلداپ كۆيدۈرۈپ كەتكەندەك بولدى. ئەسلىم، ھازىرمۇ جېنىم ئېرىگەن ئالتۇندەك تىترەپ كېتىدۇ. بەلكى ئۇ ئوت ئەمەس، شىۋىقەدەس بولغىدى. شۇ چاغدىلا چاپانغا يۆڭكۈسالىم ئالتۇنغا ئايلىنىپ قالار ئىدى.

بىز كۆل بويىدىكى ئاشپۇزۇلدا غىزالاندۇق. تاماق مۇسۇلمانچە بولۇپ، تەمىمۇ خېلىلا ياخشى ئىدى. قورۇلغان گۆش ھىدى كاۋاپنى، كاۋاپ بولسا يەنە شىنجاڭنى ئېسىمگە سالدى. قايناق شەھەرلەر، يېشىل بوستانلار، ھېيتگاھ، دۆڭكە-ۋۆرۈكنىڭ ئاسمىدا لەيلەپ يۈرگەن زىخ كاۋاپلىرىنىڭ كۈكۈش ئىسلىرى، تونۇر-كاۋاپ، تاۋا كاۋاپلىرىنىڭ مەزىلىك پۇراقلىرى «مانا ياغ چايناپ كەت»، «بەش مانتۇ، ئون مانتۇ» دەپ ۋارقىراپ قاسقانلاردىن ئېلىنىۋاتقان پېتىر مانتا، لېگەن-

لەردىكى ھورى پۇرقىراپ تۇرغان ئالتۇن پۇلۇ، چاچتەك ئىنچىكە سوزۇلۇۋاتقان لەغمەنلەر، تەخسىلەرگە تىزىلغان سامسا، سامبۇسا، كاتلىپت، باقالى، مايدا قاينا-ۋاتقان بېلىق، قوي گىۋىشى قىيمىلىرى، قىمىراققا توغرىلىۋاتقان قىرغاۋۇل - كەكلىك، ئولار... ئۇپۇقنى باغاشلىغان گىلەمسىمان يايلاقلار، مۆلدۈر بۇلاقلار، تۇرخۇنلىرىدىن تېزەك ئىسى تولغىنىپ چىقىۋاتقان كىگىز ئۆيلەر، ئاپئاق سۈت، چۈچۈمەل قىمىز، ئايچامال كېلىنچەكلەر چاشتەڭگىلىرىنىڭ جىرىڭلاشلىرى، ئايدىڭدا چۆپۈككىتىكى قەدەملەرنىڭ يېنىك شىپىرلاشلىرى ... ماڭا بۇلارنىڭ ھەممىسى تونۇش. باراڭلىق قورۇلار، قوغۇن-لۇقلارنىڭ ساتىملىرى، مېۋە پۇرايدىغان خىلۋەت باغلار، چاتقاللىق دەريا بويلىرى، شاۋقۇنلۇق كوچىلار، ئاشپۇزۇل، ساماۋەرخانا، مۇسەللەسخانا، قاۋاقخانا، قەھۋەخانا، قەۋەتلىك بىنالار، ئات بەيگىلىرى، ئوغلاق تارتىشلار، گۈلخانلارنىڭ چۆرىلىرى، كۆچ - كۆچلەردىكى تۆگىلەرنىڭ لوڭكىلىرىنىڭ ئارىلىرى ... مەن بۇ جايلارنىڭ، بۇ سورۇنلارنىڭ ھەممىسىدە بولغانمەن. گۆشتىن مېۋە، كۆكتاتقىچە، سۇدىن سۈت - قىمىز - غىچە ھەممىسىگە تويۇنغانمەن. ھاراقىتىن ساز، ناخشا - ئۇسسۇلغىچە بەردىن لەززەت ئالغانمەن. ئۇ يەرلەردە مېنى ئۆستۈرگەن بۇلاق - دەريالار بار. بالىلىقىمدا قوغۇن-لۇقتا چالغان تومبوكلار، بارات كېچىسى خادىنىڭ ئۇچىغا سانجىپ كۆيدۈرگەن ياغلىق قاپاق مەشەللىرى، ئايدىڭدا ئېتىزدا تالىشىپ ئېتىشىپ ئوينايدىغان ئاق سۆ-گەك ئويۇنى، باھاردا ئۇچۇرىدىغان لەڭگەكلەر، ياشلىقتىكى ئوۋچى ھەمراھلىرىم، تايغىنىم، تومۇغا كىيگەن بۇرۇكۈتۈم، قىقاس - سۈرەنلەر ئىچىدە رەقىبىلەر توپىنى بۆسۈپ ئۆتۈپ، تېقىمىدىكى ئوغلاقنى نىشانغا ئەكىلىپ تاشلىيالىشىمغا كېپىللىك قىلغان ئۇچقۇر چىلان تورۇقۇم، قىزى بار ئۆيلەرنى كەچتە ئايلىنىپ ئۇششۇرتىشلار، تاملارنىڭ شورلىرىدىن ئاتلاپ ئۆتۈشلەر، ئاھ، بالىلىقىمىڭ، ياشلىقىمىڭ يىامخۇردىن كېيىنكى ھەسەن - ھۈسەندەك چۈشلىرى ... لوئىزانىڭ بىزنىڭ تۇرمۇشىمىز، ياشلىق ۋە مۇھەببەت ھەققىدىكى سوئاللىرىغا بەرگەن جاۋابلىرىم مۇشۇ مەزمۇنلارنى چۆرىدىدى.

ئىككىنچى باب

تامماقتىن كېيىن بىز بىللە قېيىققا چۈشتۇق. مەن پىلالىنى لەرزىن ئۇرۇپ، قېيىقنى كۈنىمىڭ كۆلىنىڭ ئوتتۇرىسىغا سىرغىتىپ ئېلىپ ماڭدىم. كۆزلىرىمنى كەينى-مىزگە ئاققاندىك كۆرۈنۈۋاتقان يېشىل سۇغا تىككىنىمچە:

— ھەيرانمەن، كۆرگەزمىدە سىز سىزغان رەسىمگە نېمانچە تىكىلىپ قارىغان بولغىيەتتىم، — دېدىم.

— بۇ ئەسلىدە مەن سوراشقا تېگىشلىك سوئال.

— شۇ ئەمەسمۇ، بىلەمسىز، مەنزىرە ئىچىدىكى قىز سىمىياسىدىن شىزنى كۆرگەن بولغىيەتتىم، بەلكى.

— ئىشەنمەيەن، ئۇ تۇتۇق سىمىيا ئىدى. شۇ كۆلەڭگىگە سىز بېرىم سائەتلەپ

قادىلىپ قاراپ تۇرغان ئىدىڭىز، ھالبۇكى، مېنىڭ تىرىك سىيمايم، مانا ئۆزۈم ئالدىڭىزدىلا تۇرساممۇ ئۈزۈكرەك بىر قارىمايسىز ... مەن كۆزلىرىمنى ئىختىيارسىز سۇدىن ئۈزۈپ قىزغا لەپىدە قارىدىم. ئۇنىڭ سېھىرلىك قارىچۇقلىرى شەيتانلىق بىلەن ئويىناپ تۇراتتى، ئۆزۈممۇ سەزمەيلا كۈلۈۋەتتىم.

— ئالدىمغا قارىماي، سىزگىلا قادىلىپ ئولتۇرۇۋالسام، قېيىق كۆمتۈرۈلۈپ كۆلگە چۈشۈپ كېتىمىز.

— بۇنچىلىك كۆلگە چۈشۈپ كەتسەك نېمە بوپتۇ؟ — دېدى ئۇ ماڭا ئوچۇملاپ سۇ چېچىپ تۇرۇپ، — بىزدە قىز - يىگىتلەر قېيىقنى دېڭىزنىڭ ئىچىگە ئاپىرىپمۇ دۈم كۆمتۈرۈشىدۇ.

— مانا ئەمەس، — مەن پالاقنىڭ بىرىنى قويۇۋېتىپ، بىرىنى كۈچ بىلەن ئۇرۇشقا باشلىدىم. قېيىق سۇنى شالاپلىتىپ چايقالدى، بىر ئورۇندا پىرقىردى، ئۈستىباشلىق رىمىزغا سۇ چاچرايتتى. لوئىزا ۋارقىرايتتى، كۈلەتتى، سۇ چاچاتتى، ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ مەن تەرەپكە تاشلاندى. مەن پالاقنى تاشلاپ ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇۋېتىپ، قېيىق بىر تەرەپكە قىسىپ قاتتىق چايقالدى. سۇپىغا سۇ چاچراپ كىردى، لوئىزا تەڭپۇڭلۇقنى يوقىتىپ، ئوڭ تەرىپىگە يىقىلدى. مەن چاققانلىق بىلەن قول سوزۇپلا ئۇنىڭ بېلىدىن قۇچاقلۇالدىم، بىز بىللە تاختاي سۇپىنىڭ ئوتتۇرىسىغا يىقىلدۇق. دۈم كۆمتۈرۈلۈپ كېتىشكە تاس قالغان قېيىق ئۆز جايىدا پىرقىراپ كەتتى، بىردىنلا ئېسىمگە كەلگەندەك بولدۇم. لوئىزا مېنىڭ ئاستىمغا چۈشكەن بولۇپ، ئالتۇن چاچلىرى مەڭزىمگە تېگىپ تۇراتتى. بىزنى چاقماق سوقۇپ يىقىتقانىمۇ - نېمە، بىر ئوتلوق ئېقىم ۋۇجۇدۇمنى كۆيدۈرۈپ ئۆتۈۋاتقاندەك بولدى. دېمىشىمغا ئۇرۇلغان ئىسسىق، خۇش بۇي تىنىقىنى سەزگىنىمدە كۆزلىرىمنى يۇمدۇم، بەدىنىمنى توك سوققان دەك بولدى. بىردەمدىن كېيىنلا لەۋلىرىمنىڭ ئىسسىق، يۇمران لەۋلەرگە يېقىقلىق ھالەتتە تۇرغانلىقىنى سېزىپ، قورقۇنچ بىلەن كۆزلىرىمنى ئاچتىم. كۆزلىرىمگە زۇمرەت دېڭىز كۆچۈپ كىرىۋاتقاندەك، كىرىپكەلەر بوستانى باستۇرۇپ كېلىۋاتقاندەك بولغانلىقىلا ئېسىمدە. ھاۋانى قىممەت باھالىق فرانسىيە ئەتىرىنىڭ ئۆتكۈر پۇرىقى قاپلاپ كەتكەنىدى. گۈلگە ئېغىنغان ئادەمگە گۈلنىڭ ھىدى سىڭمەي قالاتتىمۇ؟ ئۈستىبېشىمىمۇ شۇ خۇش پۇراق سىڭگەنىدى. بىر خىل غالجىرانە ئىنتىملىق، ئەسەبىي كۈچ، قانماق تەشنىلىق لەۋلىرىمنى لوئىزانىڭ لەۋلىرىدىن ئاجرىتىشقا يول قويمايتتى. بۇ لەۋلەرگە گويا مۇھەببەت گۈللىرىنىڭ قانلىرى يىغىلىپ مۇجەسسەملەشكەندەك كۆرۈنەتتى. قىزنىڭ يىللىق، نازۇك ئاق بىلەكلىرى بوپنۇمغا يۆگەلگەن بولۇپ، بارماقلىرى يول - يول نۇرلاردەك تىترەيتتى. بىز قاراڭغۇ كېچىنىڭ ئۇپۇقتىكى خىلۋەت ئارىلىدا تېپىشقاندەك ئىدۇق. قېيىقنىڭ چايىقىلىشىدىن مەڭزىمگە چاچرىغان سۇ كاللامنى سەگىتىپ بولغاي، ئىككىمىزنىڭ ئىككى دۆلەتكە تەۋە ئادەملەر ئىكەنلىكىمىز يادىمغا چۈشتى. مۇھەببەتكىمۇ مەلەتمۇ، دۆلەتمۇ چېگ

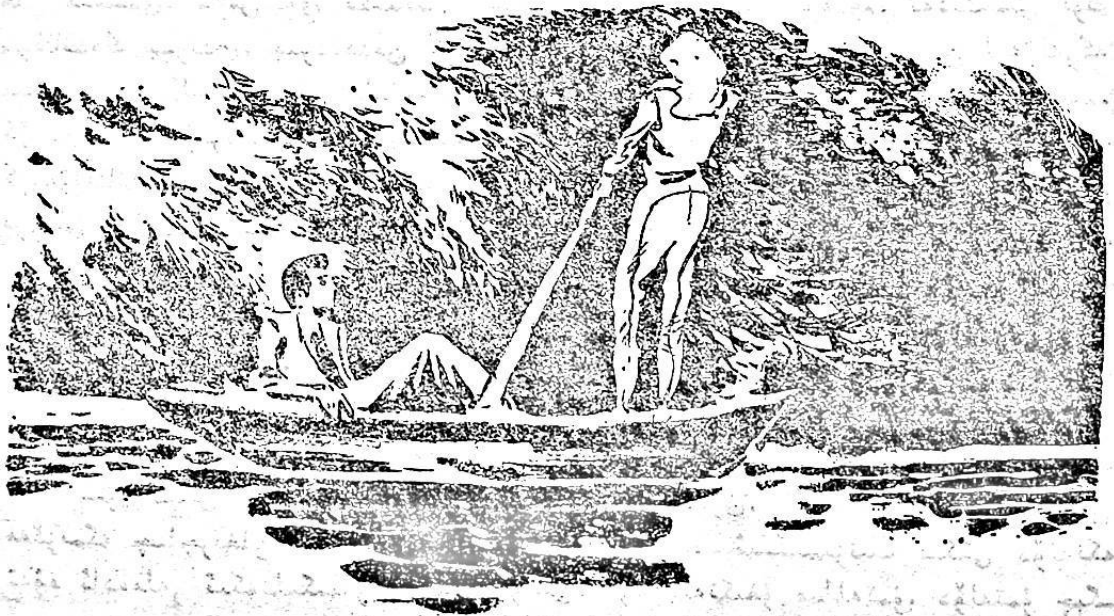

را بولالمايدۇ. بىراق بەزى ئەمەلىي ھېساباتنى ئويلىمايمۇ بولماس. ئاخىرى ئەقلىم ئۇپۇقتا ئويغانغان نۇرلاردەك چاقناپ، ئۆز ھوكۇمرانلىقىنى ئۈستۈنلۈككە ئېرىشتۈردى، مەن لوئىزانى قويۇۋېتىپ ئورنۇمدىن تۇردۇم.

— راستىنلا چۆكۈپ زەسۋا بولىدىغان بولدۇق.

— ئويۇننىڭ قاينىمىغا چۆكۈپ كەتسەنمۇ ئارمان يوق! — لوئىزا بۇلبۇل ئاۋازىدا كۈلدى. بۇ كۈلكە ھىجران كېچىسىنى ئۆز ئۇپۇقىدا كۆيدۈرۈپ تاشلايدىغان كۈلكە ئىدى. ئۇنىڭ ئاق سېرىق مەڭزىدە بىلىنەر - بىلىنمەس قىزىللىق پەيدا بولغانىدى. كۆزلىرىدىكى دېڭىزلاردىن ھەسەن - ھۈسەن پارلاپ ئۆتكەندەك تۇيۇلدى. مەن ئۆز مەڭزىمنىڭ ئوتتەك كۆيۈۋاتقانلىقىنى سەزدىم. ۋۇجۇدۇمنى تەسۋىرلەپ تۈگەتكۈسىز شېرىن لەززەت مەست قىلغانىدى.

لوئىزا پالاقلىرىنى قولغا ئالدى. قېيىق بۈككىدە دەرەخلەر بىلەن قاپلانغان نېرىقى قىرغاققا قاراپ قۇشتەك يېنىك ئۇچتى. بۇ ياقلار خىلۋەت، ئادەم شالاڭ ئىدى. يۈرۈپ كىم قورقۇنۇپ ئارىلاش خۇشاللىق بىلەن دۈبۈلدەپ كەتتى. قېيىق تۇمشۇقى قىرغاققا تاقىلاي دېدى. مەن ھەممىنى ئۇنتۇپ، تىتىرىگەن ئاياغلىرىمدا ئۆرە بولدۇم. سۇغا ئېگىلىگەن مەجنۇن تاللىرىنىڭ ئەۋرىشىم شاخلىرى يۈز - كۆزلىرىمگە كۆك قامچىلاردەك تاراسلاپ ئۇرۇلدى. ئەمدىلا قاشقا سەكرىمەك بولۇپ بىر پۇتۇمنى كۆتۈرۈۋىدىم، لوئىزا قېيىقنىڭ تۇمشۇقىنى شىددەت بىلەن يانغا بۇرۇۋەتتى. مەن بىر تەرەپكە قىيىسىپ يېقىلدىم. لوئىزا قېيىقنى ئەپچىللىك بىلەن تېز ئايلاندۇرغاچقا، سۇغا ئەمەس، سۇيا ئۈستىگە يانپاشلاپ قالدىم. لوئىزا قوشۇمىسىنى تۇرۇۋالغانىدى. مەن ئۆزۈمنىڭ نېمە سەۋەبىتىن خاتالاشقانلىقىمنى بايقاپ ئۈلگۈرگۈچە، ئۇ قېيىقنى كەلگەندىكى ئىزىغا سېلىۋالدى. ئاندىن چىرايىدا بۇلۇتلار تارقىلىپ، ئاپتاپ يەنە پارلىدى.

— كېيىنكى قېتىمدا ئوينىغىلىمۇ جاي قالسۇن، — دېدى ئۇ سىزلىق، مەغرۇرانە كۈلۈمسىرەپ. لېكىن ئۇنىڭ نازۇك لەۋلىرى تىترەۋاتاتتى، — ئەمدى قايتايلى، سىرى قالمىغان ئىشقا كىشىدە ھەۋەسمۇ قالمايدۇ.

— ئاسان ئېرىشكەن نەرسىنىڭ قەدرى بولمايدۇ، دېمەكچىمۇسىز، قىۋۇكەنسىز. مەن ئۇنى ياتقىغىچە ئۈزىتىپ قويدۇم. پاراڭلىرىمىز ئايرىلغۇچە تۈگىمىدى. رەسىم بولغانلىقىدىن ئۈزۈپ بەلكىم، قىيا تاش رەسىملىرى، مىڭئۆي رەسىملىرى توغرىسىدىكى سۆزلىرىم ئۇنىڭ دىققىتىنى ئالاھىدە تارتتى. ئۇ بۇ ھەقتە تەپسىلىي رەك توختىلىشىمنى ئۆتۈندى. مەن شىنجاڭدا ھازىرغىچە 16 دىن ئارتۇق جايدا تام رەسىملىرىگە تولغان مىڭئۆي تېپىلغانلىقى، ئۇلاردىكى بىرقەدەر ساق ئۆيلەرنىڭ 550 دىن ئاشىدىغانلىقى، 39 ناھىيىدىكى 150 تىن ئارتۇق ئورۇندا قىيا تاش سۈرەتلىرى نۇقتىلىرى بايقالغانلىقى، ئالتاي، تارباغاتايدىكى قىيا تاش سۈرەتلىرىنىڭ ئەقىلىنى لال قىلىدىغانلىقىنى زوق بىلەن سۆزلەپ بەردىم.

ئۇ سوئاللارنى مۆلدۈردە كىلا ياغدۇراتتى. مەن ئارانلا جاۋاب بېرىپ ئۈلگۈرەتتىم. تەپەككۈرلىرىم ئۇلىنىپ قەدىمكى دۇنيادىكى يېڭى — يېڭى كۆرۈنۈشلەرنى كۆرسەتتەتتى.

مۇشۇنداق بىرنەچچە ئۇچرىشىش بىزنى سىرداش دوستلاردىن قىلىپ قويدى. ھايات تاسادىپىيلىققا باي، تەقدىر كىشىنىڭ ئىشەنگۈسى، كەلمەيدىغان مۆجىزاتلارنى پەيدا قىلىشقا ئامراق بولىدىكەن. بىر كۈنى لوئىزا مەسلىھەتمۇ قىلمايلا ئۈرۈمچىگە قايتىپ كەلدىم. ئايروپىلاننىڭ بېلىتىدىن ئىككىنچى قولىمغا تۇتقۇزۇپ قويدى، رەت قىلاي دېسەم، كۈلۈمسىرەپ يالۋۇرۇپلا تۇرۇۋالدى، ئىككى كۈندىن كېيىن ئائىلەمىز ئايروپىلانغا بىللە چىقتىم. ئەمدى بىر ھەپتىلىك ۋاقىت ئىچىمىز ئۇنىڭ تەڭرىتاغ ئېتەكلىرىگە قىلغان سەپىرىدە ھەمراھ بولۇشقا مەجبۇر بولماقتا ئىدەم. مەن گىلگىراپ گوييا كارامەتلەر ئالىمىگە كىرىپ قالغاندەكلا بولۇپ قالغانىدىم. ھاڭلى ئوچۇق ئاسماندا چاقماق چاققاندا، چاقماق دۈلدۈللىرى ئىسۋىرگەن كۈلدۈرمايا ھارۋىسى بىزنى ئېلىپ، بۇلۇتلار ئۈستىدە يۈگۈرۈپ، تاغ دەريا ئۈستىدە دە ئۇچۇپ لەيلەپ سەيلە قىلغۇزۇپ يۈزگەندەكلا بىلىنەتتى. كۆزلىرىم ئانىم چەكمەن بولاتتى، مەستلىكنىڭ ئالۋۇنلۇق چۆللىرىدە، چۈشلىرىمىنىڭ رەڭدار دۇنيا سىدا ھەرىكەت قىلىۋاتقاندا ھەممە نەرسىنى ئۇنتۇغاندەك ئىدىم. ھاۋا ئوچۇق كۈنلەرنىڭ بىرىدە كۇچا ناھىيىسىنىڭ قىزىلقۇم مېڭئۆيلىرى يېنىغا كېلىپ قالغانلىقىمىزنى بىزدىم. گاراڭلىق تۇمانلىرى تارقىغاندا، لوئىزانىڭ قېشىمدا كۈلۈمسىرەپ تۇرغانلىقىنى كۆردۈم. ئالدىمىزدا ئاجايىپ — غارايىپ خادا تاشلار چوقچىيىپ تۇرۇشاتتى. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى، لاۋۇلداپ يېنىۋاتقان كېلىشەن مەشەلگە، قەد كېرىپ تۇرغان تۇرغا ئوخشاس، بەزىلىرى باش كۆتۈرۈپ ئاسمانغا قاراۋاتقان ناز تۈگەملەرگە ئوخشايتتى.

— تەڭرىنىڭ كارامىتىمۇ نېمە بۇ؟ — دېيەلدىم مەن تەتەجىنۇپ ئىلىكەدە.

— تەقدىر شامىلىنىڭ، دېدى لوئىزا.

بىز ئادەم سىياق كۆرۈنىدىغان غايەت زور بىر قىيا تاشنىڭ قېشىغا باردۇق. ئۇنىڭ گۈنىسىز كۆزلىرى بىزگە تىكىلىپ قاراۋاتقاندەك ئىدى. قىزىق كۆرۈنۈپ مەن ئۇنىڭ يەلكىسىگە يامىشىپ چىقتىم. ئۇنىڭ يەلكىسى كەڭ بولۇپ، ياقىسىنىڭ يېنىدا بىر گۆھەر پارقىرىغاندەك قىلدى. قولۇمغا ئېلىپ قارىسام، سېپتا ياسالغان پاپىروس قۇتىسىدەك كۆرۈندى. قاپقىقىنى ئېچىۋېدىم، بېشىم قايغاندەك بولدى. بىر تەرىپىدە ئەينەك، بىر تەرىپىدە تۈگمىلىك زاپچاس بارلىقىنى ئىلغا قىلغاندەك بولدۇم. تۈگمىگە بارمىقىم تېگىۋېدى، قوتا نۇرلىنىپ يورۇپ كەتتى، ئەينەكتە مۇشۇ قوتا شەكلىدىكى تۆت چاسا بىر تەخسىنىڭ پىرقىراپ ئۇچۇۋاتقانلىقى كۆرۈنۈپ، ھاجىتىڭنى ئېيت، دېگەن سادا ئىككى قېتىم تەكرارلاندى. مەن قورقۇپ كېتىپ، قولۇمنى كۈنۈپكىدىن تارتتىم. دە، پەسكە سىيرىلىپ چۈشۈپ، كۆرگەنلىرىمنى لوئىزاغا ئېيتىپ بەردىم. ئۇ ئىشەنمىدى، قاقاقلاپ كۈلۈپ، مېنىڭ كۆڭلۈم ئۈچۈن گۆھەر قۇتىنى ئېچىپ تۈگمىسىنى بېسىپ تۇرۇپ دېدى:

— مۇنۇ ئادەم سىياق قىيانى ئادەمگە ئايلاندۇرۇپ بەرگىن!

گۆھەر قۇتا يورۇپ، خرۇستالدىك سۈزۈكلەشتى. ئىچىگە ئېتىۋاتقان تاڭ كىرىۋالغاندەك كۆز چىقىپ پارقىرىدى. مۆجىزە سادىر بولۇپ، ئايىغىمىز ئاستىدىكى يەر تەۋرەپ كەتتى. ئادەمسىياق قىيا تاش قىمىرلىدى. ئۇنىڭ قۇلاقلىرىغا، بېشىغا قونۇۋالغان قۇشلار بۇ ئۇشتۇمتۇتلۇقتىن چۆچۈپ، پۇررىدە ئۇچۇپ كەتتى.

— رەھمەت سىزگە ئەي قىز، مەن ئەسلىدە ئادەم ئىدىم، دېگەن سىندا چىقتى بىزنى ھاڭ- تاڭ قالدۇرۇپ ھاۋادىن، نەچچە مىڭ يىل ئۆرە تۇرۇپ تولىمۇ چارچاپ كەتتىم، زېرىكىشلىرىمنى بىر دېبەك، ئەسلىمگە قايتىش ئەركىنلىكىنى بەرگىنىڭىزگە مىڭ رەھمەت، خىزمىتىڭىزگە ھەر ۋاقىت تەييارمەن.

سادا ئەتىراپىنى زىل- زىلىگە كەلتۈرگەندەك بولدى. مەن بېشىمنى كۆتۈرۈپ، بىزگە ئېگىشىپ قاراپ تۇرغان ھېلىقى قىيا ئادەمنى كۆردۈم. ئەمدى ئۇ تىرىك ئادەملىكىگە قايتقان ئىدى. ئاستا- ئاستا بويى پەسلەپ، تېنى كىچىكلەپ، ئاخىرى بىزدىن چوڭراق تەمبەل ئادەم بولۇپ قالدى.

— سالام قەدىمىي گېگانت ئادەم! — دەپ ئىككىمىز ئۇنىڭغا تەڭلا سالام بەر-

دۇق، — تەقىسر، مۇبارەك نام - شەرىپىڭىز...

— تەقىسر دېبەڭلار. مەن بۇ ئەتراپ تېخى دېڭىز چاغدىكى بىر ئاددىي ئادەم ئىدىم. مانا بۈگۈن سىلەرنىڭ ياردىمىڭلاردا ئەسلىمگە قايتتىم. رەھمەت، ياخشىلىقىڭلارنى مەڭگۈ يادلايمەن.

— بىزگە قەدىمىي ھاياتتىن كۆرۈنۈشلەر كۆرسەتسىڭىز بولاتتى، — دېدى لوئىزا

يىرتاز داۋاملاشقان پاراڭدىن كېيىن.

— ئۇنداق كارامەت ماۋۇ ھېكمەتلىك دوستىمىزنىڭ قولىدىن كېلىدۇ، — دېدى

قىيا ئادەم. لوئىزانىڭ قولىدىكى گۆھەر قۇتىنى كۆرسىتىپ، مەن بۇ ئىشقا خۇردىن

قائۇرۇپ ياسالغان ئۇچار قۇتا. يەر شارىدا تېخى مۇنداق قالتىس ھۈنەر يوق. بۇ ھېكمەتلىك قۇتا تارىخنىڭ مىڭلىغان يىللىرىنىڭ قاراڭغۇلۇقىنى دەقىقە ئىچىدە يېرىپ ئۆتۈپ، بىزنى ئۆتكەن زاماندىكى ۋاقىت كۆمۈۋالغان جەمئىيەتكە يەتكۈزۈپ بارالايدۇ. تارىخ جەريانىدىكى كېرەكلىك كۆرۈنۈشلەر تەپسىلاتلىرىنى خىسلەتلىك ئەينىكىدە دەرھال ئايان قىلىپ كۆرسىتىپ بېرەلەيدۇ. بۇنى ئۇچار تەخسىدە كەلگەنلەر يەلكەم ئۈستىدە ئۇنتۇپ قالغانىدى.

— ئۇچار تەخسە؟ — دېدىم مەن قىزىقىپ.
 — سىلەر شۇنداق ئاتايىسىلەرغۇ، كائىناتتىن چىققان تەخسە شەكىلىدىكى ئاشۇ ئۇچىدىغان ماشىنا بۇ ئەتراپقا كۆپ قېتىم قونغانىدى. ئۇلار يۇلتۇزلار دۇنياسىنىڭ يولۇچىلىرى بولۇپ، مەدەنىيىتىمۇ، پەن-تېخنىكىسىمۇ تەڭداشسىز تەرەققىي تاپقان.

— سىز ئۇلار بىلەن پاراڭلىشىپ كۆرگەنمۇ؟
 — ياقىي، مېنى ئۇلار تىرىلدۈرمىگەن تۇرسا...

قىيا ئادەم نۇر قۇتىسىغا تىكىلدى. قىزىلقۇم مېڭتۇيىدىكى قەدىمىي ھاياتىز ئېلىپ بار، دېدى - دە، قۇتا ئىچىدىكى كۈنۈپكىنى باستى. نۇر پارتلىغاندەك بولدى كۆھەر قۇتا سۈزۈلدى، پارقىردى، بىردىنبىلا كېڭىيىپ، بىزنى قوينىغا تارتتى ۋە بىز نۇر قۇيۇنى ئىچىدە قالغاندەك بولدۇق. بۇ نۇر چەمبىرىنىڭ سىرتى يىللارنىڭ چەكسىز قاراڭغۇلۇقى ئىدى. قاراڭغۇلۇقنى يېرىپ ئۇچقان بولساق كېرەك، يېنىڭ تەۋرىگەندەك، سىلجىۋاتقانداك تۇيغۇ پەيدا بولۇپ ئۆتتى. تەۋرىنىش توختاپ نۇر ئۆچتى. ئۆپچۆرىمىزگە قاراپ، ھەممىلا يەردە ناتونۇش قەدىمىي دۇنيا تۇسىنى كۆردۈق، يېنىمىزدىن قەدىمكى زامان نۇسخىسىدىكى كېيىم - كېچەكلەرنى كىيىشكەن ساقاللىق يۈچۈن ئادەملەر بىزگە ھەيرانلىق، گۇمانىي نەزەرلەردە قارىشىپ ئۆتۈشكە باشلىدى، بىز ئۇنچىقماي قىيالىققا قاراپ ماڭدۇق. تىك كەسمە قىيا يېنىدىكى تەشمە سوۋۇقلار بىر - بىرىگە ياندىشىپ، قاتلىشىپ كەتكەن بولۇپ، گويا ئاسمانغا غايەت زور ئالچىمپار يىلپىز تېرىسى ئېسىپ قويۇلغاندەك ئىدى. يېقىنلاپ بارغاندا، ئۇ يەردە يۈزلىگەن ئادەملەرنىڭ جىددىي ئىشلەۋاتقانلىقىنى كۆردۈق، قىيالىققا بىر - بىرىگە ئۇلانغان ئېگىز - ئېگىز شۇتىلار تىرەلگەن، ئارغامچىدىن ياسالغان شۇتىلار بولسا پەسكە ساڭگىلىتىلغان. بەللىرىگە ئارغامچا، زەنجىرلەرنى باغلىۋالغان ئادەملەر شۇتىلاردا تۇرۇپ، ھەتتا قىيا بېلىدىكى بوشلۇقتا لەيلەپ ئېسىلىپ تۇرۇپ، قورام تاشتىن سوۋۇق تەشمەكتە ئىدى. بازىغان، بولغا، ئۇشكىلەرنىڭ جازاڭ - چۇرۇڭ

ئاۋازلىرى يىراقلارغا ئاڭلىنىپتتى. بىز قىيالىق جايلاشقان تاغقا يېقىنلاپ، تار كوچىلارغا كىردۇق. بىر قانچە دوقمۇشتىن ئۆتۈپ ئېگىزرەك جايدىكى كەڭرەك بىر ئۇچۇقچىلىققا چىقتۇق. بۇ يەرگە چىدىر شەكىللىك چوڭراق ئىسارەتلەر مەركەزلەشكەن بولۇپ، ئادەملەر مىغىلدايتتى، بازار بولسا كېرەك، بىزمۇ توپقا قوشۇلدۇق. ئۇلار باشلىرىغا قۇش پەيلىرى قالدانغان ئۇچلۇق تۇماق، ئۇچىلىرىغا يۇڭ رەختىن تىكىلگەن كىيىملەرنى كىيىۋالغانىدى. ئۈستىباشلىرى كونا بولسىمۇ ھەر ھالدا پاكىز ئىدى. بازارنى سودا ۋاڭ - چۇڭى قاپلىغان، ئادەملەر باھا تالىشىپ، پۇلغا - مال ئايرىۋاشلايتتى. تاغار - تاغار بۇغداي - قوناقلار تىكلىۋېتىلگەن. يەردە كىگىز، گىلەملەر يېيىۋېتىلگەن، دۇكانلار - داندەتەس - ماتالار، ئالتۇن، كۈمۈش، مەرۋايىت، تۇچتىن ئىشلەنگەن زىننەت بۇيۇملىرى پارقىرايتتى. نېرىراقتا تۈلكە، يولۋاس تېرىلىرى ئېسۋېتىلگەن، كۆن - خۇرۇم ئۆتۈكلەر، بوپۇش، مەسە - كەشەلەر دۆۋىلىنىپ ياتاتتى. بۈگۈن قانداقتۇر بىر بايرام كۈنى بولسا كېرەك، مەيداننىڭ نېرىقى تەرىپىدە لەشكەرلەر قاتارى كۆرۈندى، ئۇلارنىڭمۇ نېرىسندا - مەيداننىڭ تۆرىدىكى شاھ سۇپىسىنى بېسىپ ئادەملەر بېزەۋاتاتتى. بىقىنلا جايدىن تاغرا - سۆنەي ساداسى كەلدى. ئارقىدىنلا جەز - كانايدا ۋارقىرىغان ئاۋاز چىقتى. جاكارچى قانداقتۇر بىرەر پەرىماننى جاكارلاۋاتقان بولسا كېرەك. ئاتلارنىڭ دۇپۇر - دۇپۇرى، مەس - تۆمۈر، جەز قوراللارنىڭ بىر - بىرىگە ئۇرۇلۇپ چىقارغان جاراڭ - جۈزۈڭلىرى ئەتراپىنى بىر ئالدى، پۈش - پۈش! كۈسەن خاقانى كۈندەك دىدارىنى كۆرسەتكۈسى، پۈش! دېگەن چۇقانلار يۈرەكلەرنى ھاۋانى تىتتۈرەتكەندەك تىتتۈرتتتى. مەيدانغا خاننىڭ قوغداش ئەترىتى كىرىپ كەلگەنىدى. بازار ئىچى قالايمىقانلىشىپ، ئالىمان تەۋرىدى. نېرىدا خاقاننىڭ ئالتۇن ھەل يېرىلگەن مەپىسى سەلتەنەت بىلەن پەيدا بولدى، «ياشىسۇن!» دەپ توۋلاپ ئالقىش ياغدۇرۇۋاتقانلارمۇ، قىزىقىپ بويۇتداپ قاراۋاتقانلارمۇ، قورقۇپ جېنىنى دالدىغا ئېلىشنى پەملەۋاتقانلارمۇ بار ئىدى. قىزغىن تەنتەنە سۈرلۈك سۈكۈت بىلەن ئارىلىشىپ كەتتى. قىيىن ئادەم بولسا پۇرسەتنى قولدىن بەرمەي، ھاياجانلىنىپ گاڭگىرىغان ئالىماننى يېرىپ ئۆتتى. بىزنى باشلاپ بازارلىق مەيداننى قېزىمىكتە ئارقىغا تاشلاپ تاغ ئۈستىگە قاراپ جېدەللىپ ماڭدى. ئۇ كۈچلۈك بولغىنى بىلەن كالامپاي ئىدى. ئانچە ئۇزاق كەتمەيلا قوغلىغۇچىلارنىڭ ۋارقىراش - چارقىراشلىرى بىزگە يېقىنلاپلا قالدى. مەن قىيىن ئادەمنىڭ قولىغا چۈشۈپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ ۋارقىرىدىم.

پاچ - ئۆلمەس ئەجداد، چاپسانراق بولۇڭ، قولغا چۈشۈپ قالىدىغان بولدۇق.
 - ماڭا تارتىشماي، چاپسان تاغقا چىقىپ مۆكۈۋېلىڭلار، مېنىڭ چارەم بار.
 مېنىڭ ئۇلى تاشلاپ كېتىشكە يۈرىكىم چىدىمىدى. لوئىزا قولۇمدىن تارتىپ
 دېگۈدەك يۇقىرىغا سۆرەيتتى. مەن بىر قولۇمنى قىيا ئادەمگە سوزۇپ تىرەجەيتتىم.
 ئۇزۇن زامانلاردىن بېرى ماڭماي پۇتلىرى ئۇيۇشۇپ قېتىپ قالغانلىقتىنمۇ، ئەيتاۋۇر
 ئۇ تايىتاڭلاپ دېگۈدەك ئاران يۈگۈرەيتتى. بىر جىلغا ئېغىزىدىكى ئەگمىگە كەلگەندە
 ئۇ تۆپىلىككە يامىشىپ چىقتى - دە، قەۋەتلىك ئىمارەتتەك چوقچىيىپ تۇرغان يوغان بىر
 خادا تاشقا دۈمبىسىنى تىرىدى. چارچاپ ھالىدىن كەتكەن بولمىغىدى. مەن ئۇنىڭ
 ئەقلىنىڭمۇ ئۆز ھەرىكەتدەك گال ئىكەنلىكىنى مۆلچەرلەپ، تىت - تىت بولۇپ زورغا
 تىرەجەپ توختىدىم. بىراق، ئۇرۇۋايەت فىلىملىرىدىكى ئەۋلىيالاردەكلا غايىب بولغانى
 دى، ئۇ ھېلىلا بېرىپ تۇرغان ئورۇندا چوقچىيىپ چىققان يوغان خادا تاشقا يۆلىنىپ،
 توپا چىراي ئادەمسىياق كىچىك بىر قىيا تاش تۇراتتى.
 بىز جان - جەھلىمىز بىلەن يۇقىرىغا ياماشتۇق، تەرلەپ - تەپچىرەپ يۈرۈپ تاغ
 ئۈستىگە چىقىپ، چوققىدىكى يوغان بىر تاشنىڭ دالدىسىغا بېكىنىۋالدۇق. بۇ يەردىن
 پەستىكىلەر شاھمات تاختىسىدىكى ئۇرۇقلاردەك ئېنىق كۆرۈنۈپ تۇراتتى. قىيالىقنىڭ
 كەسپە يۈزىدىكى تاش سوۋۇقلار بىر - بىرىنىڭ ئۈستىگە قاتلىشىپ، كىرەلىشىپ
 كەتكەندەك، سوۋۇق تېشىپ ئىشلەۋاتقانلار بولسا، ئۆمۈچۈك تورلىرىغا يېپىشقان
 چۈمۈلىلەردەك كۆرۈنەتتى. ئۇنىڭدىمۇ ھەر خىل مەزمۇن ۋە ئېھتىياجىلارغا ئىشلىتىد
 ىغان بىر يۈرۈش ئۆي قاتارلىرى مۇكەممەل بىر قۇرۇلۇش سىستېمىسىنى شەكىل
 لەندۈرگەنىدى. قىيالىقنىڭ ئاستىدا بولسا زۇمرەت ياپراقلىق تېرەكلەر، كەھرىۋا
 مېۋىلىك ئۆرۈك دەرەخلىرى، ئالتۇن رەڭ تاغ توغراقلىرى، يالقۇن رەڭ يۇلغۇنلار،
 قېلىن چاتقاللار، بۈككەندە توقايلار بىر - بىرى بىلەن چىرىشىپ، قۇچاقلىشىپ،
 رەڭگارەڭ، كەڭ - كەڭرى بوستان دۇنياسىنى ھاسىل قىلىپ تۇراتتى. تۆمۈر
 چوققىسىدىن باشلانغان مۇزات دەرياسى تاشئۆيلىك قىيانىڭ جەنۇبىدىن يىلانئەدەك
 تولغىنىپ ئۆتۈپ شەرققە يول ئالاتتى، دەريانىڭ جەنۇبىدىكى بۇلۇتلارغا بىوي
 سوزغان قۇرۇق تاغ مېڭىۋىلەر قاتارلىرىغا يىراقتىن تىكىلىپ قاراپ ھارمايتتى. تاغ
 سالايىتى، دەريا جىلۋىسى، تاش سوۋۇقلار، بوستان، گۈلىستانلار بىر - بىرىگە ھۆسن قوشۇپ
 جەزىبىلىك گەۋدە شەكىللەندۈرۈپ، بىر يۈرۈش سەلتەنەتلىك رەسىملەر چاتمىسى
 پەيدا قىلغانىدى. بوستانلىقنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى ھېلىقى بازاردا
 ئالا - بۇلىماچ تۇغ - ئەلەملەر لەپىلدەپ خاقاننىڭ تەختىراۋىنى ئالىماننىڭ

باشلىرى ئۈستىگە كۆتۈرۈلدى. خاقاننىڭ تاجىغا قېقىلغان ئېسىل گۆھەر يالتىراپ ئۇنىڭ بۇغداي ئۆڭ چىرايىنى يورۇتۇپ كۆرسەتكەندەك تۇيۇلۇپ كەتتى. قىساقس - سۈرەنلەر، ئالغىش سادالىرى يەر - زېمىنى لەرزىگە سالدى. خاقان بايرام سەيلىسىگە چىقىپ، بۇ يەردىكى قۇرۇلۇش نەق مەيدان كۆرۈنۈشلەردىن تەقدىر تەسەللىسى ۋە ھاياتلىق لەززىتى ئېلىپ ئۆتمەكچى بولغان بولسا كېرەك.

لوئىزانىڭ يەنە شەيتانلىقى تۇتتى. ئۇنىڭ تام رەسىملىرىنى كۆرۈشكە تاقىتى - تاق بولۇۋاتقان بولسا كېرەك، ماڭا پەسكە ساڭگىلاپ تۇرغان زەنجىرنى كۆرسەتتى، ئۇنىڭ كۆڭلىدىكىنى چۈشىنىپ تېنىم شۈركىنىپ كەتتى، لېكىن باش تارتىشقا نومۇسۇم يول قويمىدى. كىم سېنى رەسامغا كۆيسۇن دەپتىكەن، دەپ ئۆز - ئۆزۈمگە غۇدىرىدىم. بۇنداق رەسام بىلەن دوست بولغاننىڭ جېنىغا ۋاي. مەن لېۋىمنى چىشلەپ زەنجىرگە قاراپ ئۆمىلىدىم. زەنجىرنىڭ بىر ئۇچى قىيا ئۈستىگە قېقىلغان تۆمۈر قوزۇققا باغلانغان بولۇپ، يەنە بىر ئۇچى قىيالىقتىن پەسكە - يۈرەكنى ئېغىزغا قاپلاشتۇرىدىغان چوڭقۇر بوشلۇققا ساڭگىلاپ چۈشۈپ كەتكەنىدى. يېنىڭ گاڭگىراپ قاراپ قالغان پەيتىمدىن پايدىلانغان لوئىزا مايمۇندەك چاققانلىق بىلەن زەنجىرگە يېپىشىپ، قىيالىقتىن پەسكە سىيرىلىپ كۆزدىن غايىب بولدى. مەنمۇ ئالدىراپ - سالدېراپ ئۇنىڭ كەينىدىن زەنجىرنى بويلاپ سرغىپ چۈشۈشكە باشلىدىم، ئۇ ئەڭ يۇقىرى قاتاردىكى تاش سوۋۇقلارنىڭ ئۇدۇلىغا كەلگەندە مۇئەللىق ئېسىلىپ توختىدى، بىرلا سىلىكىنىپ قاتتىق تەۋرەندى - دە، زەنجىرنى شاراقلاقتىنچە ئىلەڭگۈچ ئۇچقاندەك ئۇچۇپ بېرىپ بىر سوۋۇقنىڭ ئىشىكىدىن كىرىپلا كەتتى. مەنمۇ ئۆزۈمنى توختىتىۋېلىپ ئۇنى دوراپ تەۋەككۈلىسىگە ئۇ كىرگەن سوۋۇقنىڭ يېنىدىكى تاش تەشەمگە سەكرىدىم. رىسقىم تېخى تۈگىمىگەن ئىكەن، خۇداغا مىڭ قەتلى شۈكرى. قىس - لىق تاشلارغا سوقۇلۇپ مىجىقىم چىقىمىدى، ئەكسىچە، لوئىزا ئىككىمىز ئاسماندىكى تەشە تاش ئۆيدە ئامان - ئېسەن ئۇچراشتۇق. لوئىزا مېنى زەنجىرلەر بىلەنلا قۇچاقلاپ، مامۇقتەك كۆكسىگە باستى. لەۋلىرى شۇ چاغدا تولمۇ تاتلىق تۇيۇلۇپ كەتتى. ئۇ مېنى يەنە ئىشىك تەرەپكە سۆرىدى، مەن قورقۇپ، ئۇ كۈلۈپ ئىشىككە يېقىنلاش تۇق. پەستە قىيا - چىيا، ناغرا - دۇمباقلار ساداسى ئەۋجىگە چىقىۋاتاتتى. تاختايلار - دىن قۇراشتۇرۇلغان چوڭ سۇپىدا ئالا - بۇلا كېيىنگەن، باشلىرىغا قۇش پەيلىرى تاقىغان ئارتىسلار ئاللىقانداق ھەرىكەتلەرنى قىلاتتى، دراما ئوينىۋاتقان بولسا كېرەك، يان تەرەپتە كىچىكرەك بىر ئوچۇقچىلىقتىكى قۇملاڭ يەردە چېلىشىش بولۇپ ۋاتاتتى. مەدەت بېرىۋاتقان، بارىكالا ئوقۇۋاتقان ئېگىز - پەس ۋارقىراشلار ئاڭلىناتتى

تى، بوستانلىقنىڭ چېتىدىكى سايلىقتا ئاتلىقلار بىردە ئاتلىرىنى چاپتۇرۇپ، بىردە بىر يەرگە غۇزمەكلىشىپ تىرىكشەتتى، تەنتەنە، ئالقىشلار گۈركىرەيتتى، ئوغلاق تارتىش شىش ئۇچىگە چىققاندا ك ئىدى. تۇشمۇ - تۇشتىن لاۋۇلدىغان گۈلخانلار كۆزگە چېلىپ قاتتى. تولغىنىپ كۆككە ئۆرلەۋاتقان كۆكۈش ئىس قوي گۆشى كاۋاپلىرىنىڭ مەززىلىك پۇراقلىرىنى ئېلىپ كېلىپ دىماغلىرىمىزنى غىدىقلىدى، بىز تەتۈر قاراپ تاش سوۋۇق نىڭ ئىچكىرىسىگە كىرىپ كەتتۇق.

سوۋۇقلار سوزۇنچاق شەكىلدە تېشىپ ياسالغان بولۇپ، ئۇلارنىڭ چوڭ - كىچىكلىكى ئوخشىمايتتى. ھەر بىر تاش سۇۋۇق ئىچكىرى - تاشقىرى ئۆيلەردىن تەركىب تاپقان، تاشقىرى ئۆي كەڭرەك، ئىچكىرى ئۆي پاكار ۋە تارراق ئىدى. تاشقىرى ئۆينىڭ ئۇدۇل تېمىغا بۇت تەكچىسى ئويۇلغان بولۇپ، يوغان - يوغان بۇت قويۇلغان، ئويۇقنىڭ ئوڭ، سول تەرەپلىرىدىن ئارقا ئۆيگە ئۆتۈش يوللىرى ياسالغانىدى. ئارقا ئۆي بۇلار ئىسپادەت قىلىدىغان جايى ئوخشايدۇ. تۆت تام، تورۇس، دالان، ئويۇقلارنىڭ ھەممىلا يېرىدە رەڭدار تام رەسىملىرى كۆزگە چۈشەتتى. بولۇپمۇ تورۇستىكى رۇمبا شەكىللىك كاتەكچىلەردە ھەر خىل ھەرىكەتلەرنى قىلىۋاتقان ئادەملەر، ھايۋانلار ئاساس - تاغ - دەريا، تاش - توپا، گۈل، قۇشلار ئارقا كۆرۈنۈش قىلىنغان تۈرلۈك بۇددا ھېكايىلىرى رەسىملەشتۈرۈلۈپ سىزىلغانىدى. بىر رەسىم لوئىزانىڭ دىققىتىنى ئالاھىدە تارتتى. ئۇنىڭدا دۈمبىسىگە يۈك ئارتىلغان بىر تۆگە بېشىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ يىراققا قاراپ تۇراتتى. ئۇنىڭ ئالدىدا ئىككى تۆگىچى بار ئىدى. تۆگىچىلەر باشلىرىغا ئۇچلۇق كىچىك بۆك، پۇتلىرىغا ئۇزۇن قونجىلىق ئۆتۈك، ئۇچلىرىغا قوش ئېتەكلىك ياقىسىز چەكمەن چاپان كىيىۋالغان بولۇپ، يۈزلىرىنى ساقال باسقانىدى. ئۇلار ئالدىغا قاراپ، قوللىرىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ ۋارقىراپ تەنتەنە قىلىۋاتاتتى. ئالدى تەرەپ تە يەنە بىر ئادەم بار بولۇپ، ئۇ كۆزلىرىنى سەل يۈمۈپ تەمكىن قىناپەتتە تۇرۇپ، لاۋۇلداپ كۆيۈۋاتقان بىلەكلىرىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ سودا كارۋانلىرىنىڭ يولىنى كۆرۈپ چىرىۋاتاتتى.

— بۇ، دانكونىڭ قاراڭغۇ ئورماندا ئېزىقىپ قالغان ئالىمانغا يۈرىكىنى سۇغۇرۇپ مەشئەل قىلىپ ياندۇرۇپ يول كۆرسەتكەنلىكى ھەققىدىكى رىۋايەتكە ئوخشايدىغان سۈرەتمۇ - نېمە؟ - سورىدى لوئىزا.

— دىنىي ھېكايەت ئوخشايدۇ، - دېدىم مەن ئېنىق جاۋاب تاپالماي، - بىراق ئۇ دىنىي مەزمۇندىن باشقا، يەنە يىپەك يوللىرىدىكى سودا كارۋانلىرى بىلەن راھىبىلار مۇناسىۋىتىنىڭ نەقەدەر زىچلىقىنى چۈشەندۈرۈپ بەرسە كېرەك. ئۇشتۇمتۇت تامدىكى رەسىمگە جان كىردى. ئۇنىڭدىكى ئادەم ۋە ھايۋانلار تېلېۋىزور ئېكرانىدىكى شىنجاڭلاردەك قىمىرلىدى. چەكمەن چاپانلىقلارنىڭ بىرى زۇۋان سۈردى: - بۇ سابۇنىڭ سېرىق مايغا چېلانغان ئاق كىگىزنى بېلىكىگە يۆكەپ، ئۇنىڭغا ئوت يېقىپ يول كۆرسەتكەنلىكى توغرىسىدىكى رىۋايەت. شۇنىڭ ئۈستىگە بىز چۆچۈپ كەيتىمىزگە داخىدۇق. بىراق رەسىم ئۆز جايىدىلا يەنە قېتىپ قال

لىرىدىكى سازلارمۇ ئۇياق - بۇياققا چايقالدى. ئەتراپنى بىر دەقىقە ھۇڭلۇق قەدىمكى مۇزىكا ساداسى قاپلىدى. يۈرەكلىرىمىز قورقۇنۇچ ئىچىدىكى ھاياجاندا تىترىگەندە، مۇزىكا بىردىنلا ئۇچۇپ، ھەممە نەرسە جىمجىتلىقتىكى ئەسلىگە قايتتى.

— بۇ رەسىملەر ئۆزگىچە خىسلەتلىك ئىكەن، — دېدى لوئىزا بىر پەس داۋام لاشقان جىمجىتلىقتىن كېيىن مەمنۇن ئاھاڭدا، — تالانتلىق رەسساملار ئەگرى - توقاي جەريانلىق مۇرەككەپ ھېكايەتلەر دۇنياسىنى ئەپچىللىك بىلەن رۇمىيا شەكىللىك كىچىككىنە رەسىملەرگە سىغدۇرۇپتۇ.

مېنىڭ نەزەردىم شۇ يەردىكى يەنە بىر رەسىمگە چۈشتى. بۇنىڭدا رەسسام ژۇرنال بېتى چوڭلۇقىدىكى 200 نەچچە بەتكە سوزۇلدىغان چوڭ بىر بۇددا ھېكايىتىنى بىرلا پارچە رەسىمگە يىغىنچاقلىغانىدى.

— بۇنىڭغا قاراڭلار، — دېدى لوئىزا «كۈسەن خانىنىڭ بۇتقا سالام بېرىشى» دېگەن رەسىمنى ئىما قىلىپ تۇرۇپ زوق بىلەن، — ئۇلار بۇ يەردە تامىنى ئاھاكتا ئاقارتىۋېلىپ ئاندىن رەسىم سىزماي، بەلكى لاي تام بېتىنىڭ ئۆزىگىلارەسىم سىزىۋېرىپتۇ. باسقۇرۇش كۈچىگە ئىگە مېنىرال بويىقلار ھەم سۈزۈك بويىقلارنى ئىشلىتىپتۇ. بويىق بېرىش ئۇسۇلىدا تۈز چاپلاش، قۇرۇتۇپ بويىش ئۇسۇللىرىنىلا ئەمەس، سۇ تەركىبىنى تامنىڭ ئاستى ئارقىلىق تارتىۋېتىش ئۇسۇللىرىنىمۇ قوللىنىپتۇ، قالتىس ئىكەن.

— ئۇ نەم رەسىم ئۇسۇلى دېيىلىدىكەن، تارىخشۇناسلار ئۇنى قەدىمكى كۈسەنلىككەرنىڭ بىر خىل ئىجادىيىتى ھېسابلىشىدۇ. ئۇلار ئۆز ئەقىللىرىنى مانا شۇنداق نامايان قىلغان. سىرتتىن كىرگەن مەدەنىيەتنىڭ پايدىلىق ئامىللىرىنىمۇ ئەپچىللىك بىلەن تاللاپ قوبۇل قىلغان.

— دەرۋەقە، — دېدى لوئىزا باش لىڭشىتىپ، — بۇ رەسساملار توم، جانلىق سىزىقلارغا ئىشلىتىپ، قاۋۇللۇق، باتۇرلۇقنى بىر يوللا ئىپادىلەپ بېرىپتۇ. بېغىر رەڭدىن پايدىلىنىپ بېجىرىم مۇسكۇل - تېرىلەرگە قاقلاپ بويىق بېرىپتۇ. كىيىم - كېچەكلەرنى يارىشىملىق قىلىپ قاملاشتۇرۇپ سىزىپتۇ.

— مۇنۇ ئۇچۇۋاتقانلارچۇ؟
— ھىلىپىلدەۋاتقان ئۇزۇن بەلباغدىن پايدىلىنىپ ئاسماندا ئۇسسۇل ئويناپ ئۇچۇ-ۋاتقان، ئەركىن پەرۋاز قىلىۋاتقان ئادەمنىڭ مەنئىي يۈكسەكلىكىنى ئەكس ئەتتۈرۈپتۇ. رەسىمنى جانلاندىرۇۋەتكەن بۇ خىل ئاسماندا ئۇچۇش قەدىمكى غەربىي ياۋروپا-دىكى دۈمبىسىدە قانىتى بار ئۇچار ئەۋلىيالار رەسىملىرى بىلەن قوشكېزەك بولۇشى مۇمكىن. ئۇزاق قەدىمكى زامانلاردا ئوتتۇرا ئاسىيا يايلاقلىرىدا، تەڭرىتاغ ئەتراپلىرىدا ئارىيىنلار ياشىغان ئەمەسمىدى.

كېيىن ئاغزىمدا قالدى. تاكالىشىپ خورازلاردەك ھۇرىپىمىشۋاتقان ئىككى جودا-چى بىر توپ ئادەمنى ئەگەشتۈرۈپ، بىز تۇرغان تاش سوۋۇققا كىرىپ كەلدى. ئۇلار قەدىمكى كۈسەن تىلىدا گەپ تالىشاتتى. بۇ تىلنىڭ يىلتىزى ھازىرقى تىلىمىز بىلەن بىر بولغاچقا، ئۇلارنىڭ گەپلىرى ماڭا يەنىلا ئاساسەن چۈشىنىشلىك ئىدى. ئۇلار قايسىدۇر بىر سوۋۇقتىكى رەسىمگە باھا بېرىش مەسىلىسىدە كېلىشەلمەيۋاتاتتى.

— ئۇنى خەزىنىچىنىڭ بوۋىسى سىزغان بولسا نېمە بوپتۇ، — دەپ ۋارقىرايتتى

قىلمەچى قىياپەت قىزىلكۆزلۈكى، - مەن دېگەن ۋەزىرنىڭ مۇھەببەت تارىخىنى يېزىشىپ بېرىۋاتقان پۈتۈكچى، بىلەمسەن. سېنىڭ ئۇبىر نېمەنىڭ سىزغانلىرى رەسىمگە ئوخشىماي قاپتۇ. ئۇزى قارا قورساق ئوخشايدۇ.

- قارا قورساق دەپ سەندەك ئوقۇيالماي يېرىم يولدا مەكتەپتىن ھەيدەلگەن لالىدلارنى دەيدۇ، سەن ئارقاڭغا تىرەك قىلىۋالغان سابىق ۋەزىر مۇ جىنايەت ئۆتكۈزۈپ نازارەتكە ئېلىنغان مۇناپىققۇ، ئۇنىڭ خەلقىنىڭ يۈزىگە ئاياغ باسقۇچىنى كىچىك بالىلارمۇ بىلىدۇ، ئۇ بىر نېمەك ئەمەلدە يۈنىدىغا چىلاشقان مۇردا.

- مۇردا دېگەن ئۆزۈڭ! - دەپ ۋارقىرىدى ھېلىقى قىزىلكۆز دىۋانە قىياپەت ئادەم. بۇنىسى ئوتتۇرا بويلىق، كۆمۈر چىراي، ئېشەكباش بولۇپ، تۇرقىنىڭ بىر يەرلىرى كىشىگە دەرۋەقە مۇردىنى ئەسلىتەتتى.

ئۇلار مۇشلىشىپ كېتىشتى. قىزىلكۆز دىۋانە غۇلىچىنى كېرىپ تۇرۇپ بىر مۇشت قويدى. بىراق گۈنسز قىزىلكۆزلىرى ياخشى كۆرمىسە كېرەك، مۇشت بوشقا كېتىپ، ئۇزى ساراڭدەك جايىدا پىرقىراپ دەلدۈگىنىپ قالدى. ئېشەكباش پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ چالا كۆيگەن چوماقتەك مۇشتلىرىدا ئۇنى قوناق سوققاندىك سوقۇپلا كەتتى. كالىتەك ئۈستىخاندىن چىقىرىۋاتقان سادا بىلەن ئىنجىقلاش، نالە - پەريادىلار قوشۇلۇپ كەتتى. قىزىلكۆز دىۋانە كەينىگە شوخشۇپ، سەنتۇرۇلۇپ كېلىپ ماڭا قاتتىق سوقۇلدى. بۇرۇ-لۇپ قاراپلا خەتەرلىك ھالدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈنمۇ ياكى راستىنلا ئوردىغا بولغان ساداقەتتىنمۇ، ئەيتاۋۇر، ۋارقىراپ ياھەنناس كۆتۈرۈپ، خالايقنىڭ دىققەت - زەرىنى بىزگە ئاغدۇردى:

- ۋاي، ساقچىلار قېنى، تۇتۇڭلار بۇ جاسۇسلارنى، بىزنىڭ ئادەم ئەمەس بۇ ياسانچۇقلار.

بىر دەققە ھەممىمىز جاي - جايىمىزدا تىگىرقاپ تۇرۇپلا قالدۇق. ئېشەكباش دوست تارتىشىپ سۈكۈتنى بۇزدى:

- راست دەيدۇ، بۇ ئىككىسىنىڭ تەقى - تۇرقى قانداق ئۆزى، باشقا دۇنيادىن كەلگەنلەرمۇ، جىن - ئالۋاستىلارمۇ؟ قاچۇرماي تۇتايلى، قورشاڭلار قېنى!

خالايق ئاستا - ئاستا بىزنى قىستاپ كېلىشكە باشلىدى. مەن لوئىزانى يېتەك لاپ ئارقىغا چېكىنمەكتە ئىدىم، دۈمبەم بىر تاش تۈۋرۈككە كېلىپ تەگكەنلىكىنى سەزگەندە، لوئىزانى تارتىپلا تۈۋرۈكنىڭ دالدىسىغا ئۆتتۈم - دە، دالاننى بويلاپ جېنىمنىڭ بارىچە قاچتىم. ئارقا تەرەپتە جىددىي پۇشتەك ئاۋازى ئاڭلاندى. قىيالىقنىڭ ھەممە يېقىدىن ۋارقىراشلا، ئىسقىرتىشلار، جاڭ ئاۋاز - لىرى كۆتۈرۈلۈپ، مالىمانچىلىق باشلاندى. دالاننىڭ چىقىش ئېغىزىغا كەلگەندە، يان دىكى چىغىرىيولنىڭ قىيالىق ئاستىغا تۇتىشىدىغان تۆۋەن تەرىپىدىن قىيا - چىيا قىلىشىپ بىرمۇنچە لەشكەرلەر، راھىبلار چىقىۋاتقانلىقىنى كۆردۈق. ئۆيمۇ-ئۆي، تۆشۈكمۇ- تۆشۈكتىن قوراللىق، قورالسز ئادەملەر يۈگۈرۈپ چىقىشۋاتاتتى. بىز دەرھال چىغىر - يولنى باقىلاپ يۇقىرى قەۋەتلەرگە يۈگۈردۈق، لېكىن ئۇ تەرەپتىنمۇ ئادەملەر ئۇۋىسى چۈۋۈلگەن ھەرىلەردەك يوبۇرۇلۇپ چىقىشتى. ئامالسز توختاپ قالدۇق. ئادەملەر تۈش - مۇتۇشتىن چىقىپ بىزنى قورشاپ، ئاستا - ئاستا سىلجىپ يېقىنلاپ كېلىۋاتاتتى. بىر - دىنلا دالاننىڭ گىرۋىكىدىن پەسكە ساڭگىلاپ تۇرغان ئارقانغا كۆزۈم چۈشتى. لوئىزا -

نىڭ قولىدىن تارتىپلا ئارغامچىغا تاشلاندىم. بىراق ئۇنى بەلگە يۆگەشكە ئۈلگۈرەلمىدۇق. ئۇلار بىراقلا تاشلىنىپ كەلدى. كۆزنى يۇمۇپ ئاچ قۇچە شىددەتلىك مۇشتلىشىش بولۇپ ئۆتتى. مېنىڭ بوكسىيورلىقتىن ئاز - تولا خەۋب رىم بار ئىدى. لوئىزانىڭمۇ ياپونىيىدە جۇدو چامباشچىلىقىغا كۆڭۈل بېرىپ يۈرگەن چاغلىرى بولغانىكەن. غالىجرانە ئېتىلىپ كەلگەنلەرنىڭ بىرىنى ئۇياققا، بىرىنى بۇ - ياققا پوزمەكتەك دومىلىتىۋەتتۇق. بىراق غالىبلىق ئۇزاق داۋاملىشالمىدى. بۇددا راھىبلىرىنىڭ ھەممىسى چامباشچىلىققا پىششىق ئىكەن، ئۇلار ھايت دەپ قوللىرىنى ھەررەك - سەررەك شىلتىشاتتى، پىرقىرىشاتتى، يەل يىغىشىپ قاققىپ سەكرىشەتتى. چاقماق سۈرئىتىدە پەنجە ئۇرۇشاتتى، موللاق ئېتىپ پەشۋا ئاتاتتى. ئۇلار كۆكتىمۇ، يەردىمۇ گۇمپا كۆرسىتىپ يوپۇرۇلۇپ كېلىشتى - دە، ھايال ئۆتمەيلا مېنى تۇتۇۋېلىشتى، ئاڭغىچە ئارقاننىڭ ئۇچىغا قولىنى تەگكۈزۈۋېلىشقا ئۈلگۈرگەن لوئىزا تۆۋەنگە ئاققان يۇلتۇزدەك سىيرىلىپ چۈشۈپ غايىب بولدى.

ئۇلار مېنىڭ قوللىرىمنى كەينىمگە قىلىپ قايچىلاپ باغلىدى. كىملىكىمنى، نەدىن، نېمىشقا كەلگەنلىكىمنى سۈرۈشتە قىلدى. ھازىرقى زامان توغرىسىدىكى گەپلەر رىمدىن ھېچنېمىنى چۈشەنمىدى. ئۆزلىرىچە كالدېرلىشىپ مېنى ساراڭغا چىقاردى. ئىسمىمنىڭ قەيسەر ئىكەنلىكىنى ئاڭلاپ ھاڭ - تاڭ قېلىشتى، بۇ ئىسمىنىڭ نېمىدىن بىشارەت بېرىدىغانلىقى ھەققىدە دە - تالاش قىلىشتى. ئاخىر ئۇنىڭ بۇددىستلار ئات جۆنىدىن ئەمەسلىكىنى، يات دىنغا، كۇپۇرلۇق، كاپىرلىققا تەۋە نام ئىكەنلىكىنى قەيت قىلىشتى. مېنى ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىش قارارىغا كېلىشتى. چىغىر يولنى بويلاپ دۇمبا - لاپ، يۈگۈرتۈپ تۆۋەنگە ئېلىپ مېڭىشتى. خاقاننىڭ ئالدىغا ئېلىپ كېتىۋاتقان بولسا كېرەك، پەسكە چۈشتۇق، گۈزەرگە چىقتۇق. ئەگىدىن بۇرۇلۇپ، چېدىر ئۆيلىر ئار - سىغا كىرىشىمىزگە بىرى ئۆگزىدىن دەھشەتلىك ۋارقىراپ ئۈستىمىزگە سەكرىدى. قىلىچلار بىر - بىرىگە ئۇرۇلۇپ جاراڭلاپ كەتتى. ئۇنىڭ قۇيۇندەك پىرقىراپ ئۇرۇ - ۋاتقان قىلىچىنىڭ زەربىدىن ئۆچپۈرىدىكى سەككىز - ئوندىك لەشكەرنىڭ قىلچى يەرگە داراڭلاپ چۈشتى. بىر نەچچىسى كەينىگە قاراشقىمۇ پېتىنالىماي ئۇدۇل كەلگەن تەرەپكە تىكىۋېتىشتى. مانا شۇ چاغدىلا بۇ پالۋاننىڭ لوئىزا ئىكەنلىكىنى بايقىيالىدىم. لوئىزا باغلاقنى كېسىپ قوللىرىمنى بوشاتتى. بىراق لەشكەر، ساقچىلار بارغانسېرى كۆپىيىپ، بىزنى قورشاپ سىلجىپ كېلىۋاتاتتى. شامال ئۆتەلمىگۈدەك ئادەم تېمى شەكىللىنىۋا - تاتتى. بىز ئۆگزىلەرگە ياماشتۇق. قوغلاپ كەلگەن بىر نەچچە ئوچىنى يەر چىشلىتىپ، ئۆگزىدىن ئۆزىگە قاچتۇق. بىراق بۇلارنىڭ ھەممىسى بىھۇدە ئورۇنۇش بولۇپ چىقتى. ھايال ئۆتمەيلا ئۇلار ئۆگزىلەرگە چېكەتكە ئاپىتىدەك باستۇرۇپ چىقتى - دە، بىزنى قاتمۇ قات ئورۇنۇشتى. قىلچ ئويىنىتىپ ھېچكىمنى يېقىن يولاتمىۋىدۇق، ئۇلار ھىيلە - مېكىر ئىشلەتتى. قەيەردىندۇر چوڭ قېلىن قارا تورنى تېپىپ كېلىشتى. پىرقىر رىتىپ ئۈستىمىزگە تاشلاشتى - دە، بىزنى خۇددى يېلىق ياكى قۇشنى ئوۋلىغاندەك ئوۋلاپ تۇتۇۋېلىشتى. لوئىزا بىلەن مېنىڭ قولۇمنى چېتىپ باغلاپ، قاقچىلار يامغۇرى ئاستىدا ئېلىپ بېرىشتى.

خان شاھ سۇپىسىدىكى ئالتۇن كۇرستتا ئولتۇرۇپ، ۋەزىر - ۋۇزىرالار ھەمراھلىقىدا، سەرگەردە، ياساۋۇللارنىڭ ھىمايىسىدە سېرىك ئويۇنى كۆرۈۋاتقانلىقى. بىزنى شاھ سۇپىسى ئالدىغا ئەكىلىپ تاشلاشتى. ئىككى ياساۋۇل يۈگۈرۈپ خان ئالدىغا بېرىپ تىزلىنىپ، نېمىلەرنىدۇر مەلۇم قىلىشتى. خان بېشىنى بۇراپمۇ قويمىدى. بىزگە قارىغاندا سېرىككە كۆپرەك قىزىقىۋاتقان بولسا كېرەك، قولىنى سىلكىپلا ۋارقىردى:

— چېپىلسۇن!

جاللاتلار ئۈستىمىزگە يوپۇرۇلۇپ كەلدى. ئىچكى ئىشلار ۋەزىرى بولسا كېرەك، بىزگە يېقىنلاپ كەلگەن بىرى لوئىزانى كۆرۈپ ھاڭقىيىپلا قالدى، «ئالدىرىماڭلار!» دەپ ۋارقىراپ، جاللاتلارغا توختاش ئىشارىسى قىلدى. كەينىگە قايتىپ، خاننىڭ ئالدىغا باردى. تەزىم قىلىپ تۇرۇپ بىرنەچچە دەپتە يۈرىكىم قانداقتۇر بىر شۇمۇلۇق نى سېزىپ مۇزلاپ كەتتى. خان كۆزلىرىنى ئويۇندىن ۋەزىرگە يۆتكىدى. بېچىرلاپ بىرنەچچە سۈرىدى. ۋەزىرەمۇ كۇسۇرلاپ جاۋاب قايتۇردى. خان بوينىنى قاقىرنىڭ كىدەك سوزۇپ لوئىزاغا يىراقتىن تىكىلىپ قارىدى. بېشىنى مەنۇنلۇق بىلەن كىلىدىكلىتىپ ۋەزىرگە بىرنەچچە دەپتە. ۋەزىر شاپاشلاپ بىزنىڭ قېشىمىزغا قايتىپ كەلدى. خاننىڭ لوئىزانى قاماققا، مېنى ئۆلۈمگە بۇيرۇغانلىق پەرمانىنى تەنتەنە بىلەن جاكارلىدى. لەشكەرلەر، شۇ زامات ھەرىكەتلەندى. لوئىزانى دارقىرىتىپ سۆرەپ ئاپىرىپ نېرىراقتىكى بىر راۋاقتا قاماپ، ئىشىك - دېرىزلەر ئالدىغا قازاۋۇل قويۇشتى. قىلچىنى يالىڭاچلىغان بىر جاللات ئون نەچچە لەشكەرنىڭ ھىمايىسىدە مېنى بازارنىڭ سىرىتىدىكى تاغ باغرىغا ئېلىپ ماڭدى، بىر توپ راھىبلار ۋە پۇقرالار قەتلى قىلىشنى تاماشا قىلغىلى قىزىقىپ كەينىمىزدىن ئەگەشتى.

بىر ئاز مېڭىپلا مەن بىزنىڭ ئەتىگەن يېڭى كەلگەن ۋاقتىمىزدا تاغقا چىققان چىغىر يول بىلەن يۇقىرى كۆتۈرۈلۈۋاتقانلىقىمىزنى بىلىپ قالدىم. مېڭىۋېتىپ قىيالىقىغا يانداش بىر تۆپىلىككە يامىشىپ چىقتۇق. ئەگمگە كەلگەندە مېنى تېخىمۇ ئېگىزىرەك ئوچۇقچىلىققا ئېلىپ چىقىپ، شېغىل ئۈستىگە تىزلاندۇرۇشتى. لەشكەرلەر تۆت تەرەپكە يېيىلىپ، قورشاۋ چەمبىرىكى تۈزۈشتى. جاللات ئوڭ يېنىمغا ئۆتۈپ، ئاياغلىرىنى ئىككى ياققا كېرىپ تۇردى. كىمدۇر بىرى كېلىپ كۆزلىرىمنى ياغلىقتا باغلىدى. ئۇنىڭسىزمۇ مەن كۆزلىرىمنى يۇمۇۋاتاتتىم. جاللات دەستىسىنى ئىككى قوللاپ چىڭ سىقىمداپ تۇتقان قانىرىغان قىلچىنى ھاۋاغا ۋارقىراپ كۆتۈردى. مەن بېشىمنى ئېگىپ، كۆزلىرىمنى يۇمدۇم. لەۋلىرىم ئەلۋىدا ئاتا - ئانام، ئەلۋىدا يەر، ئاسمان، خەير - خوش بىۋاپا جاھان، دەپ پىچىرلايتتى.

ئۇشۇقتا تۇت چاقماق چېقىپ، يەر تەۋرىگەندەك بولدى. ئەتراپىمدا ئىنجىقلىغان، ۋاي - ۋايلىغان، گۇبۇلدىگەن ئاۋازلار بىردىنلا كۆتۈرۈلۈپ، بىردىنلا تىنچىدى. تونۇش بىر گۈرۈكەرەك ئاۋاز بۇلۇتلار ئارىسىدىن چۈشكەندەك بولدى.

— كۆزۈڭنى ئاچ، ئوغلۇم!

قۇدرەتلىك بىر قول كېلىپ كۆزۈمدىكى ياغلىقنى يېشىۋەتتى. قوللىرىمنى بوش -

تىۋەتتى. ئۆز ئۈزۈمگە ئىشەنمەي كۆزلىرىم
نى ئاچتىم. ئالدىمدا قولدا ھېكمەتلىك كۆ-
ھەر قۇتىنى تۇتقىنىچە كۈلۈمسىرەپ قىيا
ئادەم تۇراتتى. لەشكەرلەر، جاللاتمۇ يەردە
قاتتىق ئۇيقۇغا كەتكەن مەست ئادەملەردەك
ئۇياققا بۇياققا سوزۇلۇپ يېتىشاتتى. بۇدۇن-
يادىكى رىسقىم تېخى تۈگىمىگەن ئوخشايدۇ،
ئايغ ئاستىمدا ئەتىگەن قىيا ئادەم خادا
تاشقا ئايلىنىۋالغان جىلغا ئېغىزىدىكى شېغىل-
لىق تىۋىپلىك ياتاتتى.

— يىغىلما نۇر ئەينىكىنى ئىشلىتىپ
باقايلى،— دېدى قىيا ئادەم ماڭا قاراپ
مۇغەمبەرلەرچە كۆز قىسىپ قويۇپ. ئۇ ھېك-
مەتلىك گۆھەر قۇتىنىڭ قاپقىنىنى ئېچىپ
بىر نېمىلەرنى شىۋىرىلدى. قۇتىنىڭ ئەينى-
كىنى چېدىرسىمان ئۆيلەر تەرەپكە توغرىلى-
ۋىدى، ئەينەكتىن پارقىراپ بىردىنلا ئۇزۇن
نۇر يولى ئېتىلىپ چىقتى، ئۇزىراپ
بېرىپ لوئىزا قامالغان راۋاقتا تۇتاشتى. لو-
ئىزا راۋاقتىن چىقىپ، شۇ نۇر يولىنىڭ
ئۈستىدە مېڭىپ بىزنىڭ قېشىمىزغا كەلدى.
نۇر يولى قىسقاردى. يىغىلىپ ئەينەكنىڭ
ئىچىگە كىرىپ غايىب بولدى. بىز لوئىزا
بىلەن خۇشاللىق ئىچىدە جەم بولدۇق. بۇ-
لارنىڭ ھەممىسى ئۈچۈن بىر مىنۇتمۇ ۋاقىت
كەتمىگەنىدى.

ئۈچىنچى باب

ئۈچىمىز كۈسەن بۇددىستلىرىنىڭ بايرام تەنتەنىسىدىكى بۇتلار دۇنياسىنى تاش-
لاپ تاغ ئۈستىگە قاراپ قاچتۇق. يول ئېگىز - پەس، تىك، تېپىلغاق ئىدى. ھاڭلارغا
ئېسىلغان تاشلاردىن يامىشىپ ئۆتۈشكەمۇ توغرا كەلدى. ھەر ھالدا بەك ئۇزۇن يول
ماڭمىدۇق. شىرقىراپ ئېقىۋاتقان بىر ئېقىن بىزنى جىمجىت، خىلۋەت تار جىلغىغا
باشلاپ كىردى. جىلغا ئاخىرلاشقان جايغا بارغىنىمىزدا نەچچە ئون غۇلاچ ئېگىزلىك
تىكى تىك قىيا يولىمىزنى توسۇۋالدى. ئۈچ تەرەپتىكى كەسمە يۈز تاش قىيا پالتىدا

چېپىپ ياسىغاندەك تىك ۋە تەكشى بولۇپ، ئۈستىدە بىر پارچىلا ئاسمان كىرگۈزۈلۈپ تۇراتتى. بىز ئۆزىمىزنى تىمىتاسلىققا چۆككەن چوڭقۇر قۇدۇق ئاستىدا تۇرۇۋاتقاندەك ھېس قىلدۇق. بۇ تىمىتاسلىق ۋە چوڭقۇرلۇقنىڭ سۈرلۈك كۈچى ھەر قانداق تاسادىپى چىققان تاۋۇشقا سىرلىق جاراڭلاش ۋە سېھرىي مۇڭ بېغىشلايتتى. شۇڭلاشقا يېشىل مۇخ قاپلىغان ئېگىز، تىك ئۇچما داۋان ئۈستىدىن تامچىلاپ چۈشۈۋاتقان بۇلاق سۈيى تەبىئىي مۇڭلۇق مۇزىكا پەيدا قىلاتتى. بۇنى «مىڭ تامچە ياش بۇلىقى» دېيىشەتتى. مەن ئۇنى بىر قاراپلا تونۇدۇم، بىر مىڭ نەچچە يۈز يىل بۇرۇنقى تارىخىي كىتابلاردا ئۇ توغرىلىق خاتىرىلەر بارلىقى ئېسىمگە چۈشتى. ئۇ كىتابلاردا ھەر يېسىل يەرلىك ئادەملەردىن بىر تالىيى مەشەگە كېلىپ، مۇشۇ سادادىن كۆي - ئاھاڭ ئىشلەيدىغانلىقى بايان قىلىنغانىدى. بۇ بۇلاق جايلاشقان تاغنىڭ نامىدا ئاتالغان مۇزىكىلارمۇ تارىختا شەرققە داڭلىق ئىدى.

— نېمە ئۈچۈن شۇنداق نام ئالغان؟ — سورىدى لوئىزا مۇئەللىقتىن ئۈزۈلگەن يۇلتۇزلاردەك پارقىراپ چۈشۈۋاتقان سۈپسۈزۈك سۇ تامچىلىرىغا قاراپ.
— بۇ بىر ئاشىق - مەشۇقلۇق رومانى، — دېدى قىيا ئادەم بىزگە ئويچان كۆزلىرىنى تىكىپ، — ئىككىڭلارمۇ ئاشىق - مەشۇقلاردەك كۆرۈنىسىلەر، مەن سىلەرگە بۇ روماننى بىر ئوقۇتۇپ قوياي.

قىيا ئادەم بىزگە يېقىن كەلدى، يەك ئىچىدىن گۆھەر قۇتىنى چىقىرىپ قايقىنى ئاچتى. بىر نېمىلەرنى گۇدۇڭلىدى. قۇتىنىڭ تۈگمىسىنى باشتى. مەن «بۇلاق كەچىشىنى كۆرسەت» دېگەن سۆزلەرنىلا ئىلغا قىلالىدىم. ھېكمەتلىك قۇتىنىڭ ئەينىكى نۇرلاندى، چوڭايىدى. تېلېۋىزور ئېكرانىدەك جانلىنىپ، رەڭلەرنى ئېنىق پەرق لەندۈردى. ئۇزاق قەدىمكى زامان كۆرۈنۈشلىرىنى يىللار قاراڭغۇلۇقىنىڭ كۆكسىدىن سۇمۇرۇپ تارتىپ چىقىرىپ كۆرسىتىشكە باشلىدى.

يېشىللىق جىلۋىسى ئىچىدىكى خىيابان سارايىباغ. دەرەخلىكلەر قاتارى، گۈللۈك لەر دولقۇنلىرىنى ئارىلاپ بىر جۈپ قىز - يىگىت پەرىشتىلەردەك يېنىك كۆتۈرۈلۈپ - پەسلەپ، قول تۇتۇشۇپ يۈگۈرۈپ كەلمەكتە. يىگىتنىڭ ئاق كۆڭلىكىدىكى كانىۋا كەشتە يەردىكى چىمەنلەر بىلەن ھۆسن تالىشاتتى. قىزنىڭ ئۇزۇن يىمپەك ياغلىقى ئارقىسىدا سوزۇلۇپ شەپقەتكە لەيلەپ لەپىلدەيتتى. جاراڭلىق كۈلكىلەرگە بۇلبۇللارنىڭ خۇشناۋالىرى جور بولاتتى.

سوقماق يول چېتىدىكى توقايلىققا مۆكۈنگەن راۋاقتىن بويىنى يوق دوغىلاق ۋەزىر بىلەن ئۇنىڭ مەسبەش، يايىلاق يۈز ئوغلى ئوغرىلاردەك باش چىقىرىپ بويۇن داپ مارىدى. دوغىلاق قارا يۈزلۈكى كالىپۇكىمنى چىشلەپ كۇسا ئېگىمكىنى سىقىمىدىسا، مەسبەش كۆزلىرىنى ئۇۋۇلاپ، سالپايغان كالىپۇكىنى يالىدى.
كۇسەن خاننىڭ سەلتەنەتلىك قەسىرى. ئالتۇن تەختتىكى خاننىڭ تاجىغا ئورنى تىلغان ئالماس نۇر چېپىپ پارقىرىدى. خاننىڭ ئىككى يېقىدا تۆۋەنرەكتە ۋەزىرلەر ئولتۇرغان بولۇپ، پەستە ئايپالتىلىق ياساۋۇللار سۈرلۈك قىياپەتتە ئۆرە تۇرۇشاتتى.

دوغلاق ۋەزىر تۇمشۇقىنى سوزۇپ، خاننىڭ قۇلقىغا ئاللىنىپمىلەرنى شىۋىرلىدى.
خان ئالتۇن كۇرسىنىڭ گىرۋىكىگە شاپلاق بىلەن بىرنى ئۇرۇپ ۋارقىردى:

— نېمىشقا يوتقىنىغا قاراپ پۇت ئۇزارتمايدۇ بۇ يالاختۇشلەر، ئۇ ھارامزادىنىڭ كاللىسىنى...

— قىلىچ ئاستىدا قىلچىلىك شەپقەت قالدۇرسلا خاقان! — دېدى دوغلاق ۋەزىر
خان تەرەپكە يانتىيىپ، تۈلكە كۈلكىسىدە ھىجىيىپ، — چاپماق ئوڭاي، كۈچىنى
ھالال، گۆشىنى ھارام قىلماق تەسرەك، مانا مۇنداق قىلىپ...

خان بىر ھازا پىچىر تىڭشىغاندىن كېيىن پەرمان چۈشۈردى:
— ھېلىقى گاداي پۇشتىدىن تامغان ئۈستىكار كەلتۈرۈلسۇن!
كانۋا كۆڭلەكلىك ھېلىقى بەرنا يىگىت كىردى، تەخت ئالدىغا بېرىپ بىر
تەزنى پۈكۈپ، باش ئېگىپ تەزىم بەجا كەلتۈردى.

— مەلىكە ھەققىدىكى ئىلتىماسىڭدىن خەۋەر تاپتۇق، — دېدى خان گۈركىرەك
ئاۋازدا، — قوبۇل قىلىشنى ئويلىشىشقا بولىدۇ، بىراق، بىر شەرت قويۇشنى توغرا
تاپتۇق.

— قۇللۇق، خان ئالىيلىرى! — يىگىت ئىككى قولىنى ئالدىغا چىقىرىپ، ئوڭ
مۇشتىنى سول ئالقىنىدا تۇتتى.

— تاغقا چىقىپ، تىك كەسمە قىيا بېتىگە مىڭ ئېغىز بۇت ئۆيى تېشىپ ياسايدى
سەن. ئۆيلەر ئۆلچەملىك، بۇتلىرى تىرىكتەك خىسلەتلىك، رەسىملىرى بىر - بىرىدىن
ئۆزگىچە ۋە ھەيۋەتلىك بولسۇن! — دېدى خان.

— تېرىقچە سەۋەنلىك، تىرناقچە چاللىق بولسا كاللاڭ كېتىدۇ، — دەپ سۆز
قىستۇردى دوغلاق ۋەزىر مۇغەبەرىلىك بىلەن ھىجىيىپ، — كارامىتىڭنى كۆرسەت يىگىت.
— بۇ سەمىيەت سىنىقى، ۋاپادارلىق ئىمتىھانى. بۇت ئۆي قۇرۇلۇشى كۆڭلۈمگە
ئەرزىسە مەلىكە سېنىڭكى، قىرىق كېچە - كۈندۈز توي بېرىپ سېنى كۈيىنۇغۇل
قىلىۋالىمەن.

— باش ئۈستىگە بەجا، تەڭرى مەدەتكار بولغاي!
— ئىجازەت.

يىگىت كەينىگە بىرنەچچە قەدەم شوخشۇدى، ئاندىن بۇرۇلۇپ ئوردىدىن چىقىپ
كەتتى.

ساھىبجامال قىز ئۈزۈم باراڭلىرى كارىدورىدا ئاستا قەدەم تاشلاپ خىيالچان
كەلمەكتە. ئەگىدىن ئەگىگەندە تەكلەر ئارىسىدىن مەسباش ياپىلاق يىگىت جىنىدەك
سەكرەپ چەقتى. قىز چۆچۈپ ۋارقىرىۋەتتى. يىگىت نېمە قىلارنى بىلەلمەي لاۋزا
ھىجايىدى، قىز ئۇنى ئەگىپ ئۆتۈپ كەتمەك بولۇۋىدى، يىگىت توسۇۋالدى. ئۆزىنىڭ
كۆڭلىكىنىڭ تۈگىمىسىنى يېشىپ مەيدىسىگە شاپلاقلىدى. تولۇم
دىن توقماق چىققاندا كىلا زۇۋان سۈرۈپ «خېنىم، يۈرىكىمگە قاراپ باقسىلا، يېرىمى
كۆيۈپ بولدى، دەردلىرى يامانىكەن، مەن بىچارىگە ئىچىلىرى ئاغرىسۇن» دېدى.

«ئوھۇش، يوقال كۆزۈمدىن، بەزەڭ!» دېدى قىزئۇنى سىلىكىشەپ، ئالدىغا مېڭىشقا تەم شەلدى. ياپىلاق يۈز بۇ قېتىم غۇلجىنى كېرىپ «جانغا شىپا پەردىشەم» دەپ يولنى توسىدى. ساھىبجامال غەزەپلەندى، چالۋا قىدى، چامباشچىلارچە چاقتان قول ھەرىكىتىدە زەربە بېرىپ، ئۇنى چاقتەك دومىلىتىۋېتىپ ئالدىغا يۈگۈرۈپ كەتتى.

ئاسمان گىرۋىكى بىلەن لەۋلىشىپ ياتقان دالا. ئۈستىكار يىگىت بىلەن ساھىب-جامال قىز رەڭمۇ رەڭ گۈللەرنى ئارىلاپ ئات چاپتۇرۇپ بارماقتا. مەيسىن شامال يەلىپ-مەكتە. پاختىدەك ئاق بۇلۇتلار ماڭماقتا. شاماللارنىڭ پەسرەك قىيغىتىپ ئۇچقان بەگ-باشراقلىرى گۈل-چېچەكلەر دولقۇنلىرى ئۈستىدە ئېغىناپ، ئۇلارنىڭ ئاشىقلىرىغا چىرماشقان شوخ چوكانلاردەك نازلىق ئېگىرىغان پىچىرلاشلىرىدىن ھۇزۇرلانماقتا. بىردەم گۈللەرنىڭ لەۋلىرىنى شوراپ-شوراپ قويۇپ سۆيگۈ ھېكايىلىرىنى شېرىن ناھاڭدا بايان قىلىپ بەرسە، بىردەم يۇمۇرلۇق چاچاقلارنى، قىزىق لەتىپىلەرنى ئېيتىپ كۈلكە قوز-غايىتى. ئېگىزەرەك ئۇچقان باتۇرراقلىرى تاغلارغا ئۇرۇلۇپ، قەدىمكى مۇھەببەتتە سۇغۇرۇلغان باتۇرلۇق داستانلىرى، ۋەھشىيلىك چۆچەكلىرىنى سۆزلەيتتى. گۈل-گىياھلار چايقىلىپ كىرىپك قاقاتتى، كۆزلىرىنى چىچىقلىتاتتى، شەبىنەمىلەر جىلۋە كۆرسىتىپ يەرگە چېچىلاتتى. گويا ھەممە نەرسە مۇھەببەتنىڭ چۈچۈمەل خۇشاللىقى، تاتلىق ئازابلىرىنىڭ تىترىكىدە مەست بولماقتا. لەززەت سۈرمەكتە. نالە بىلەن تولغان ماقتا. تەنتەنە قىلماقتا. ھەسرەت چېكىپ ياش تۆكۈمەكتە. بۇ ئىنسانلار ئامراق مۇھەب-بەت يېشى، ئۇنىڭ تەمى ئاچچىق ۋە تاتلىق. بۇ ئىنسانلار ئايرىلىپ بولالمايدىغان مۇھەببەت يېشى، ئۇ ئىچىگە ياشلىق يالقۇنىنى سېھىرلەپ يوشۇرغان بولۇپ، تامىچىسى چۈشكەن يەرگە ئوت كېتىدۇ.

ئۇچما داۋان. ئاق بوز ئات مىنگەن ساھىبجامال مەلىكە ئاتلىق ئوردا مۇلازىملىرىنىڭ ھەمراھلىقىدا يار لېۋىدە قارشى قىيا بېتىدىكى ئەمگەك كۆرۈنۈشىگە پۈتۈن زېھنى بىلەن تىكىلىپ تۇرماقتا. تىك كەسمە قىيا بېتىدىكى تەشمە سوۋۇقلار بۇ يەردىن قاتار-قاتار، تەرتىپلىك سېلىنغان ھەسەل ھەرە ئۆيلىرىدەك كۆرۈنەتتى. ساھىب-جامالنىڭ كىيىك كۆزلىرى توققۇز يۈز توقسان توققۇزىنچى بۇت سوۋۇققا كېلىپ توختىدى. ئۇ سوۋۇقتىكى جۇل-جۇل كىيىملىك ھارغىن يىگىت ئاخىرقى رەسىمنى سىزىپ بولۇپ ئاستا ئارقىسىغا بۇرۇلدى. چىرايى توپا يېغىۋاتقان ھاۋادىكى كۈندەك خىرە كۆرۈندى. ئۇ، قەلەم-بويىقلىرىنى ئىشىك تۈۋىدىكى چوڭ قۇتغا سېلىپ قويۇپ، ئۈشكە-يولقىنى كۆتۈرۈپ دەلدۈگۈنۈپ ئىشىكتىن چىقتى. ئارغامچا، جازىلاردىن پايدىلىنىپ قىيا بېتىدىكى مىڭىنچى تەشمە ئۆي تېشىلىدىغان جايدا ئىش باشلىدى. قىيا تاشقا ئىشىك شەكلىنى چىقاردى. ئۇزاققىچە توختاۋسىز ئۇرۇلغان بولقىلار كۈچى تەشمە ئېغىزىنى ئادەم تۇرغۇدەك كېڭەيتتى. يىگىت سوۋۇق ئېغىزغا كىرىپ ئىشلىدى. ئارغامچىنىمۇ، كۆڭلەكىنىمۇ يېشىۋەتتى. بولغا، ئۈشكىنىڭ ساداسى تاغ ئىچىنى جاراڭلىتىۋەتتى. ئۇ يولقىنى ئايلاندۇرۇپ ئۇراتتى، تاش پارچىلىرى ئوت چاچرىتىپ قومۇر دۆلۈپ غۇلايتتى. لېكىن ھايات رەھىمسىز، مانا شۇ ئىش پۈتەي دېگەن ئاخىرقى چاغ

لاردا، شۇ گۇناھكار، ئەپسۇسلۇق دەقىقىدە ھالىدىن كەتكەن يىگىت چۆرۈگەن بولقىنى كونترول قىلالامدى. بولقىنىڭ سىلكىشى بىلەن بەدەن تەڭپۇڭلۇقىنىمۇ يوقاتتى. ماغ دۇرى كېسىلىپ، بېشى قېيىپ، جازىدىن تەشمە ئىشكىنىڭ كىرۈكىگە، كىرۈۋەكتىن چوڭقۇر ھاڭغا دومىلاپ كەتتى. مۇئەللەقتە «ۋايىجان!» دېگەن ئاچچىق بىر بوم سادا ياڭراپ پەسلەپ يەرگە چۈشۈپ كەتتى.

مەلىكە دەھشەتلىك چىرىقراپ ئاتتىن يىقىلىپ چۈشتى. مەلىكىنىڭ باشلامچىلىقىدا مۇلازىملار ئۈستىكار يىگىتنىڭ مېجىلغان جەستىنى ئاق رەختكە يۆگەپ كۆتۈرۈپ، ئۇچما داۋان ئۈستىگە ئېلىپ چىقىشقا باشلىدى. ئۇلار گويا ئۆرلىگەنسېرى قارا بۇلۇتلار قوينىغا كىرىپ كېتىۋاتاتتى.

يىگىتنىڭ جەستى داۋان لېۋىگە قويۇلدى. دەرد - ئەلەمدىن كۆڭلى لەختە - لەختە قان بولغان نازىنىن مەلىكە مۇلازىملاردىن ئەمدى ئۆزىنى يالغۇز قالدۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. مۇلازىملار ئۇ، بۇ سەۋەبلەرنى كۆرسىتىپ باش تارتماقچى بولۇۋىدى، مەلىكە غۇنچە لەۋلىرىنى پۇرۇشتۇرۇپ، قوشۇمىسىنى تۇردى. ئاخىرى ئۇلار ئائىلاج مەلىكىنىڭ بۇيرۇقىغا بويسۇنۇپ تۆۋەنگە چۈشۈپ كېتىشتى. قىز تەنھا قالغاندىن كېيىن، ياقىلىرىنى يىرتىپ، سۇمبۇل چاچلىرىنى يۇلۇپ، باش - كۆزىگە توپا چېچىپ پەرياد كۆتۈردى. ھۆڭرەپ يىگىتنىڭ ئۈستىگە ئۆزىنى ئېتىۋەتتى، جەسەتنى مەھكەم قۇچاقلاپ، تەڭرىگە نالە قىلىپ زار - زار يىغلىدى. كور قىسمەتكە، ئابرويپەرەس، باغرى تاش دادىسىغا لەنەت تاشلىرىنى ياغدۇردى. ئۇ يىغلىدى، كۈن پېتى ئاي چىقتى. ئۇ يىغلىدى، يۇلتۇز ئۆچۈپ تاڭ ئاتتى. ئۇ يىغلىدى، كۆز ياشلىرى يامغۇر بولدى. مۆلدۈر بولدى، قار بولدى. يىغلاپ - يىغلاپ ئۇنىڭ كۆز ياشلىرىمۇ قۇرۇپ تۈگىدى. ئۆزىمۇ يىگىتنىڭ يېنىدا سۇنايلىنىپ ياتتى. ئۇنىڭغا چىرىمىشىپ، تۈگۈلۈپ تۇپراققا ئايلاندى، تاشقا يۇغۇرۇلۇپ كەتتى. تاشنىڭ باغرى تېشىلىپ كۆز ياش چىقتى. بۇ ئېچىنىشلىق مەنزىرىنى، قانلىق پاجىئەنى، بۇ پاك مۇھەببەتنىڭ ئۆلمەس قەيسەرلىكىنى كۆرۈپ باشقا قورام تاشلارمۇ چىداپ تۇرالمايدى. قىيا تىترەپ تەۋرىدى. قورام تاشلارنىڭ كۆزلىرىدىن ياشلار سىرغىپ چىقتى. قارام - تارام تامچىلاپ ئېقىپ تۈگىمەيدىغان كۆز ياش بۇلىقىنى پەيدا قىلدى.

لوئىزانىڭ بويىنۇمنى ھۆل قىلىۋەتكەن كۆز ياشلىرىنى سۈرتۈۋېتىش ئۈچۈن قولۇمنى ئاپارغاندىلا، ئۆزۈمنىڭ كۆزلىرىدىنمۇ ياش قۇيۇلۇۋاتقانلىقىمنى سەزدىم. لوئىزانى مېنى چىڭ قۇچاقلاپ يىغلاۋاتاتتى. مەنمۇ ئۇنى قۇچاقلاپ يىغلاپ كەتتىم. بۇ - مۇھەببەت ۋە ئادالەت كۈشەندىلىرىنىڭ ئۈستىدىن قىلىنغان شىكايەت يىغىسى ئىدى. بۇ - مۇھەببەت كۈلپەتلىرى ئۈچۈن يىغلاش، ۋىسالىغا يېتەلمىگەن مەسۇم مۇھەببەت ئۈچۈن يىغلاش ئىدى. بۇ - ئادانلىق جاھالىتىنى قارغاش يىغىسى، ئەبەدىلىك ۋاپا، ئۆلمەس مۇھەببەتنى كۈيلەش يىغىسى ئىدى. مىڭ يىللار داۋامىدا توختىماي يىغلاپ كېلىپ ۋاتقان كۆز ياش بۇلىقىنىڭ ھەر بىر تامچىسىدا بىردىن داستان بارلىقىنى ئۆز كۆزۈم ياشلىرىمنىڭ چۈچۈمەل تەمى ئارقىلىق مانا شۇ چاغدىلا تېخىمۇ چوڭقۇر سەزدىم.

— دەردمەننىڭ دەردىگە دەردمەن يېتىدۇ، — دېدى قىيا ئادەم گۆھەر قۇتىنىڭ تۈگىلىرىنى بېسىپ، نۇر ئەينىكىنى ئۆچۈرۈۋېتىپ، — ئەمدى بۇ بۇلاقنىڭ سۈيىدىن تېتىپ بېقىڭلار، ئاشق — مەشۇقلار. ئۇنى ئىچكەنلەر سۆيگۈسىگە مەڭگۈ ۋاپا قىلارمىش. لوئىزا ئىككىمىز بىر — بىرىمىزگە مەنىلىك قارىشىۋالدۇق. ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن خۇشاللىق جىلۋىسى كۆلۈمسەرەپ ئۆتتى. بىز ئېگىشىپ، سۈنى ئوچۇملاپ ئىچتۇق. تامچىلاپ تۈگىمەيدىغان كۆز ياش بۆلىقىنىڭ سۈپسۈزۈك سۈيى مۇزدەك سوغۇق بولۇپ، يۈرەكنى ياشارتىۋەتتى.

بۇ تاغدىمۇ بىر تالاي بۇت سوۋۇقلىرى بار ئىكەن. بىز ئۇ ئۆيلەرنى تېزىرەك قەدەملەردە ئارىلاپ، تام رەسىملىرىنى تاللاپراق كۆرۈپ چىقتۇق. ئۇلاردىكى سەنئەتنى لوئىزا ئاغزى بېسىلماي ماختىدى. بىز چۆرگىلەپ يۈرۈپ يەنە ھېلىقى كۆز ياش بۆلىقىنىڭ يېنىغا كېلىپ قاپتۇق. ھەممىمىز كۈلۈشتۇق.

— ئۇلارنىڭ تور باغلاققا ئىشلەتكەن ئارغامچىلىرى زەنجىردەك پۇختىكەن، — دېدى لوئىزا قول ياغلىقىنى سوغۇق سۇغا چىلاپ مەڭزىلىرىگە يېقىپ تۇرۇپ، ئۇ بۇنداق قىلغاندا ئۇيا — ئەڭلىكلىرىنىڭ تۈگەل يۇيۇلۇپ كېتىدىغانلىقىنى ئۇنتۇپ قالغان بولسا كېرەك، — مۇبادا ئۇزۇلۇپ كەتسە شۇنچە ئېگىزلىكتىن... —

— زادى ئۇزۇلمەيتتى، — دېدى قىيا ئادەم كېسىپلا، — چۈنكى ئۇلار بۇنداق ئارغامچىلارنى ئۇرۇمچىدىن ئەكىلىشەتتى. ئۇرۇمچى ئۇ چاغلاردا ئۇرۇلگەن ئارغامچىلىرىنىڭ پۇختىلىقى بىلەن يېقىن — يىراققا داڭلىق ئىدى.

— قايسى ئۇرۇمچى؟ —

— يەنە قەيەردە ئۇرۇمچى دېگەن جاي بولاتتى. ھازىرقى ئۇرۇمچى شەھىرى بولمامدۇ. قەدىمكى زاماندا ئۇ يەر يۈك يىپ، قامچا، ئارقان ئۇرۇگۈچى ھۈنەرۋەنلەر كۆپ ئولتۇراقلاشقانلىقتىن ئۇرۇمچى دەپ نام ئالغانىكەن. بۇ ئۇيغۇرچە سۆز بولۇشى مۇمكىن، ھون تىلى بولۇشمۇ مۇمكىن. چۈنكى ھون تىلىمۇ قەدىمكى تۈركىي تىللاردىن ئىدى، — دېدى قىيا ئادەم چۈشەنچە بېرىپ.

— ئۇرۇمچىدە ئادەم ياشىغىلى ئۇزۇن بولغانمۇ؟ — دەپ سورىدى لوئىزا.

— تارىختا ئۇ ئاۋات يۇرتلار قاتارىدا خاتىرىلەنگەن، — دېدىم مەن جاۋاب بېرىپ، — بۇنىڭدىن ئۈچ — تۆت مىڭ يىل بۇرۇنلا بىزنىڭ ئەجدادلىرىمىز ئۇ يەردە تىرىكچىلىك قىلغان. مىلادى 3 — ئەسىرنىڭ ئاخىرى، 4 — ئەسىرنىڭ باشلىرىدا تور (تېلى) دەپ ئاتىلىدىغان ئۇيغۇر قەۋملىرى ئۇرۇمچى يايلىقىدا كۆچمەن چارۋىچىلىقتىن مۇقىم ئولتۇراقلاشقان دېھقانچىلىق ئىشلەپچىقىرىشىغا ئۆتكەن.

— ئۇرۇمچى دېگەن نامنىڭ تىل تەۋەلىكى ھەققىدىكى يېڭى تېپىلغان بىر ئىسپات بار، — دېدىم مەن كەپ قىستۇرۇپ، — بۇ نام ھەققىدىكى ھازىرغىچە بايقالغان ئەڭ بۇرۇنقى خاتىرى دۇنخۇاڭدىن قەبىز بۇلىنغان قىزارۇشتى يېزىقىدىكى بىر ھۆججەتتۇر. مىلادى 925 — يىلى يېزىلغان بۇ ھۆججەتتە «ئۇرۇمچى» دېگەن نام بار بولۇپ چىقتى. ساك تىلىدىكى «ئۇرۇمچىنىيا» دېگەن بۇ نام ئۇيغۇرچىغا دەسلەپ «ئۇرۇمچى» ياكى

«ئىرۇمىتى» دەپ، كېيىنچە «ئۈرۈمچى» دەپ قوبۇل قىلىنغان بولۇشى مۇمكىن. ئۇنىڭ ساكچە «تاللىق» دېگەن مەنىسى بار بولۇپ، ھازىر ئۈرۈمچىنىڭ جەنۇبىدا ئۇيغۇرچە «تاللىق» دەپ ئاتىلىدىغان جايىمۇ بار.

— قارۇشتى يېزىقى دېگەن قانداق يېزىق؟ — سورىدى لوئىزا.
 — بىر خىل قەدىمكى يېزىق، — دېدىم مەن ئىشەنچ بىلەن، — ئۇ مىلادىدىن بۇرۇنقى 5- ئەسىردىن مىلادى 3- ئەسىرگىچە ئىشلىتىلگەن. مىلادى 4-، 5- ئەسىرلەردە يوقالغان.

قىيا ئادەم مەدەنىلىقىمغا سەل نارازى بولىدۇمۇ - قانداق، ئەينى ئۇرۇ باشقىچە بىر نەزەردە ماڭا قاراپ قويۇپ:

— يەنىلا زاماندىن ھالقىپ باقايلى قەيسەر، — دېدى.
 ئۇ گۆھەر قۇتىنى قولىدا ئوينىغاندەك ئۇياق - بۇياقتا پىرقىراتتى. ئاللىنىمىلەر دەپ پىچىرلىدى. كۈنۈپكىنى ئاۋايلاپ باستى. گۆھەر قۇتا يەنە سۈزۈكلەشتى، پارقىرىدى، بىردىنلا كېڭىيىپ بىزنى قويىمىغا تارتتى ۋە بىز نۇر قۇيۇنى ئىچىدە قالغاندەك بولدۇق. بۇ نۇر چەمبىرنىڭ سىرتى يىللارنىڭ چەكسىز قاراڭغۇلۇقى ئىدى. قاراڭغۇلۇقنى يېرىپ ئۇچقان بولساق كىپرەك، يېنىك تەۋرىگەندەك، سىلجىۋاتقانداك تۇيغۇ پەيدا بولۇپ ئۆتتى. تەۋرىنىش توختاپ، نۇر ئۆچتى. قۇتا سېھىرلىك قۇدرىتىدە بىزنى نەچچە مىڭ يىللارنىڭ نېرىقى تەرىپىگە ئاپىرىپ تاشلىغانىدى.

دالا تېرە ۋە يۇڭ توقۇلمىلاردىن تىكىلگەن كىيىم - كېچەكلەرنى كىيىۋالغان بىر تۈپ ئىپتىدائىي ئادەملەر سۈركەپ ياسالغان تاش كەتمەن، تاش كەكە بىلەن ئېتىزلارنى چاناپ بۇغداي تېرىۋاتاتتى. بىر چەتتە بىسرنەچچە كىشى تاش پالتا، تاش كەكە، تاش ئورغاقلاردا چانقاللارنى كېسىپ، يانتاقلارنى ئورۇپ، ئوت قويۇپ بوز يەر ئېچىۋاتاتتى. بىز يېقىنلا جايىدىكى توقىدا تال كېسىۋاتقان بىر ئادەمنى

بايقىدۇق. ئۇنىڭ كەينىدە يەتتە - سەككىز ياشلار چامىسىدىكى بىر بالا كېسىلگەن شاخلارنى يىغىپ، رەتلىشىپ بېرىۋاتاتتى. بىز دەرەخلەرنى ئارىلاپ قېشىغا كەلگىچە ئۇلار سەزمىدى.

— ياخشىمۇسىز، مال - چېنىڭىز ئامانمۇ؟ - دېدىم مەن بىر قەدەم ئالدىغا چېم قىپ ئۇنىڭغا سالام بېرىپ، - بۇ يۇرتنىڭ ئېتى نېمە؟

ئۇ ئىشتىن توختاپ چۆچۈپ بىزگە قارىدى:

— بۇ سايئوپا يۇرتى، سىلەر نېمە ئادەملەر؟

— بىز يولۇچىلار، - دېدىم مەن ئۈرۈمچى سايئوپا قەدىمكى خارابىلىقىنى ئەس كەپ. ئۇ خارابىلىق بىر زامانلاردا ئۈرۈمچىنىڭ مەركىزى بولغان بولۇشى مۇمكىن ئىدى، - يولمىز مۇشۇنداق ئۆتمىدىغان بولۇپ قېلىۋىدى، سىلەرنىڭ بۇ يۇرت ئۈرۈمچىنىڭ مەركىزىمۇ؟

— نەگە بارىسىلەر؟ - دېدى، ھېلىقى ئادەم سوئالىغا سوئال بىلەن جاۋاب قايتۇرۇپ. ئۇنىڭ قويۇق قاشلىرى ھىمىرىلدى.

— ھە، بىز... مەن دەھاللىققا جاۋاب تاپالماي دۇدۇقلاپ قالدىم. لوئىزا ھو - لۇقتى، مەن گەپ يورغىلىتىپ قۇتۇلۇشقا ئورۇندۇم:

— ھە، بىز مۇنداقلا سەيلە قىلىپ، ئىختىيارى مېڭىپ... ئورمانلىقىڭلار، تېرىلغۇ يەرلىرىڭلار ياخشىكەن... كۆرگەچ...

— ئىشلەپچىقىرىش ۋاسىتىلىرىمۇ ئىلغار كەنگۇ، - دېدى لوئىزا گەپ قىستۇرۇپ. ئۇ ئۆز گېپىنىڭ پالاكەت تېرىشى مۇمكىنلىكىنى ئويلىمىغانىدى. ھېلىقى دەرەخ كەسكۈچى بىزگە گۇمان بىلەن تىكىلدى:

— ئاۋۇ خوتۇن بىر قىسىملا كالدېرلايدىغۇ، گېپىنى ئۇقالمىدىم، سىلەر چاتاق ئادەم كۆرۈنىسىلەر، بۇ يېقىن ئەتراپتىن ئەمەس ئىكەنسىلەر. قانداق كىيىملەرنى كىيىۋالغانسىلەر ئۆزى. ياۋ قەبىلىلىرىدىن تىڭ - تىڭلاشقا كەلگەن پايلاقچىلار بولۇپ يۈرمەڭلار تېخى. يۈرۈڭلار، قەبىلە باشلىقىنىڭ ئالدىغا ئېلىپ باراي.

ئۇ پالتىسىنى كۆتۈردى. قەبىلە باشلىقىنىڭ قولىغا چۈشەك بالا تاشدىغانلىقى ئېنىق ئىدى.

— ئاۋۇ كېلىۋاتقىنى شۇمۇ؟ - دېدىم مەن كۆرسەتكۈچ بارمىقىمدا ياغاچ كەسكۈچىنىڭ كەينى تەرىپىگە ئىشارەت قىلىپ.

ياغاچ كەسكۈچى پالتىسىنى چۈشۈرۈپ بۇرۇلۇپ كەينىگە قارىدى، بىز پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ توقايلىقىنىڭ ئىچىگە ئۆزىمىزنى ئاتتۇق. ياغاچ كەسكۈچى ئۆزىنى ئوڭشاپ بولغۇچە دەرەخ يوپۇرماقلىرى ئارىسىدا كۆزدىن غايىب بولدۇق. ئارقا تەرىپىمىزدە ياغاچ كەسكۈچىنىڭ توۋلىغان ئاۋازى بىر - ئىككى قېتىم ئاڭلاندى. ئاندىن جىملىق ھۆكۈم سۈردى. دەقىقە ئۆتۈپ ئىتلار ھاۋىشىغا باشلىدى. ئۇلار ئىزىمىزغا ئىتلارنى سالغان بولسا كېرەك، بىز بىر ئۆستەڭگە دۇچ كەلدۇق. ئاياغلىرىمىزنى سېلىۋېتىپ، سۇنىڭ ئىچىدە ئېقىنغا قارشى بىر ھازا ماڭدۇق. ئاندىن قاشتاق چىقىپ،

ئايانلىرىمىزنى كىيىپ تاغقا قاراپ قاچتۇق. ئەمدى قوغلاپ كەلگەن ئىتلارمۇ بىزنىڭ ئىزىمىزنى تاپالمايتتى. بىز خاتىرجەم مېڭىپ بىر يارداڭدىن ئۆتۈپ، تاغ قاپتەلىغا يەتكىنىمىزدە نەي چېلىپ ئولتۇرغان بىر پادىچىنى كۆردۈق. ئۇ دۆڭرەك جايدىكى يوغان بىر تاشنىڭ ئۈستىدە ئولتۇراتتى، ئالدى تەرىپىدە يېيىلىپ ئولتۇراتقان قوي، كالىلار بۇلۇت توپلىرىنى ئەسلىتەتتى. كىچىكرەك بىر داۋاندىن ھالقىدۇق. كەڭ بىر جىرا قۇچاق ئاچتى. پەسلەپ چۈشۈۋېرىدۇق، كىچىكرەك تۈزلەڭلىكتە ئايغىر مىنىپ يىلىققا قايرىۋاتقان بوز يىگىت ئۇچرىدى. سالما ئۇنىڭ قولىدىن ھاۋاغا يىلاندىكە تولغىنىپ چىقىپ، شۇۋۇلداپ ھۇشقىرتىپ ئۇچۇپ بارغان پېتى توسۇن ئاتلارنىڭ بويۇنلىرىغا ھېچ خاتاسىز چۈشەتتى. بىز چوپاننىڭ جەبدەسلىكىنى تاماشا قىلىپ ھاڭقىيىپ تۇرۇپلا قاپتۇق. ئۇشتۇمتۇت ئارقا تەرەپتىن كەلگەن قىيا - چىيادىن ئېسىپ مېزگە كەلدۇق. بىز ھېلىلا بېسىپ كەلگەن يولنى بويلاپ قىتاس - سۈرەن سېلىپ بىر توپ ئادەم بىز تەرەپكە ئۇچقاندىكە يېقىنلىشىپ كېلىۋاتاتتى. ئالدى تەرەپتىكى چوپانمۇ ئىككى بولدى. بىردىنلا توختاپ مەسلىھەتلىشىۋالغاندىكە ئاتلىرىنىڭ باشلىرىنى بىز تەرەپكە بۇراشتى. ئۇلار بىزنى تۇتماقچى بولۇشۇۋاتاتتى، بىزمۇ پۇرسەت ئىنى قولىدىن بەرمەي يىلىقلىرىغا تاشلاندىق. مەن بوينىغا ئېسىلىۋېلىپ يۈرۈپ بىر ئاتنى تۇتتۇم، قىيا ئادەم ئۆھھۇ دېگەنچىلىكمۇ كۈچ سەرىپ قىلمايلا ئىككى يۈگۈرۈك ئاتنى تۇتۇۋالدى. ھەش - پەش دېگۈچە بىز ئاتلىنىپ دالنى كېسىپ ئۆتتۇق - دە، جەنۇب تەرەپكە قاچتۇق. ئاتلار قاناتلانغاندىكە ئىدى. ئۆت - چۆپلۈك زېمىن ئالدىمىزغا قاراپ يۈگۈرۈپ كېلىپ، ئاتلارنىڭ چاقماق چاقار تۇياقلىرى ئاستىغا كىرىپ كېتىۋاتاتتى، چۇقان - غەۋغا بارغانسېرى ئارقىدا قېلىشتا باشلىدى.

بىز بارا - بارا ئاتلىرىمىزنى ئاستىلاتتۇق. كېيىن يورغا يۈرۈشىگە سالدۇق. يە - نە بىر ساي، بىر پارچە تاغ ئارقىمىزدا قالدى. بىر قاپتالنى ئايلىنىپ ئۆتۈپ دەريا بويىغا كەلگىنىمىزدە، ئالدىمىزدىكى قارىياغاچ ئورمانلىقىدىن بىر توپ ئات - لىقلار ئات چاپتۇرۇپ چىقىپ قېلىشتى. ئۇلار تاش نەيزە، تاش پىچاق، مۆڭگۈز پىچاقلار بىلەن قوراللانغان بولۇپ، بىر جۇپ بۇغا - مارالنى قوغلاپ بىزدىن بىخەۋەر جىددىي يېقىنلاپ كېلىۋاتاتتى. ئوڭ تەرىپىمىز تېز ئاقار دەريا، سول تەرىپىمىز تىك قىيا ئىدى. ئۇشتۇمتۇت ئارقا تەرىپىمىزدىنمۇ قى - چۇ ساداسى كۆتۈرۈلدى. بىز تاشلاپ قۇتۇلدۇق، دەپ ئويلىغان باياتىنقى قوغلىغۇچىلار بىزنى غەپلەتتە قويۇپ، قانداقتۇر بىر قىسقا يول بىلەن يەردىن ئۈنگەندەكلا پەيدا بولغانىدى. خەتەر بىزنى ئىسكەنجىگە ئېلىپ بولغانىدى. ئەمدى بىرلا قىسسا مىجىپ تاشلايتتى. بىز گاڭگىراپ قالدۇق. مانا ئۇلار ئوق يېتىم يەرگە كەلدى. تاشتىن ياسالغان ۋاشاق ئوقلىرى ئەتراپىمىزغا مۆلدۈردەك تۆكۈلۈشكە باشلىدى. قورقۇنچ ۋە غەزەپتە كۆز ئاللىلىرى پولىتىيىپ چاناقلىرىدىن چىقايلا دەپ قالغان بۇغا - مارالمۇ توپتوغرا بىز - كە قاراپ قۇيۇندەك كېلىۋاتاتتى. ئۇلار شۇ ئەلپازدا كەلگەن پېتى قارىمىزنى يېرىپ تاشلاشتىمۇ يانمايدىغاندىكە ئىدى. بىز ئۈمىد بىلەن قىيا ئادەمگە قارىدۇق، ئۇ ئايب

لاج گۆھەر قۇتىنىڭ قاپىقىنى ئاچتى. قۇتا نۇرلاندى، زورايدى، بىزنى قويىدىغا شۇ- مۇردى. بىز نۇر قۇيۇنىدا پىرقىراپ ئۇچۇپ، يىللار قاراڭغۇلۇقىنى كېسىپ ئۆتۈپ، بىرەنچە ئەسىر كەينىمىزگە چېكىندۇق. نۇر ئۇچۇپ ئېسىمىزنى يىغىغاندا ئۆزىمىزنى ئۇرۇمچىنىڭ جەنۇبىدىكى تەڭرىتاغنىڭ ئالغۇي جىلغىسىدا كۆردۇق.

كۆچىدا ئالىمان ناھايىتى كۆپ بولۇپ، تولغىنىپ ئاققان ئەگرى - بۇگرى ئېقىندەك ئېقىپ كېتىپ باراتتى. ئۇلار ئالا - چېپار بايراقلىرىنى كۆتۈرۈۋېلىشتان بولۇپ، كىشىنىڭ يۈرەك باغرىنى ئېزىدىغان مۇڭلۇق مۇزىكا ئىچىدە باشلىرىنى تۆۋەن ئېگىپ، ئېغىر قەدەم تاشلاپ كېتىپ باراتتى. بىز تېز ۋە چوڭ-چوڭ چامداپ ئۇلارنى يانداپ ئۆتۈشكە باشلىدۇق. قوشۇننىڭ باش قىسمىغا يېقىنلاشقاندا، سەپنىڭ ئىككى يېنىدا قوراللىق خادىملارنىڭمۇ بىللە كېتىۋاتقانلىقىنى كۆردۇق. ئۇلار باشلىرىنى ئۈچ بارماق كەڭلىكتىكى ئاق رەخت قىيىنىدا چېكىپ باغلىۋالغانىدى. ئۇچىلىرىغا خىپچا قارا كىيىم، پۇتلىرىغا ئۇزۇن قونجىلىق ئۆتۈك كېيىشىپ، قوللىرىنى قىلىچ دەستى-سىگە قويغىنىچە تەمكىن كېتىپ باراتتى.

قوشۇننىڭ بېشىغا بىز چوڭ زاراتكارلىققا بارغاندا يېتىشتۇق. ئالدىنقى سەپ تىكىلەر يەرگە قويۇلغان تاۋۇتنى چۆرىدەپ توختاشقانىدى. ئەتراپتا توپا دۆۋىلەپ ياسالغان زومچەك - زومچەك قەبرىلەر ياتاتتى. ئۇلارنىڭ تۆت تەرىپى تاش بىلەن قوپۇرۇلغانىدى. قارىغان ئادەمنى سۇر باساتتى. بىز تاۋۇت يېنىدىكىلەرگە يېقىنلاشپ بويۇندا قاراپ، ئۇزۇنچاق شەكىلدىكى گۆرنى كۆردۇق. ئادەملەر ئۈنچىقماي مېيىتىنى يەرلىككە چۈشۈرۈۋاتاتتى. ئىنسان ھاياتىنىڭ ئاخىرقى مەنزىلى كۆز ئالدىمىزدا ئۆز قىياپىتىدە نامايان بولۇۋاتاتتى. ئىنساننىڭ ئەقلى، باتۇرلۇقى، مۇھەببىتى، ئارزۇيى، نەپسى، سۇيىقەستى، رىقابىتى، يېڭىش - يېڭىلىشى، شۆھرەت - ئابرويىلىرى قاتارلىق جېمى كارامىتى ئۇنىڭ مىدىرلاپ تۇرۇشى بىلەن بىللە مەۋجۇت بولىدۇ. ئۆزۈلگەن تىنىقى بىلەن بىللە ئۆزىنىڭ ئەسلى مەنىدىكى مەۋجۇتلۇقىدىن، راۋاجلىنىش ئىقتىدارىدىن مەھرۇم بولىدۇ. بەدەنلىرىم تىكەنلىشىپ، يۈرىكىمگە مۇز پارچىسى تېڭىلغاندەك بولىدى. مېڭەم ئىشلەشتىن توختىغاندەك ئىدى. دەلتىدەك چەكچىيىپ تۇرۇپلا قالدىم. مېيىت بىلەن بىللە گۆر ئىچىگە چۈشۈرۈلۈۋاتقان نەز-سىلەر ئىچىدە ئالتۇن، كۈمۈش، مىس بۇيۇملار، فارفور قاچىلار، يىپەك توقۇلمىلار، مارجان، مەرۋايىت تاشلار، كۈمۈش يىپ، پىچاق، سىرلانغان بۇيۇملار، قوشقار مۇڭ-گۈزلىرى، ئۈستىخانلىرى قاتارلىقلار بار ئىدى. مەن زامان، ماكان ئۇقۇمىنى ئېسىم-دىن چىقىرىپ لوئىزاغا دەيدىم:

— يېقىندا مۇشۇ ئالغۇيدىكى بىر كونا قەبرىستانلىقنى قازغاندۇق، گۆرلەر-دىن سەككىز دانە يولۋاس شەكىللىك يۇمىلاق ئالتۇن لەۋھە، جۈپ يولۋاس نەقىش-لەنگەن تۆت دانە ئالتۇن ياپراقلىق كەمەر، شىر شەكىللىك ئالتۇن ياپراقچە قاتار-لىقلار چىقتى. مىلادىدىن كۆپ ئەسىرلەر ئىلگىرىكى نەرسىلەر دېيىشىدۇ.

ئەتراپىمىزدىكىلەر چۆچۈپ ماڭا قاراشتى. ئېگىز بويىلۇق، كۆك كۆزلۈك يوغان

بۇرۇن بىرى كۆزلىرىنى پىيالىدەك قىلىپ يېقىنلاپ كېلىپ، مۇزدەك سوغۇق تەلەپپۇز -
دا مەندىن سورىدى:

— گۆر قازدۇق دەمسەن؟

مەن چاتاق گەپ قىلىپ قويغىنىمنى سېزىپ ئۈنچىقىمدىم. ھاياتتا بەزى پالا-
كەتلەردىن سۈكۈت قىلىپلا قۇتۇلۇپمۇ كېتىدىغۇ كىشى، لېكىن بۇيەردە ئۇنداق بول-
مىدى. بۇ ھازۇل پاچاقچىنىڭ نېمە پايدا كۆزلىگەنلىكى ماڭا قاراڭغۇ، ئەيتاۋۇر ئۇ
جېنىنىڭ بارىچە ۋارقىراپ ئوت قۇيرۇقلۇق قىلىپ، ئەتراپتىكىلەرنى دەي - دەيگە
سالىدى:

— خالايتىق، بۇلار ئاتا - بوۋىلىرىمىزنىڭ گۆزلىرىنى ئاچمىدىغانلار كەن، ئۇرۇڭلار
بۇ كېپەن ئوغرىلىرىنى!

ئالمان تەۋرەپ كەتتى. پاتىپاراقچىلىق باشلاندى. كىملىرىدۇر ۋارقىرايتتى:

— گۆر ئوغرىلىرىمىزنىڭ قوللىرىنى كېشىش كېرەك!

— ئۆلىدىغان يېرىگە ئۇرۇڭلار!

— مېيىتىغا قوشۇپ كۆمۈۋېتەيلى!

بىز چۈشەنچە بېرىشكىمۇ، قېچىپ كېتىشكىمۇ ئۈلگۈرمىدۇق. قوغدىنىشقا بولسا
تېخىمۇ ئىمكان يوق، توغرىسى، كۈچ يوق ئىدى. ئۈچىمىز مۇشتلىرىمىزنى تۈگۈپ
ئالدىمىزغا قىلىپ، دۈمبىلىرىمىزنى بىر-بىرىگە تەگكۈزۈپ بىر يەرگە غۇجمەكلىشىپ،
ئىزىمىزدا چەمبەر سىزىق شەكلىدە ئايلىنىشقا باشلىدۇق. كۆرۈنۈشكە چامباشچىلار -
غا ئوخشاپ قالغانلىقىمىزدىن بولسا كېرەك، ئۇلار دەماللىققا پېتىنىپ كېلىپ
مۇشت سالالمىدى. نېرىراق تۇرۇپ پەم بىلەن ئۇرۇشقا باشلىدى. باش - كۆزىمىزگە
تايىاق - توقماقلار ياغدى. ئېغىز - بۇرۇنلىرىمىزدىن قان ئېقىپ چىقتى. مەن قىيا
ئادەمنىڭ گۆھەر قۇتىنى پىرقىرىتىشقا ئىمكان تاپالمايۋاتقانلىقىنى بايقاپ قالدۇم.
ئۇ قۇتىنى قويۇن يانچۇقىغا سېلىپ قويغان بولسا كېرەك. تاراسلاپ تېگىۋاتقان كال-
تەك - تاشلار ئىچىدە ئوڭ قولىنى مەيدىسىگە ئاپىرالمىۋاتاتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە لو-
ئىزا ئۇنىڭ دەل شۇ قولىنى جەينەكلىۋالغانىدى. مەن چاقماق سۈرۈشتە ئېتىل-
دىم، قىيا ئادەمنىڭ ئالدىغا ئۆتۈپلا باش - كۆزلىرىمگە تېگىۋاتقان تايىقلار ئازابىغا
چىداپ، قوللىرىمنى ئىككى ياققا قاناتتەك كېرىپ ئۇنى قوغدىدىم، پېشانەمدىن ئىس-
سىق بىر نەرسە سرغىپ چۈشۈپ، بىر كۆزۈمنى قىزىللىق توسۇۋالدى. يەنە بىر
كۆزۈم روشەن ئىدى. قىيا ئادەم چەبدەس ھەرىكەتتە گۆھەر قۇتىنى چىقىرىپ، قاپ-
قىقىنى ئاچتى. بىرنېمىلەرنى دەپ كۈنۈپكىنى باستى. بىزنى قۇياش شۈمۈرۈپلا
ئاسمان قەھرىگە ئېلىپ چىقىپ كېتىۋاتقان دەك بولدى. ئەسىرلەر قاراڭغۇلۇقىنى يې-
رىپ ئۆتكەن نۇر قۇيۇنى بىزنى 20 - ئەسىرنىڭ ئاخىرقى ئون يىلىغا قەدەم قويۇۋ-
ۋاتقان ئۈرۈمچىنىڭ قۇچىقىغا ئەكىلىپ تاشلىدى.

— ھاردۇق چىققۇدەك جايىمكەن؟ - دېدى قىيا ئادەم جەنۇبىي تاغدىكى تېرەك
جىلغا شارقىراتمىسى ئېسىلغان چوققا ئۈستىدە توختاپ. شارقىراتما چوققىدىن جىلغىنىڭ

ئاستىمغىچە سوزۇلۇپ لەپىلدەۋاتقان ئاق شايبغا، ئېگىزلىكتىن پەسكە ئېتىۋاتقان ئايئاق تۇمانغا، تاغ مۇئەككىلىنىڭ ئانىسىنىڭ سېھىرلىك ئۇزۇن چاچ دۇلقۇنلىرىغا ئوخشايتتى. ئەتراپنى بۇككىدە قارىغاي ئورمىنى قورشىۋالغانىدى. ئېگىز-پەس چوققىدا لار يوغان - يوغان يېشىل كۈنلۈككە ئوخشاپ چوقچىيىپ تۇراتتى. قەيەردىدۇر قۇشلار سايرايتتى. تىيىنلار شاختىن - شاخقا سەكرەپ، قارىغايلىرى ئۈستىدىن يەرگە چاكاندىلارنى ئاتاتتى. ھاۋا نەمخۇش، ساپ ۋە سالقىن ئىدى، يېڭىلا يامغۇر يېغىپ ئۆتكەن بولسا كېرەك، ئاسماندا رەڭلىرى روشەن ھەسەن - ھۈسەن پارقىراپ تۇراتتى.

لوئىزا ئىككىمىز تەبىئەتنىڭ يارىتىش كارامىتىغا، ئالدىمىزدا جىلدىلىنىپ تۇرغان ئۇنىڭ جانلىق گۈزەل سۈرىتىگە ئاپىرىن ئوقۇدۇق. ئېتىۋاتقان سۇدا يۈز - كۆز - جىزنى يۇيغىچ باياتىن دۇچ كەلگەن خېيىم - خەتەرنى ئەسلەپ كۈلۈشتۈق. كىيىم - كېچەك، ئۈستىباشلىرىمىزنى تۈزەشتۈرۈپ بولۇپ، قىيا ئادەمنى يېتىدىراق بىرەر ئاش پۇزۇلغا بېرىپ بىللە تاماقلاندىشقا تەكلىپ قىلدۇق.

— سىلەرنى جايىڭلارغا ئاپىرىۋېتىپ، مەن مەشەدە قالاي، — دېدى ئۇ ئېغىر خور - سىنىپ قويۇپ. ئايرىلىشقا چىدىمايۋاتقان بولسا كېرەك. كۆزلىرى بىر قىسىملا مۇڭلاندى، — بىللە غىزالىنايلى، دېگىنىڭلار ئۇقۇشماسلىق. ھەرقانداق كارامەت ئەسۋاب تىرىلدۈرگىنى بىلەنمۇ مەن يەنىلا قەدىمكى ئادەم، تاماق يەيدىغان نەرسە ئۆلمەي قالمايدۇ. ئۆلگەن نەرسە تاماق يېمەيدۇ، بىز تاماقتىن قالغىلى تالاي مىڭ يىللار بولدى. بىزەمۇ ئۇنىڭدىن ئايرىلىشقا قىيمايتتۇق. بىراق باشقا ئامال بولمىدى. ئۇنى تاغلاردا ئورۇن كۈتۈپ تۇرسا، بىزنى تىرىكچىلىكنىڭ دولقۇنلىرى چاقىراتتى. ۋاقتىنى تۇتۇۋالغىلىمۇ، توختىتىپ تۇرغىلىمۇ بولمايدۇ - دە، ئاخىرى ئۇنىڭدىن ئالاقىلىشىش چارىسىنى سورىدۇق.

— مەن بۇ يەردە بىرنەچچە كۈن تۇرۇپ ئەسلىدىكى ئورنۇمغا كېتىمەن. چۈنكى ئۇ مېنىڭ تۇغۇلۇپ ئۆسكەن يۇرتۇم ئەمەسمۇ! — دېدى قىيا ئادەم خىيالچان ھالدا. ئۇ قولنى قوينىغا سالدى. مەيدە يانچۇقىنىڭ ئۇدۇلىدا نېمىنىدۇر بىر نېمىنى تىتىمايدى، قانداقتۇر بىر نەرسىنى ئاۋايلاپ تۇتۇپ سۇغۇرۇۋىدى، چىرايى بىر يېرىنى كېسىۋاتقان ئادەمنىڭكىدەك پۇرۇشتى، تاتىرىپ كەتتى، كۆزلىرىنى يۇمۇپ بىر دەققە شۇنداق تۇرغاندىن كېيىن قولنى چىقىرىپ ماڭا ئۇزارتتى. ئۇنىڭ ئالقىنىدا ياڭاقچىلىك بىر تال قىزىل ياقتاش پارچىسى پارقىراپ تۇراتتى:

— ئال، بۇ مېنىڭ يۇرىكىمنىڭ پارچىسى، ھاجىتىڭ چۈشكەندە ئۇنى قوينۇڭغا سېلىپ، يۇرىكىڭگە باسقۇن، يۇرىكىڭنىڭ ئىسسىقى شۇ زامات مېنىڭ يۇرىكىمگە ئۆتىدۇ ۋە مەن ساڭا نېمە كېرەكلىكىنى چۈشىنىمەن.

ئۇ بىز بىلەن خوشلىشىپ، ھېكمەتلىك گۆھەر قۇتىنىڭ قاپقىنىنى ئاچتى. بىز خوش دەپ سىلكىگەن قوللىرىمىزنى پەسكە چۈشۈرگىچىلا ئۆزىمىزنى يەنە بېي - جېڭدىكى يىغىپۇمەن باغچىسىدا كۆردۇق. لوئىزا ئىككىمىز بىر - بىرىمىزگە قاراپ كۆلۈمسىرەشكە ئۇرۇندۇق. بىراق ھەرقانچە زورۇققان بىلەنمۇ تەبىئىي چىقىمىدى.

قىيا ئادەمنىڭ قىياپىتى كۆز ئالدىمىزدىن كەتمىدى. جۇدالىق غەملىرىنىڭ تۇمانلىق رى كۆڭۈل باغلىرىدىن تارقىمىدى. پىكىر بىۋالىرىنى يېڭىلاپ، ئۆتكەننى ئۇنتۇش، پەرىشانلىقنى تۈگىتىپ، كەيپىياتنى ئوڭلاش ئۈچۈن بىز گەپنى يەنە قەدىمكى مەدە-نىيەت تېمىسىغا يۆتكەپ، پاراڭلاشقاچ ئاشپۇزۇلغا كىردۇق. ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ يەردە قەھۋەمۇ، شامپانمۇ تېپىلاتتى.

— سەلەردىكى مىللىي سەنئەت خەزىنىلىرىمۇ كۆز قاماشتۇرىدىكەن، قەدىمكى ئەجداد-دىڭلارنىڭ مۇشۇنداق تارىخىي ئىزلىرى يەنە باشقا جايلاردىمۇ كۆپتۇر؟— سورىدى لوئىزا.
— كۆپ. ئىلى، بورتالا رايونلىرىدىن تاش ئادەملەر، تاش ئويمىلار، قەدىمكى قەبرە، ئاخىرەتلىك بۇيۇملىرىمۇ كۆپلەپ تېپىلدى. تاشقورغاندا كونا تاش قورال دەۋرىنىڭ خارابىسى بايقالدى.

— مەسلىھەت؟

— جىرغال مەدەنىيەت خارابىسى كونا تاش قورال دەۋرىنىڭ ئىزنالىرىدىن

ھېسابلاندى.

— تاشقورغاننىڭ قەيىرىدىرەك؟

— ناھىيە بازىرىدىن شەرقىي جەنۇبقا قاراپ قىرىق كىلومېتىردەك ماڭغاندا بارغ-

لى بولىدۇ.

— جىرغال قانداق يەركەن؟

— جىرغالدا سۇ ۋە چۆپ-يۈك بار. قەدىمدىن بۇيان ئۇ يىپەك يولىدىكى مۇھىم

ئۆتەڭ بولۇپ كەلگەن. ئورنى دېڭىز يۈزىدىن 3700 مېتىر ئېگىز.

— ھە، داۋانكەن - دە، داۋاندا ساقلىنىپ قالغان قانداق مەدەنىيەت ئىزناسىكەن؟

— تاشقورغان دەرياسى جىرغالنى ئوتتۇرىسىدىن كېسىپ ئۆتدۇ.

بۇ ئىزنا شۇ دەريا قىرغىقىدىكى كۆچمە جىنسلىق ھاسىل قىلغان پەلەمپەيسى-

مان ئېگىزلىكىنىڭ ئۈچىنچى پەلەمپەيسىدىن باشلانغان تىك يارنىڭ چوڭقۇر توپا

قاتلىمىدىن تېپىلغان. بۇ ئىزدىن قەدىمكى ئىنسانلار ياققان ئوتتا كۆيگەن نەرسىلەر-

نىڭ كۈلى، كۆيۈك توپا، چالا كۆيگەن ياغاچ ۋە سۆڭەكلەر، قەدىمكى ئىنسانلار

ياسىغان تاش قوراللار، تاش ياپراقلار تېپىلدى. تەكشۈرۈش ئارقىلىق ئۇلارنىڭ كونا

تاش قورال دەۋرىنىڭ كۋارتىس تاشلاردىن ياسالغان يادىكارلىقلىرى ئىكەنلىكى

ئېنىقلاندى.

— بۇ چوڭ ئارخېئولوگىيەلىك كەشپىيات ئىكەن.

— ئاتۇش شەھىرىدىكى بوغاز دەرياسىنىڭ شەرقىي قىرغىقىدىكى ئۈچ پەلەمپەيلىك

ئېگىزلىكتىن تاشقا ئايلىنغان ئادەم بېشى ۋە قەدىمكى كەركىداننىڭ تاغاق سۆڭىكى

تېپىلدى.

— بۇلار يېڭىلىنىش ئىراسى دەۋرىدىن كەلگەن ياڭراق سادا ئىكەن. ھازىر

بىلەن بولغان ئارىلىقى ئەڭ كەم دېگەندىمۇ ئون مىڭ يىلدىن ئاشىدۇ. ئادەمنىڭ

باش سۆڭىكىنىڭ ئۆزىلا ئون نەچچە مىڭ يىلدا تاشقا ئايلىنالايدۇ.

— يەنە قەدىمكى ئىنسانلارنىڭ ئولتۇراق ئۆيلىرىنىڭ ئىزلىرى، قەدىمكى تېرىلغۇ يەر ئىزلىرى قاتارلىقلارمۇ نۇرغۇن بايقالدى.

— قىيا تاش رەسىملىرى ھەققىدە تۈزۈكرەك سۆزلەپ بەرمىدىڭىزغۇ؟
ئۇنىڭ ئۆتۈنۈشى كىچىكىدە كۆرگەن بەيتىك تېغى ئەتراپىدىكى قىيا تاش رەسىملىرىنىڭ ئاجايىپ مەنزىرىلىرىنى كۆز ئالدىمدا قايتا جانلاندۇردى.

— قىيا تاش رەسىملىرىنىڭ ھېسابىنى ئۇققىماي بولمايدۇ، دەيدىمەن پىژغىم بىر ئاپتاپتىكى چۆل ئالۋۇنلىرىدە كۆتۈرۈلۈپ كېلىۋاتقان ئەسلىملىرىم كۆرۈنۈشلىرىنى ئەقىل نۇرلىرىدا ئېرىتىپ يوقىتىپ، — كۇئېنلۇن، ئالتۇنتاغ، پامىر، تەڭرىتاغلىرىنىڭ ھەممىسىدە قىيا تاش رەسىملىرى بايقالدى. ئالتاي، چۆچەكتىكى قىيا تاش رەسىملىرىنىڭ جايلىنىش دائىرىسىمۇ ئىنتايىن كەڭ. رەسىم توپلىرى، رەسىم تىزىملىرى پات - پاتلا ئۇچراپ تۇرىدۇ.

— مەزمۇن، ئۇسلۇبلىرىچۇ؟

— ئوۋچىلىق، چارۋىچىلىق تۇرمۇشىنىڭ خىلمۇخىل تەرەپلىرى كۆرسىتىلگەن. ئالىملار ئۇلارنى دۇنيا بويىچە ئالدىنقى ئورۇندا تۇرىدۇ، دەپ ئورتاق ئېتىراپ قىلىشىدىكەن. يەنە قىيا تاش ئويما رەسىملىرىمۇ، رەڭلىك سىزما رەسىملەرمۇ بار.
— قىيا تاش رەسىملىرى ئۇزاق قەدىمكى زامانلاردىكى ھايات كۆرۈنۈشلىرىنى نامايان قىلىپ بېرەلەيدۇ.

— شۇنداق، قۇتۇبى ناھىيىسى تەۋەسىدىكى تەڭرى تېغىنىڭ ئىچكىرىسىگە جايلاشقان قىزىلتاشتىكى قىيا تاش رەسىملىرى بۇ جەھەتتە ئالاھىدە يۇقىرى ئىلمىي قىممەتكە ئىگە. ئۇسلۇبلىرىغا كەلسەك، ئۇلارنى سىزدەك تالانتلىق رەسساملار بېرىپ كۆرسە ئايرىيالايدۇ، دەڭا...

— راستىنلا، — دەيدى لوئىزا ماڭا تىكىلىپ، ئۇنىڭ شەھلا كۆزلىرىدە ئەستايىدىل

لىق نۇرى چاقنايتتى، — بىر كۆرۈپ كېلىشكە ئەرزىيدىكەن، قەيسەر.

بىردىنلا مەن لوئىزانى قەۋەتلا سېغىنغانلىقىمنى، ئۇنىڭدىن ئايرىلىشقا كۆزۈم قىيمايدىغانلىقىمنى سېزىشكە باشلىدىم. ياشامق ھاياجىنىم ئۇرغۇپ، كۆڭلۈم لوئىزاغا، ھاراققا تارتىۋاتاتتى. مەن پاراڭنى يىغىشتۇرۇپ، ئۇنچىقماي رومكىغا قول ئۇزاتتىم. لوئىزانىڭ تىزگىنىسىز روھى ئويغاندىمۇ - قانداق، ئۇ پاختىدەك يۇمشاق قولىنى قولىمغا ئۇنىڭ ئۈستىگە قويدى. ئالتۇن چاچلىق ئوماق بېشىنى ماڭا يېقىنلا ئېلىپ كەلدى. ئۇنىڭدىن ماڭا گويا قانداقتۇر كۆزگە كۆرۈنمەيدىغان بىر نەرسە ئۆتۈۋاتقاندەك بولدى. قەلبىم ئېلھامى دولقۇنلىدى. ئۇنىڭغا شۇنداق قاراپ ئولتۇرماقنىڭ ئۆزۈم بىر راھەت تۇيۇلدى. لوئىزا نازلىق ئەركىلەش ئاھاڭىدا ئۆتۈندى:

— ھە...م... ماقۇل دەڭا بىلىمدارىم، ئاندىن كېيىن يۈرەك چىلاشقۇدەك ئىچىمگىزمۇ، خۇماردىن چىققۇدەك ئوينىسىڭىزمۇ ئۆلگۈرىسىز تېغى.

تۆتىنچى باب

ئىشخانىدىكى ئىشلار دۆۋىلىشىپ، مېنىڭ بىر تەرەپ قىلىشىمنى كۈتۈپ تۇرغا-
 نىكەن. خىزمەتكە كىرىشىپ بىرنەچچە كۈنگىچە تۈزۈكرەك بىر ئۇھ دېگىسىمۇ چولام
 تەگمىدى. لوئىزا بىلەن تېلېفوندىلا ئانچە - مۇنچە سۆزلىشىپ تۇرالمىدىم. لوئىزادىن
 مەن يوق چاغدا كەلگەن تېلېفوننى بىر - ئىككى قېتىم مەن بىلەن خىزمەتداش بىر
 خەنزۇ قىز ئايتتۇ. ئىزدەپ بىر بارسام ياتىقى ئېتىكىلىك چىقتى. ئۇ قەيەرگىدۇر كەت-
 كەنىكەن. بىراق بۇ جىددىيلىكلەر ھەر ھالدا ۋاقىتلىق ئىدى. مېنىڭ خىزمىتىم بىر
 ئايىنىڭ بەلگىلىك بىر نەچچە كۈنىدە شۇنداق ئالدىراش بولاتتى. باشقا چاغلاردا
 ئىشنىڭ ئانچە تايىنى بولمايتتى. بەزىدە ھەتتا نەگە بېرىپ، نەدە تۇرۇشۇمىنىمۇ
 ھېچكىم سۈرۈشتۈرۈپ كەتمەيتتى. بۇ، ئۆمۈر تاۋاقلىق تۈزۈلمىنىڭ پايدىسى، ئەلۋەتتە.
 بىر ھەپتىدىن كېيىنكى ھاۋا تۇتۇق بىر كۈنى لوئىزا كىنو بىھامىتى كۆتۈرۈپ يات-
 قىمغا كىرىپ كەلدى. لوئىزانى شۇنچىۋالا سېغىنىپ كەتكەنلىكىمنى ئۇنىڭ بىلەن
 دىدارلاشقان پەيتتە ناھايىتى روشەن سەزدىم. يۈرىكىمنىڭ سەكرەپ، دۈپۈلدەپ كې-
 تىۋاتقان ئاۋازى قۇلاقلىرىمغا ئاڭلاندى. تىلىم تامىقىمغا يېپىشىپ قالدى. كۆڭلۈمدە
 قايناۋاتقان سۆزلەر چىقىشقا يول تاپالماي ئاخىرى يوق بۇلاقتەك ئۆز جايىدا قايىناپ
 قېلىۋەردى. زۇۋان سۈرمەي ئۇنىڭغا قاراپ تۇرۇپلا قالدىم. كۆزلىرىمگە لوئىزا رەنجىپ
 قالغاندەك، كۆڭلى مەيۈستەكرەك كۆرۈندى. بىراق كۆزلىرى يەنىلا كۈلۈپ تۇراتتىم
 ماڭا بۇ زۇمرەت كۆزلەر قەلبىمنىمۇ، ۋۇجۇدۇمنىمۇ ئۆزىگە سۈمۈرۈپ تارتىۋاتقاندا
 تۇيۇلدى. ئاغزىم ئۇنىڭ لەۋلىرىگە تەمىشلىۋىدى، ئۇ بۇتىنىغاندەك بويۇن تولغاب
 ئوڭ قولىنى سوزدى. مەن ئىتائەتمەنلىك بىلەن ئېگىلىپ، مەرمەردەك ئاپئاق سۈزۈك
 قولغا سۆيۈپ قويدۇم. بېلىدىن قارماشقا ئىنتىلىۋىدىم، قولۇمنى ئىستىرىپ «ئەدەبىلىك
 بولۇڭ» دېدى. بىز ياتاقىنى بىللە چىقىپ دەرەخلەر ئارىسىدىكى يولنى بويلاپ
 ئاستا ماڭدۇق. كىنوخانا ئانچە يىراقتا ئەمەس ئىدى. ئىشنىڭ تۈۋىگە كەلگەندە لوئىزا
 ئىزا توختاپ قولىنى يانچۇقىغا سالدى. پۇل قاپچۇقىنى چىقىرىپ بىھامىت ئېلىۋىدى،
 بىلەتكە قوشۇلۇپ بىر پارچە رەسىم سۇغۇرۇلۇپ چىقتى. لوئىزا ئۇنى ھاپىلا - شاپىلا
 يىغىشتۇرماقچى بولۇۋىدى، قولىدىن سىيرىلىپ چىقىپ كەتتى. سېرىق بۇدۇر چاچلىق
 بەرنا بىر يىگىت كۈلۈمسىرىگەن چىرايىنى بوشلۇقتا بىر كۆرسىتىپ، بىر يوشۇرۇ-
 نۇپ، پىرقىراپ بېرىپ يەرگە چۈشتى. مەن ئېگىشىپ ئالماقچى بولۇۋىدىم، لوئىزانىڭ
 قولى مېنىڭكىدىن چاققان كەلدى. مەن بىسەپەرەك ھالدا قېلىپ زورىغا ھىجايىدىم،
 لوئىزا كۆرمەسكە سالدى. ماڭا ئۇ مېنىڭ دىققەت نەزەرىمدىن ئۆزىنى قاچۇرۇۋاتقاندا،
 خىجىل بولۇۋاتقاندا بىلىندى. ئۆزۈمنى دەرھال ئوڭشىۋالدىم. «ئۆزۈمنى سورىغان شەھەر
 سورايتۇ» دېگەن ماقال بار، ئۆزۈمنى سوراي، كۆزىگە كىرىۋالغىلى مەن ئۇنىڭ نېمىسى ئىدىم
 شۇنچە، دېگەن بىر خىيال كاللامغا كىرىپ، ھېچ ئىش بولمىغاندەك ئۇدۇل كىنو-
 خانا ئىشكىگە قاراپ ماڭدىم، لېكىن قانداقتۇر بىر قارا كۆلەڭگە روھىمغا خىسرەلىك
 تاشلاپ ئۆتكەندەك بولدى. قىزغىنىش ئېتىقادنى چوڭقۇرلاشتۇرىدۇ، ئەجەبا رەسىمدە

كى يىگىت ئۇنىڭ... دېگەن بىر گۇمان - مەن لوئىزاغا راستىنلا كۆيۈپ قالدىمۇ - نېمە؟ دېگەن بىر خىيال كاللامدا بىرلا ۋاقىتتا قۇيۇندەك پىرقىراپ ئۆتتى. پەرۋەر- دىگارم، بۇ قىزنىڭ بۇنچىۋالا چىرايلىقلىقىنى ئۆتكەندە نېمىشقا بايقىمىغان بولغىدىم؟ ئادەم بالىسىدىنمۇ شۇنداق پەرىزات تۇغۇلغان بارمۇ؟ مەن ئۆزلۈكىمىدىنلا ئەندىشە ۋە پەرىشانلىققا چۈشۈشكە باشلىدىم. كىنو خانىدىكى ئازغىنە پارىگىمىزمۇ بۇرۇنقىدەكلا قىزغىن بولدى، بىراق ماڭا نېمىشقىدۇر بۇ قىزغىنلىق ئاستىدا بىر سۆرۈنلۈك ياتقاندەك بىلىندى. ئۇنىڭ سۆز - ھەرىكەتلىرىدىن بىر خىل ئاغرىنىشنىڭ پۇرىقى كېلىۋاتقاندەك ئىدى. قاراڭغۇ بوشلۇقتىن بولسا ھېلىقى ناتونۇش بۇدۇر چاچ يىگىت ماڭا پات - پات ھومىيىپ قارايتتى. كىنونى كۆرۈپ بولۇپلا ھايالسىماي ئىش ئورنۇمغا قايتىشىم كېرەك ئىدى. ئۇ يەردە مېنى جىددىي خىزمەت كۈتەتتى. ئەھۋالنى مەن ئەگىتمە سۆز بىلەن لوئىزاغا پۇراتتىم - يۇ، لېكىن كېچىكىپ قېلىشىم كۆزۈمگە كۆرۈنۈپ تۇرۇقلۇقمۇ لېۋىمنى چىشلەپ، ئۇنى تاكسىدا مەكتىپىگە ئاپىرىپ قويدۇم. بىز يەكشەنبە كۈنى چۈشتىن كېيىن سائەت تۆتتە كۈننىڭ كۆلى بويىدىكى كونا ئورۇندا ئۇچرىشىغا پۈتۈشتۈق. يەكشەنبىگە يەنە ئىككى كۈن بار ئىدى. ئايرىلىش مۇھەببەت ئوتىنى لاۋۇلدىتىۋېتىدۇ. بۇ ئىككى كۈن ماڭا ناھايىتى ئۇزاق تۇ- يۇلدى. شىنجاڭغا قېلىنغان نەچچە كۈنلۈك سەپەردە بىز ئەتىدىن كەچكىچە ئايرىلىش ماي بىرگە يۈرگەن بولساقمۇ، مۇھەببەت ماجراسىنى بۇنداق رەسمىي ئويلاشسىمۇ باقمىغان ئوخشايمىز. ئويلاشقا چولمۇ بولمىغانىدىكى، تاڭ، كەسىپ مەستانىلىقى، قەدىمكى زامان مەپتۇنلۇقىنىڭ ئېزىتىقۇ تۇمانلىرى مۇھەببەتنىڭ يالقۇنلىرىنى قاپسىۋېلىپ بۇرۇختۇم قىلغان، بېسىپ پەسلىتىۋەتكەن بولۇشى مۇمكىن. ئەمدى ھايات ۋە خىزمەتنىڭ رېئاللىقىغا، ئالدىراشلىق نورماللىقىغا قايتقاندىن كېيىن ئۇ تۈتەكلەر تارقاپ ھاۋا ساپلىشىپ، مۇھەببەت يالقۇنى گۈركىرەپ، لاۋۇلداپ يېنىۋاتقان، بېشىمغا سەۋدالار سېلىۋاتقان بولسا كېرەك.

ئىككى كۈنگىچە ھېلىقى رەسىم كۆز ئالدىدىن ئېرى كەتمەي يۈردى، ناتونۇش سېرىق يىگىتكە بولغان ئۆچمەنلىكىم كۈچىيىپ باراتتى. لوئىزانىڭ رەسىمىنى تىقىش تۇرغاندىكى پەرىشانلىقىنى ئەسلىسەملا گېلىمنى كۆرۈنمەس بىر نەرسە بوغقان دەپ- لاتتى. لوئىزانىڭ تۇرقى غەمگە، كۆزلىرى قورقۇنچقا سالاتتى. ئۇنىڭ كۆزلىرىدىكى جىلۋە دولقۇنلىرىنىڭ تەكتىگە نېمىلەر يوشۇرۇنغاندۇ؟ روھىي دۇنيارىمغا ئازابلىغۇ- چى بىر شۈبھە كىرىۋالغانىدى. يەكشەنبە كەلگەنسىرى ئاشۇ شۈبھە، تىت - تىتلىق، نوھۇس، غۇرۇر، كۈنچىلىك ئازابى تۇرۇم - تۇرۇم قارا تۈتەكتەك پۇرقىراپ مېنى بىراقلا چىرمىۋالدى، زەھەرلىك گازلىرىدا ئارام بەرمىدى. مەن قىزىتمىسى ئۆزلەپ كەت- كەن ئادەمگە ئوخشاپ قېلىۋاتاتتىم. خىزمەتتىكى ھاردۇق، مۇھەببەتتىكى ئەسەبىي جىددىيلىكتىن خاتىرجەملىكىمنى يوقاتقان بەدىنىم كۆيۈشكەندەك بولۇۋاتاتتى.

شەنبە كەچلىكى تاڭ ئاتقۇچە قالايمىقان چۈش كۆرۈپ چىقتىم. چۈشۈمدە مەن يېزىم كېچىدە بېرىپ لوئىزانىڭ ياتقىنىنىڭ ئەتراپىنى چۆرگىلەپلا يۈرگۈدەكمىشەن، دېرىزىدىن چىراغ شولىسى كۆرۈنۈپ تۇرسىمۇ، ئۇنى چاقىرىشقا ياكى ئۆزۈم بوسۇغا

ئاتلاپ كىرىشكە پىتىنالمىغۇدە كەين. بىردەمدىلا لەپىلدەپ قىزار يېغىپ كېتىش، سوغۇقنىڭ نەشتىرىگە چىدىماي بىنا كارىدورىغا كىرىپتىمەن. بەلەمپەي بىلەن ئىك كىنچى قەۋەتكە چىقىپتىمەن. كارىدور ناھايىتى ئۇزۇن بولۇپ، لوئىزانىڭ قايسى يان تاقىتا ئىكەنلىكىنى بىلەمدىم. ئائىلاچ تامغا ئارقامچە يۆلىنىپ، سىغىدىلىپ ئىچكىرىد لەپ ماڭدىم. بىر چاغدا ئىشكى ھىم يېپىقلىق ياتاقىتىن ئەر - ئايالنىڭ گۇڭۇر - مۇڭۇر پاراڭلىشىۋاتقان ئاۋازى ئاڭلانغاندەك بولدى. ئايالنىڭ ئاۋازى خويمۇ تونۇش تەك قىلدى. ئىشكىگە يېرىم يۆلىنىپ گەپ تىڭشاشقا باشلىدىم. ئىشكى مېنىڭ يۆلەن - گىنىمدىكى سالىمىقىغا بەرداشلىق بېرەلمەي بىردىنلا قاتتىق ئېچىلىپ كېتىپ، مەن ئۆي ئىچىگە يېنىمچە يىقىلىپ چۈشۈپتىمىشمەن. لوئىزا ئەندىكىپ ۋارقىراپ، دېرىزەدىن ئۆزىنى پەسكە ئاتارمىش. چۆچۈپ بېشىمنى كۆتۈرسەم دېرىزە تەكچىسىدە ئولتۇرغان بۇدۇر چاچلىق سېرىق يىڭىتكە كۆزۈم چۈشتى. غەزەپتىن يېرىلغۇدەك بولدۇم. ئورنۇمدىن چاچراپ تۇرۇپ ئېتىلىپ دېرىزە تۈۋىگە بارسام، يىڭىت يېرىم گەۋدىلىك يوغان ھەيكەلگە ئايلىنىپ قالدى. تالاغا قارىسام، لوئىزا يەردىمۇ، ئاسماندىمۇ يوق ئىشىش، توساتتىن دەرەخلەر ئارىسىدىن بىر نىدا كەلگەندەك قىلدى. قارىسام، لوئىزا دەرەخلىق ئۈستىدە لەپەڭشىپ ئۇچۇپ يۈرۈۋاتقانىكەن. مەن توۋلىسام ئۈنۈم چىق مەدى، ئۇ دەرەخ تاجىلىرى ئۈستىدە چىرايلىق چوڭ شاردەك قاققىپ - قاققىپ غايىپ بولدى. مەن شۇ زامات كەينىمگە بۇرۇلۇپ، كاماندىن ئاچرىغان بەيكاندەك تېزلىكتە بىنادىن يۈگۈرۈپ چۈشتۈم. ئىشكىتىن سىرتقا چىقىشىم بىلەن تەڭ بىنانىڭ بىر تەزەپ تېمى بىراقلا ئاچرالدى - دە، ئاسمانغا كۆتۈرۈلدى. يېپىلىپ بۇلۇتقا ئايلىنىپ، ئۈستۈمگە ئورۇكنىڭىدەك ئاق چېچەكلەرنى ياغدۇرۇشقا باشلىدى. ھېلىقى يىڭىتنىڭ ھەيكىلى ھاۋادا پىرقىراپ ئۇچتى. يىراقتىكى سالىمقا چۈشۈپ كېتىپ، سېغىز لاي دۆۋىسىگە ئايلىنىپ قالدى. شەپقەتنىڭ تاۋارىدىن كۆڭلەك كىيىپ، كېچىنىڭ پەردىسىدىن يېپىنچا يېپىنىۋالغان لوئىزا يەردىكى كۈمۈش چېچەكلەرنى دەسسەپ، دەرەخ لەر ئارىسىدىن كۈلۈمسىرەپ چىقىپ كەلدى. ئۇنىڭ تەبەسسۇمىدىن تارقالغان نۇر دەستىسى ۋال - ۋۇل پارقىراپ كېلىپ ماڭا سوقۇلدى. ئاچايىپ سېھىردە مېنى جايىمدا شىپىدىلا توختىتىپ ھەيكەلگە ئايلاندۇرۇپ قويدى. بۇلبۇللار ئۇچۇپ كېلىپ بېشىمغا قونۇپ سايىراشقا باشلىدى. ھەسەل ھەرىلىرى غوڭۇلداپ يۈرۈشۈپ، ئۇچامدىكى چېچەك لەردىن شىرنە يىغىشتى. كېيىنەكلەر پىلىدىرلاشتى. مەن ھەممىنى تۇيۇپ تۇراتتىم. قىمىر قىلالمايتتىم. لوئىزا تەبەسسۇم قىلدى. ئۇنىڭ تەبەسسۇمىدىن ئىككىنچى قېتىم تارقالغان نۇر دەستىسى كۆز قاماشتۇرۇپ كېلىپ ماڭا ئۇرۇلدى، كۆكرىكىمنى ئوتتۇرىدىن قاق ئىككىگە ياردى. ئاچايىپ ۋەھىيە سېلىپ يۈرىكىمنى سۇغۇرۇپ چىقىرىشقا باشلىدى. قانسىراپ، ھالسىراپ جان تالاشتىم. كۆكرىكىمگە سانجىلىۋاتقان نۇرلارنىڭ پىچاقلىرىنى قوللىرىمدا چىڭ تۇتۇۋالدىم. چىشىلىرىم كارسىلدايتتى. ئاغرىق چىدىغۇ - سىز ئىدى. مەن لوئىزانى يوقلاپ تۇرالمىغانلىقىلىرىمنىڭ سەۋەبلىرىنى، ئۇنىڭغا بولغان مۇھەببىتىمنىڭ چەكسىزلىكىنى چىشەندۈرەكچى بولاتتىم، لېكىن زۇۋانم ئېچىپ -

مايتتى. لەۋلىرىمنى ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن چېچىلغان يېپىشقاق نۇرلار يەملەپ تاشلىغان
 مىش. تېنىم قېتىپ تۇرغىنى بىلەن جېنىمنى كۆرمىڭ نۇر پالتىسى چېپىپ پارچىلا-
 ۋاتقانمىش. كۆرمىڭ نۇر ھەرىسى ھەرىدەپ توغراۋاتقانمىش. ئىچكى دۇنيام، دو-
 زاخ ئازابىدا تولغىنىپ تىترەپ ئۆگ-تۇرۇلۇپ، كۆم-تۇرۇۋالەرمىش.
 نىھايەت، لوئىزانىڭ باغرى يۇمشاي دېدىمۇ، ئۇ كۆزلىرىدىن يىللىق نۇر چاچرىتىپ
 يېقىن كەلدى. ئوڭ قولىنىڭ بېگىز بارمىقىدا پېشانەمگە يېنىككىنە بىرنى نوقۇۋىدى،
 مەن ھەرىكەتلىنەلەيدىغان بولۇپ قالدىم. مەن ئۇنىڭ ئەۋرىشىم بېلىگە قول
 ئۇزارتتىم. ئۇ لەپىلدەپ كېلىپ مېنى قۇچاقلۋالدى، لەۋلىرىنى لەۋلىرىمگە يېقىۋىدى،
 تىنىقىدىن بىر پارچە ئوت چىقىپ، پۈتۈن ئەزايى - بەدىنىمگە تارقىلىپ كەتتى.
 مەن ئىپادىلىگىلى بولمايدىغان تەڭداشسىز لەززەت ئىچىدە قالتىراپ كەتتىم. مەن
 ئۇنىڭغا مەھكەم يېپىشتىم، گويا ئادەم بىلەن پەرى چىرماشتى، مەن مەست بولۇپ
 ئۇنىڭ لەۋلىرىدىن شىرنە شۇمۇردۇم. بىز بىر جان، بىر تەن بولغىلى تۇرغاندا،
 ئۇ بىردىنلا قۇچىقىمىدىن تۈتۈندەك تولغىنىپ، ھۇر - پەرىدەك سۇغۇرۇلۇپ چىقىپ
 ئاسمانغا كۆتۈرۈلدى. كۆرۈنمەس قانات پۈتۈلگەندەك ئورلىدى، غايىبانە كۈچ-
 تەرىپىدىن شۇمۇرۇلۇۋاتقانداك قورقۇنچلۇق تېزلىكتە كۆز يەتكۈسىز مۇئەللەقتە
 قۇياشنىڭ ئالتۇن نۇر چەمبىرى ئىچىگە كىردى. ئۇ ئاخىرى كىچىكلەپ بېرىپ قۇياش
 كۆكسىنىڭ يالقۇنلىرى قاينىمىغا سىڭىپ كېتەرمىش. مەن قوللىرىمنى قۇياشقا
 سوزۇپ لوئىزا! دەپ پەرياد ئۇرۇپ ۋارقىرىدىم. يەرمۇ، ئاسمانمۇ، قۇياشمۇ ئەكس
 سادايىمنى قايتۇرماستىن. چاقىرىقلىرىمنى يۇتۇۋېلىپ جاۋاب بەرمەستىن. پەقەت
 ھېسابسىز يىراقلىقتىكى، ھېسابسىز ئېگىزلىكتىكى قۇياشنىڭ يۈزىدە لوئىزانىڭ
 تەبەسسۇملۇق چىرايى بىر كۆرۈنۈپ غايىب بولارمىش. ئوماق سۈرىتى ئۇپۇقتا قېتىپ
 قالارمىش. تەبەسسۇمى نۇر دولقۇنى بولۇپ يەر - ئاسمانغا تارقىلىپ ئۇچارمىش.
 مەن ھۇر - ھۇر يىغلاپ كۆز ياشلىرىمىدىن دەريا ئاققۇزغۇدەكمەن، دەريا چوڭىيىپ،
 تاشقىنلىرىدا ئۆزۈمگىمۇ تەھدىت سالارمىش، مەن قورقۇنچ دەھشىتدە ۋارقىراپ
 يۇلقۇنۇپ ئويغىنىپ كەتتىم. كۆزلىرىمنى كۈچىنىپ ئاچسام، ئەتراپىنى بارماقنى
 ئاچسىمۇ كۆرگىلى بولمىغىدەك قويۇق قاراڭغۇلۇق قاپلاپتۇ. تاڭ يورۇشقا ئاز قالغان
 بولسا كېرەك. بېشىم گاراڭ بولۇپ قالغانىدى، شامال كىرىۋاتقان قاپاقتەك توختىماي
 گۆڭۈلدايتتى. قانچە قىلساممۇ قايتا ئۇيقۇم كەلمىدى. كۆزلىرىمنى چىڭ يۇمغانسېرى
 ئالدىدا ئۇششاق نەرسىلەر ئىمىر - چىمىر قىلىپ، ئېگىز - پەس بولۇپ ئۇچۇشقا،
 يۇلتۇزلار دەك پىلىلىدىغان ئۇچقۇنلار لەيلەپ يۈرۈشكە باشلىدى. يۈرىكىمگە ئەنسىز-
 لىك قول سېلىپ، گېلىمنى ۋەھىمە بوغدى. چىدىيالماي كىرىپكىلىرىمنى دار-
 دايتىپ ئېچىپ چەكچىيىپ ياتتىم. قارىچۇقلىرىمغا قارا مەخمەلدەك قاراڭغۇلۇق
 تىقىلدى. كۆزلىرىم بىر ئاز كۆنۈككەندىن كېيىن، قاراڭغۇ گۈمبەز ئىچىدە
 يېتىۋاتقانداك تۇيغۇغا كەلدىم. قاراڭغۇلۇقنىڭ ئىچكىرىسىدىن كۆكۈش نۇر چېچىپ
 بىر جۈپ زۇمرەت كۆز پەيدا بولۇپ يېقىنلاپ كېلىشكە باشلىدى. ئۇ دەسلەپ تۈن

كېچىدە دالدا كۆرۈنگەن بۆرىنىڭ كۆزىدەك سوغۇق، دەھشەتلىك پارقىرىدى، يېقىنلاپ كەلگەنسىرى پەرىزاتنىڭ كىدەك ئوماق، يىللىق، سېھىرلىك كۈلۈمسىرەپ جىلمايدى، بۇ كۈلۈمسىرەش گويا ماڭا مۇھەببەت بايان ئەيلەيتتى. بۇ كۈلۈمسىرەش ئۆز قۇچىدا قىدا يېشىل بىر دۇنيانى ناھايان ئەيلەيتتى. ئۇ يېشىل دۇنيادىمۇ كۈندۈز، كېچە، قۇياش، ئاي، يەر، ئۇپۇق، ئاسمان، تاڭ بار ئىدى. ئۇ يەردىكى ئۇپۇققا تۇتىشىپ كەتكەن يول ئۇپۇقنىڭمۇ نېرىسىدىكى ئېزىتقۇ ئالەمگە مېنى چاقىراتتى. ئۇپۇقتا بولسا بىردەم رەڭگا رەڭ سۈرەتلەر كۆرۈنۈپ ئۆچەتتى. بىردەم ئوت يالقۇنى تىترەپ تەۋرىنەتتى، لاۋۇلدايتتى. ماڭا قاينىمى كېڭىيەتتى. ئاي كۈمۈش شارىدەك دۈگىلەپ ئۆتەتتى. قۇياش مەشئىلىنى پىرقىرىتىپ، چۆگىلەپ سېرىكچىلەردەك سەكرەيتتى.

ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ كەتتىم. تالادا شاۋقۇنسىز سالقىن ھاۋالىق سەھەر مېنى كۈتۈۋالدى. كېچىدە ياغقان يامغۇر يەر - زېمىننى پاكىز يۇيغان بولۇپ، ئاسفالىت يوللار جانان چىنىدەك يالىتراپ تۇراتتى. بۇلۇتسىز ئاسمان كۆك رەڭدە سوزۇلۇپ، ئاقارغان ئۇپۇق سۇس قىزىرىپ كەلمەكتە ئىدى. پورەكلىرىگە، بەرگىلەرگە قونغان يامغۇر تامچىلىرىنى شەبنەمدەك سۆزۈك يالىترىتىپ تۇرغان گۈل - غۇنچىلار دۇنيا رەڭلىرىنىڭ ناھايىتىنى ئۆتكۈزۈۋاتقاندەك بەس - بەستە ئېچىلىپ، رەڭگۈرەڭ جۇلالىنىتتى. كوچىلاردا ئاپتوبۇسلارمۇ، ئادەملەرمۇ شالاڭ ئىدى. نەگە بېرىپ، نەدە تۇرۇشۇنمۇ ئويلىمايلا بىر مۇنچە يول مېڭىۋېتىپتىمەن، ئاياغلىرىم بىر ئاپتوبۇس بېكىتىگە كېلىپ توختىدى. شۇ چاغدىلا ئاندىن مەن ئېسىمگە كېلىپ ئۆزۈمنىڭ لوئىزا ئىشلەيدىغان ئىنستىتۇتقا ئېلىپ بارىدىغان ئاپتوبۇسنى ئىزدەپ كەلگەنلىكىمنى چۈشەندىم. كېلىشىۋالغاندەك يىراقتىن ئاپتوبۇس كۆرۈندى. شۇنىڭ بىلەن تەڭلا دېگۈدەك بۈگۈن چۈشتىن بۇرۇن پويىز بېكىتىگە ئۇرۇمچىدىن كېلىدىغان باشلىقىمىزنى كۈتۈۋېلىشقا چىقىشىم كېرەكلىكى ئېسىمگە چۈشتى. يانتىقىمغا دەرھال قايتىمىسام بولمايتتى.

مەن باشلىقىمنى ئالدىغا چىقىپ كۈتۈۋېلىپ، مېھمانخانىغا باشلاپ بېرىپ ئورۇنلاشتۇرۇپ بولغاندا، لوئىزا بىلەن ئۇچرىشىش ۋاقتى توشىدىغانغا ئاز قالغانىدى. چاچلىرىمنى تاراشقىمۇ ئۈلگۈرمەي يۈگۈرگەن پېتى كوچىغا چىقتىم - دە، تاكسىدىن بىرىگە چىقتىم. شوپۇرغا تېزىرەك مېڭىڭ، دېگىنىمىزلا بىلىمەن. پىكاپنىڭ ئەينىكىدىن كىرگەن شامال يۈزۈمگە شىددەت بىلەن ئۇرۇلۇشقا باشلىدى. شۇنداقتىمۇ ماڭا ناھايىتى ئاستا كېتىۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى. قېرىشقاندەك دوقمۇشلارنىڭ ھەممىسىدە دېگۈدەك قىزىل چىراغلار يېنىپ، توختاشقا مەجبۇرلايتتى. بىر دوقمۇشتا ئاپتوموبىل ۋەقەسى چىقىپ ئادەم ئۆلگەنىكەن. يەنە بىر كىچىكرەك دوقمۇشتا سىرتتىن كەلگەن سودىگەر ياشلار توپ بولۇشۇپ مۇشتلىشىۋېتىپتۇ، توك كالتەكلىرىنى كۆتۈرگەن ساقچىلار ئۇياقتىن - بۇياققا يۈگۈرۈشىدۇ. ئادەملەر توپى، ئاپتوموبىللار كارۋىنى قاتارلىرىدىن ئۆتەلمەي خېلى ۋاقىتقىچە ئاۋارە بولدۇق. مېڭىمۇ مۇشەققەتتە باغچە دەرۋازىسى ئالدىغا يېتىپ كەلگىچە تىت - تىتلىقتىن ئۆز گۆشۈمنى ئۆزۈم

يېگۈدەك بولدۇم.

يەكشەنبە بولغاچقىمىكىن بۈگۈن باغچىغا كىرىپ چىققۇچىلار پەۋقۇلئاددە كۆپ ئىدى. بېلەت سېتىۋالغۇچىلار قاتارى، دەرۋازىدىن كىرىش قىستلاشچىلىقلىرىدا نوپۇسنىڭ كۆپلىكىدىن قاخىشاپ، جەينەك، مۇرە ۋە مەيدىلىرىمنى بولۇشىچە كۈچەپ ئىشقا سېلىشقا توغرا كەلدى. نىھايەت ھاسىراپ - ھۆمۈدەپ، تەرلەپ - پىشىپ يۈرۈپ بولسىمۇ باغچىغا كىرىۋالدىم. كۆل بويىدىكى ئۇچرىشىش جايىغا كېلىپ سائەتكە قارىدىم. بەلگىلەنگەن ۋاقىتقا تېخى چارەك سائەت بار ئىدى. مەن سەل چەترەكتىكى دەرەخلىككە بېرىپ، ئارقامغا ئۆتۈپ قالغان گالىستۇكۇمنى قايتا باغلاپ، تىقىما - تىقىما قىلىقتا مېجىلىپ كەتكەن شىلەپەمنى قول سومكامغا قاتلاپ سالدۇم. قول ياغلىقىمنى چىقىرىپ، دەس سىلىپ رەسۋالىشىپ كەتكەن ئاياغلىرىمنى بىرەر قۇر سۈرتۈپ پاراقىراتتىم. ئۈست بېشىمنى تۈزەشتۈردۈم. قورساق، دۈمبە، بېقىنلىرىمنىڭ ئاللىقانداق يەرلىرى ئاغرىۋاتاتتى.

لوئىزانىڭ بايقىشىغا ئاسان بولسۇن ئۈچۈن ئوچۇقچىلىققا چىقىشىم كېرەكتى. مەن قىرغاقتىكى ئەسلى ئورۇندۇقتا خىيال سۈرۈپ ئۇزاق ئولتۇردۇم، سائەت يىڭىنسى پۈتۈشكەن رەقەمدىن خېلى ئۆتۈپ كەتتى. لوئىزانىڭ تارىسىمۇ كۆرۈنمىدى، خىيالى سىياسى بولسا كۆز ئالدىمدىن كەتمەيتتى. ئۇ نەگە يوقالدى؟ نېمە ئۈچۈن كەلمەيدۇ، ۋەدىسىدە تۇرمامدۇ؟ مەندىن ئاغرىغان بولسىچۇ؟ نېمىگە؟ بۇدۇر چىچ سېرىققا خەت يېزىپ قالدىمىكىن؟ شېرىن تېلېفۇن سۆھبىتىگە بېرىلىپ، بۇ يەرگە كېلىشىنى ئۇنتۇغان بولسىچۇ؟ ئۇ سېرىق يىڭىت فرانسىيىدىمۇ؟ مۇشۇ شەھەرنىڭ بىرەر بۇلۇڭىدا ئىشلەيدىغان بولۇپ چىقىسىچۇ؟ ئۇنداقتا ئۇلار بىللە بارغىلى بۇ شەھەردە باشقا باغچە ئازمىدى؟ دەم ئېلىش ھۇجرىلىرى بار كارائوك بەزمىخانىلىرى باغچىلاردىنمۇ كۆپ ئەپلىكىچۇ؟ بىر مۇنچە سوئاللار مېڭەمنى چۇلغىۋالدى. تۇشمۇ تۇشتىن يىلانلاردەك ئۆمىلەپ چىقىپ، كۇشۇلداپ يۈرىكىمگە خىردىن قىلىشتى. مانا شۇ چاغدىلا مەن لوئىزا توغرىسىدا تۈزۈكرەك بىر نەرسە بىلمەيدىغانلىقىمنى ھېس قىلدىم. ئۇنىڭ بىلەن بولغان مۇناسىۋەت تېخىچە دەسلەپكى تەسىراتنى ئاساس قىلغان ھالەتتە تۇرۇۋاتقان ئوخشىمادۇ؟ ئۇ قانداق ئائىلىدە دۇنياغا كەلگەن؟ بۇ ئائىلە نەدە تۇرۇشلۇق، نېمىگە تايىنىپ تىرىكچىلىك قىلىدۇ؟ ئۇنىڭ ئاتا - ئانىسى قانداق ئادەملەر؟ ھازىر ھاياتمۇ، نېمە ئىش قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ نەچچە يېقىن تۇغقانلىرى بار؟ لوئىزا نەچچە بىر تۇغقان؟ لوئىزانىڭ مۇھەببەت تارىخى بارمۇ؟ سۆيگۈنى كىم؟ سېرىق يىڭىت نېمە ئادەم؟ مېنىڭ يەنە بىر شەيتىنىم بولسا قۇلىقىمغا، سەن ئۆزۈڭ نېمە ئادەم، لوئىزاغا قاچان مۇھەببەت تەكلىپى قويغانىدىڭ؟ ئۇ قاچان رازىلىق بېرىپتىكەن؟ دېگەندەك تەتۈر سوئاللارنى شۇنچىلايتتى. شۇ ئەمەسمۇ. ئىككىمىزنىڭ ئارىسىدا راستىنلا ھەقىقىي مۇھەببەت بولغانمۇ؟ چاچاقلارغۇ بولۇۋىدى، مۇھەببەت بار دېيىلسە قاچاندىن باشلانغانىدى، تۇنجى ئۇچرىشىشتىكى قېيىق ۋەقەسىدىمۇ؟ ئۇ شۇنداقلا بىر تاسادىپىيلىق تۇرسا،

ئائىلىق قىلىنغان ئىش ئەمەس ئىدىغۇ. ئەمەسە نېمىشقا لوئىزاغا يېپىسىز شۇنچە باغلىنىپ يۇردۇم؟ خىزمىتىمنى تاشلاپ، كەينىدىن يىراق سەپەرلەرگىمۇ سوڭۇلدىم؟ نېمىشقا ئۇنىڭ قاش - كۆزلىرىنىڭ بىلىنەر - بىلىنمەس ھەرىكەتلىرى ماڭا خۇشاللىقمۇ، خاپىلىقمۇ بېرەلەيدۇ؟ نېمىشقا ئۇنىڭ ئانچىكى كۈلكىلىرىگە، سۆز - ھەرىكەتلىرىگە شۇنچە ئېتىقاد قىلىپ كەلدىم؟ توۋا، ئۇنىڭ ھەممە جەھەتتىن ئېسىل ئىكەنلىكىگە، مېنى چەكسىز ياخشى كۆرىدىغانلىقىنىڭ شەكسىزلىكىگە بولغان ئىشەنچىم نەدىن كەلگەن؟ بۇ ئىشەنچنىڭ ئەمەلىي ئاساسى نېمە؟ تۇنجى كۆرۈشكەندىكى ھېس - تۇيغۇ، بىز كۆرۈپ كۆيىمەكلىك، قارىغۇلارچە ئېتىقاد، قىياس، خىيال، تەسەۋۋۇرلاردىن تۇغۇلغان. لوئىزانىڭ تەقدىر ئۆزلىكىدىن ئالدىغا ئېلىپ كېلگەن مەشۇقۇم ئىكەنلىكىنىڭ پاكىتى نېمە؟ مەن ئۆمۈر بويى ئىزدەپ كېلىۋاتقان ۋە تۆت كۆز بىلەن كۈتۈۋاتقان نىگارمىنىڭ دەل مۇشۇ قىز ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلايدىغان پاكىت قېنى؟ پەقەت ھېس - تۇيغۇ دۇنيادا ھېس - تۇيغۇدىنمۇ ئاسان خاتا بولىدىغان نەرسە بارمۇ؟ ئەقىلنىڭ ئالدىن كۆرۈرلىكى، تۇرمۇش تەجرىبىلىرىمىنىڭ سىناق تاشلىرىنىڭ رولى نەگە كەتتى؟ قىزىق، لوئىزانىڭ قىياپىتى يەنە ئالدىدا پەيدا بولىدىغۇ، ئەنە ئۇ يەنە كۈلۈمسىرەۋاتىدۇ. نېمىشقا ئۇنىڭ قىياپىتى مەندىن يىراقلاشقىلى زادى ئۇنىمايدۇ؟ بىز كونا تونۇشلاردىن، قەدىناس دوستلاردىن بولغىمىز دۇق - يا؟ نېمىشقا ئۇ كىچىكىمىزنىلا، ھەتتا تۇغۇلۇشتىن بۇرۇنلا تونۇشتەك كۆرۈنىدۇ؟ لېكىن بۇلار مۇمكىن بولىدىغان ئىشلار ئەمەس - تە، نېمىشقا شۇنداق تەكلا تۇيۇلىدۇ. مانا شۇ تاپتىمۇ مەندە شۇنداق بىر كۆڭگۈ سەزگۈ بارغۇ. گويىا بىزنىڭ بۆشۈكلىرىمىز بىر يەردە بىللە تۇرىشىلگەندەك، بۆشۈك توپىمىز بىر كۈندە بىللە قىلىپ بېرىلگەندەك؛ گويىا بىز بىللە مۆكۈ - مۆكۈلەڭ ئوينىغاندەك، بالا ياغاچ ئويناپ ۋاللىھى توۋلىغاندەك، مەن لەڭلەك ئۇچۇرسام ئۇ بىللە يۈگۈرگەندەك، ئۇ چىمچاق ئېيتىپ ئىلەنگۈچ ئۇچسا، مەن شاخلار ئارىسىغا مۆكۈنۈپ مارىلىغاندەك. بەلكى راستىنلا بالىلىق دەۋرىمىزدە دىدار كۆرۈشكەن بولغىدۇق، ئۆسمۈرلۈكتە ئۇچراشقاندىمىز ياكى... يىگىتلىككە قەدەم قويغان چاغلىرىمىزدىن ئەتىلىم. ھە، مانا بۇ ئېھتىمالغا يېقىن - دە. بۇرۇتۇم ئەمدىلا خەت تارتىشقا باشلىغاندا مەن ئامېرىكىغا چوڭ تاغامنى يوقلاشقا بېرىپ ئىككى ئاي تۇرۇپ كەلگەندىم. تاغام مېنى كۆپ شەھەر، كۆپ سورۇنلارغا ئېلىپ بارغان. ئۆزۈم يالغۇزمۇ خېلى جايلارنى ئايلىغان. شۇ چاغلاردا بىرەر كېچىلىك بەزمىخاندا، كەچكى كۆڭۈل ئېچىشتا، سەيلىدە، تەنتەربىيە مەيدانلىرىدا كۆرۈشكەن ياكى كۆرگەن بولغىدىم. ھەتتە، ئۇ چاغدا ئىنگىلىز تىلىنى تۈزۈكەرەك بىلىمەيتتىم. شۇنداقتىمۇ تانسا مەيدانلىرىغا چۈشكەندە، ۋالىسقا بەل تۇتقان، تولغىما چاقماق ئۇسۇللىرىدا ساغرا تەڭكۈزۈشكەن بولغىدۇق. ياق، ئىشقىلىپ بۇ چىرايىنى ئىلگىرى مەن بىر يەردە كۆرگەن. بەلكىم چۈشلىرىمدە ئۇچراتقان، خىياللىرىم ئالسىدە كۆرگەن، تەسەۋۋۇرىمدا سۆزلەشكەن بولغىدىم. ياق، ئۇ مەزگىلدىكى چۈشلىرىمدە جۇفېي ئىسىملىك باشقا بىر ئوماق خەنزۇ قىز پات - پات چىراي كۆرسىتەتتى. شۇ قېتىمقى ئامېرىكا سەپىرى

يۈرىكىمدە قالدۇرغان جاراھەت ئۆمۈرۋايەت ئېسىمدىن چىقمايدۇ. جۇفېي ئەسلىدە بېيجىڭلىق قىرغىنچا چاچ، غۇنچە بوي قىز ئىدى. شىنجاڭدا ئالىي مەكتەپتە مەن بىلەن ساۋاقداش بولغان، كېيىن ئامېرىكىغا كەسپىي بىلىمنى چوڭقۇرلاشتۇرۇشقا ئەۋەتىلگەنىدى. ئىككىمىز ئالىي مەكتەپتىكى چاغلاردىلا ياخشى ئۆتەتتۇق. ئۇ ماڭا قاپقارا كۆزلىرىنى مۆلدۈرلىتىپ تۇرۇپ يېقىنچىلىق قىلاتتى. بىز ئامېرىكىدا بىللە تاماشا قىلدۇق. مۇناسىۋىتىمىز دوستلۇقنىڭ چوڭقۇر قاتلاملىرىغا قاراپ راۋاجلىنىپ ۋاتاتتى، شۇ كۆزەل دۆلەتنىڭ كۆزەل دېڭىزىنىڭ دولقۇنلىرى دۇنياسىدا بىز بىللە بەزى شېرىن چۈشلەرنى كۆرگەن. ئاخىرى ئۇنىڭ قەھرىگىمۇ يولۇقتۇق. ئاشۇ شەنبە كېچىسىدىكى تۇمانلىق دېڭىزنىڭ كۆرىمىگەن شاۋقۇنلىرىنى ئەسكە ئالسام، يۈرىكىم ھېلىمۇ بوراندا قالغان ياپىراققەك قالىتىدۇ، ئۇشتۇمتۇت كۆتۈرۈلگەن دېڭىز تاشقىنى تاغدەك دولقۇنلارنى ئاسمانغا ئاتاتتى. قۇتىغان ئەجدىھالار توپلىرىدەك بىر - بىرىگە سوقۇلاتتى، سەكرىشىپ بىر - بىرى بىلەن تۇتۇشۇپ، بوغۇشۇپ، چىرىشىپ - يۆگىشىپ كېتەتتى. جەڭگە ماڭغاندەك نەرسە تارتىپ ھۆركىرەيتتى. چۆچۈگەن بېلىق ئالغۇچى قۇشلار توپى پىتىراپ قاچاتتى. بورانقۇش باش ئۈستىگە پەسلەپ ۋەھىمە سېلىپ قىچقىراتتى. كۆپ قەۋەتلىك ئىمارەتتەك ئېگىز بىر دولقۇن مۇز چۈشكەن كېمىنى مۇرىسىدە ئويۇنچۇقتەك كۆتۈرۈۋېلىپ پەسكە چۆرۈپ بىر ئېقىتىۋىدى، كېمە سۇ يۈزىدىن ئۇشتۇمتۇت باش چىقارغان بىر خادا تاشقا زەرب بىلەن ئۇرۇلۇپ، پاچاق - پاچاق بولۇپ كەتتى. كېمىدە دېڭىز سەيلىسىگە چىققان بىرنەچچە ياش بالىلار بار ئىدۇق. جۇفېي ئىككىمىزنىڭ بىر - بىرىمىزگە يېپىشىپ ۋارقىرىغىنىمىزنى، دولقۇنلارنىڭ يالماۋۇزدەك دەم تارتقىنىمىزغا بىلىمەن. دوختۇرخانىدا ھوشۇمغا كەلگىنىمىزدىن كېيىن، رەھىمسىز دېڭىزنىڭ جۇفېينى قاپتۇرۇپ بەرمىگەنلىكىنى ئۇقتۇم. دوستۇمىنىڭ ھالاكىتىگە چىدىماي يىغلىغىنىمچە، دېڭىز بويىغا يۈگۈرۈپ باردىم. دېڭىز ئەمدى تىنچ يېپىلىپ، كۆزەل جىلۋە قىلىپ ياتاتتى. ئامال قانچە؟! شۇ دولقۇنلار ئۈستىدىكى چۈشلەر خېلى ۋاقىتلارغىچە مېنى كېچە - كېچىلەپ ۋەھشىلەرچە قىيناپ يۈردى. ئاشۇ شەنبە كېچىسىدىكى ئاچ دولقۇنلارنىڭ قارا بۇلۇتتەك كۆلەڭگۈلىرى ھازىرمۇ ئېسىمگە كىرىۋالسا، جېنىمنى قورقىتىپ ئاۋارە قىلىدۇ، تېخى. بەس! ئاھ، شۇ چۈشلەر، شۇ ئازابلار چۆككەن پېتى شۇ قەھىرلىك، چىرايلىق دېڭىزنىڭ تەكىتىدە مەڭگۈ قىلىپ كەتتى. ئەلۋىدا...

مەن ئۆزۈمنىڭ قالايمىقان، كۈلكىلىك، غەلىتە خىياللار سۇرۇۋاتقانلىقىمنى سېزىپ تۇراتتىم. بىراق، ئۆزۈمنى بۇنداق ئاجايىپ - غارايىپ بىمەنە چۈش - خىياللاردىن چەكلەش ئىقتىدارىمنى يوقىتىپ قويغانىدىم. توۋا، بۇ نېمە بولغىنى؟ نېرۋام جايىدىدۇر؟ قارا بېسىپ جۆيلۈۋاتمايدىغاندىمەن؟... بۇرۇنمىنىڭ ئۇچىنى چىمىدىپ باقسام ئاغرىۋاتىدۇ، چۈش كۆرۈۋاتىمىغان بولسام لوئىزا نېمىشقا كەلمەيدۇ. بەلكى ئۇخلاپ قالغاندۇر، بەلكى ئاغرىپ... ئاخىرىنى ئويلاشقا تاسقىتىم يەتمىدى. كۆز ئالدىدا لۆم - لۆم كارىۋاتتىكى ئاپئاق يىناستۇققا يېپىلىپ ياتقان چاچلارنىڭ ئالتۇن دولقۇنى

كۆرۈندى. يېرىم ئوچۇق ئىشىكتىن بۇدۇر چاچلىق بىر باش شۇ مەنزىرىگە قىيا قاراپ تۇراتتى.

لوئىزا تېخىچە كەلمەيۋاتاتتى. لېكىن، سىيماسى مېنى يالغۇز تاشلىماي ھەمراھ بولۇۋاتاتتى. ئۇنىڭسىز بۇ دۇنيادا كۈن كۆرمىكىنىڭ مۇشكۈل بولىدىغانلىقىنى بىردىنلا چوڭقۇر ھېس قىلدىم. ئۇ ماڭا شۇنچە كېرەك ئىدى. خۇددى يۈرىكىمنىڭ بىر پارىسى، ھاياتىمنىڭ تەڭ يېرىمىدەكلا زۆرۈر بولۇپ قالغانىدى. نېمە ئۈچۈن شۇنداقلىقىنى ئۆزۈمۈ دەپ بېرەلمەيتتىم. ياخشى كۆرگەنلىكىم ئۈچۈنمۇ؟ ئۇنى نېمىشقا ياخشى كۆردۈم، نېمىشقا ئۇنىلا ياخشى كۆرۈشۈم شەرتكەن؟ دۇنيادا قىزلار ئازلاپ قاپتىمۇ؟ مەن تونۇيدىغان قىزلارنىڭ ئۆزلىرىلا توپ - توپى بىلەن يۈرۈش - دىغۇا بەزىلىرى ماڭا تەكلىپلەرەمۇ قويغان، تېخى. ئۇلارغا چىمىلداپمۇ قويىمىغان يۈرىكىم لىڭكىلتاختاقتا لوئىزاغا نېمانچە ئېرىيدۇ؟ ئوتنى كۆرگەن پەرۋانىدەك ئۆزىنى ئۇرۇپ تۇرىدۇ؟ توۋا، ئۇ مەن بىلەن يۇرتداشمۇ، مىللەتداشمۇ، دۆلەتداشمۇ ئەمەسقۇ، ئاخىر. بۇ مۇھەببەت دېگەن راستىنلا غەلىتە، قۇدرەتلىك نەرسىكەن، مۇرەككەپ نەرسىكەن، ۋىجدانەن ئويلىغاندا، تۇنجى ئۇچرىشىشتىكى جەريانلار تاسادىپىيلىق بىلەن قىزىقىشنىڭ بىرىكىشىدىنلا ئىبارەت ئوخشايدۇ. يات دۆلەت، يات مىللەتتىن بولغان بىر كۈزەلگە، ئۇنىڭ رەسساملىق ماھارىتىگە، مېجەزىدىكى ئوچۇقلۇققا بولغان قىزىقىش، ئۇنىڭ ئالدىدا ئۆز يۇرتۇمنى، ئەجدادلىرىمنى، يۇرتداشلىرىمنى ماختىۋېلىشقا بېرىلىشلا بولسا كېرەك. ئۇ ھەرگىز مۇھەببەت ئەمەس، تېخى مۇھەببەت دەرىجىسىگە بېرىپ يەتمىگەن. مانا ئەمدى ھەممە نەرسە ئۆزگەردى. مەن ئۇنىڭ غېمىدىلا ئازابلىنىۋاتىمەن. يار غېمىدىكى ئازابلىنىشنىڭ ئۆزى مۇھەببەت ئوخشايدۇ. ئازاب بولمىسا مۇھەببەتمۇ بولمىسا كېرەك. ئەمدى مانا شۇ قىز كۈنلىرىمگە يېڭى مەنە، ھاياتىمغا نۇر قوشۇۋاتقانداك قىلىدۇ. ئەمدى ئۇ ھاياتىمدىكى يالغۇزلۇق، زېرىكىشلىك، كۆڭۈل قۇرۇقلۇق، بىزارلىق، غەم - قايغۇنى نېرىغا قوغلاۋاتىدىغۇ. ئۇ مېنىڭ روھى دۇنياسىمنى ئويغىتىۋاتىدىغۇ. ئۇنىڭ روھى مېنىڭ روھىم بىلەن چىرىشىپ قالدى. ئەمدى ئاجزالمىقى قىيىن. مېنىڭ روھى دۇنياسىم ئۇنىڭكى بىلەن قوشۇلۇپ، چېگرىلارنى ئېلىپ تاشلاپ، كەڭرى مەنىۋى دۇنيا ھاسىل قىلدى. ئەمدى بۆلۈنمىكى قىيىن. ئۇنىڭ روھى مېنىڭ روھىمنى ئىلھاملاندۇردى. مېنىڭ روھىمۇ ئۇنىڭ روھىنىڭ ماگنىتتەك تارتىشى نەتىجىسىدە ھېچقانداق پايدا - زىيانلار بىلەن ھېسابلاشمايلا، ھېچنېمىگە قارىمايلا ئۇرغۇدى. فونتانىدەك ئېتىلىپ چىقتى. كەرمى كەڭ ئاللا، كۆڭلۈمگە ئايان قىلغىنىڭغا شۇكرى، مەن ئۇنى راستىنلا ياخشى كۆرىدىكەنمەن. مەن ئۇنىڭغا مەڭگۈ ۋاپا، ئىككى دۇنيا ۋاپا قىلىمەن. بۇ ئويلار كۆڭلۈمگە گويا ۋەھىمدەك كىرگەندە، گۈلدۈرمامىلىق چاقماقتەك، يورۇقلۇق ۋە بوران چىقارغاندا، غەش ۋە ئاغرىنىشلىرىمۇ، قىزغىن - ئىش. كۈندەشلىكلىرىمۇ، تېڭىرقاش، قورۇنۇشلىرىمۇ بىر يولى تاڭدىكى تۇماندەك تارالدى، يوقالدى. چۈنكى بىر - بىرىگە تەقەززا ھالەتتىكى ئىككى روھ جىپىلىشىپ قۇدرەت تېپىپ، يېڭى بىر ھايات مۇساپىسىنى باشلىماقچى؛ يېڭى بىر تۇرمۇشنىڭ،

ھەقىقىي ياشاشنىڭ ئاساسىنى ئاچماقچى. بىرلىشىش ئالدىدا تۇرغان روهلارنى توسۇماسلىقىم، ئېچىلمىش ئالدىدا تۇرغان يېڭى ھايات دۇنياسىدىن ھېچ نەرسەمنى ئايىماسلىقىم كېرەك، ياشسۇن مۇھەببەت، ياشسۇن ياشلىق ۋە مۇھەببەت! بىر-دىنلا كۆڭلۈم ئېچىلىپ كەتتى. لوئىزاغا ئېيتىدىغان سۆزلىرىم تومۇزدىكى دەريادەك تاشقىنلاپ، ئۆمۈرۋايەت تۆكسىمۇ تۆكسەيدىغان دېڭىزدەك داۋالغۇپ كەتتى.

مەن كۆلنى بويلاپ ئۇياق - بۇياققا ماڭغاچ تۇرماق بولدۇم. ئۇنىڭ ۋاقتىنى ئۆتكۈزۈشكە، خىيال سۈرۈشكە پايدىسى تېگەتتى. ئورنۇمدىن تۇرۇپ ئەمدىلا ئىككى قەدەم مېڭىشىغا گەينىمدىن كەلگەن بىر جۈپ قول كۆزۈمنى ئېتىۋالدى.

— لوئىزا! - دېدىم مەن خۇشاللىقىمنى ئاران بېسىپ، - سىزدىن باشقا كىمدىمۇ بۇنداق پەرىزاتنىڭ قولى بولاتتى.

— پاھ، ئاشۇرۇپ ماختىغىنىڭىزغا قارىغاندا، مېنى يامان ئەمەس سېغىنغان ئوخشىماسىز؟ - دېدى لوئىزا شەيتانلىقىنى يەنە باشلاپ قاققلاپ كۈلۈپ. ئۇنىڭ كەيپى چاغ ئىدى، - كۆپ كۈتكۈزۈۋەتكىنىمگە رەنجىمگەنسۇ؟ ۋاقتىسىز چاغدا ئەلچىخانغا چاقىرتىشامدۇ، سىزنىڭمۇ مېنى ئىزدىيەلمىگەنلىكىڭىزنىڭ سەۋەبىنى شۇ چاغدا چۈشىنىپ، مەنمۇ رەنجىمىدىم.

— تەشكىلچىلىك، قانداق قىلاتتۇق، - دېدىم مەنمۇ شوخ تەلەپپۇزدا ئۇنىڭ پىكرىنى قۇۋۋەتلەپ. خاۋاتىرلىنىشلىرىم، خاپىلىقلىرىم نەگىدۇر يوقالغانىدى. ئۆزۈمنى يېنىك ھېس قىلىشقا باشلىدىم. ئۇنىڭ كېچىكىسى ھەر ھالدا گېپىدە تۇرۇپ ئۇچرىشىشقا كەلگەنلىكى يۈرىكىمنى ئوينىتىۋەتكەنىدى. شۇ ئارىدا خۇدۇمنى يوقاتقاندا بىر ھالەتتە نەدىندۇر كەلگەن غەيرەت بىلەن چاقچاق ھۇجۇمى قوزغاپ قويغىنىمنىمۇ سەزمەي قاپتىمەن.

— خۇش خەۋەر ئاڭلىغاندەكسىزغۇ، بۇدۇر چاچ ئاشىقلاردىن ئەلچى كەلگەن ئوخشىمامدۇ؟

— بولمىسىچۇ؟ - دېدى ئۇ كۆك كۆزلىرىنى قۇۋلۇق بىلەن قىسىپ خۇمارلاش تۇرۇپ، - بىزنىڭ بۇدۇر چاچ يىگىتلەرنىڭ كۆڭلى - كۆكىسى كەڭ بولىدۇ. ئۇنىڭ ئەركىلەش ئاھاڭىدىكى چاقچاقلارنىڭ ئىچىدە تەئەددە بار ئىدى. مەن خۇپسەنلىك قىلىپ ئۆز گېپىمنى يورغىلىتىۋەردىم:

— ئۇنتۇلۇش غېمىدە سارغىيىپ رەسىمنى بېرىدىغانلىرى كەپتىكەنمۇ؟! - رەسىمنىڭ ساقلىنىۋاتقانلىقى ئۇنتۇلغانلىقىنى بىلدۈرمەيدۇ. ماڭا قارىڭا، ئوبرا - زىڭىزنى كۆڭلۈمدە ساقلىغاچقا مانا مەن سىزگە نېمىنىڭ بېلىتىنى ئەكەپتىمەن، تېپىپ بېقىڭچۇ، ھە، تاپالمايسىز، ئۆزىڭىزنىڭمۇ ئېسىڭىز، ۋاھ دېگۈدەك ئەمەسمۇ - قانداق؟ بالا تېخى كىچىككەن - دە ھا... ھا... ھا...

ئۇ ماڭا گالۋاڭلىقىمنى، نادانلىقىمنى مەسخىرە قىلىۋاتقاندا تۇيۇلدى. ھېلىقى رەسىمدىكى بۇدۇر چاچ سېرىققا نەشتە تەڭلىگەنلىكىمدىن ئاچچىقى كەلگەن بولسا كېرەك، مەن چىداپ جاۋاب قايتۇرمىدىم.

ئۇ كېمە باشقۇرۇش جايىدىكى تەكشۈرگۈچىگە بېلىتىمنى تاپشۇرغاندىن كېيىن، بىز كۆرسىتىلگەن قولۇققا چىقتۇق.

پالاققا ھەر ئىككىمىز تەڭ دېگۈدەك قول سوزۇپ قالدۇق، لېكىن ھەر ھالدا مەن ئۇنىڭدىن تېزىرەك بىر ھەرىكەتتە پالاقنى تۇتۇپ ئۈلگۈردۈم. قېيىقنى كۈچەپ ئىتتىرىپ كۆل يۈزىگە چىقىرىپ تېز - تېز ھەيدەپ كەتتىم. قېيىق بۈككىدە شاخلىرى قىڭغايغان بىر تۇتاش كۈنلۈكلەر قاتارىنى ئەسلىتىپ سۇغا ئېگىشكەن توقايلىقلارنىڭ كۆلەڭگۈلىرىدە ئۇچقانداك كېتىپ باراتتى. مەن قېيىق تۇمشۇقىغا ئارقامنى قىلىپ، لوئىزاغا يۈزلىنىپ ئولتۇرۇپ پالاق ئۇراتتىم. لوئىزا كۆزلىرىنى بىردەم سۇغا تىكتى، ئاندىن يىراقلارغا يۆتكىدى. كېيىن زېرىكتەمۇ قانداق، يانپاشلاپ يېتىپ، پالاق ئۇرۇشۇمنى كۆزەتتى. توساتتىن ئورنىدىن سەكرەپ تۇرۇپ، قېيىقنى ئىككى ياققا چايقاپ مېڭىپ قېشىغا كەلدى:

— قېنى، پېقىرمۇ بىر ئۇرۇپ باقايجۇ، بىردەم جىم ئولتۇرۇپ بېرىڭا، بالىجان. ئۇ مېنىڭ قارشىلىقلىرىمغا ئۇنىماي پالاقنى تارتىۋېلىپ، ئۆرە تۇرغىنىچە ئۇرۇشقا باشلىدى. مەن بويسۇنۇپ جىم بولۇشقا مەجبۇر بولدۇم. قېيىقنىڭ قۇيرۇق تەرىپىگە ئۆتۈپ تاختا سۇپىغا سۇنايلىنىپ ياتتىم. كۆك ئاسماندا ئاق بۇلۇتلار لەيلەيتتى. قۇلقىمغا پالاقنىڭ بىر خىل رېتىملىق ئالدىرىماي شالاپلىشى ئاڭلىناتتى. ماڭا قېيىق خۇددى بىر ئىزدا توختاپ چايقىلىپ تۇرۇۋاتقانداك تۇيۇلدى. مەن ئاستا ئۇرۇلدۇم، دۈم بولۇپ سۇغا قارىۋىدىم، قېيىقنىڭ قارلىغاچتەك يېنىك ئۇچۇپ بېرىۋاتقانلىقىنى بايقىدىم. گەپ قىلماقچى بولۇپ ئاغزىمنى ئۆمەللىدىم - يۇ، باياتىنقى ئوڭايىمىزلىقتىن كېيىن بىر نەرسە دېيىشكە پېتىنالىمىدىم. قىلىشقا گەپ تاپالمىغانىمىزى جىددىيلەشتىم. كاللام كاۋا بولۇپ قالغانداك سەزگۈسىز، ئېغىر ئىدى، قولاشمايتتى. ئۆزۈم ئۆزۈمگە ئەزەلدىنلا گەپ قىلىشىمۇ، پىكىر يۈرگۈزۈشىمۇ بىلىمەيدىغان ئادەمدەك تۇيۇلۇشقا باشلىدى. مېڭەمدە باياتىنقى ئۇنى تەقەززالىق بىلەن كۈتكەن چاغدىكى ئوي - پىكىرلەرنىڭ بىرەردىن ئىزنامۇ قالغانىدى. لوئىزاغا قارىدىم. ئۇ كۆزلىرىنى يىراقلارغا تىككەن بولۇپ، لەۋلىرى بىلىنەر - بىلىنەر ھەس كۈلۈمسىرەيتتى. چىرايىدا باشقا ئالاھىدە بىرەر ئىپادە يوق ئىدى. قېيىق قىرغاق بىلەن بەلگىلىك ئارىلىق ساقلاپ ئىلگىرىلەۋاتاتتى. نەگە بارىدىغانلىقىمىزنى سوراپ باقاي دەپ يەنە يالتايدىم، بەرىبىر ئەمەسمۇ. كۆزلىرىمنى قىرغاققا تىكتىم. قۇياش نۇرىدا چاقناپ يېيىلىپ ياتقان دەرەخلىك قىرغاق سۇدا تىترەۋاتقان ئەكسى بىلەن بىللە ئارقىدا قېلىپ باراتتى. جۇلالانغان يېشىل دولقۇنلار لەۋ سوزۇپ ئۇنى سۆيەتتى. ئارقىغا قاراپ ئېقىۋاتقانداك كۆرۈنگەن سۇ چۈشكە ئوخشايتتى. سۇنىڭ ئاستى ۋە ئۈستىدىكى بۇ مەنزىرىلەر ماڭا گەپ - سۆز بولماي كۆرۈپ باقمىغانداك يېڭى تۇيۇلۇشقا باشلىدى. كۆڭلۈم بارغانسېرى ئېچىلدى. قېيىق ئىككى دوقمۇشتا كەسكىن بۇرۇلغاندىن كېيىن، مەن بىردىنلا تۇنجى تونۇشقان كۈنى ئارزۇلىغان توقايلىققا يېقىنلاپ قالغانلىقىمىزنى بايقىدىم.

— ئۇنىڭز ئىچىڭىزگە چۈشۈپ كەتتىغۇ، يىگىت؟ — دېدى لوئىزا بىر ھازا جىملىقتىن كېيىن، — ھېلىقى كۈنى مەن بەرگەن تېلېفوننى ئالغان قىز بىلەن بۇياقلارغا كېلىپ باققان بولغىدىڭىز؟

كالىمغا بىرى كالتەك بىلەن تۇرغاندەك بولدى. ئۇ چاچاققا يۆلەپ قۇرۇغۇر بۇدۇر چاچلىقنىڭ رەسىمى ھەققىدىكى باياتىنى گەپلىرىم ئۈچۈن ئوچ ئېلىۋاتاتتى. ئۇنىڭ گەپلىرىدىكى تەننىڭ نەشتىرى روشەن بىلىنىپ تۇرسىمۇ، ماڭا گويا ئۇ ئالاھىدە يېقىنچىلىق قىلىۋاتقاندەك، ئىشەنچ ۋە ئۈمىد بىلدۈرۈۋاتقاندەك بىلىندى. مېنى ياخشى كۆرمىسە خەقتىن قىزغانماس ئىدى، دېگەن خىيال كالىمدىن چاقناپ ئۆتتى.

— سىزدىن قورقماي ئۇنداق كېلىشكە ھەدىسىدى!

— قورقىسىڭىز كېلەرمىدىڭىز تېخى، يىگىت؟ ھا... ھا... ھا...

ئۇ گويا ئۇستا جادۇگەردەك، باياتىنى جۈدەسىنى ئەھدى يېشىپ، مېنى ھەرىكەتسىز ھەيكەللىك ھالىتىدىن تىرىك ئادەمگە قايتۇرۇۋاتقاندەك ئىدى. مەن چىن مەنىگە تولغان مۇھەببەتنىڭ قەلبىمدە كۆل سۈيىدەك داۋالغۇشقا باشلىغانلىقىمنى سەزدىم. ئۇنىڭدىن كۆتۈرۈلگەن ئىشەنچ، ئىنتىلىش شاھىلى كۆڭۈل - كۆكۈمنى غەشلىك بۇلۇتلىرىدىن تازىلىغاندەك، سەمىيەتنىڭ نۇرىنى چاچقانداك بولدى. غەم - غۇسسە، خۇدۇكسىرەش، قورۇنۇشلارنىڭ يۈكلىرىدىن بىر - بىرى ئازاد بولدۇم. ئۆپچۆرەمدىكى نەرسىلەرمۇ جۈدەنىڭ كۈچىدىن قۇتۇلۇپ ئۆز ئەسلىگە قايتىپ جانلىنىشقا، نۇرلىنىشقا باشلىغاندەك تۇيۇلدى.

— ئارزۇلۇق ماكانغا بارغۇدەكمىز...

— نېمىلەر قىلغانلىقىڭلارنى ئۆزىڭىز بىلەن بىللە تەكشۈرۈپ ئىسپاتلىمىسام

تۇتۇق بەرمەيدىكەنسىز.

— دائىم بىللە تەكشۈرۈش ئېلىپ بارساق كۆڭۈل يايىرايتتى. شۇنداق

بولۇشىنى تىلەيمەن.

— شاۋ - شۇدىن بىردەم نېرى بولايلىچۇ، بۇ جاي كۆڭۈل ئارامگاھىكەن.

قېيىق سايىزغا كېلىپ تىرەلدى. مەن قېيىقنىڭ سىلكىشىدىن كۆرە ھودۇقۇشتىن دەلدۈگىنىپ يىقىلىپ چۈشكىلى تاس - تاماس قالدىم. لوئىزا مېنى ئەپچىللىك بىلەن تۇتۇۋېلىپ كۈلدى.

— قىزدەك ۋىللىدە قىزىرىدىكەنسىز جۇمۇ، سويىمەك دېسەم ئۇنىمايسىز، تېخى.

ئۇنىڭ قوللىرىدىن ئۇرغۇپ تۇرغان بىر خىل توك ئېقىمى ۋۇجۇدۇمنى بوياپ ئېقىپ ئۆتكەندەك بولدى. مەن ھەتتا ئويلاشقىمۇ پېتىنالمىدىغان تۇتۇق بىر ئۈمىد جېنىمغا شولىسىنى چۈشۈرۈپ ئۆتتى.

بىز چىمەننى بوياپ يۇقىرىغا چىقتۇق. بۇ كەڭ توقايلىق بىر - بىر خىلۋەت، تىنىچ، ئارامبەخش ئىدى. بىر - ئىككى ئادەمنىڭ قارىسى كۆرۈندى، ئۇلارمۇ دالدا ئىزدىگەن ئاشىق - مەشۇقلار بولسا كېرەك. دەرەخ ۋە گۈللەر ئارىلىرىدا قىمىر -

لېشىپ سىڭىپ كېتىشتى. مانا شۇ چاغدىلا مەن لوئىزانىڭ مېنى يۆلەپ ئەسەس، بەلكى ئىتتىرىپ، سۆرەشتۈرۈپ دېگۈدەك كېتىۋاتقانلىقىنى بايقاپ خىجىل بولدۇم. دەرھال دېدىلىشىپ، بىلەر - بىلىمەيلا ئۇنى قولتۇقلىۋالدىم. ئۇ بۇرۇلۇپ، كىشىنى مەپتۇن قىلىدىغان كۆزلىرىنى مۆلدۈرلىتىپ مانا تىكتى. كۆزۈمگە ئۇنىڭ ئۇزۇن - ئۇزۇن تەبىئىي قاپرىلما كىرىپىكلىرى تىترەۋاتقاندا كۆرۈندى.

— يىگىت دېگەن مۇنداقراق بولمامدۇ، بولمىسا سىزنى سۆرەيمەن، دەپ يېقىلىپ قالمايمەنمۇ بۇ ئايدالدا.

— بىلىلە يېقىلغان جايىمىز جەننەت بولاتتى.

— ياۋاشنىڭ مۇڭگۈزى ئىچىدە، دەپ خېلى ھۈنەر چىقارغىلى تۇردىڭىزغۇ قېلىن، ھۈم...

ئۇ ئەركىلەپ دۈرەمدىن بوش ئىتتەردى، كېيىن بىردىنلا يۇلقۇنۇپ قولۇمدىن چىقتى - دە، دەرەخلەر ئارىلاپ كىيىكتەك تاقلاپ يۈگۈرۈپ كەتتى.

— قېنى، مېنى قوغلاپ يېتەلەمسىزكىن؟!

ئۇ قاقا قلاپ كۈلەتتى، ۋارقىرايتتى. مەنمۇ ھەممىنى ئۇنتۇپلا جېنىمنىڭ بارىچە يۈگۈرۈپ، ئۇنىڭ كەينىدىن قوغلاشقا باشلىدىم.

— يېتىۋالساڭچۇ، تۇتۇۋالسام لەۋلىرىڭىزگە تامغا باسىمەن.

ئۇ گۈللۈكلەرنى ئايلىناتتى. دەرەخلەرنىڭ كەينىگە بېكىنەتتى. تەكشى قىر - قىلغان يۇمىلاق شەكىللىك ئارچا كۆچەتلىرىنى دالدا قىلىۋېلىپ، مېنى ئالاقزادىلىككە سېلىپ، ئۇيان - بۇيانغا چاپتۇراتتى. كۆڭلىكىنىڭ گۈللۈك ئېتەكلىرى لەپىلدەپ ئۇچۇپ يۈرگەن كېيىنەكنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرەتتى. ئۇنىڭ ھەرىكەتلىرى كىيىكىنىڭكىدەك چاققان، پەرىزاتىنىڭكىدەك گۈزەل ئىدى. ئۇ مېنى كۆپ ھاياجانلاندىردى، كۆپ ئاۋارە قىلدى. ئۇ بىر چاتقالنى ئايلىنىپ ئۆتكەندە چۆپ ئارىسىدىكى سۇ تۇرۇبىسىغا پۇتلىشىپ كەتمىگەن بولسا، ئۇنى تۇتۇۋېلىشقا راستىنلا كۆرۈم يەتمىگەنىدى. مەن چاتقالنىڭ بۇ تەرىپىدىن ئۇنىڭغا ئۇدۇل چىقىپ قالدىم.

تۇغما تۇيغۇدا ئالدىمغا سوزۇلغان قوللىرىم يەرگە ئۇچۇپ چۈشۈۋاتقان لوئىزانى تۇتۇپ ئۆلگۈردى. دەل شۇ ئەسنادا ئۇشتۇمتۇت گۈركىرىگەن سادا كەلدى. گۈللەرنىڭ بەرگ - نىھاللىرىنى ئۇرۇپ، سوقۇپ ئۇچۇرۇپ، دەرەخ شاخلىرىنى قايرىپ سۇندۇرۇپ، دەھشەتلىك پىرقىراپ بىر قارا قۇيۇن باستۇرۇپ كەلدى.

ئۇ يەردىن چىقتىمۇ، كۆكتىن چۈشتىمۇ بىلەلمەيلا قالدىم. دەرەخلەر ئاستىدىن ۋارقىراپ قېچىپ چىققان بىر جۈپ قىز - يىگىت ئۇدۇل كەلگەن تەرەپكە قاراپ، بۆرە قوغلىغان جەرەن باسلىرىدەك ئۆلەر - تىرىلىشىگە باقمىي يۈگۈردى.

يىگىت قاشىنى ياقىلاپ قېچىۋېتىپ بىر نەرسىگە سوقۇلۇپ كەتتىمۇ قانداق، تېپىلىپ مۇدۇرۇلۇپ كۆلگە چۈشۈپ كەتتى. بىزمۇ قول تۇتۇشۇپ جېنىمىزنىڭ بارىچە يۈگۈرۈپ دالا تەرەپكە قاراپ قاچتۇق. بىراق قۇيۇن ئوچۇقچىلىقتا بىزگە قوغلاپ يېتىشىۋالدى.

بىرنەچچە قەدەم يۈگۈرە - يۈگۈرمەيلا ئۇنىڭ ئايلىما چەمبىرى ئىچىگە

چۈشۈپ قالدۇق. لوئىزا ماڭا ئېسىلدى. مەن لوئىزاغا يېپىشقىنىمىنلا بىلىمەن، قۇيۇن غەزەپلەنگەن غايەت زور پاخپايغان ئۇزۇن چاچلىق ئالۋاستىغا ئوخشاش شىددەتلىك، تېز ۋە رەھىمسىز چۆرگىلەيتتى. بىزنىڭ يۈز-كۆزلىرىمىزگە توپا - چاڭ چېچىپ، باشلىرىمىزنى قايدۇرۇپ ئاسمانغا ئۇچۇرۇپ ئېلىپ چىقىپ كېتىش دەھشىتىدە پىرقىرىتىشقا باشلىدى. بىز بىر - بىرىمىز بىلەن چىڭ گىرەلىشىپ قالدۇق. قۇيۇننىڭ ساراڭلارچە پىرقىرىپ ئۇچۇرتۇپ مېڭىشىغا بۇنىڭدىن ياخشىراق تاقابىل تۇرىدىغان كۈچ يوق ئىدى. قۇيۇن ئۆتۈپ كەتكەندە، بىز ئۆزىمىزنىڭ ئىرماشقان - چىنماشقان ھالەتتە گۈللىرى چەيلىگەن چۆپلۈكتە يېقىلىپ ياتقانلىقىمىزنى ھېس قىلدۇق. بىرىنچى بولۇپ مەن ئېسىمگە كەلدىم. بېشىمنى سەل كۆتۈرۈۋېتىپ، كۆزلىرىم قىزىنىڭ ئۇزۇن كىرىپىكلىرى قورشىۋىدىكى كۆك كۆزلىرىگە، تال - تال سىزىقچىلار بىلەن تولغان گىلاستەك قىزىل لەۋلىرىگە، كۆڭلىكىدىن يېرىم - ياتا چىقىپ تۇرغان نازۇك ئاپئاق يەلكىلىرىگە چۈشتى. غايىبىتىم پەيدا بولغاندەك بىر -

دىنلا پارتلىغان يالقۇنلۇق بىر ھاياجان، ھارارەتلىك بىر سېزىم پۈتۈن ۋۇجۇدۇمنى لەرزىگە سېلىۋەتتى. ئەقلىمنى خىرەلەشتۈردى. قىزىنىڭ كۆڭلىكىنى بىلىنەر - بىلىنمەس يۇقىرى كۆتۈرۈپ تۇرغان مۇشتەك چوڭ، تاشتەك چىڭ كۆكسى مېنى ئازدۇردى. سىرلىق خىياللار ئالدىمگە، قانماس ئارزۇلار قاينىمىغا ئېلىپ كىردى. غايەت زور تارتىش كۈچىگە ئىگە ماگنىتتەك ئۆزىگە بىراقلا تارتتى. مەن جۈدە قىلىنغاندەك قازىشلىق كۈچلىرىمدىن بىر يوللا ئايرىلدىم. چىداپ تۇرالماي ئەسەبىيلەرچە ئۇنىڭغا تاشلىنىپ، بىر تۇتام ئەۋرىشىم بېلىنى قولىمدا يۆگەپ مەھكەم قۇچاقلاپ، مەڭزىلىرىدىن شۇراپ سۆيۈشكە باشلىدىم. بىراق، لوئىزا يۇلقۇنۇپ بېشىنى ئىككى تەرەپكە ئېلىپ قاچتى. مېنى قوپاللىق بىلەن قاتتىق ئىستىرىۋېتىپ، ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ كەتتى. مەن قورقۇمسىراپ ئۇنىڭغا قارىدىم. ئۇ پەرۋاسىز ھالدا كىيىملىرىنى قېقىشتۇردى، ئۈستىبېشىنى تۈزەشتۈردى. ئاندىن ماڭا قىيا كۆزلىرىدە بېقىپ دېدى:

— نەرسە - كېرەكلەرنى ئېلىپ كېلىپ تۈزۈكرەك جايدا ئولتۇرايلى. مەن مۇھەببەت چۈشىدىن تېخى تولۇق ئويغانمىغان ئادەمدەك خۇشال، ئەنسىز، مەستانە، ئەقىياسىز ھالەتتە ئىدىم. سۆيگۈ مەستلىكى تېخى تۈزۈك يېشىلىمگە نىدى. لوئىزانىڭ دېگەنلىرىنى ماشىنا ئادەمدەك توغرا ئورۇندىدىم. ئىتائەتمەنلىك بىلەن كەينىدىن سوڭۇلداپ ماڭدىم.

بىز قويۇق چاتقالار ئارىسىغا سېلىنغان بىر پارچە كىچىك گىلەنگە ئوخشاپ، بىغان چىمەنلىكنى تاللىۋالدىم. بۇ كىچىك تۆپىلىكتىكى چاتقالار پاكىز - پاكىز ئۆسكەندى. مەن چوقچىيىپ تۇرغان تاشقا ئولتۇردۇم. ئوڭ تەرەپتىكى دەرەخلىكلەر تېخىمۇ نېرىراقتىكى ياپىيىشل ئېتىزلىقلار بىلەن گىرەلىشىپ ياتاتتى. ئېتىزلىقلارنىڭ يىراق چېتىدە بەھەيۋەت سېپىلدەك قەد كۆتۈرۈپ تۇرغان بۇلۇتلارنىڭ ئارىسىدىن ھەرە چىشلىرىدەك چاقماق نۇرى سەكرەپ چىقىپ يالتىراپ ئۆچتى. سول تەرەپتىكى كۆل بېتى ئۈگدەپ ئۇيۇققا يانتىيىۋاتقان كەچكى قۇياشنىڭ قىيپاش نۇرلىرىدا ئالتۇن سۈيى پۈركۈلۈپ سېپىرلىنىۋاتقان يوغان سىلىق زۇمرەت تاشتەك ئاجايىپ كۆركەم، رەڭدار تۈستە تاۋلىنىپتتى. يىراقتىكى قىيىقلار خۇددى بالىلار قەغەزدىن ياساپ قويۇۋەتكەن ئويۇنچۇقلاردەك يالتىراق كۆك ئەينەك تۈستىدە لەرزىلەر سىرغىپ يۈرەتتى. لوئىزا نەم چىملىققا ئەدىيالىنى يايىدى، مەن سومكىدىن مېۋە، كونسېرۋا، قىيام، ئۇسسۇزلۇقلارنى چىقاردىم. لوئىزا پىششىق توخۇ گۆشى، ئامېرىكا پىرەندىكى، كەمپۇت، گازىلارنى ئالدى. بىز روبىرو ئولتۇرۇپ ئېلىك، بېقىك، دەپ بىر - بىرىمىزنى مېھمان قىلىشتۇق، ئاندىن كېيىن گازىر چاقچاق پاراخۇغا چۈشتۇق. مەن ئۇنىڭدىن بىرەر قۇر ھال - ئەھۋال سورىدىم. يېقىنقى بىرنەچچە كۈندىن بۇيانقى قاتىلاڭچىلىقلارنى تىلغا ئېلىپ، ئىزدەپ بارالمىغانلىقىم ئۈچۈن ئۆزىغاھلىق ئېيتتىم. ئۇ ئارىلاپ يەڭگىل نازلىق كۈلۈپ قويۇپ تىڭشايتتى. بىرە سىرەن گەپ قىستۇرۇپ جاۋابمۇ بېرەتتى. ياتقىمغا ئۇنىڭ تېلېفونىنى قوبۇل قىلغان خەنزۇ قىزىنى ماڭا چېتىپ چاقچاق قىلاتتى، مەن ئۇنىڭ مەن بىلەن ئوبدان ئۆتىدىغان خىزمەتدەشم ئىكەنلىكى توغرىسىدا ئىزاھات بېرىپ ئۆتتۈم. كېيىن - كېيىن بېرىپ يەنە نېمىلەرنى سۆزلىشىم كېرەكلىكىنى بىلەلمەي گاڭگىراشقا باشلىدىم. بىر قارىسام، ئۇ ئۇزۇندىن بۇيان كۆرۈشەلمەي كېلىۋاتقان تەڭشۈش تۇغقان، دوست، يار - بۇرادەردەك يېقىن ياكى ئۇلاردىنمۇ چارە تۇيۇلاتتى. ئۇنىڭغا ئىچ - قارىنىمى تۆككۈم، ھەممە نەرسە توغرىسىدا سۆزلىگۈم، بالىلىقتىكى شېرىن چۈشلىرىمنى، ياشلىقتىكى بەڭباشلىقلىرىمنى، ئارزۇ - ھەۋەس، كەچمىش - كەچۈرمىشلەر، سۆيگۈ شادلىقلىرى ۋە ئازابلىرىمنى... سۆزلەپ بەرگۈم كېلەتتى. بىر قارىسام، ئۇشتۇمتۇت قوينى نامەلۇم قاراڭغۇلۇققا يولۇققان ئادەمدە بولىدىغان تەمتىرەش ئەقلىمگە ئاقۇش مانان ياياتتى. ئاخىرى تۈگىمەستەك ھېس قىلىنىۋاتقان بۇ سۆزلەرنىڭ ھېچقايسىسى ئەقلىمگە، تىلىمغا كەلمەيۋاتاتتى. مەن يىراقلارغا نەزەر تاشلىدىم. قۇياش ئۇيۇققا

يېرىم پاتقان بولۇپ، كۆز يېتىم جايلار ئاجايىپ گۈزەل سېھرىي مەنزىرىنىڭ كارامەتلىك قۇچقىدا ئەتىگەندىكى توز قۇيرۇقىدەك رەڭگارەڭ جۇلالىنىپ ياتاتتى.

— قەيسەر، — دېدى لوئىزا ئۇشتۇمتۇت يىپەكتەك يۇمشاق ئاۋازدا.
— لەببەي.

— بىراقلا ئېغىر بېسىق بولۇپ كەتتىڭىزغۇ، چاقچاقىمۇ ئوت تۇتاشتۇرالمىدىكەن سىز. قارىغاندا، سىز مەن ئويلىغاندىنمۇ ياۋاش ئوخشايسىز.

مەن ئۇنىڭ بېشىدىن ئايغىغىغىچە سەپىلىپ چىقىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىپ، بۇرۇلۇپ قاراشقا پېتىنالمىي ئولتۇرۇۋەردىم.
— بەلكىم.

— تاماشا ياخشى بولۇۋاتقاندۇ — ھە؟...

— ئۇنى بىر دېمەك، — دېدىم مەن يېڭى تېما چىققانلىقىدىن خۇرسەند بولۇپ ئۇنىڭغا بۇرۇلۇپ، — قانداق ياخشى كەچكى مەنزىرە، جېمىكى نەرسە شۇنچە گۈزەل، بەلكى ئۇلارنىڭ كەلگۈسى ۋە ئۆتمۈشىمۇ...

— مېنىڭچۇ؟ مېنىڭ ئۆتمۈش — كەلگۈسىمۇ گۈزەل؟

— ئەھ ھە، — دېدىم مەن تېڭىرقاپ، — ئەلۋەتتە گۈزەل، ئۆتمۈشىڭىز دىنغۇ ماڭا ھېچنەرسە سۆزلەپ بەرمىدىڭىز، شۇنداقتىمۇ گۈزەل بولغانلىقىغا ئىشىنىمەن. ھېلىقى بىزدۇر چاقچاق...

— ماڭا قۇلاق سېلىڭ، — دېدى ئۇ بىردىنلا يۇمشاق ئۆتۈنۈش تەلەپپۇزىدا، — بۇ ھەقتە مەن سىزگە ھازىر چۈشەنچە بېرىپ ئۆتەي، كېيىنكى كۈنلەردە قايتا تەكشۈرۈڭ. ئۇ يىگىت ماڭا تۇغقان، ساۋاقداش كېلىدۇ. راستىنى ئېيتسام، بىر مەزگىل ياخشىمۇ كۆرۈشكەن. بىراق ئۇ ئەمدى يوق.

— بىرەر قاتناش ۋەقەسىدە...

— ئىككى يىل بۇرۇن ئامېرىكىغا كەتكەنىدى. ئارىدىن ئۇزۇن ئۆتمەي «مېنى كۈتمەڭ» دېگەن ئىككى ئىلىك ئادىرىسىسىز خېتىمنى تاپشۇرۇۋالدىم. ئامىتى كېلىپ بىراقلا بېيىپ كەتكەنمىش. ھايات يولىمىز ئوخشىمىدى. ئۆتمۈش خاتىرىسى سۈپىتىدە رەسەمنى ساقلاپ قويغىنىم بىلەن ئۆزىنى كۆڭلۈمدىن چىقىرىۋەتكەن. لېكىن بىز بۇنداق خۇسۇسىي ئىشلارغا دوستلارنىڭ قىزىقىشىنى ياقىتۇرمايمىز.

— كەچۈرۈڭ، مەن ئانچىكى قىزىقىپ... مەن، مەن چاقچاق قىلىپ... — دېدىم مەن گېپىمنىڭ باش — ئاخىرىنى باغلاشتۇرالمىي.

— ئەمەس، كەلگۈسىم گۈزەل بولىدىكەن — دە، سىز كېپىللىك قىلىدىغان بولىدىڭىز — ھە؟ ئۆزىڭىزنىڭچۇ؟

ئۇ تولىمۇ دىلكەش، مېھرىبان بولۇپ قالغاندەك تۇيۇلدى. بۇ سوئال، بۇ

بولۇپ، ۋاي دەپ ۋارقىرىۋېتىشكە تاسلا قالدىم. نەچچە كۈندىن بېرىكى شۇبھە، ئاغرىق نىش، ئەنسىرەش، خاپىسلىق، خىجىمالىق، قورقۇش، ئازابلار ئۆتكۈنچى ئاغرىقتەك ئۆتۈپلا بىراق ئۈنتۈلدى. يامغۇردا يۇيۇلغان چاڭ - توزاندەك، نۇرنى كۆرگەن قاراڭغۇلۇقتەك ئىز قالدۇرمايلا يوقالدى. پۈتۈن ۋۇجۇدۇمدىكى قان پورۇقلاپ قايناپلا كەتتى.

— لوئىزا جېنىم، مەن سىزنى سۆيىمەن!

— قەيسەر، قەدىرلىكىم، مەنمۇ سىزنى سۆيىمەن!

ئۇنىڭ يۈرەكتىن چىقىۋاتقان تىترەك ئاۋازى، كۆزلىرىدىكى ئوت شوللىلىرى، يۈز، قول ھەرىكەتلىرىدىكى ھولۇقۇش، ئىچكى ھېسسىيات ھەرىكىتىدىن، يالقۇنلار ئېقىمى ھالىتىدىن روشەن، مەنىلىك ئىپادە بېرىپ تۇراتتى. بۇ ئىپادىلەردە مۇلايىم تارتىنچاقلىق، ئۆتۈنۈش، نالە ۋە ئۇسۇد، ئىشەنچ ھەم مۇھەببەت بار ئىدى. بۇ ھا- ياجاندا نەپەسىنىمۇ بوغۇپ ھاسىرىتىۋېتىش ئىشەنچ ھەم مۇھەببەت بار ئىدى. بىر - بىرىمىزگە تەلپۈنگەن ھالەتتىكى ئىككىمىز بىر - بىرىگە ئىنتىلىپ تۇرغان ئىككى ھەيكەلگە، ئىككى چوققىغا، ئىككى چاقماققا ئوخشاپ قالغانىدۇق، ئۇچراشقا سۇ چاچرىشى، ئوت چاقىشى تۇرغان گەپ ئىدى. مېنىڭ ۋۇجۇدۇمغا تەڭداشسىز بىر ھېسسىيات تو- مۇزدىكى تاغ كەلكۈنلىرىدەك بېسىپ كىردى. باشقا ھېچكىم بېغىشلىيالمىدىغان چەكسىز لەززەتلىك، قارشىلىقلارنى ئېرىتىۋېتىش خىسالىتىگە ئىگە قۇدرەتلىك بىر ھاياتىي ئېقىم تومۇرلىرىمغا شۇرقىراپ قۇيۇلدى. يۈرىكىم دۇنيانى ئۈنتۈپ مەست بولدى. لوئىزاغا قانداق تاشلانغىنىمنى بەلمەيمەن. نازۇك ئەتىرگۈل غۇنچىسىنى قايرىغاندەك قايرىپ، لەۋلىرىنى كەمپۈت شۈمگەندەك شۈمۈشكە باشلىدىم. ئويماق ئېغىزىدىكى مە- سۇم خۇشپۇراق دىمىغىمغا لەززەت بېغىشلىغاندا، ھوشۇمدىن ئايرىلغىلى قىل - قىل قالدىم. كالىمغا سۆزمۇ، ئويۇمۇ، ھېچنەرسە كىرمەيتتى. پىكىرلىرىم شامال ئۇچۇرۇپ كەت- كەن خازانلاردەك غايىب بولغان، ئەقلىم پەقەت ھۇزۇر جەريانىنى نەپىس سېزىملاردا جىمجىت ھېس قىلىشقا بېرىلىش بىلەنلا بەنت ئىدى. لوئىزامۇ ھېچقانداق سۈنئىي قارشىلىقلاردا بولمىدى، ئەكسىچە، ھاياجانلىق ۋەسۋەسە ئىچىدە غەرق مەست بولۇپ كۆزلىرىنى يۇمۇۋالدى. شۇ تاپتا بۇ تۇمۇچۇقتەك ئوماق قىز گويا مېنىڭ كۆز گۆھ- رىم، شېرىن جېنىم ئىدى. مۇھەببەت تۆت ئەتراپىمغا تەڭ نۇر چېچىۋاتاتتى. مەن ئېزىتقۇغا ئۇچرىغاندەك، جىن ئېسىنى سېلىپ قويغاندەك بولۇپ قالدىم. مۇھەببەت مېنى باشقۇرۇۋاتقان بىردىنبىر تىلىم كۈچكە ئايلانغانىدى. مەن كونتروللۇقىمنى يوقاتقاندا، مۇھەببەت ئىستەكلىرىمنى ئۆز ئەركىگە قويۇۋەتتىم. ھېچنەمگە قارىماي، ھېچنەمنى ئويلىنماي ئۆزۈمۈ سېزىپ - سەزمەي تۈگىملىرىمنى ئېچىپ، كىيىم - كېچەك- لىرىمنى سالدۇرۇپ، ئۇنى يېرىم يالىڭاچ قىلدىم. ئۇ قىمىرلىماي تۇرۇپ بەردى. شۇ- نىڭدىن كېيىن، بىز ئەپيۇن خۇمارلار ئەپيۇنغا ياماشقانداك بىر - بىرىمىزگە ياماش تۇق. مەن ئۇنىڭ تەبىئىي خۇلق - قىلىقلىرىنىڭ جاننى ئوينىتىدىغان نازغىشلىرىغا، ئەركىلىتىشلىرىگە بويسۇندۇم. ئۇ مۇھەببەت ئۆرتەۋاتقان جېنىمنى سەمىمىي ساداقەت

بىلەن مېنىڭ جېنىمغا قوشماقتا، تاپشۇرماقتا ئىدى. پۈتكۈل ئەزاىى بەدىنىم گويىا ئىچىمدە بوران سوقۇۋاتقاندەك، يانار تاغ پارتلاۋاتقاندەك ئەسەبىيلەرچە لىڭشىيتتى، قاتتىق تەۋرەيتتى. لوئىزا جان ساداسدا نازلىق ئېڭرىغاندا قوشۇمىسى شېرىن ئازاب تىن سۆلكەت بىلەن تۇرۇلۇپ، يۈزلىرى ھاياجانلىق ئۇيۇلۇش تىتىرىكىدە ئاناردەك قىزىرىپ كەتتى. مۇھەببەتنىڭ نازۇك سىرلىرى شۇنداق يېشىلگەندە بەختتىن يۈرىكىم نىڭ توختاپ قالمىغانلىقىغا، يېرىلىپ كەتمىگەنلىكىگە ھەيرانمەن. شېرىن، چوڭقۇر، قايناق سۆيگۈ ئۆز ھۆكۈمرانلىقىنى ئەۋجىگە كۆتۈردى. شۇ قىسقا ۋە ئۇنتۇلماس دەم قىقىلەرگە پاكلىق، پىداكارلىق، ئۆز - ئۆزىنى ئۇنتۇش روھى سىڭىپ كەتتى، تامىغى سىنى بېسىپ كەتتى، شۇنىڭ بىلەن ئۇنى ئەبەدىيلىككە، يۈكسەكلىككە مەنسۇپ قىلىپ كەتتى. بۇ ئۆمىرىمىزدە قايتا تەكرارلانمايدىغان ئالتۇن پەيت ئىدى. ھاياتىمىزدىكى شېئىرىيىققا ئەڭ باي يارقىن پەيت ئىدى. لوئىزاغا بولغان چىن ئىخلاسىم يۈز ھەسسە كۈچەيدى. بۇ مەلىكىدەك مەغرۇر، ئاق قۇدەك نازۇك تەبىئەتلىك ياۋروپا ئەركىسىنىڭ، تالانتلىق رەسسامنىڭ مېنىڭدەك ئاددىي بىر يىگىتكە شۇنچە چەكسىز لەززەت بېغىشلايدىغان ئوماق نازىنىدىغا ئايلانغانلىقىنى ھۇزۇر بەخش تەسىراتلار ئەمەلىيىتىدىكى ھەي رانلىق ئىچىدە ھېس قىلىدىم. مەن چەكسىز خىيالىي يۈكسەكلىككە ئۆرلىگەندەك، ما - مۇق بۇلۇتلار ئۈستىدە لەيلەپ يېتىپ، جەننەت پەيزىنى سۇرۇۋاتقاندەك بولدۇم. بۇ شۇنداق ئىچكى دۇنيانى زىل - زىلىگە سالدىغان قۇدرەتلىك قەلب ئالماشتۇرۇش، روھنى روھقا ئوت بىلەن تۇتاشتۇرۇش ئىدى. ھەم تاتلىق، ھەم ئازابلىق بۇ جەريان بىزگە تۇرمۇشنىڭ يېپىيىشى مۇقەددەس بىر ئىشكىنى ئاچتى. ئالدىمىزدىكى ھەم ناتونۇش ھەم تونۇش يېڭى دۇنيانى كۆرۈپ ھەر ئىككىمىز دەماللىققا ئېسىمىزگە كېلەلمەي گا - راڭ ھالەتتە تۇرۇپ قالدۇق. چاقماق چېقىپ ئۆچكەچە بولغان مۇشۇ قىسقىغىنا ۋاقىت ئىچىدە بىز تۇغۇلغاندىن بۇيان كۆرگەنلىرىمىزدىنمۇ كۆپ ئىشلارنى باشتىن كەچۈر - گەندۇق. توۋا، بىر دەقىقىدە بىر ئۆمۈرلۈك ھاياتنىڭ مەزمۇنىنى ياشاپ، مۇساپىسىنى بېسىپ تۈگەتكەلىمۇ بولىدىكەن - ھە، بۇنىڭ ئۆزى بىز ئۈچۈن ھاياتلىق ھەققىدىكى چوڭ بىر بايقاش، چوڭ بىر ئىلىم ئىدى.

لوئىزا ئالدىدا سۇنايلىنىپ يېتىشىنى داۋاملاشتۇردى. ئۇ ھارغانمۇ ياكى ۋىسال پەيزىنى سۇرۇشنى ئۈنسىز داۋاملاشتۇرۇۋاتامدۇ، بىر نېمە دېمەك قىيىن ئىدى. ئۇ كۆزۈمگە چىمەنلىكتە سوزۇلۇپ ئارام ئېلىپ ياتقان پەرىشتىدەك كۆرۈندى. ئۇنىڭ چىرايىدىن سەبىيلەرنىڭكىدەك پاك نۇر چاقناپ تۇراتتى. بۇ نۇرلار ئۇنىڭ ئىچكى دۇنياسىدىكى خاتىرجەملىك، جىمجىتلىق، مۇلايىملىق، مېھرىبانلىقنى ئىپادىلەپ تۇراتتى. ئۇ گويىا ئاجايىپ چىرايلىق قەدىمىي رىم ھەيكىلىدەك ياتاتتى. ۋىناسىنىڭ ھەيكىلىدىن قېلىشمايدۇ، دېگەن بىر خىيال كۆڭلۈمدىن كەچتى. لېكىن، ھەرقانداق كارامەتلىك ھەيكەلنىڭمۇ ئىچكى ھېسسىياتىنى ئۆز ئىپادىلىرىدە كىشىنى بۇنچە ھاياجانغا سالغۇدەك ئىپادىلەيلىشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى، ھالبۇكى، لوئىزانىڭ تەقىقى - تۇرقىدا ئۆزىنىڭ بارلىق پىكىر - تۇيغۇلىرى سېھىرگەرنىڭكىدەك ئېنىق گەۋدىلىنىپ

تۇراتتى.

بىز ئورنىمىزدىن قوپقاندا، ئۇچار قۇشلارمۇ، يوپۇرماقلارمۇ، شامالارمۇ شۇسۇرلاپ، مۇھەببەتنى كۈيلەۋاتقانلىقىنى بايقىدۇق. گۈل - غۇنچىلار، تال - چۈنبۇلار شادىيانە ئۇسسۇل ئويناپ، مۇھەببەتكە تەنتەنە قىلىۋاتاتتى. ئۇلار گويىا بىزدىن مۇھەببەتنىڭ شۇنچە تاتلىق، دۇنيانىڭ شۇنچە كۆڭۈللۈك ئىكەنلىكىنى نېمىشقا بالدۇرراق بايقىمىدىڭلار، دەپ سوراۋاتقاندەك، ئۆتۈپ كەتكەن ئۆمرىڭلارغا ئېست، دەپ ئېچىنىپ باش چايقاۋاتقاندەك قىلاتتى. ھاۋا ئادەتتىكىدىن ساپ، گۈڭۈم ئادەتتىكىدىن يېقىملىق، ئەتراپتىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى سېھىرلەنگەندەك گۈزەل بىلىندى. كۆڭۈللەر شادلىقتا يايىراپ، كۈن نۇرى بىلەن تېپىشقان ئەينەكتەك يالتىراشقا باشلىدى. قۇدرىتى زور ئاللا كېرەم، بۇ نەقەدەر ئۇنتۇلماس، تەڭداشسىز لەزىز بەخت!

بەشىنچى باب

شۇ ۋەقەدىن كېيىن تۇرمۇشىمىزدىكى بىرمۇنچە نەرسىلەر بىردىنبىلا ئۆزگەردى، بىرمۇنچە نەرسىلەرنى قايتا ئورۇنلاشتۇرۇشقا توغرا كەلدى. پۇرسەت تاپساقلا بىز بۇ باغچىغا بىلە كېلىۋالدىغان بولدۇق. ئارزۇلۇق ماكانىمىز بولغان توقايلىققىمۇ تالاي قېتىم باردۇق. نەم چىلىققا سېلىنغان ئەدىيال ئۈستىدە كۈن پەسلىگەندىن تارتىپ، ئاي ئېگىز ئۆرلۈگۈچە يانمۇيان يېتىپ سىرداشتۇق. كۈلۈشتۇق، قۇچاقلاشتۇق، پومداقلاشتۇق، دوست بولۇشتۇق، مەست بولۇشتۇق. قىزنىڭ گۈل بەدىنىدىن كېلىپ تۇرغان خۇش پۇراق دىمغىمىنى غىدىقلايتتى. ئۇ شۇ رەڭدار پەردىلىك گۈڭۈملەرنىڭ، يىللىق كېچىلەرنىڭ ئاجايىپ مەلىكىسى بولۇپ قالدى. ئارمان قىلغان توقايلىقتا ئارمان قىلغۇدەك خاتىرىلەر قالدى. شۇ يەردىن ئېچىلغان يولدا تەڭرىتاغقا قول تۇتۇشۇپ مەڭگۈ-لۈك كەتمەكچى بولدۇق. ئۇ ياقلاردىمۇ ئىشىك كەڭ ئېچىۋېتىلدىغۇ، مەكتەپلىرىدىنمۇ چەت ئەل تىلى دەرسلىرى ئۆتۈلىدىغۇ، ئاخىر.

لېكىن، تەقدىرنىڭ ئويۇنلىرى چاچتىنمۇ كۆپ ئىكەن. كۈز ئايلىرى تاتلىق چۈشتەك ئۆتۈپ باراتتى. بىردىنبىلا قارا باسقاندەك بولۇپ، دوستلۇق مۇھەببىتىمىزنىڭ بىغىنى جۇدۇن سوقتى. لوئىزا يىسراق سەپەرگە ئاتلىنىدىغان بولۇپ قالدى. ئۇنى ئوتتۇرا شەرقتىكى بىر دۆلەتتە ۋەزىپە ئۆتەۋاتقان ئاتىسى جىددىي چاقىرتقاندى. مەن خۇددى جېنىمىدىن ئايرىلىپ قېلىۋاتقاندەك ئازابتا ئۇنى ئايرودرومغا ئۈزۈتىپ چىقتىم. ئۇنىڭ كۆزلىرىدە ياش لىغىرلايتتى.

— غەيرەت قىل قەيسەر، مەن قايتىپ كېلىمەن. چاپسانلا قايتىپ كېلىمەن. ماڭىتقا قايتقان تۆمۈر پارچىسىدە كىچۇ، ئىككى پارە قىلىنغان يۈرەك قايتىدىن پۈتۈنلىنىم دۇۋە بىز بىللە سېنىڭ ناپالىمۇنمۇ كۆرمىگەن ئاجايىپ تاغ - دەريالىرىڭنى كۆرگىلى با-رىمىز. نېمە تېخى، ئالتۇنغان دېگەن يەردە ئالىكساندىر ماكىدۇنىسكىمۇ شۇ چوققى-لارغا ئاجايىپ ھەۋەس ۋە قايىللىق نەزەرىدە باققان ئىكەن، دېگەنمىدىڭ، قارىچۇ تام،— دېدى ئۇ ئايروپىلاننىڭ كىرىش ئىشىكى ئالدىغا بارغاندا ماڭا زورغا چاقچاق قىلىپ. ئۇ توختىماي كۈلۈمسىرەيتتى. چىرايمدا قېتىپ تۇرغان كۈلكىنىڭ قانداقتۇر ئاستىنقى

بىر قاتارىدىن چوڭقۇر غەمكىنلىك ئەكس ئېتەتتى. كۆز ياشلىرى يامغۇردەك قۇيۇ-
لاتتى. بۇ ياشلارغا دۇنيانىڭ ھەممە قاينۇ - ئەلىمى سىڭگەندەك، شۇ قاينۇ - ئەلەملەر
شەكىلسىز ئېغىرلىقى بىلەن ئۇنىڭ مەڭزىدە تارام - تارام ئىزلارنى قالدۇرۇۋاتقاندەك
ئىدى.

اومىزا ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ - بۇرۇلۇپ ئايروپىلان شوتىسىدا ئۆرلەۋاتاتتى. شۇنداق
نىڭ ئەڭ يۇقىرى بالدىقىغا بېرىپ ئايروپىلان ئىشىكىگە كىرىش ئالدىدا ئۇ
كەينىگە قىيا بۇرۇلۇپ توختىدى. ماڭا قول سىلىكىدى. ئۇنىڭ كۆزلىرى
دولقۇنسىز دېڭىز، تاڭ نۇرىدا جىلۋىلىنىۋاتقان تىنىق دېڭىز ئىدى.
كۆز قارىچۇقىمۇ ياكى كۆز ياشلىرىمۇ، ئەيتاۋۇر قىياش كۈن نۇرىدا ئۇنىڭ كۆزلىرىدە
ئالامەت سۈزۈك بىر شولا چاقناپ كەتتى. بەلكى ئۇ شۇ شەھلا كۆزلەر چاققان سۆيگۈ
چاقىقى، تۆككەن ھىجران يامغۇرى بولغىنىدى. بەلكى ئۇ پۈتۈن دۇنيانى ئىچىگە
سىغدۇرغان بىر تامچە سۈزۈك ياش، پۈتۈن دۇنيانىڭ سۈرىتىنى ئۆزىدە ئەكس ئەت-
تۈرۈۋاتقان بىر تال خىسلەتلىك يالتىراق مارجان بولغىنىدى. شۇ كۆرۈنۈشىدە ئۇ گۈ-
يا ئۇيۇقنىڭ ئىشىكىگە ئورنىتىلغان سەلتەنەتلىك گۈزەل ھەيكەل ئىدى. ئاسمانغا
مۇئەللىق تۇرغۇزۇلغان گۈزەللىك ۋە مۇھەببەت ئىلاھى ۋىناسنىڭ ھەيكىلى ئىدى،
ئۆز ئەتراپىنى نۇرغا كۆمۈپ تۇراتتى. ئۇ شۇ كۆرۈنۈشىدە مەڭگۈ مېنىڭ قەلبىمگە
ئورناپ قالدى.

ئۇ ئۆلتۈرغان ئايروپىلان ئۇيۇققا سىڭىپ كەتتى. ئاق بۇلۇتلىق ئاسماندا ئېرىپ كەتتى
مېنىڭ يۈرىكىمۇ بەجايىكى كەپتەرگە ئايلىنىپ كۆككە ئۇچۇپ، ئۇيۇققا سىڭىپ كەتتى
شۇنداق بېرى كۆكرەك قەپسىم بوشاپ قالدى، ئىگىسى كۆچۈپ كەتكەن بوش ئۆي-
دەك بوران ئۇچۇپ مۇۋۇلداپ قالدى. مەن ئايروپىلاندىن كۆز ياشلىرىم بىلەن مۇڭ-
دېشىپ قايىتتىم. ئۆيگە ئەنەس بەلكى ئۇدۇل ئۇنى تۇنجى كۆرگەن كۆرگەن مەخانىغا،
ئاندىن يىغىپيۈەن باغچىسىغا قايىتتىم. ھېلىقى ئاشپۇزۇل لەمپىسى ئاستىدىكى ئورۇن-
دا ئۇزاقتىن - ئۇزاق ئولتۇردۇم. يۈرىكىمدە چۈشىنىكسىز، سىرلىق قاراڭغۇ بىر ۋەھىمە
قىمىرلايتتى. قانداق مەست بولۇپ قالغانلىقىمنى سەزمەپتىمەن - ھاراق مەست قىلدىمۇ -
ياكى ئايرىلىش دەردىمۇ بىلىمدىم، تۈن يېرىملىشاي دېگەندە، ئالچاڭلاپ مېڭىپ يا-
تىقىمنى ئاران تېپىپ كېلەلدىم. تاڭ سۈزۈلگىچە كىرىپك قاقماي ئولتۇرۇپ چىقتىم،
شۇنداق كېيىن دەسلەپكى چاغلاردا خۇدانىڭ قۇتلىق كۈنىدە، كېيىنچە ھەپتىدە
بىر قېتىم ئاشۇ باغچىغا قاتىراپ، ھېلىقى ئاشپۇزۇلدا يالغۇز ئۆزۈم ئولتۇرۇشنى
ئادەت قىلىۋالدىم. بۇ يەردىن كۆل سەتمى، تاغ قىياپىتى ئالقاندەك كۆرۈنەتتى. ئاش-
پەز بىلەن ئاغىنە بولۇپ قالدۇق. بىرەر تەخسە قورۇما كەلتۈرۈپ قويۇپ، ھاراقنى
ئاز - ئاز ئوتلاپ، سائەتلەپ كۆلگە، تاغقا قاراپ ئولتۇرمىەن. شۇنداق قىلسام بېشىمغا
چۈشكەن دەرد - ئەلەم يەڭگىلەپ قالغاندەك تۇيۇلسا كېرەك، ئەنە بىز تونۇشقان تاغ،
ئەنە بىز چۈشكەن قېيىق، ئەنە قېيىق دۈم كۆمۈرۈلۈپ كەتكىلى قىل قالغان جاي،
ئەنە مەن زارىقىپ ئىنتىلگەن ۋە بىزنىڭ يۈرەك پارىمىز قالغان خىلىۋەت قىرغاقىكى

توقايلىق. ئۇ يەرگىمۇ تالاي قېتىم بېرىپ، تەنھا ئۆزۈم تاماكا تارتىپ ھەسرەت چېكىپ ئولتۇرغان، ھەممىلا جايدا لوئىزا ئىككىمىزنىڭ ئىزى قالغانىدى. ھەممىلا جايدىن لوئىزانىڭ ھىدى كېلىدىغاندەك، كېلىۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى. ماڭا كۆلدىمۇ، ھا-راقتىمۇ، كۆلكىلەردىمۇ، كۆز ياشلاردىمۇ ئۇنىڭ جامالى كۆرۈنەتتى. مەجنۇنتالارنىڭ يۆكشىشلىرىدە، گۈل - غۇنچىلارنىڭ نازغىملىرىدا ئۇنىڭ ناز - كەرەشمىلىرى ئايان ئىدى. يۇلتۇزلارنىڭ جىلۋىلىرىدە ئۇنىڭ جىلمىيىشلىرى، بۇلبۇللارنىڭ سايراشلىرىدا ئۇنىڭ قەلب ئىزھارى بايان قىلىناتتى. قۇياش بالقىشىدا ئۇنىڭ ئاتەش نىگاھلىرى، كۈكۈم تىمتاسلىقىدا سىرلىق سۈكۈتلىرى، ئايدىنك خىرەلىكىدە چەكسىز چۈشلىرى نامايان بولاتتى. بۇ خىل مەستلىك مېنى ئاجايىپ لەززەتلىك ۋە چېگرىسى چەكسىز گۇڭگا بىر تىلىسىم ئالەمگە ئېلىپ كىرەتتى، ئەركىنلىكتە تىتى، ئوينىتاتتى، مەن قىزىتىمى ئۆزلىگەن ئادەمدەك ۋاقىت نى چۈشەنمەي، خىيالىي مەنزىرىلەرنىڭ جىلۋىلىرى ئىچىدە ئۆتكۈزۈۋەتتۇم. كېچىلىك چۈشۈپ رىمدە ئۇنىڭ چىرايلىق قامىتىنىڭ شولىسى ئايان بولاتتى، نەپەسلىرىنى سېزەتتىم. كۈندۈزدىكى خىيالىي تۇيغۇلىرىدا، ئۇخلىماي كۆرگەن چۈشلىرىدە ئۇنىڭ ئۆزى ما-ئا ھەمرا بولاتتى، ئۇ شەپەقتىن كۆڭلەك كىيىپ، شامالغا ئۇسسۇل ئوينىتاتتى، ئاساسەن دېگۈدەك يالىڭاچ بەدىنىنى كۆرسەتكەندە، تولغان كۆكسى، ساغرىسى، بىر ئوچۇم كەلگۈدەك ئىنچىكە بېلى قاتارلىق نازۇك يەرلىرى جىنىسى تىۋىنىش ئىپادىلىگەن نەدىمى تام رەسىملىرىنىڭ كۆرۈنۈشلىرىنى ئەسكە سالاتتى. بۇنداق قەدىمىي ئۇسسۇل ۋە تىۋىنىش ھەرىكەتلىرىنىڭ كۆرۈنۈشلىرىنى مەن تېخى ئەقىل يېشىغا تولىمىغان چاغلىرىمىدىلا تەڭرىتېغىنىڭ قۇتۇبى تەۋەسى قىسمىدىكى قىيا تاشلىرىغا چېكىلگەن چوڭ تىپلىق رەسىملەردىن تۇنجى قېتىم كۆرگەندىم. گۆدەك زېھنىمنىڭ كارامىتى بولسا كېرەك، رەسىملەردىكى كۆرۈنۈشلەر كۆڭلۈمنىڭ قېتىغا ئورنىشىپلا قالغانىكەن. بىر قېتىم شۇ رەسىملەرنى لوئىزاغا تەسۋىرلەپ بېرىمەن دەپ ئۆز ئاغزىم بىلەن بالاغا تۇتۇلغانىدىم. شۇنىڭ كاساپىتىدىن ئاخىرى تەڭرىتاغلىرىغا ئىككىنچى قېتىم بىلەن سەپەر قىلىشقا توغرا كەلگەنىدى. ھازىر لوئىزا مېنى يالغۇز قالدۇرۇپ، يىراققا كەتكەن چاغدا شۇ دورەمكى سەپەرنى ئويلاشنىڭ ئۆزۈم كۆڭۈللۈك تۇيۇلاتتى.

لوئىزا قىياتاش رەسىملىرىنى كۆرۈش ئارزۇيىنى سۆزلەۋېرىپ بېشىمنى ئاغرىتقۇدەك كەنلىكتىن، خىزمەتلىرىمنى بىرەر قۇر ئورۇنلاشتۇرۇپ، يەنە يولغا جابدۇنۇشقا مەجبۇر بولدۇم. شەنبە كۈنى قۇياش قايرىلغاندا، لوئىزا ئىككىمىز قارىغايلىق ئىچىدىكى چى-مەنلىكتە تېپىشتۇق. مەن قىيا ئادەم بەرگەن قىزىل ياقۇت پارچىسىنى چىقاردىم، لوئىزا ئىككىمىز قول تۇتۇشۇپ، ياقۇت پارچىسىنى يالىڭاچ مەيدەمنىڭ يۈرىكىمنىڭ ئۈدۈلىدىكى جايىغا باستۇق، بىر ئاز داۋاملاشقان جىمىتلىقتىن كېيىن، ئاسماندىن تەخسە شەكىلدە پىرقىراپ چۈشكەن نۇر قۇيۇنى بىزنى قۇچىقىغا شۇمۇرۇپ ئېلىپ كىردى، سىلىكىگەندەك، تەۋرەنگەندەك قىلدى. ھايال ئۆتەي ئاغى بۇلاق تاغلىرىنىڭ بۇستىگە ئاپىرىپ تاشلىدى. ئۇ يەردە بىزنى قىيا ئادەم كۈتۈپ تۇرغانىكەن. ئۇ كۈچىمىز، ئاستا، ئېغىر ھەرىكەتتە يۈگۈرۈپ كېلىپ بىز بىلەن قۇچاڭلىشىپ كۆرۈشتى.

ياقۇت پارچىسىنى جايىغا سېلىپ، يۈرىكىنى پۈتۈنلىگەندىن كېيىن، يەنە ئىلگىرىكىت دەكلا جانلاندى، روھلاندى، بىزگە قاراپ يىللىق كۈلۈمسىردى. ھېكمەتلىك گۆھەر قۇتىنى چىقىرىپ قايىقىنى ئاچتى. بىرنېمىلەرنى شىۋىرلاپ كۈنۈپكىسىنى باستى. گويا نۇر پارتلىغاندەك بولدى. گۆھەر قۇتا تاڭدەك سۈزۈلدى، پارقىرىدى، بىردىنلا كېڭىيىپ، بىزنى قوينىغا تارتتى ۋە بىز نۇر قۇيۇنى ئىچىدە قالغاندەك بولدۇق. بىر ئازدىن كېيىن، تەۋرىنىش توختاپ، نۇر ئوچتى، گۆھەر قۇتا كۈرمىك يىللار قاراڭغۇ-لۇقىنىڭ باغرىنى تېشىپ ئاچقان نۇر ئارقىلىق بىزنى قۇتۇپىنىڭ قىزىلتاشتىكى قىيا رەسىملىرى سىزىلىۋاتقان، ئاللىقاچان ئۈنۈتۈلۈپ كەتكەن دەۋرىگە ئاپىرىپ تاشلىدى.

بىز قەيەرگە كېلىپ قالغانلىقىمىزنى دەماللىققا ئاڭقىرالمدۇق. لېكىن قىزىلتاش تىن بەك يىراققا ئەمەسلىكىمىزگە ئىشەندۇق. كۈنگە ۋە قۇتىغا قاراپ ئورنىمىزنى مۇقىملىغاندىن كېيىن، پەرەز قىلغان تەرەپكە قاراپ قوزغالدۇق. ئالدىمىزدىكى قارا بۇلۇتلار توپلىرىنى ئەسلىتىدىغان تاغلار يىراقتىن قارىغاندا ئۇپۇققا گىرە سېلىپ ئاسمانغا يامىشىۋاتقاندەك بەھەيۋەت كۆرۈنەتتى. يېقىن كەلگەندە بولسا، يەرگە ئېگەك تىرەپ ياتقان ئەجدىھاغا ياكى سۇ ئىچىۋاتقان غايەت زور تىمساققا ئوخشاپ قالاتتى. بىزنى ئېزىتقۇ سوقماق يول باشلاپ كېتىۋاتاتتى. كىچىكرەك بىر داۋاندىن ساڭگىلىپ خاندىن كېيىن، بىر تىك يار بويىنى بويلاپ ماڭدۇق. ئۈشتۈمتۈت بوش چىرىقىرىغان بىر ئاۋاز ئاڭلانغاندەك بولدى. ئۇ دەشتى باياۋانلاردا شامالدا چىقىدىغان غايىبانە ئاۋازغا ياكى چىلىبۇرنىڭ چىرىقىرىشىغا ئوخشاش سۈرلۈك تۇيغۇ بېرەتتى. پىسەن قىلىمدۇق. بىر ئازدىن كېيىن ئاۋاز بىزگە يېقىنلا جايدا تەكرارلاندى. بۇ قېتىم ئاجىز ئادەمنىڭ ئىگىرىشىدەك ئېچىنىشلىق، ئالۋاستىنىڭ چىلىشىدەك سىرلىق بولۇپ يەر-زېمىننىڭ تېگى - تېگىدىن چىقىۋاتقاندەك تۇيۇلدى. لوئىزا يار گىرۋىكىگە يۈ-گۈرۈپ باردى، تىزىنى تۇتۇپ، بويىنى سوزۇپ ئېھتىياتچانلىق بىلەن پەسكە ئېگە-شىپ قارىدى - دە، توۋلىۋەتتى. بىزمۇ ئۇنىڭ قېشىغا بېرىپ قورقۇپ - قورقۇپ پەسكە قارىدۇق. يار خۇددى تۇۋى يوقتەك چوڭقۇر بولغانلىقتىن، ئېگىشىپ قارىغان كىشىنىڭ بېشى قاياتتى. مەن ھېچنېمىنى بايقىيالماي، گاڭگىراپ، قىيا ئادەمگە قارىدىم.

— يارنىڭ بېلىگە قاراڭلار! — دېدى دەرھال ئىزاھلاپ لوئىزا.

دەرۋەقە، يارنىڭ قاق بېلىدىكى سىرتقا ئازراق بۆرتۈپ چىققان قىيا تاش ئۈس-تىدە شاخلىرىنى پەستىكى ھاڭغا ساڭگىلاتقان بىر تۈپ دەرەخ تۇراتتى. ئۇنىڭ غولىدا بۇ يەردىن كىچىككىنە بولۇپ كۆرۈنۈۋاتقان بىر ئادەم قوللىرىنى پۇلاڭلىتاتتى. يەنە ئىككى قېتىم ئىگىراش ئارىلاشقان ئىلتىجا ساداسى ئاڭلاندى.

(داۋامى كېيىنكى ساندا)

مەسئۇل مۇھەررىر كامىل تۇرسۇن

ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر

مەلەكە ھەيئىتىلى

چولپان كۈلۈپ چىققاندا،
ياكى يەرگە قونغاندا
قەد كۆتۈردى بىر ھەيكەل زەرەپشان ۋادىسىدا
گويا تەقدىم تۇرغاندا ئۆزىنىڭ ۋەدىسىدە.

زادى شۇنداق بولماقچى،
ھەق ئورنىنى تاپماقچى.
دۇنيانى بىنا قىلغان كەملەر دېگەن سوئالغا
جاۋاب بەردى تارىخىمۇ دەل يەتكۈزۈپ كامالغا.

نى سۇلتانلار، خاقانلار،
كۆھەردىن تاج تاققانلار.
تەختكە مىنىپ يۇرت سوراپ، سۈرسىمۇ دەۋرى - دەۋران،
ئىزسىز كەتتى جاھاندىن غازاڭدەك توزۇپ ھەر يان.

قالدى پەقەت ئىستەكنىڭ،
ئەمگەك بىلەن ئىدراكنىڭ
سەمەرسى، جەۋھىرى، دادىل ياشاپ بەر ھايات،
ياشار بەلكى توختىماي دەۋر قىلسا كائىنات.

پەلەك ئوڭغا ئۆرگۈلگەچ،
ئەل رايىدىن چۆرگۈلگەچ،
گۈل ئېچىلىپ ھەر بارە، ئالەم بولۇر مۇئەتتەر،
گۈل ۋە سامىگە بۇلبۇلمو بولار ئىكەن مۇيەسسەر.

شۇنىڭ يارقىن مىسالى،

مەلىكىنىڭ ھەيكىلى.

ئون ئىككى مۇقام بىلەن ياشار نامى ئەبەدىيە

سەنئەتنىڭ مېھرابىدا چاقىنار شامى ئەبەدىيە.

يەكەن، 1992 - يىلى، 5 - ئاۋغۇست.

ئىمىن ئۇرسۇن

ئاماننىسا

ۋەلى ياركەنت چىمەندۇر،

ساز بەيگىدە سەمەندۇر؛

مۇقام - مەشرەپ بۇلىقى،

زەرەبشانلىق زەمىندۇر.

غەنى ياركەنت ئېلىدە تۇغۇلمىش بىر خان،

ئاۋا ئەيلەپ بۇلبۇلدەك، بولدى غەزەلخان.

قۇم قىساردا كۆكلىگەن سەرۋىدەك ئازاد،

جامالىدىن خىجىل ئىدى ئاي ھەم پەرىزات.

كامىل ئىدى نەزمىدە، سازۇ نەغمىدە،

ئۆتتى ئۆمرى ھەرەمدە، ساز ئۈچۈن غەمدە.

قەدىرلىدى جانىدىن مۇقامنى ئارتۇق،

ئۇنى قىلدى ئېلىگە مۇقەددەس تارتۇق.

زېھى ياركەنت چىمەندۇر،

مۇغەننىسى تۈمەندۇر.

تاپتى نىجات مۇقامات،

ئاماننىسا ئەمىندۇر.

يەكەن، 1992 - يىلى، ئاۋغۇست.

مەھەممەتجان سادىق

مەلىكە ۋە ئون ئىككى مۇقام

مەن سېنى ئاڭلىغانىدىم،
ئىلى بويلىرىدا
كاررۇشاڭ ① ساتارىدىن،
بىر كۈزەل يۈرەك
ئالەمگە كۆي چاچاتتى.
سۈكۈتتىكى بۇلبۇللارغا،
چاچلىرىنى يايغان سۇمبۇللارغا
ھاياجان،
مۇھەببەت،

سېھىرلىك ئوي چاچاتتى.
رىشتە رىشتىگە ئۇلانغاندەك
ئۇلاندى مۇقاملارغا مېنىڭ يۈرىكىم،
چاچتى «رۇخسار» ② نى
جىمجىت ئۇيقۇدىكى ئالەمگە.
بىر ۋاپادار ئاشىق
ئىزدەپ يارىنىڭ ۋىسالىنى
مۇڭ - زار چېچىپ.

سۆيگۈ چېچىپ
چىقتى ئاھ، مۈشكۈل سەپەرگە.
ئۇ، گويا قەبەستىكى ئېلاخۇن:
كاككۈكتەك قاقاقلاپ كۈلۈپ
ئۆرلىگەن ساماغا،
ئاسمان - پەلەك داۋان بىلەن.
ناخشا - مۇھەببەتنىڭ قانىتى.
ناخشا - ئاشىققا ھايات،
ئۇچار بۇلبۇلگويادەك

سېغىنىش
ئارمان بىلەن.
كېلىدۇ ئۇلاستاي ③ سايلىرىدىن
ئىلاھىي سادا،
زۈلمەتلىك كېچىلەرگە
ئاي چېچىپ،
يۇلتۇز چېچىپ.
كېلىدۇ تاغۇ - تاشنى
ئويغاتقان ناخشا

جەننەتنىڭ سۈرىتى - كۈزەل ۋادىغا
قان بىلەن قىزارغان ئۇپۇقتىن
كۈندۈز ئېچىپ.
خىيالىم ئۆتتى كېزىپ ئاھ، ئاشۇ
ناخشا ئاققان،
قان ئاققان،
ئوت ئاققان
مۇقەددەس داللىلارنى،

كۆزلىرىم زەرەپشان تەرەپتە.
ئاسماندىن تۈكۈلگەن يۇلتۇزلار،
گۈلشەندىن ئۈزۈلگەن گۈل - چېچەكلەر.
بولدى نەقىش
يېڭى قەبرىگە،
گۈزەل ناخشا،
ئۇلۇغ ناخشىچى
ھامان شانۇ - شەرەپتە.
ئاھ، توغراقلىق دەشتى - چۆللەردىن
مەجنۇن تاللىرى يېشىدىن

① قەشقەرلىق مۇقامچى مۇھەممەت موللا (تەخەللۇسى كاررۇشاڭ) 1870 - يىلى ئۇلجىغا
چىقىپ، ئون ئىككى مۇقامنى تارقاتقان.
② مەرھۇم زىكىرى ئەلپاتتا ئىجاد قىلغان «رۇخسار» مۇقامى كۆزدە تۇتۇلدى.
③ جاي ئىسمى.

تۆرەلگەن كۈللەردىن،
غېرىب كەپسى،
مۇڭ ئۇچقان ئۆيلەردىن،
ياش تۆككەن كۈللەردىن
كېلىدۇ ناخشىلار
كېلىدۇ،

كېلىدۇ...
تۇلپارلار كىشىگەن جەڭلەردىن،
باتۇر قونغان دەڭلەردىن،
كولدۇرما جاراڭلىغان يوللاردىن،
پىغان بىلەن

زەخمەك ئۇرغان قوللاردىن
كېلىدۇ ناخشىلار
كېلىدۇ،

كېلىدۇ...
قاراڭغۇ خاڭلارنىڭ ئىچىدىن،
مومام چۆچەك ئېيتقان كېچىدىن،
ئەللەي ياڭرىغان بۆشۈك بېشىدىن،
نۇزۇگۈمنىڭ بېشىدىن
كېلىدۇ ناخشىلار
كېلىدۇ،

كېلىدۇ...
يۈرەك ئوي تۆككەن نەزمىلەردىن،
ساتار مۇڭ تۆككەن بەزمىلەردىن،
فاراۋىنىنىڭ چارچىماس قەدىمىدىن،
نەۋائىنىڭ قەلىمىدىن
تەڭرىتاغنىڭ ئىچىدىن،
تېشىدىن

كېلىدۇ ناخشىلار
كېلىدۇ،
كېلىدۇ...

ئېھ، بۇ ناخشىلارنى
ئاماننىسان
دە قىلىمەكتە ساتارغا سېلىپ، ئەنە،
بۇيۇك قىدىرخان ئوڭ يېنىدا.

ئېرى —

يۈزى شەپەق شاھ
سول يېنىدا.
چىقماقتا ئاقارغان ئۇپۇقتا
ئالتۇن رەڭلىك
بىر پارلاق چولپان،

يەر شارىنىڭ
ئىپار پۇراقلىق شامالار ئۇچقان
گۈزەل تېڭىدا.
ئالەم ھاياجاندا!
ئەرش ھاياجاندا!
«ئون ئىككى مۇقام»

ياڭرىماقتا
ئاي يۈزلۈك مەلىكىنىڭ
نەقىشلىك ساتارىدىن!

جاراڭلىماقتا ئۇيغۇر
يەر-ئاسمان ئارىسىدا،
يالقۇنلۇق تۇيغۇلار،

ئىزگۈ خىياللار
جاراڭلىماقتا
ساتارنىڭ ئىككى تارىمىدىن.
«ئون ئىككى مۇقام» —

بىر گۈزەل يۈرەك،
بىر گۈزەل تارىخ،
بىر گۈزەل مۇھەببەت،
بىر گۈزەل ئارمان

توختىماي ئۇچۇپ كەلگەن
ئەسىرلەرنىڭ باغرىدىن،
تىڭشىغىنە، ھېلىمۇ جاراڭلىماقتا
دالىلارغا قوي چېچىپ،
بالىلارغا ئوي چېچىپ،
ئەنە،
ھېيتگاھتىكى ناغرىدىن

ئۇچماقتا ئۇيغۇر،
ئۇچماقتا تەڭرىتاغ!

ئالەمگە،
ئەتىگە،

يېتەر «ئون ئىككى مۇقام»
يىگىرمىگە،

قىرلاپ بادام دوپپىسىنى.
قانىتىنى كەڭ يېيىپ!

ئوتتۇزغا،

ئەللىكىگە

تەڭرىتاغ تۇرسلا زېمىن ئۈستىدە،
بولسلا مۇھەببەت ئوغلۇم كۆكسىدە

چوقۇم بېيىپ! ...

غۇلجا، 1992 - يىل.

مەھەممەتجان راشىدىن

ئۆكۈنۈش

يالغان كۈلكە

قۇتۇلغانمىش شۇ كۈلكە بىلەن
رىۋايەتتە، تۈلكە توزاقتىن.

يالغان كۈلكە سەۋەب ھەمىشە
بۇ جېنىمنىڭ سىرقىراشلىرىغا.
يالغان كۈلكە كېتىدۇ ئوخشاپ
گاھ ئىتلارنىڭ خىرقىراشلىرىغا.

ھىيلىگەرگە شۇ كۈلكە ئادەت
شۇ كۈلكىدە سېنى باپلايدۇ.
بۇرۇتۇڭغا چالماق تىزىپ،
تاپىنىڭدا پىچاق چاقلايدۇ.

قەھ - قەھلىسە يالغاندىن براۋ
ئوخشاپ جىننىڭ چىرقىراشلىرىغا؛
يەم بولغاندەك بولۇپ قالسىن
گاھ قۇيۇننىڭ چىرقىراشلىرىغا.

قىلتاق تولا يالغان كۈلكىدە،
ئاسارەت بار، ھىيلە - ھىكمىر بار.
يۈرگەنلەردە شۇ كۈلكە بىلەن
باشقا غەرەز، باشقا پىكىر بار.

كاززابلارنىڭ چىرايىغا باق،
شۇ كۈلكىنىڭ خىلمۇ خىلى بار.
يالغانچىغا كەسىپ شۇ كۈلكە،
«ئالدامچى» دەپ ئۇنىڭ پىرى بار.

يوق دەپ بولماس ياۋۇزلۇقىمۇ،
شۇ كۈلكىدە ھىيلىدىن باشقا.
قويار ئاخىر ھەزەر قىلمىساق،
يالغان كۈلكە سېنى كۆز ياشقا.

قۇۋلۇق تولا يالغان كۈلكىدە،
ساختىپەزنىڭ سالىمى شۇنداق.
يالغان كۈلۈپ براۋلار ساڭا
بىر كۈنلىرى چاچىدۇ يۇندا.

يالغان كۈلكە - ياماننىڭ دوستى،
يالغان كۈلكە - كولانغان خەندەك.
دوستۇڭ ئەمەس يالغان كۈلكەنلەر
قىلغان سۆزى بولسىمۇ قەندەك.

قورال قىلغان خۇشامەتكۈيمۇ
شۇ كۈلكىنى ئۇزاق - ئۇزاقتىن.

دوستۇم دېمەڭ

ياخشى كۈنلەردە كۆڭۈل ئاچقانى سىز دوستۇم دېمەڭ،
 يېنىڭىزدا يانسا ئوت، قاچقانى سىز دوستۇم دېمەڭ.
 باشقا كەلگەننى تامام تەڭ كۆرگىلى مەردلەر كېرەك،
 باشقا كەلگەندە ئىشىك ياپقانى سىز دوستۇم دېمەڭ.
 ئوينىغاننىڭ ھۆكۈمى باشقا ئۇچرىغان ئۆلپەت بىلەن،
 شۇندىمۇ ئىت ياخشىدۇر، چاشقانى سىز دوستۇم دېمەڭ.
 پۇلنى دوست تۇتقان ئۇلار، ئاگاھ بولۇڭ، سىزنى ئەمەس،
 بىر ئۆمۈر شۇ كويىدا گەپ ساتقانى سىز دوستۇم دېمەڭ.
 بەگ ئاتاپ گەر ئىلكىڭىزدە بولسا بايلىق، مۈلكىڭىز،
 كەتسە ئامەت، ئۆزگە دوست تاپقانى سىز دوستۇم دېمەڭ.
 بارىڭىزدا كۈندە مېھمان، يوقىڭىزدا يوقلىماي،
 بىر ئۆزى يالغۇز ياتاق چاققانى سىز دوستۇم دېمەڭ.
 قارغا بولسا دوستىڭىز، يەيسىز نىجاسەت ھەر كۈنى،
 نەپ دېسە، گوداڭغا ئات چاققانى سىز دوستۇم دېمەڭ.
 شورا بولدى بەزىلەرنىڭ دەستىدىن ئەل باغلىرى،
 بىر كۆچەت تىكمەي غورا قاققانى سىز دوستۇم دېمەڭ.
 ئات ئىگەرلەپ يولغا چىقماڭ ئەسلا ئۇنداقلار بىلەن،
 قىلمىشى دۈشمەنگە خوپ ياققانى سىز دوستۇم دېمەڭ.
 ياخشى دوست يىغلايدۇ تەڭ دەرد ئېيتىشىڭىز قاي كۈن بېرىپ
 ئاقىشىڭىز كەلگۈندە، جىم ياتقانى سىز دوستۇم دېمەڭ.
 قولىدىن كەلگەيمۇ قۇزغۇننىڭ ئۆزى سايىراي دېسە،
 خۇش ناۋا بۇلبۇلغا تاش ئاتقانى سىز دوستۇم دېمەڭ.
 بىر مۈشۈك بايلاقتىكى ئۇ، تۇتقىنى چاشقان ئەمەس،
 سىز ئىرۇرسىز ئەكسىچە، قاپقانى سىز دوستۇم دېمەڭ.
 قىسقا قولغا قول ئۇلاپ ھەمدەم بۇلارنىڭ ئورنىغا،
 نەپ ئالاردا ئايىغى چاققانى سىز دوستۇم دېمەڭ.
 ئۆي ھۇزۇرى كەتكۈدەك گاھ شەكلى شەيتانلار بىلەن،
 چۈپتىڭىزگە باشقىچە باققانى سىز دوستۇم دېمەڭ.

ھايات ئۇلۇغ، ھايات ئۇز

تالاشمىسا تەقدىردىن ئۆزلىرىگە ھاياتلىق
 ئىنسان بەشى بىمەھەل جۇدالىققا كۆنەمدۇ؟
 ئەقىدىسى ھاياتنىڭ چىدالمىسا ياشاشقا،
 ئېتى ئۆلگەن كارۋانلار ئايدالدا تۈنەمدۇ؟

بىراق شۇلار ھاياتنى تېگىشىمدى ئۆلۈمگە،
ياشاپ كەلدى شۇندىمۇ تىرىنقىلىرى جاراھەت،
تىلەكلەرگە تىل تەگدى، ئۈمىدلەرگە قېلىچ، ئوق،
تەلەي قۇشى ئەي بولماي، بىراق قاچتى پاراغەت.

تاشتىن قاتتىق كۈنلەرنى ئۆتكۈزگەنلەر تۈمەننىڭ،
تۈڭلۈكى يوق ئۆيلەردەك كۆڭۈللەرگە كۈن چۈشمەي.
ئۆلۈۋالغان نادانلار ئەيىبلەندى جاھىل، دەپ،
ئۆچتى ئۇلار ئۆمرىنىڭ ئوچىقىغا كۈل چۈشمەي.

ئۆلۈۋالغاندى ھاياتقا چىڭ باغلانغان ئەقىدە،
ناخشىلارغا ئايلاندى ياشاش دېگەن ئۇلۇغ گەپ.
تەبىئەتكە كۆز سالسام، كۆزلىرىمگە ياش كەلدى،
تەستىقلىدى يۈرىكىم شۇ ناخشىنى ئۇلۇغ، دەپ.

سۇ كۆرمىگەن بىنەمدە جان تالىشۇر بۇغدايلار،
پەل قۇتىردى ۋەلېكىن، ئاڭلىمىدىم قاقشاشنى.
ھالدىن كەتكەن شۇاقلار چىداپ كەپتۇ ئەلەمگە،
ئۇنتۇلماپتۇ شۇندا ھەم بىر مىنۇتمۇ ياشاشنى.

تىپىرلايدۇ بىر كەكلىك چۈشۈپ قېلىپ تۇزاققا،
ئۇنىڭ ئەزىز ھاياتى قالدى، چۈنكى، خەتەردە.
ئوق يەپ ئۆلگەن قىرغاۋۇل ئەلەم بىلەن كۆز يۈمدى،
شۇ كۆزلەردە مىڭ ئارمان بۇ دۇنيادىن كېتەردە.

ئاسان ئەمەس ئىنسانغا ئېھسان ئۈچۈن قول سۇنماق،
ئادەملەردىن نان ئەمەس سورىغىنى ھاياتتۇر.
ئەقىدىسى ھاياتنىڭ يېڭىپ كەلدى جېمىنى،
شۇ ئەقىدە كورغا كۆز، مېيىپلارغا ئاياغدۇر.

باشلاپ بارار ئىنسانغا ئۈمىد بەرگەن ئەتىدەك،
شۇ ئەقىدە ھەر كىمگە شولا چېچىپ - نۇر چېچىپ.
ئۇلۇغلايدۇ ئالدىڭنى ياكى راستىن، يالغاندىن
گويا خىزىر قولىدەك قۇرچى ساڭا قۇر ئېچىپ.

ھايات ئۇلۇغ، ھايات ئۆز، ئويلاپ بېقىڭ چوكانلار،
ئۆز بولمىسا، شۇنچىلا ياساندىڭلار نېمىشقا؟

قانائەتنى قۇللۇق دەپ، كۆمۈپ تاشلاپ شۈكرىنى بەرمەسە
چاپقىنىڭلار يالغانمۇ بىرنى ئىككى قىلىشقا؟!

دۇر - زەر بەرگەن تاغلاردەك، شەرىپەت بەرگەن باغلاردەك،
سانالماسەن جىق، دوستۇم، ساخاۋىتى ھاياتنىڭ.
زىمىستاندا ئۇلۇغ ئىش ياشاش ئۈچۈن ئوت ياققان،
تولغىمىسا توختايدۇ تىللىرىمۇ سائەتنىڭ.

زەن قويمەن قۇشلارغا زوقى بىلەن پەرۋازنىڭ،
كىم خالىماس ھاياتتا ئەركىن قانات قاقماقنى.
كىم خالىماس ئالەمنىڭ ئېقىنىدا تاشقىنىدەك
قىرغاقلارغا ئۇرۇلۇپ ئۆركەش ئېتىپ ئاقماقنى!

يارالغانلار ھاياتنى سۆيۈپ كەلدى شۇ سەۋەب،
ھاجەت ئەمەس دەپ سوراش: سەن نېمىگە تۆرەلدىڭ؟
مىليون بولسا مىليوندۇر بەختىيارلار ۋەلېكىن،
جەننەت ئەمەس بۇ دۇنيا، بەختسىزەمۇ تۈمەنىڭ.

ئوقۇپ كۆردۈق ھاياتنىڭ كىتابىنى، تاڭ قالدۇق،
دەرگاھىدا دۇنيانىڭ تالاي قىسمەت تالاي ئىش.
تەكشۈلمىگەچ تەقدىرنىڭ تارازىسى ئەزەلدىن،
بىراۋلاردا يېشىل ياز، بىراۋلاردا قارا قىش.

نەدە يۈكسەك شوئار بار ياشاش دېگەن تىلەكتىن،
ئۆلۈش ئەمەس، ياشاشتۇر مېنىڭدىكى تىلەكمۇ.
ھېچكىمنىڭمۇ كۆرگۈم يوق كۆزلىرىدىن ئىسسىق ياش،
يېشىل تۇرغاي ھەمىشە چۆنەكمۇ ھەم پېلەكمۇ.

دەيمەن شۇڭا، ئادەملەر، ئەقىدەڭدىن ئايلىنماي،
يامغۇر، دېسەڭ ئاسمانمۇ ئايىمىغاي بارىنى.
سۇ بولغۇم بار چاڭقىغان قەلبىڭلارغا مېنىڭمۇ،
ئاڭلىغۇم يوق ھېچكىمدىن تەشئالىقنىڭ زارىنى.

سىلجىتىدۇ ئالەمنى ئەقىدەڭلەر شۇ ئۇلۇغ،

ئانا، دېگەن ئاغزىمدا ئۇلۇغلايمەن سىلەرنى.

بەخش ئەتتى تەبىئەت، تىرىكلىكنىڭ ئالدىدا

سىلەر ئۈچۈن بەخت دەپ ئات چاپتۇرۇپ كېلەرنى.

ماھمۇد زەيدى

يۇرت قەدرى

مەن سېنى سېغىنىدىم ئەزىزىم ۋەتەن،
جىسىمىغا جان بەرگەن تۇغۇلغان دىيار.
سېنىڭ يادىڭ بىلەن يۈرىكىم گۈلشەن،
نامىڭ چىققا ياندى دىلدا ئىپتىخار.

ئامۇ دەرياسىدىن ئۆتكەن چېغىمدا،
دولقۇنلار ئەۋجىدە بوۋامنى كۆردۈم.
سىرداشقان بىر زامان مەھمود قەشقىرى،
بىرپەس تارىخ بىلەن ھەمسۆھبەت بولدۇم.

مەن سەندە تۇغۇلدۇم، نۇرغا چۆمۈلدۈم،
چىرايلىق، خۇش پۇراق گۈلگە كۆمۈلدۈم.
غۇرۇرۇم سىغىدى ئالەم سەتھىگە،
سېنىڭ پەرۋىشىڭدە يۇرتقا تونۇلدۇم.

ئۇلۇغبېك ھەيكىلىنى كۆرگەن ئاشۇ پەيت،
قايغۇ - مۇھەببەتتە ياندى ۋۇجۇدۇم.
ئوتتى كۆز ئالدىمدىن بابۇر، برونىي،
بۇ يەردە ياشىغان ئەجداد - ئۇجۇتۇم.

سەندىن گۈزەل يەرلەر باردۇر جاھاندا،
ماختىسا ئەرزىيدۇ بەلكى داستاندا.
ھەر قانچە گۈزەللىك ساڭا يېتەلمەس،
گۈزەللىكىڭ، ئىشقىڭ كېزىدۇ قاندا.

سېنىڭ يادىڭ بىلەن يۈردۈم ھەر سەھەر،
مېھرىڭ ھەر قەدەمدە ماڭا بەردى كۈچ.
شەرقتىن ھەر تاڭدا پارلىغاندا كۈن،
مېھرىڭنى يەتكۈزدى ئۇچۇپ ئۆتكەن قۇش.

باغلاردا بولغاندا سەيلە - ساياھەت،
ناۋائى مۇزىيىنى قىلىدىم زىيارەت.
بىراق ئەجدادىمنى كۆرگەندەك بولدۇم،
ۋۇجۇدۇمدا پەيدا بولدى جاسارەت.

مۇساپىر بولماستىن مۇسۇلمان بولماس،
چەت ئەلدە بىلىندى ئانا يۇرت قەدرى.
نامىڭ تەكرارلىسام كۆزلىرىمدە ياش،
شۇنچە سېغىنىدۇردى ئانا يۇرت مېھرى!

مۇتەللا ئىبراھىم

شېئىرلار

چوغ ۋە گۈل

چوغنى كۆردۈڭ، تارتتى كۆڭلۈڭ قىزىقتىڭ،
باردىڭ يېقىن چوغقا چوغدەك خۇش بېقىپ.
كىچىك ئىدىڭ، بىلەلمىدىڭ، ئېزىقتىڭ،
تۇتتۇڭ ئۇنى ئىسسىق ئۆتسە خۇش يېقىپ،
ئالالساڭ قىسار ئىدىڭ قىلىپ تاج.
كۆيدى بىراق يۇمران قولىدەك پاج قىلىپ،
سەبىي كۆڭلۈڭ ئالدىدا چوغ كەلدى كاج.

سەبىي كۆڭلۈڭ ئالدىدا چوغ كەلدى كاج،
كۆيدى قولۇڭ ۋارقىرىدىڭ «ئاپا» دەپ.

چوغ ئالدىدا ئاپاڭدىمۇ نە ئىلاج،
ئۆتۈلدى دەرس «كۆيدۈرەر ئوت - پاپا» دەپ.

ئۆتۈلدى دەرس «كۆيدۈرەر ئوت - پاپا» دەپ،
بولدى دەستۇر كۆيۈك ئىزى - تاتۇقى.

تۇيالىمدىڭ،
بارلىقىنى ئۇ ئوتتىنىمۇ ئارتۇقى.

بارلىقىنى ئۇ ئوتتىنىمۇ ئارتۇقى،
بىلىدىڭ پەقەت يەتكەن كۈنى بالاغەت.

يۈرىكىم

يۈرىكىم
دەردلىرىمنى ئىچىمگە يۇتقان،

تارتىشىپسەن،

سىر تۇتۇپسەن خىلۋەتتە.

بىراق - بىراق

ئۇنى ساقلاپ قالالمايتۇ چىرايىم.

ئۆلمەس ئىدىم ئەسلىدە،

قالىمىدى

ئەمدى چىدارىم.

چىقىۋال سەن، بول!

كۆكرىكىمدىن ئۇۋاڭدىن،

يورۇپ قال بۇ ئالەمدە،

بولۇپ مەشئەل - چىراغىم.

تۈگەشسۇن - ئۇ،

مەن بىلەن مەڭگۈ!

ھانا،

غۇلماقتا ھايات چىنارىم.

بىلىدىڭ، بولۇپ ھايات سوۋغا - تارتۇقى،
سۆيگەن كۈنى قىلىدىڭ پىنىھان پاراغەت.

سۆيگەن كۈنى قىلىدىڭ پىنىھان پاراغەت،
نېمە تۇتساڭ خۇش پۇراقلىق گۈل بولدى.

باستى سېنى ئوتتىن بەتتەر پالاكەت،
تەگكەن يېرىڭ تۈتۈن چىقماي كۈل بولدى.

تەگكەن يېرىڭ تۈتۈن چىقماي بولدى كۈل،
ئۇقتۇڭ ئاخىر،

چاتاق بولدى تۇتۇشۇڭ.

تۇتالساڭ ئوتمۇ گۈلدۈر گۈل تۈگۈل،
ئۇنى قانداق تۇتۇشتىدۇر ئۇتۇشۇڭ.

بىر غېرىبقا

بىساتلىق ئۆيلىرىڭ بېزەكلىك كۆركەم،

كېلىشكەن قەددىڭدە كىيىمۇ پۇزۇر.

كەم ئەمەس ھېچ نەرسە نېمەتلەرمۇ ھەم

لېكىن سەن ئىمكانسىز سۈرۈشكە ھۇزۇر.

سەن بويتاق ئەمەسسەن، بار سېنىڭ جوراڭ،

خالشىپ تۇز بىلەن ئۆتكەن نىكاھتىن.

بار بالاڭ، ئۆنچىلا چۆل ئەمەس چۆرەڭ،

مەھرۇمسەن لېكىن چىن، يىللىق نىكاھتىن.

كەتمىدىڭ ماغدۇردىن ھازىرچە قېرىپ،

سەن تېخى خېلى ياش، تېنىڭ سالامەت.

ئۆزۈڭنىڭ ئۆيىدە بولدۇڭ بىر غېرىب.

بار لېكىن روھىڭدا بىر يات ئالامەت.

كۈلەر ئاي، كۈلەر كۈن يورۇتۇپ جاھان،

ساڭا ھەم كۈلىدۇ كۆڭلۈڭنى ياساپ.

كۈلمەيدۇ ئامانەت - سېنىڭدىكى جان،

يۈرەكنى خۇن قىلار ھەسرەتلەر قاساپ.

مەلۇمدۇر ئۆزۈڭگە ئەسلى كەم نەرسە،

ئۇ يانغان، پارلىغان بىرلا مۇھەببەت.

گەر ئۇنى سەن ئۇچۇن مەيلى كىم بەرسە،

كۈلەتتىڭ قايتىدىن كۈلەتتىڭ ئەبەت.

تاغلار نېمە ئويلايدىغاندۇ

بىرى دائىم بولۇپ پايىپتەك،
 ئۆز كۆڭلىنى تۇتىدۇ يېقىن.
 بەلكى ياغراق دەريا كۈيلىرى،
 ساداسدۇر بويۇك تاغلارنىڭ.
 ھەمدە ئويغاق چۈشىدۇر بەلكى،
 دەريالارنى ئەمگەن باغلارنىڭ.

تاغلار شۇنچە ئېغىر سۈكۈتتە،
 زادى نېمە ئويلايدىغاندۇ؟
 دەريالارمۇ نېمە ئۈمىدتە،
 تاغلارنىلا بويلايدىغاندۇ؟
 بىرى كەڭرى يايىدۇ ئېتەك،
 ئۆز باغرىدىن بېرىدۇ ئېقىن.

ئۈچقۇنجان ئۆمەر

ئاچچىق - چۈچۈك سادالار

قومۇش بىلەن ياپراق

ياپراق دەر:
 بىلگەن بولساق يولماس ئىدۇق،
 پاخالنى دەپ شامالنى قورۇماس ئىدۇق.

قومۇش دەر:
 نەھاجەت قورقۇش شامالدىن،
 نازۇك غوللىرىمنى
 قايرىۋېتەلمەس.
 تەڭ كېلەلمەسەم
 بېرىمەن بېشارەت
 يوپۇرماقلىرىمغا،
 يېنىمدىن كەتمەس.
 ئۇلار سۆيۈپ پۇتلىرىمنى،
 ئۇۋۇلاپ قويۇپ دولامنى
 چالدى چاۋاك.

لېكىن، كۆڭلۈمدە ئەنسىزلىك تاغدەك،
 نېمە دەي،
 ئىچىم تۇرسا سىلىق ھەم كاۋاك.

بوۋاقنىڭ ئارىمىنى

قېتىلدىم باپكارلار قاتارىغا،
 ئەسقاتتى
 ئاتامنىڭ قولىتۇق تايىقى.
 بولسام نىمكار،
 ئوقۇسام سەرگەزلەر
 چىقمامدىغان ئۆمۈلگەن بوۋاقنىڭ ئايىقى.

يەلپۈگۈچنىڭ ئىقراى

دەستەم چىڭ قومۇشتىن، ئىسىم يەلپۈگۈچ،
 ئىگەمگە كىچىكى ئۆچ، مەن شۇنىڭغا ئۆچ.

بىر ئەدەبىياتنىڭ كۆڭۈل گىپى

«يامان، يولۋاس يولدا يېتىپ، شىرغا يول بەرمەس»
 تىكىلىۋالدىم ئابدەمنى ھېچكىم تېگەلمەس،
 كىمكى ئەيىب - ئىمامىتىمنى كۆرسەتسە كەسكىن،
 تېپىۋالدىم ياخشى چارە، دەيمەن: «كۆرەلمەس».

نېمەت ۋە خىسلىت

نېمىۋە

ئاپئاق - ئاپئاق بۇلۇتلار
 تىلەيدۇ:

كۆزۈمدىن يۈتسەن
 ئاشۇ شۇڭقار دېگەن قۇش.
 قالسا بۇ كەڭ ئاسمان،
 ئۆزۈمگىلا بوش، كۆڭلۈم خۇش،
 كەتسەن شۇ قۇش شۇ يېتى،
 يىراقلاردا بولسەن بېھوش.
 ۋەلىكىن، ئويلىمايدۇ ئۇ،
 شۇڭقار نېچۈن تۈلكىلەرگە ئۆچ؟
 نە سەۋەب ئۇنىڭ چىشلىرى ئۆتكۈر بى
 قىلىچ؟

مەڭگۈ ئېسىگە كەلمەيدۇ ئۇنىڭ:
 بۇلۇتنى يېرىش - شۇڭقار خىسلىتى.

مۇھەررىرى ئوسمانجان ساۋۇت

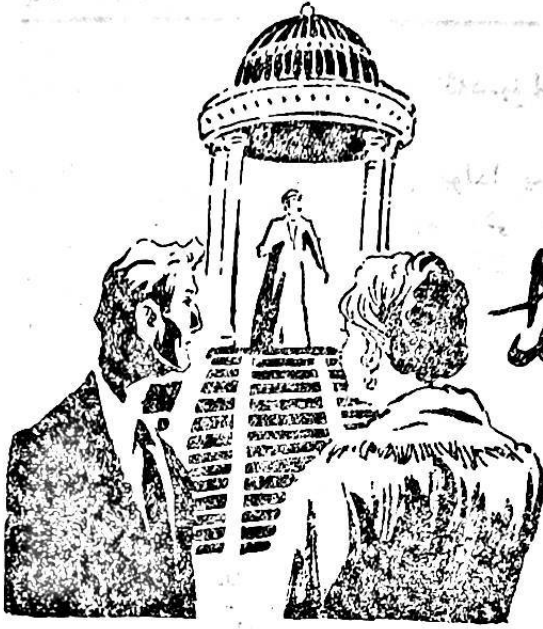
دولقۇن لەڭ ئۇرار قىرغاقلارغا،
 قىرغاق قول قويار،
 تۆگە ئۆركىشىدەك دولقۇنلارغا،
 ھەر ئىككىسىنى ياراتقان پەلەك،
 ھەر ئىككىسى ئۆز ئىشى بىلەن ھەلەك.
 ئۇلار ئارىسىدا ئۇچۇپ يۈرەر،
 دېڭىز چايكىسى.

ئاندا - مۇندا خەۋەر يەتكۈزەر
 ئاغمىخان،

ھەتتا ھۆيۈپ باچكىسى.
 بىلمەيمەن گىزىلدىغان چىۋىنلارغا
 دولقۇن ۋە قىرغاق،
 بەردىكىن قانچىلىك،
 قۇيماق يا چەلىپەك؟

بۇ ساندىكى شېئىرلارنىڭ مەسئۇل

ناۋايى ھېكەلى ئالدى

(ھېكايە)

1

بۇلارنىڭ بىرى - قاسىمجان. ئۇ ئاتىشى ياشقا كىرگەن، چاچلىرى ئاقارغان، يۈزىگە يول-يول سىزىقلار چۈشكەن بولسىمۇ، لېكىن تېخى كۆزلىرىدىكى نۇر كەتمىگەن، ھېلىمۇ ھەرىكىتى چەبىدەس، روھى جۇشقۇن ئىدى. يەنە بىرى - گۈل سىنەم. ئۇنىڭ يېشى ئەللىككە تاقاپ قالسىمۇ، چېچىغا بىرەر تال ئاق چۈشمىگەن، ئاقۇش يۈزى ھېلىمۇ تىننىق ئاسماندەك سۈزۈك تۇرۇپتۇ. پەقەت پېشانە ۋە چىرايلىق ئېگەكلىرىگە ئاندا - ساندا سىزىقلار تارتىلىپتۇ. ئۇنىڭ شۇ قىياپىتىنى كۆرگەن كىشى ئۇنى ھېچقاچان قىرىق سەككىز يىملىنى ياشاپ بولغان دېمەيدۇ، كۆپ بولسا ئوتتۇز يەتتە - ئوتتۇز سەككىزلەردە بولۇشى مۇمكىن، دەپ قالىدۇ. ئارىسىدىن ئۆتكەن ئوتتۇز يىلمۇ ئۇنىڭ ياقۇت كۆز - لۈك ئۈزۈكتەك چاقناپ تۇرغان ياشلىق لاتاپەتلىرىنى تېخى تەل - تۆكۈس ئېلىپ كەتمىگەنىدى.

ھەر ئىككىسى گەپنى نېمىدىن باشلاشنى بىلمەي بىرپەس ھودۇقۇپ تۇرۇشتى.

ئارىدىن ئوتتۇز يىل ئۆتۈپ كېتىپتۇ. ئوتتۇز يىل ئاز ۋاقىت ئەمەس، ھازىر شۇ چاغدىكى قىز - يىگىتلەرنىڭ تولىسىنىڭ چاچلىرىغا ئاق كىردى، يۈزلىرىگە قورۇقلار چۈشتى، كۆزلىرىدە چاقناپ تۇرغان ياشلىق ئوتلىرى ئۆچتى، ئۇلارنىڭ ئالدى ھازىر «بوۋا»، «موسا» بولدى. تۈرەۋىنىڭ بۇ قانۇنىيىتىگە شۈكەرى دەيدىغانلارغىمۇ، شۈكرى دېمەيدىغانلارغىمۇ شۇ قىسمەت كەلدى. بۇنىڭغا نېمە ئامال. جۇشقۇن، بەغىباش ياشلىق مەزگىلىنى قايتۇرۇپ كەلگىلى بولمايدۇ - دە! ...

ئۇلار ئىككىسى گۈزەل تاشكەنت شەھىرىدە ئۇچرىشىپ قېلىپ، ئوتتۇز يىلنىڭ ئالدىدىكى مۇھەببەتلىرىنىڭ قايتا قوزغىلىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلشتى. ھەي ياشلىق، ھەي ياشلىق، سېنىڭ ئۆتۈپ كەتكىنىگە ئۇزاق يىللار بولغان بولسىمۇ، قېرىلىقىنى ئۇنتۇلدۇرۇۋاتسەن - ھە!

— بىز كۆرۈشمىگىلى قانچە يىللار بولغاندۇ؟ — دېدى قاسىمجان ئايالنىڭ تولغان كۆكسى ۋە يېرىم ئوچۇق تۇرغان ئاپئاق مەيدىسىگە يەۋەتكۈدەك قاراپ.

— توپتوغرا ئوتتۇز يىل بولدى، — دېدى گۈلسىنەم يېقىملىق كۈلۈمسىرەپ، — ئېسىڭىزدىدۇ، بىز ئۇچراشقان چاغ مۇشۇنداق ياز ئايلىرى ئىدى.

— نېمىشقا ئېسىمدە بولمىسۇن؟... ئۇ چاغدا سىز تېخى ئېچىلمىغان غۇنچە ئىدىڭىز.

— گەپلىرىڭىزمۇ شېئىرغا ئوخشايدىغان بوپقايتۇ.

— ئەلۋەتتە، ئۇ چاغدا سىز ئاقسۇنىڭ غۇنچىسى ئىدىڭىز، ھازىر بولسا ئەمدىلا ئېچىلغان تاشكەنت گۈلىدەك تۇرۇپسىز، ھەممە يېرىڭىز شۇ پېتى، ھېچ قانداق ئۆزگەرمەپسىز، بەلكى تېخىمۇ چىرايلىقلىشىپ كېتىپسىز.

— رەھمەت، سىزمۇ ياخشى تۇرۇپسىز، چېچىڭىز ئاقىرىپ كەتكەن بىلەن قىياپەتتىڭىزدىن ھېلىمۇ تېتىكىلىك، جۇشقۇنلۇق چىقىپ تۇرىدۇ.

— سىزگىمۇ رەھمەت، سىزگە شۇنداق كۆرۈنگەن بولسام، كەچكۈزدىمۇ ئېچىلغان ئالما چېچىكىدەك ئېچىلىدىغان ئوخشاشمەن.

قاسىمجان مۇنۇ ئالدىدا گۈلدەك چاقناپ تۇرغان گۈلسىنەمگە قاراپ راس-تىنلا پۇشايىمان يېمەكتە ئىدى. «خۇددى ئون سەككىز ياشلىق قىزدەك تۇرۇپ تۇ-ھە؟» دەپ ئازابلىق خىيالغا چۆكۈپ قالدى ئۇ، — مەيلى يوق ئەر بىلەن ئۆتۈپمۇ شۇنداق تۇرغان يەردە، ئەگەر شۇ چاغدا باسقان ئىزىمىدىن يانمىغان

بولسام، تېخىمۇ ياش تۇراتتىكەن. — دە!... مۇشۇ گۈزەل گۈلسىنەم مېنىڭ خوتۇنۇم بولاتتىغۇ!... باشقا قونغان بەخت قۇشىنى ئالدى بىلەن شۇ ئادەمنىڭ ئۆزى ئۇچۇ-رۇۋېتىدىكەن، ئۆزۈم ئۇچۇرۇۋەتكەن. بۇ-نىڭ ئالدىدا گۈلسۈمنايم بەئەينى ئالۋاس-تىنىڭ ئۆزى ئەمەسمۇ... ھېلىقى كۈنلەر-نى ياندۇرۇپ كەلگىلى بولماسمۇ؟...»

قاسىمجاننىڭ ئايالى ئېغىر يىللار-نى چىدام-غەيرەت بىلەن يەڭگەن، شۇ جەرياندا كۈچ-قۇۋۋىتىدىن، ھۆسنىدىن ئاللىقاچان كەتكەن، تېخى ئەمدىلا ئاتمىش ياشقا قەدەم باسقان بولسىمۇ، بەكمۇ مەزگىلسىز قېرىپ، يەتمىش-سەكسەن ياش لاردىكى مومايلاردەك مۈكچىيىپ قالغانىدى. قاسىمجان ئالدىدا تۇرغان گۈلسىنەم بىلەن ئايالىنى سېلىشتۇرۇپ كۆڭلى تېخى-جۇ بەتتەر ئەسكى يولۇپ كەتتى.

ئولتۇرۇپ كېتىپ بارغان كۈننىڭ دەل-دەرەخلەرنىڭ ئارىلىرىدىن چۈشكەن ئاخىرقى نۇرلىرى گۈلسىنەمنىڭ سۈزۈك يۈزىدە ئوينىماقتا ئىدى. قاسىمجان يۈ-رىكىنىڭ قات-قېتىدىن قوزغىلىسىۋاتقان شېرىن ھېسسىياتلار ئىلكىدە تولغىنىپ، گۈلسىنەمگە ئىنتىلىپ تۇراتتى. ئۇ گۈل-سىنەمنى كۆرگەندە، مېنى تونۇيالارمۇ، تونۇسىمۇ قارىماي ئۆتۈپ كېتەرمۇ، دەپ ئويلىغان. ياق، ئۇنداق بولمىدى، گۈلسىنەم ئوچۇق-يورۇق كۆرۈشتى، ئۇنىڭغا زوقلىنىپ قاراپ كەتتى. قاسىمجاننىڭ ئەندىشىلىرى يىتىپ، يۈرىكىگە شۇئان بىر پارچە ئوت چۈشتى.

— كاتتا شائىر بولۇپ كېتىپسىز، — دېدى گۈلسىنەم ئۇنىڭغا زوقلىنىپ قا-راپ، — ئاڭلاپ تۇردۇم، توپلاملىرىڭىزنى

خۇ ئوقۇپ تۇردۇم، سىزنىڭ ئالمۇتىدا ئىكەنلىكىڭىزنى ئۇققىنىمغا بىرنەچچە يىل بولدى.

— مەنمۇ سىزنىڭ تاشكەنتتە ئىكەنلىكىڭىزنى ئۇققان، ناخشىلىرىڭىزنى ئاڭلىدىم، تېلېۋىزوردا سىزنى كۆردۈم. شۇ چاغدا قانچىلىك خۇشال بولۇپ كەتكىنىمنى بىر خۇدا بىلىدۇ، بىر ئۆزۈم. نېمە سىنى ئېيتاي، ئۆمۈرگە ئۆكۈنۈش، پۇشاي مان ھەر دائىم ھەمراھ ئىكەن. رەھىم سىز تەقدىردىن قاتتىق ئۆكۈندىم. بىلەم سىز گۈلسىنەم، سىزنى شۇنچىلىك كۆرگۈم كەلدى، تاشكەنتكە ھەر كەلگىنىمدە ئىزدەي دەپ نەچچە تەمشەلدىم، لېكىن قورۇندۇم، قوغلىۋېتەرمىكىن دەپمۇ ئەتىس رېنىم، ئارزۇيۇمنى قورقۇنچىم بېسىپ كەتتى.

— مېنى ئىزدىگەن بولسىڭىز، خۇشاللىقتىن تېشىم ئاسمانغا يەتكەن بولاتتى، ئېزىم ناھايىتى كەڭ قورساق ئادەم، سىزنى ئەتىۋارلاپ مېھمان قىلغان بولاتتۇق.

— ئەمدى مەن سىزنى كۈتىمەن، بېشىمغا ئېلىپ كۆتۈرىمەن، — دېدى قالسىمجان قاتتىق ھاياجاندىن تىت رەپ، — كىشىلەرنىڭ ئۆمۈر تارىخىدا ئوت تۈز يىلدىن كېيىن، سۆيۈملۈك ئادىمى بىلەن ئۇچرىشىپ قېلىشى ناھايىتى كەم ئۇچرايدۇ. مۇشۇ خاسىيەتلىك ئۇچرىشىشنىڭ ھۈرمىتىنى قىلىپ رېستۇرانددا بىر ئاز ئولتۇرايلى.

گۈلسىنەم قارشىلىق قىلمىدى. قالسىمجان بىلەن ئۇيۇقسىز ئۇچرىشىپ قېلىش ئۇنىڭ ئېسىگە ئانا يۇرتىنى سېلىپ يۈرەك باغرىنى ياندۇرۇۋەتكەنىدى. ياش

لىقىنىڭ بەغباش چېغى، لەززىتىنى ھېچ نېمە بىلەن تەڭلەشتۈرۈپ بولمايدىغان مەزگىلى كۆز ئالدىغا كەلدى. ئۇ ياخشى بىلەتتىكى، ئاشۇ مەزگىل ھاياتىدىكى يېڭى، باشقىچە بىر مەزگىل بولغان. ۋاقىتى قىسقا بولسىمۇ، ئەنە شۇ لەززەتلىك، ئۇنتۇلغۇسىز چاغلارنى قاسىمجان ئىككىسى ياراتقان ئەمەسىدى... ھاياتىدىكى ئەڭ ئېسىل چاغلارنى ئېسىگە سالغان ۋە ئۇنىڭ ھۈرمىتىنى قىلىۋاتقان ئادەمنىڭ تەكلىپىنى قانداقمۇ رەت قىلغىلى بولسۇن! ئۇ قاسىمجاننىڭ بىلىكىگە قولىنى ئۆتكۈزۈپ رېستۇرانغا قاراپ قەدەم باستى.

— بۇ چاچلار بىكارغا ئاقارمىدى، — دېدى قاسىمجان ئىككىسى رېستۇرانغا كىرىپ ئۇدۇلمۇ ئۇدۇل ئولتۇرغاندىن كېيىن، — بۇياققا قارا. باسقانداك چىقىپ قاپتىمىز. چىقىپلا نېمە قىلىشىمىزنى بىلمەي گاڭگىراپ قالدۇق. بارسا-كەلسەس يولنىڭ ئۆزىگىلا كىرىپ قاپتىكەنمىز، بار-يوقىمىزنى سېتىپ ئىككى-ئۈچ يىل ياشىدۇق. بولمىدى، ئاخىرى كولخوزغا كىرىپ 15 يىل ئىشلىدىم. ئوقۇغان كىتابلار، كۆرگەن كىنولاردىن بۇ يەرنى خۇددى بېھىشتەك تەسەۋۋۇر قىلىپتىكەنمىز، نەدىكىنى، ئۇ چاغلاردىكى كولخوزلار بىزنىڭ گۇڭشىدىنمۇ رودو، كۆتۈرەم بولغان كاللىنىڭ ئۆزىلا ئىكەن، شۇنچە ئىش-لەپمۇ قىردىن ئاشالمىدۇق. ھېلىمۇ ياخشى ئايا-لىمنىڭ قولىدىن ماشىنىچىلىق كېلەتتى، ئۇنىڭ شۇ ھۈنرى بولمىغان بولسا، نېمە كۈنلەرنى كۆرىدىغانلىقىمىزنى تەسەۋۋۇر قىلالمايمەن... كېيىن يول تېپىپ ئالمۇ-تىغا كۆچۈپ كەلدۇق. «كەمبەغەل بولساڭ شەھەر تالاش» دېگەنلەر توغرا

دەپتىكەن، ئالەمۇتغا كەلگەندىن كېيىن، تۆۋەن مائاشلىق بولسىمۇ، ھەر ئىككىمىز ئىش تاپتۇق. كىشىنىڭ ماددىي تۇرمۇشى كېيىللەندۈرۈلمىسە، مەنىۋى تۇرمۇشى ئېسىگىمۇ كەلمەيدىكەن، يوقسۇللۇق زەن جىرى بەلنى قاتتىق بوغقان چاغلاردا چۈشكۈنلۈك ئىپادە قىلىنغان ئانچە-مۇنچە شېئىرلار يازغىنىمنى ھېسابقا ئالمىغاندا، مەن بۇ كوچىغا كىرىمىدىم دەپمەنمۇ بولىدۇ. ئارزۇ-ئارمانلىرىم بوراندا قالغان قامماقتەك دومىلاپ-تېنەپ قاتتىق دى... ھايات بىر قارىشىڭىز ئىنتايىن تار، كىشىنى ئامبۇردەك قىسىدىغان، بىر قارىشىڭىز ناھايىتى كەڭ، گۈزەل، ئادەم بى ئالغا ئۈمۈتۈلدۈرۈپ تۇرىدىغان نەرسىكەن. ھال-كۈنىمىز ئوڭشالغاندىن كېيىن ئەدەبىياتقا بولغان ھەۋىسىم قايتا قوزغالدى، قەلىمىمنى يەنە قولۇمغا ئالدىم. ئانا يۇرتىمىزدا يازغان شېئىرلىرىم بىلەن كېيىنكى يازغانلىرىمنى بىر توپلام قىلدىم. بالىلارمۇ چوڭ بولۇپ ئەسقاتتى. ھازىر بىرنەچچە توپلىمىم چىقتى، تۇرمۇشىمىزنىڭ ياخشىلانغىنىغا مانا ئەمدى تۆت-بەش يىللار بولدى. قېنى، كۆرۈشكەنلىكىمىزنىڭ ھۆرمىتى ئۈچۈن كۆتۈرەيلى.

— ھازىر نەچچە بالىڭىز بار، قاسىمجان؟

— ھەي، كەمبەغەلنىڭ بالا تېپىش تىن باشقا خۇشاللىقى بولمايدىكەن، سەككىز بالام بار، ئانىسىنى كۆرسىڭىز، بەئەينى ھەمماي، موماي بولغانىدەمۇ، كۆشەشمۇ خۇش ياقماس بولۇپ قالغان سىيىرنىڭ ئۆزىگىلا ئوخشاپ قالدى.

— جاپايىڭىزنى كۆپ تارتقاندۇ؟

— تارتىشىغۇ تارتىتى، بىراق ئۇنىڭدا مۇھەببەت، ھېسسىيات دېگەنلەر ئاللىقاچان ئۆلگەن...
گۈلسىنەمنىڭ قاسىمجانغىمۇ، تېخى ئۆزى كۆرمىگەن، قاسىمجان بەئەينى موماي دەپ تەسۋىرلەۋاتقان ئايالىغىمۇ ئىچى ئاغرىپ، مەيۋىسىلىنىپ شۈككىدە بولۇپ قالدى. قاسىمجاننىڭ تۇيغۇن كۆزلىرى گۈلسىنەمدە قانداق ھېس-تۇيغۇلارنىڭ قوزغالغانلىقىنى سېزىپ، ئوشۇقىچە سۆزلەشكەنلىكىگە پۇشايمان قىلدى. گۈلسىنەمدىكى بۇ ھېسسىيات ئۇلار كوچىغا چىقىپ، خېلى يەرگە بارغۇچە بېسىلمىدى. ئاللىقاچان قاراڭغۇ چۈشۈپ كەتكەندى، ئېلېكتر نۇرلىرىدا ۋالىلداپ كەتكەن كوچىلاردا ئادەملەر شالاڭلاپ قالغان. ئىككىسى خىلۋەت بىر دەرەخزارلىق ئارىسىغا كېلىپ توختىدى.

— مانا سىزمۇ ياخشى تۇرۇپسىز، — دېدى گۈلسىنەم، — ئېشىڭىزدە باردۇ، مەن سىزگە ئېرىم توغرىسىدا سۆزلەپ بەرگەن، ھازىر ئۇمۇ مەزگىلىسىز قېرىپ كەتتى. ئۆيىدىن تالاغا چىقمايدۇ، كىتابتىن باش كۆتۈرمەيدۇ، كۈنلەپ يوقاپ كەتسەممۇ، نەگە باردىڭ، نەدە تۇردۇڭ، دېمەيدۇ. بۇرۇنقى ياۋاشلىقى ھازىر زۇۋان سۈرمەسلىكىگە يېتىپ باردى. قەلەم تۇتۇپ ئولتۇرغىنى ئولتۇرغان، ئۇنىڭغىمۇ شۈكرى دەيدىغان بولۇپ قالدىم.

— باشقا ئىشلارنى ئويلىمامدۇ؟
— نەدىكىنى دەپسىز، ئۆيىمىز بىر يەرگە باردى، ئالدىرىشىشىمىز كېرەك دەيدۇ. ئالدىرايدىغىنى ئوقۇش-يېزىشلا، تۇرمۇشتا كىشىنى خۇش قىلىدىغان ئىشلار خىيالىغىمۇ كەلمەيدۇ.

بىزىڭ ياخشى ئەسەرلەرنى يېزىۋاتىدۇ.

— شۇنداق، ئۇ بىر باشقا ئىش، مېجەز - خاراكتېر دېگەن باشقا بىر ئىش ئىكەن، ياخشى ئەسەر يازغان ئادەمنىڭ سىزگە يېقىشى ناتايىن ئىكەن. ئۇزۇن يىللىق ئەر - خوتۇنچىلىقىمىزنىڭ ماڭا بەرگەن چۈشەنچىسى مۇشۇ بولدى. — مەن سىزنى تۇرمۇشىنى باشقىدىن قۇرغاندۇ، دەپ ئويلىغانىدىم، لېكىن ئۇنداق بولماپتۇ.

— ئۆز يۇرتىمىز بولسا، ئاللىقاچان باشقىدىن قۇرغان بولاتتىم، باشقىلارنىڭ يۇرتىغا چىقىپ قاپتىمىز، بۇ يەرگە چىقىپ تارتقان - مىكىنىلىكىمىز، مۇساپىرىلىق قىلىمۇ يېتەر، دەپ ئويلىدىم.

— بولدى، يۈرىكىمىزنى ئېزىپ، مۇساپىرىلىقىمىزنى قوزغىمايلى، - دېدى قاسىمجان. ئۇلار ئىككىسى بىر-بىرىگە نەپەسلىرى ئۆتۈشكۈدەك يېقىن تۇرۇشاتتى. ئۇ گۈلسىنەنىڭ قولىنى تۇتتى، - كۆڭۈللۈك كەپلەرنى قىلايلى، ئېيتىڭ، ھازىرمۇ ياشلىقىڭىزنى ئويلايمىز؟ ئاشۇ... — ئاقسۇدا سىز بىلەن ئۆتكۈزگەن كۈنلىرىم، - دېدى گۈلسىنەم ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈپ، - ھېلىمۇ ئېسىمدە ھا- زىرقىدەك تۇرۇپتۇ، ئۇنى ئويلىماي مۇمكىنمۇ!...

— ھېلىمۇ شۇ كۈنلەرنى قەدىرلەيمىز؟ — ئەلۋەتتە، مەن ئۆزۈم خالاپ قىلغان ئىشنى ئانسانلا ئۇنتۇلۇپ كېتىدىغانلاردىن ئەمەس، ياشلىقتا بېسىلغان قەدەملەر، ئۆز مەيلىڭىز بىلەن قىلغان ئىشلار يۈرەككە ناھايىتى چىڭ ئورناپ كېتىدىكەن. — راست، راست دەيسىز، يۈرەككە

گۈلدەك چېكىلىپ قالىدىكەن... مەن گۈلنىڭ قەدىرىنى بىلمەي، تىكەننى تۇتۇپ-لىپ، ئۇنىڭ ئازابىنى يەتكۈچە تارتتىم، يۈرىكىم زېدە بولۇپ كەتتى... گۈلسىنەم، مېنىڭ پەرىشتەم، قولۇمدىن ئۇچۇپ كەتكەن قۇرغۇيۇم، ياق، ياق، ئۆزۈم ئۇچۇ-قوزغىلىپ قاتتىق ھاياجانلانغان قاسىمجان نېمىلەرنى دەۋەتقانلىقىمنى بىر بىلىپ، بىر بىلمەيتتى، - بىلەمسىز، مېنى ئېچىپ ئىش، ئازاب، ئەلەم ئوتتۇز يىل قىلىپ دى، ئادەمنىڭ شۇنچە كىچىك تۇرۇشلۇك ئىكەنلىكىگە ھەيرانمەن... كۆڭلۈمدە قاپلىشىپ تۇرغان تۇمانلارنى بۈگۈن سىز تارقاتتىڭىز... ياشلىقىمنى سىز، پەقەت سىزلا قايتۇرۇپ كەلدىڭىز... ئاھ، گۈزىلىم، ئومىقىم... مەن ئۈچۈن تىز يەنىلا ئاشۇ يىللاردىكى گۈلسىنەمىز، ماڭا قاراڭا...

قاسىمجان ئۇنى چىڭىدە قۇچاقلدى. ئۇنىڭ چۈشەنكەۋاتقان ئادەمدەك ئېيتىۋاتقان مۇھەببەتلىك سۆزلىرى، قىزغىن ئەركىنلىكلىرى گۈلسىنەمنى يېرىم بېھوشلانغان ئادەمدەك ھالغا كەلتۈرۈپ قويدى، ئۇ بېشىنى ئۇنىڭ مەيدىسىگە قويدى. قاسىمجان ئۇنى ئاچكۆزلۈك بىلەن سۆيۈپ كەتتى.

ئۇلار قۇچاقلانغان پېتى خېلى ئۇزۇن تۇرۇشتى. قايتا يانغان ياشلىق ئوتلىرى يالقۇنچاپ كەتكەندى، ئۆزلىرىدىن بىرنەچچە قەدەم نېرىدا كېتىپ بارغان ئادەملەرمۇ كۆزلىرىگە كۆرۈنمەيتتى، ھەر خىل تېۋىشلار، ۋاڭ-چۈڭ ئاۋاز-لارمۇ قۇلىقىغا كىرمەيتتى، پۈتۈن دۇنيا ئۇنتۇلۇپ كەتكەندى.

— بولدى ئەمدى... ياشلىقىمىزنىڭ ھۆرمىتىنى شۇنچىلىك قەدىرلىگىنىمىزمۇ يېتەر، قاسىمجان، — دېدى گۈلسىنەم ئۇنى ئۆزىدىن ئىتتىرىپ.

گۈلسىنەم بۈگۈنكى ئۇچرىشىشتىن ئۆزىنى ئوتتۇز يىلنىڭ ئالدىدىكى قىرىق كۈكۈللىق قىزغا ئايلىنىپ قالغاندەك سېزىپ، ھۇھبىيەت مەستلىكىدىن بوشاشقان ئايغاللىرىنى ئاستا يۆتكەپ ئويى تەرەپكە ماڭدى ۋە ئاقسۇدا ئۆتكۈزگەن ھېلىقى لەززەتلىك كۈنلىرى قايتىپ كەلگەندەك ھېسسىياتقا كېلىپ قالدى.

2

ئۇلار 1955-يىلى ئاقسۇدا تونۇش قانىسىدى. ئۇ چاغدا قاسىمجان ئۈرۈمچىدە ئىشلەيتتى، ئايالى، بىر ياشلىق ئوغلى بار ئىدى. ئۇ ئاقسۇغا بىر ئايلىق خىزمەت بىلەن بارغان. بارغان كۈنى كەچتە ناخشا-ئۇسسۇل كېچىلىكىگە قاتنىشىپ، خۇددى «بىر كۆرۈپ كۆيۈپ قاپ تۇ» دېگەندەك، ناخشا ئېيتىپ چىققان گۈلسىنەمنى بىر كۆرۈپلا ياخشى كۆرۈپ قالغان. شۇ كۈنى كېچىسى تاڭ ئاتاي دېگۈچە ئۇنىڭ كېلىشكەن بوي تۇرقىنى، جان ئالغۇچى سېھىرلىك كۆزلىرىنى، قىزىق كۈكۈللىق چاچلىرىنى، يېقىملىق ئاۋازىنى، ناخشا ئېيتقان چاغدىكى نازۇ-كەرەشمىلىرىنى ئويلاپ چىققان ئىدى.

قاسىمجان كىشىلەردىن ئاسماقچىلاپ سوراپ ئۇنىڭ ئەمدىلا ئون سەككىز ياشقا كىرگەنلىكىنى، بۇلتۇر ياتلىق بولغان بولسىمۇ، تېخى بالىسىنىڭ يوقلۇقى

نى، ئېرىنىڭ قايسىدۇر بىر ئىدارىدە ئىشلەيدىغانلىقىنى بىلدى. لېكىن گۈل سىنەمنىڭ بۇ تۇرمۇش ھالىتى قاسىمجاننىڭ ئۇنىڭغا ئېرىشىش نىيىتىگە سايە تاشلىيالمىدى.

قاسىمجاننىڭ گۈلسىنەم بىلەن تونۇشۇشىغا پەقەت ئۈچ كۈنلا كەتتى. بىرىنچى كۈنى ئىشتىن يانغاندا، تۇيغۇن تېتىك ياش ئارتىسكا ئۆزىنىڭ كەينىگە بىرسىنىڭ چۈشكەنلىكىنى تۇيىدى ۋە «ئەجەپ قانداشقا نېمىكىنا، كىمدۇ؟» دەپ ئويلىدى. ئىككىنچى كۈنى: «ماڭا كۆڭلى چۈشۈپ قالغان ئوخشايدۇ، بولمىسا ئۆيۈمگىچە كېلەتتىمۇ، بىر نەرسە دەيدىغاندەكلا قىلدۇغۇ...» دەپ ئۆمىدەندى. ئۈچىنچى كۈنى: «تېزىرەك كەپ قىلىشىڭمۇ، ئادەمنى تەقەززا قىلماي كېچىچە چۈشەپ چىقىپتىمەن» دەپ ئۇنىڭ گەپ قىلىشىنى كۈتتى ۋە كەينىگە كۈلۈمسىزەپ قاراپ-قاراپ قويدى. دەل شۇ پەيتتى كۈتكەن قاسىمجان ئىتتىك كېلىپ ئۇنىڭغا گەپ ئېچىپ ئۆزىنىڭ كىلىكىنى ئېيتىپ ھەم بىردەم پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇش ئۈچۈن ياتاققا تەكلىپ قىلدى، گۈلسىنەمنىڭمۇ ئۇنىڭغا كۆڭلى چۈشۈپ قالغانلىقتىن، ئۇ ئىككىلەنمەيلا قاسىمجاننىڭ ياتىقىغا باردى. قاسىمجان ئۇنىڭ شۇنچە تېز ئىندەككە كەلگەنلىكىگە ئۆزىمۇ ھەيران قالدى. ئىككىسى بىر سائەتكە يېقىن پاراڭلىشىپ ئولتۇردى. گۈلسىنەم ئۆزىنىڭ ئاقسۇدا تۇغۇلۇپ چوڭ بولغانلىقىنى، ناخشىنى ئىنتايىن ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى، روللارغا چىقىشىنى ئارزۇلايدىغانلىقىنى، تولۇقسىز ئولتۇرما مەكتەپنىڭ ئاخىرقى يىللىقىدا

ئوقۇۋاتقان چېغىدا، ئاۋازىنىڭ ياخشىلىقىدىن سەنئەت ئۆمەككە تاللانغانلىقىنى سۆزلەپ بەردى، قاسىمجانمۇ ئۆزىنىڭ خۇلجىلىق ئىكەنلىكىنى، ئۈرۈمچىگە ئوقۇشقا كەلگەنلىكىنى، ئوقۇش تۈگىگەندىن يېرى ئۈرۈمچىدە ئىشلەۋاتقانلىقىنى، ئاقسۇغا خىزمەت بىلەن كەلگەنلىكىنى، گۈلسىنەمنى سەھنىدە كۆرۈپلا ياخشى كۆرۈپ قالغانلىقىنى ئوچۇقلا ئېيتتى.

— بىراق مەن، — دەيدى گۈلسىنەم يەرگە قاراپ قانداقتۇر بىر مۇلايىملىق بىلەن، — سىز كۈتكەندەك قىز ئەمەسمەن، بىر يىلنىڭ ئالدىدا ياتلىق بولغان...

مازىر ئېرىم بار... — بىلىمەن، — دەيدى قاسىمجانمۇ، — بۇ تەرەپلىرىڭىز كۆزۈمگە كۆرۈنگىنى يوق، مېنىڭمۇ ئايالىم بار، ئاتا-ئانىم زورلاپ ئېلىپ بەرگەن، لېكىن كۆڭلۈم يوق، قاتتىق پۇشايماندىمەن.

— مېنىڭمۇ شۇنداق، — گۈلسىنەم بېشىنى كۆتۈرۈپ سۆزلەشكە باشلىدى، — ئاتا-ئانىمىڭ زورى بىلەن تەگكەن، كۆڭۈل خالىمىغان تۇرمۇش تېتىمايدىكەن، بارغانسېرى شۇنداق تۇيۇلۇۋاتىدۇ.

— ئىككىمىز ئوخشاش تەقدىرگە يولۇقۇپتەككەنمىز، كۆڭۈل خالىمىغان تۇرمۇشنى خۇدا ئۇرسۇن، ئۆيگە كىرسەم تۇتۇلىمەن، سىرتقا چىقسام ئېچىلىمەن، يىراق يەرلەرگە كەتكۈم كېلىپلا تۇرىدۇ.

— راست، ئىككىمىز ئوخشاشكەنمىز، ھېسسىياتلىرىمىزمۇ ئوخشاش ئىكەن، — گۈلسىنەم ئېچىلىپ ھايانلىنىپ كەتتى.

— قاراڭ، بۇ ئوخشاشلىق ئىككىمىزنى بىرلەشتۈرۈپ قويۇۋاتىدۇ... يا ئۇنداق ئەمەسمۇ؟

— شۇنداق ئوخشايدۇ... —
 — ئەلۋەتتە شۇنداق، — دەيدى قا قاسىمجان ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ، — ئەمدىكى تەقدىرىمىز... قاسىمجان ئۇنىڭ قولىنى تۇتقاندى، ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى.

— ئۇنداق قىلماڭ ئادەمنى ئىزا تاتقۇزۇپ... كېتىمەن، — ئۇ ئىشىككە قاراپ ماڭدى. قاسىمجان ئۇنىڭغا تەلەپ-رۇپ قارىدى.

— توختاڭا، قاچان كېلىسىز، ياكى يولدا ساقلاپ تۇرايمۇ؟
 گۈلسىنەم كەينىگە بۇرۇلدى، ئۇنىڭ ئويناق كۆزلىرىدىن، تەبەسسۇم يېغىپ تۇرغان يۈزىدىن، زىلۋا بوي-تۇرقىدىن رەنجىگەنلىك سېزىلمەيتتى.

— خوش، ئەتە كېلەي.

ئۇ ئازۇك جىلۋە بىلەن چاچلىرىنى پۇلاڭلىتىپ چىقىپ كەتتى. قاسىمجان تۇرغان ئورنىدا قېتىپلا قالدى. ئۇ قاتتىق ھايانلانغانىدى. كۆرۈۋاتقىنىم ئوڭۇمىدۇ-چۈشۈمۈ، دەپ گاڭگىرىدى.

ئۇ گۈلسىنەمنى ھەقىقەتەنمۇ ياخشى كۆرۈپ قالغانلىقىنى، بۇ مۇھەببەت يال قۇنىنىڭ بارغانسېرى ئۇلغىيىۋاتقانلىقىنى سەزمەكتە ئىدى، «ئۇنى ياتاققا تەكلىپ قىلسام، ئاسانلا ماقۇل بولۇشنىڭ سەۋەبى بار ئىكەن-دە، — دەپ ئويلىدى ئۇ، — ئېرىگە كۆڭۈلسىز ئىكەن، ئەگەر ئۇ خالىمىسا، باشقىدىن ئائىلە قۇرىمەن، ئۇنىڭغا ئېرىشىم — بەختىمنىڭ ئېچىلغانلىقى».

— ئاتا — ئانىنىڭ زورى بىلەن ئەركە تەگكەن قىزىلارنىڭ ئىچىدىمۇ ئېرىگە كۆڭلى چۈشۈپ قالدىغان ئىشلار بولىدۇ، — دەيدى گۈلسىنەم ئەتىسى قاسىمجانغا.

جاننىڭ ياتقىدا ئولتۇرۇپ، كۆڭلۈم
 مۇ چۈشۈپ قالار ئىدى، لېكىن ئۇ ھېس-
 سىياتسىز ئادەم ئىكەن. خىزمەتكە بارت
 دۇ، كېلىدۇ، يېرىم كېچىگىچە كىتاب
 ئوقۇيدۇ، شېئىر يازدۇ، مېنىڭ بىلەن،
 ئارزۇ-ھەۋەسلىرىم بىلەن كارى بولمايدۇ.
 ئەسلىدە مەن، ئۇ مېنىڭدىن ئون نەچچە
 ياش چوڭ بولسىمۇ بويىتىلا، شائىر ئىكەن-
 غۇ، ھېسسىياتلىق، شوخ، تېتىك ئادەمدۇ،
 ياشلىقنى قەدىرلەشنى بىلىدىغانىدۇ،
 دەپ تەگكەن. نەدىكىنى دەيسىز، ئۇنداق
 ئالامەتلەر دورىلىقىمۇ تېپىلمايدىكەن،
 بەئەينى ياغاچ ئادەمنىڭ ئۆزى، تېگىپ
 كەتسىڭىز ئۆرۈلىدۇ، يۆلەپ قويسىڭىز
 تۇرىدۇ.

— شۇنداق، تۇرمۇشتا ئۆزىنىڭ
 ياشلىقىنى، ھەمراھىنىڭ ھەۋەس-تەلەپ-
 لىرىنى قەدىرلىمەيدىغان ئادەملەر بو-
 لىدۇ، — دېدى قاسىمجان ئۇنىڭ ئۇششاق
 ئۆرۈلگەن چاچلىرىنى بارماقلىرى ئارىسى-
 غا ئېلىپ، — ئۇنداق ئادەملەر كىشىنى
 بۇرۇختۇم قىلىدۇ، قىينايدۇ، ئازابلايدۇ.
 يامان يېرى ئۇنداق ئادەملەردە سىزنىڭ
 نېمىدىن ئازابلىنىۋاتقانلىقىڭىزنى سېزىش
 ھېسىنىمۇ بولمايدۇ.

قاسىمجاننىڭ دەۋاتقانلىرى گۈلىنى
 نەمنىڭ دەردلىرى ئىدى.

— راست دېدىڭىز، ئۇ مېنىڭ نېمى-
 دىن قىيىنلىقلىرىم ئاتقانلىقىمنى سەزمەيدۇ...
 ئەر دېگەن ئائىلىدە ھەز-جەھەتتىن
 ئايالدىن ئۈستۈن تۇرۇشى، قەھرىمۇ،
 زەھىرىمۇ بولۇشى، سەۋەنلىك ئۆتكۈزۈپ
 قويسا ئەدەبلىشى، قىسقىسى، باشقۇرۇشى
 كېرەك-تە. يوقاپ كەتسەم نەگە باردىڭ
 دېمىسە، يېرىم كېچىدە كەلسەم سۈرۈش-

تۇرمىسە، ئۇنىڭ نېمىسى ئەرا ھەددىدىن
 زىيادە ياۋاش، لايغەزەل ئادەمنى قان
 داقمۇ ئېرىم بار دېگىلى بولىدۇ؟ ھاراق-
 شاراب، تاماكىدىمۇ يوق، يېنىغا كەلسە
 ئىز گۆدەك قىزلارنىڭ پۇرىقى كېلىدۇ، —
 ئۇ ئۆز-ئۆزىگە سۆزلىگەندەك مۇنۇنى قو-
 شۇپ قويدى، — شائىرىمىش تېخى...

قاسىمجان گۈلىنىنىڭ چاچلىرىنى
 سىيلاپ ئەركىلىتەتتى. ئۇنىڭ كۆزلىرىنىڭ
 خۇمارلىشىۋاتقانلىقىنى، چوڭقۇر-چوڭقۇر
 تىنىۋاتقانلىقىنى سېزىپ، سۈزۈك لېۋىگە،
 زىناقلىق مەڭزىلىرىگە، بىردە ئېچىنىش،
 بىردە سۆيۈنۈش يانغان كۆزلىرىگە،
 ئاپئاق بويۇن، ئوچۇق مەيدانلىرىگە، يال
 تىراق چاچلىرىغا ئاچكۆزلۈك بىلەن
 ئۇزاق سۆيىدى، چىڭ قۇچاقلىدى...

ئۆزىنى بىر بىلىپ، بىر بىلەلمەي قالغان
 گۈلىنىدە شۇ ئان سېلىشتۇرما پەيدا
 بولدى: ئۇ ئېرىنىڭ ئالدىغا ئەركىلىپ
 بارسا، ئېرى ئۇنىڭ قولىنى تۇتۇپ ياكى
 مۇردىلىرىنى سىيلاپ قوياتتى. ئۇنىڭغا
 ئىنتىلىگەن چاڭقاق لەۋلىرى چاڭقاق
 پېتى، ياشلىقىنىڭ ئۇنىڭدىن زارىقىپ
 كۈتكەن تەلەپلىرى تېپىچەكلەپلا قالاتتى.
 شۇ تۇرقىدىچۇ؟ شۇ تۇرقىدا ئۈستەك
 يانغان بەدەننىڭ ئىكەندە، سۆيۈشىدە،
 قۇچاقلىشىدا... ئۇ تۇرمۇشنىڭ مۇنداقمۇ
 شېرىن يەرلىرى بولىدىغانلىقىنى، كىشى
 ۋۇجۇدىنى ھۇزۇرلاندىرۇۋېتىدىغانلىقىنى
 ھاياتدا تۇنجى قېتىم سەزمەكتە ئىدى.

مۇرات - مەقسەتلىرىگە يېتىش ئۈچۈن
 قاسىمجان خوتۇنىنى قويۇۋەتمەكچى،
 گۈلىنىنىم ئېرىدىن ئاجراشماقچى
 بولدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئىككىسى توي
 قىلىپ، قاسىمجان گۈلىنىنى ئۇرۇمچىگە

كۆز ياشلىرىنى توختىتىۋالامدى. ئەلە ئىككىسى قاسىمجاننىڭ ياتقىدا، گۈلسەنەنىڭ كۆزلىرى ياش، قاسىمجان غەزەپلىك. بىرىنىڭ ۋۇجۇدىدىن غەزەپ-ئەپرەت، ئوچاۋك، يەنە بىرىنىڭكىدىن بولسا ئازاب، ئەلەم، يېسىنىش تۈگۈپ تۇراتتى.

— ياق! — دەيتتى قاسىمجان ۋار-قىراپ، ئۇنىڭ ئەسەبىيلەشكەن يۈزىدە قاننىڭ دىدارى قالمىغانىدى، — سىزنى كۆرگەنلا يىگىتلەر قۇچاقلاپ مېنى قىلايدىكەن، بۇنى مەن كۆتۈرەلمەيمەن!

— نېمىشقا چۈشەنمەيدىغانسىز! — دەيتتى گۈلسەنە مۆلدۈرلەپ، — بۇ مېنىڭ كەسپىم، ۋەزىپەم، ئۇنى ياخشى كۆرۈپ قىلغىنىم ئەمەسقۇ، سىز ئاڭاسىق ئادەم تۇرۇپ ...

— قۇرۇسۇن مۇنداق ئاڭاسىقلىق! بولدى، يېپىق قازان يېپىق پېتى قالسۇن! — قاسىمجان، جېنىم قاسىمجان ... ماڭا ئىچكىز ئاغرىسۇن! — ئۇ ئىتتىك كېلىپ قاسىمجاننى قۇچاقلىۋالدى، — دۇنياغا كۆز ئېچىپ، بەختىمنى سىزدىنلا تاپتىم، سىزنى قانچىلىك ياخشى كۆرىدۇغانلىقىمنى بىلىسىزغۇ ... مېنى چۈشىنىڭ قاسىمجان! ...

گۈلسەنەنىڭ يالقۇنلۇق مۇھەببەتتىكى بىلەن قۇچاقلىشى ۋە ئۇنىڭ يۈرىكىدىن قاقشاپ چىقىۋاتقان سۆزلىرى ئۇنى بىر ئاز ئېرىتتى: — بوپتۇ ئەمەس، كەسپىڭىزنى ئۆزگەرتىڭ.

— ياق، قاسىمجان، ياق، مەن كەسپىمنى ئۆلگۈدەك ياخشى كۆرىمەن، ئۇنداق قىلماڭ، كەسپىمنى ھۆرمەت قىلىڭ،

ئېلىپ كەتمەكچى بولۇپ مەسلىھەتلەشتى. ئۇشتۇمتۇت يانغان مۇھەببەت ئوتلىرى ئىككىسىنى شۇ قارارغا كەلتۈردى، ئۇلار ۋاقىتنى كۆڭۈللۈك ئۆتكۈزۈشكە باشلىدى. بىرى ئېرىنى، بىرى خوتۇنىنى پۈتۈنلەي ئۇنتۇدى، ئەمما شۇ كۆڭۈللۈك چاغلاردا بىر پېشكەللىكنىڭ يوشۇرۇنغانلىقىنى ھەر ئىككىسى بىلمەيتتى.

قاسىمجاننىڭ ئۈرۈمچىگە مېڭىشى يېقىنلاشقان كۈنلەرنىڭ بىرىدە، گۈلسەنەم قاسىمجانغا كەچكى ئويۇننىڭ بېلىتىنى ئەكىرىپ بەردى. سەھنىدە بىر مۇزىكىلىق دراما ئوينىلىۋاتاتتى. گۈلسەنەم يېتىم قىزنىڭ رولىدا ئىدى. ئەنە، ئۇ ئۆزىنى تۈرمىگە چۈشۈپ، شۇ يەردىن قېچىپ چىققان ئاشىقى مالا يىگىتكە ئاتتى. يىگىت ئۇنى باغرىغا باستى، باشلىرىنى سىيلىدى ... قاسىمجاننىڭ پۈتۈن بەدەنلىرىدە شۇ ئان كۈنچىلىك ئوتلىرى ياندى، غەزىپى كەلدى، كۆز ئالدى قاراڭغۇلاشتى، پۈت - قوللىرى تىترەپ، ئورنىدا ئواتۇرالمى قالدى: «دۇنىڭ كەسپى — ماڭغان يولى مۇشۇ ئىكەن — دە ... ئۇنى يىگىتلەر مېنى قىلايدىكەن، قۇچاقلايدىكەن، — دەپ غالىلداپ تىترىدى ئۇ، — قانداق چىداش مۇمكىن، مۇمكىن ئەمەس، ئۇنى ئالمايمەن، ھەرگىز ئالمايمەن!»

قاسىمجان گۈلسەنەمنى مۇشۇ سەھنىدە كۆرۈپ، ياخشى كۆرۈپ قالغان، يەنە مۇشۇ سەھنىدە ئۇنىڭدىن يۈز ئۆردى، بىرگەندى، ئويۇننىڭ ئاخىرىغىچە تاقەت قىلالماي كۈلۈپتىن چىقىپ كەتتى. گۈلسەنەم ئۇنىڭغا بېلەت ئەكىلىپ بەرگەنلىكىگە قاتتىق پۇشايىمان قىلدى،

قۇلىڭىز بولاي!...

— نېرى تۇرۇڭ!

قاسىمجان ئۇنى ئىتتىرىۋەتتى. گۈل-
سىنەم ئۇنىڭغا كۆزلىرىدىن ياش تۆكۈپ،
يېلىنىپ تىزلاندى:

— ماڭا رەھىم قىلىڭ، قاسىمجان،
جېنىم قاسىمجان... مېنى تۇتۇۋېلىڭ،
كۆزۈم قاراڭغۇلىشىۋاتىدۇ!...

بىراق قاسىمجان ئۇنى تۇتۇۋال-
مىدى، ئۇ ئەتىسلا ئاقسۇدىن كەتتى. گۈل-
سىنەم قانغىر - قاقشاپ قالدى. ئۇ قاسىم-
جاننى «مەن ئۈچ-ۈن ئوتقا كىر» دېسە
كىرگۈدەك، «سۇغا چۈش» دېسە چۈش-
كۈدەك دەرىجىدە ياخشى كۆرۈپ قالغا-
نىدى. قاسىمجان كەتكەندىن كېيىن
ھەتتا ئۇ كەسپىمنى نېمىشقىمۇ ئۆزگەرت-
مىگەندىمەن، ئۆزگەرتكەن بولسام، ئۇ-
نىڭدىن ئايرىلىپ قالماي ئىدىم، دەپ
پۇشايمايمۇ يېدى ۋە ئۇزاق يىللارغىچە
ئۇنى ئەسلەپ يۈردى. ئارىدىن ئوتتۇز
يىل ئۆتۈپ، تاشكەنت شەھىرىدە تۇيۇق-
سىز ئۇچىرىشىپ قالغاندا، گەرچە ئۇ
تاشلاپ كەتكەن بولسىمۇ، قانداقتۇر بىر
كۈچنىڭ تەسىرىدە ئۇنىڭغا يەنە بېرىپ
لىپ قالدى. شۇنداق بولۇشنىڭ ۋە
ئۇنىڭ قۇچاقلاش - سۆيۈشلىرىگە باش
ئېگىشنىڭ سەۋەبلىرى مۇشۇ ئىدى.

بۈگۈنمۇ ئۇ خىلۋەت مېھمانخانىدا
قاسىمجان بىلەن ئىككى سائەت بىللە
بولۇپ كۆڭلى كۆتۈرۈلگەن ھالدا ئۆيىگە
ياندى. ئۇنىڭ ۋۇجۇدى لەززەتتىن ياي-
راپ، پۈتۈن تۇرقىدىن - زىناقلىق مەڭ-
زىلىرىدىن، قېنىق ھال رەڭ لەۋلىرى،
چىرايلىق كۆزلىرىدىن، قاپقارا چاچ-
لىرى، قويۇق كىرىپىكلىرىدىن زوق، ئىپ-

تىخار، شادلىق يېغىپ تۇراتتى. ئادەم-
نىڭ قىنقىنىغا پاتماي قالىدىغان
چاغللىرى، پۈتۈن بەدەننى لەززەتلىك
ئېقىم قاپلاپ كەتكەن مەزگىللىرى نېمىش-
قا قىسقا بولىدىغاندۇ، ئادەم بىر ئۆمۈر
مۇشۇنداق تۇيغۇدا ئۆتسە، دۇنيانىڭ را-
ھىتىنى تەلتۆكۈس كۆرگەن بول-
مامدۇ، ئارمانسىز ياشىمامدۇ!

گۈلسىنەمنىڭ شېرىن ئوي - خىيال
لىرى خۇددى تاشكەنت كېچىسىدەك گۈ-
زەل ئىدى. كۈچىدىن ئارىلاپ - ئارىلاپ
ئۆتۈۋاتقان يېنىك ماشىنىلارنىڭ سېگ-
ناللىرى ۋە ئاندا - ساندا ئۇچراپ قال-
دىغان ئادەملەرنىڭ پاراڭلىرى ئۇنىڭ
قۇلىقىغا كىرمەس ئىدى. ئىككى ياش
يېگىتنىڭ ئۇنىڭغا ئاتاينى سۈركىلىم
ئۆتكەنلىكىگە ئۇ گەپمۇ قىلمىدى، باش-
ۋاقىتلاردا بولسا، ئىككى ئېغىز قاتتىق
گەپ قىلغان ۋە بەلكى ئىككى كاچات
ئۇرغانمۇ بولاتتى. ئارتۇقچە خۇشاللىق،
ئۆزىنى بىلەلمەي قېلىش ئادەمنى غەي-
رىي ئىشلارنى سەزمەيدىغان، سەزسىمۇ
كەچۈرۈۋېتىدىغان ھالغا كەلتۈرۈپ قوي-
دۇ. گۈلسىنەم قەدەملىرىنى ئاستا تاش-
لاپ قاياققا مېڭىۋاتقانلىقىنى بىلمەي
كېتىپ باراتتى.

ئۇ شۇ ھالدا كېتىۋېتىپ بىردىنلا
توختاپ قالدى، تۆت ئەتراپقا سىنچىلاپ
قارىدى، ئۆيىدىن ئۆتۈپ كېتىپتۇ.
ئۆيى خېلى كەينىدە قاپتۇ. ئۇ كەينىگە
يېنىپ ئۆز كۈچىسىغا بۇرۇلدى، بۇرۇ-
لۇپلا يولنىڭ چېتىدە دەرەخلەر ئارى-
سىدا بىر يىگىت بىلەن بىر قىزنىڭ
قۇچاقلىشىپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ
قالدى - دە، توختىدى: «قىزىمۇ نېمە

قۇ، ئاۋۋۇسى ھېلىمقى ھارمىدەك قىلىدۇ، دىغۇ! - گۈلسىنەمنىڭ بەدىنىگە بىر-دىنلا تىترەك ئولاشتى، ئوبدان سەپ سېلىپ قاراپ باقاچۇ، شۇلار بولۇپ قال مىسۇن يەنە... ئۇ كەينىگە بۇرۇلدى - دە، دەرەخنى دالدا قىلىپ ئۇلارغا قارىدى. ئېلىكتىر نۇرلىرى دەرەخلەر ئارىسىدا ئالا كۆلەڭگىلەر پەيدا قىلىغانىدى. يىگىت قىزنى قۇچاقلىشىپ ھەدەپ سۆيىمەكتە ئىدى. گۈلسىنەمنىڭ ھېلىلا يايىراپ كەتكەن بەدەنلىرى بىردىنلا شۇركىنىپ، بىرسى تۇيۇقسىز كاختىغا كېلىشتۈرۈپ بىرنى سالغاندەك كۆزلىرىدىن ئوت يېنىپ كەتتى.

غەزىپى ئۆرلەپ ئېتىلىپ بارغانچە قىزنىڭ چاچلىرىنى يۆگەپ راسا سالغۇسى، ئاۋۋ ھارمىدەك يۈزلىرىگە تۈكۈرگۈسى كەلدى. بىراق ئۆزىنى بېسىۋېلىپ، قىزنى چاقىردى. قىزى ئايدىن ئايدىن ئۆزىنى تونۇپ، دەرھال ئۇنىڭ ئالدىغا كەلدى.

چىرايىدىن شادلىق يېغىپ تۇرغان قىزنى كۆرگەن گۈلسىنەمنىڭ غەزىپى تېخىمۇ ئېشىپ، ئۇنىڭ كاختىغا بىرنى سالدى. يىگىت گۈلسىنەمنى تونۇپ بەدەر قاچتى. ئانا قىزنىڭ بىلىكىدىن قاماللاپ تۇتۇپ سوراققا ئالدى.

— كىم ئۇ؟
— ئىسىمەت.
— شۇمىكىن دېۋىدەم...
— ھەئە، ئاشۇ ئىسىمەت.
— ئىسىمەتكە تېخى توپىمىغانىمىدىڭ، ئۆزىنى بىلەلمەي قالغان رەسۋا!... ھوي بۇزۇق! گەپ قىلە!...
قىزى ئاپىسىغا كۆزىنىڭ قۇيرۇ-

قىدا ئاستا قارىدى. قىزنىڭ كۆزىدە بىر تامچىمۇ ياش كۆرۈنمەيتتى.
— گەپ قىل دەۋاتىمەن!
— ئۇ مېنى ياخشى كۆردىدۇ.
— ياخشى كۆردىدۇ?
— ھەئە، ياخشى كۆردىدۇ، قىزنىڭ چېمبىرىدە ئىشەنچ ئۇرغۇپ تۇراتتى.
— ئايالىنىچۇ?
— ئۇنى ياخشى كۆرمەيدۇ، ئاپا.
— ياخشى كۆرمەيدۇ... ياخشى كۆرمىگەن ئادەم بىلەن ئۈچ يىلدىن بېرى ئۆي تۇتامدا - ھە!... سېنى تاشلىۋېتىپ، ئۇنى ئالغان ئادەمگە ئالدىنىپ ئۆزۈڭنى بۇلغاۋاتامسەن - ھە!...
— ئۆزى شۇنداق دېگەن، راست ئۇ يالغان ئېيتمايدۇ... مەنىمۇ... مەنىمۇ ئۇنى ياخشى كۆرمىسەن، ئاپا!...
— ھوي، غۇرۇرى يوق لالما!...
گۈلسىنەم جاللاپ تېتىرىپ كەتتى، ئۆز قەدىرىنى يەرگە ئۇرغان نەمۇسىز!... ياخشى كۆرمىسەن دەپ قويسا، شۇنىڭ قورچىقى بولۇپ يىزدۇڭمۇ، قىزلىق نەمۇسۇڭ، ئادەملىك غۇرۇرۇڭ نەگە كەتتى رەسۋا!... ئىككىنچى شۇنىڭغا ئەگىشىپ باق، پۇتلىرىڭنى چېقىشۋەتمەيدىغان بولسام!

گۈلسىنەم يول بويى قىزنى ئوقۇش تۇرۇپ، سېلىكىپ ئۆيىگە ئېلىپ كەلدى. ئۇنىڭ باينىقى خۇشاللىقلىرى نەلەگىسىدۇر غايىب بولدى، چىرايى تاتىرىپ كەتتى. بېشى ساڭگىلاپ، شۇمىشىپ قالغان قىزى ئۇن - تىن چىقارماي، ئۆز خانىسىغا كىرىپ كەتتى. گۈلسىنەم بىردەم نېمە قىلىشنى بىلەلمەي تۇردى - دە، ئاستا ياتاق ئۆيىگە ماڭدى.

قىزى ئاپىسىغا كۆزىنىڭ قۇيرۇ-

ئۇ ياتاق ئۆيىگە نېمىشقىدۇر تارىم
 ھىدا بىرىنچى قېتىم ئېھتىيات بىلەن
 كىردى. ئېرى يېنىنىڭ پۇشۇلداپ ئۇخ
 لاۋاتاتتى. گۈلسىنەم كارىۋاتنىڭ لېۋىگە
 كېلىپ ئولتۇردى. ئۆي ئىچىمۇ، تالا -
 تۈزۈمۇ جىمجىت ئىدى. ئۇنىڭ كۆڭلى
 نامەلۇم خورلۇق، ئېچىنىش تۇيغۇسى
 بىلەن ئەسكى بولدى. ئۆز - ئۆزىگە ئېچى
 نىش، خورلۇق تۇيغۇسى تەبىئەتنىڭ
 ئىنسانلارغا ئاتا قىلغان نېمىتى، ئىن
 ئامى. ئاشۇ تۇيغۇ ئىنسانلارنىڭ ئۆز
 قەدىر - قىممىتىنى، غۇرۇرنى ئۆزىگە
 ھېس قىلدۇردى. ئەسكىلىك، ئىنساپ
 سىزلىق، پەسكەشلىكتىن بەزدۈرۈپ، ئۇنى
 توغرا يولغا، روھىي گۈزەللىك، ساپ
 لىقتا ئېلىپ كېلىدۇ. گۈلسىنەم گويا
 چايان چېقىۋالغاندەك ئورنىدىن ئىتتىك
 تۇرۇپ كەتتى: «مەن نېمە قىلىۋاتىمەن،
 نېمە ئىش قىلىپ قويدۇم؟ - ئۇ جالاق
 لاپ تىترەپ كەتتى، كۆزلىرى يوغان
 ئېچىنمايدى، - ئۇنى تىللىدىم، ئۇردۇم،
 نېمىشقا ئۆزۈمنى تىللىدىم، ئۇرالمىدىم؟...
 مەنىمۇ، مېنى تاشلاپ كەتكەن، تۈكۈ
 رۇپ تاشلىۋەتكەن ئادەمگە ئەگەشتىمغۇ،
 شېرىن گەپلىرىگە ئېرىپ كەتتىمغۇ...
 مەن خورلاندىمۇ، مېنىڭ بىساتىدا
 ئۆز - ئۆزۈمگە، ئۆكۈنۈش، ئېچىنىش تۇي
 خۇسى يوقمۇ... قېنى مەندىكى نومۇس،
 ۋىجدان، ئىنساپ؟...»

گۈلسىنەمنىڭ كۆزىدىن تاراملاپ
 ياش تۆكۈلدى. ئۇ ئېرىنىڭ يېنىغا
 كېلىپ، ئۇنىڭغا تىكىلىپ قارىدى. ئىچى
 ئېچىشىپ كەتتى. ئۇنىڭ كېلىغا ئەلەملىك
 ئاغرىق تىقىلىۋالغاندەك قىيىنلاقتى،
 كۆز ئالدى بارغانسېرى قاراڭغۇلىشىپ،

3

ئاياغلىرى ماغدۇرسىزلىنىۋاتاتتى.
 ئۇ كەينىگە ئاستا بۇرۇلۇپ، كارى
 ۋىتىنىڭ يېنىغا كەلدى ۋە يېشىمەيلا
 ياتتى. ئەمما كۆزىگە ئۇيقۇ كەلمىدى،
 ئۇخلاپ قالسام بولاتتى، دېگەننىمۇ ئوي
 لىمىدى، ئۇ ياق - بۇ ياققىمۇ ئۇرۇلمىدى،
 كۆزلىرىنى بىر نۇقتىغا تىكىپ، قېتىپ
 قالغاندەك ياتتى. ۋاقىت ئاستا - ئاستا
 ئۆتمەكتە ئىدى، تاڭ يورۇشقىنىمۇ ئاز
 ھالدى، لېكىن ئۇ يەنىلا ئويغاق. چۈنكى
 ئۇنىڭ تاپىنىدىن تارتىپ تا بېشىغىچە
 ئېچىنىش، خورلۇق تۇيغۇلىرى يېنىپ
 كەتكەنىدى.

قاسىمجان گۈلسىنەم بىلەن ئۇچ
 راشقاندىن كېيىن تاشكەنتكە پات - پات
 كېلىدىغان بولۇپ قالدى. ھەر كەلسە
 گۈلسىنەم بىلەن ئۇچراشمىغۇچە كەتمەيتتى.
 قاسىمجاننىڭ بۇ قېتىم تاشكەنتكە
 كېلىشى ئۆزىنى نەچچە ۋاقىتتىن قىيىنلاپ
 كەلگەن ئوي - خىيالىنى گۈلسىنەمگە
 ئېيتىش ئۈچۈن ئىدى. ئۇلار ناۋائى
 كوچىسىدا ئۇچرىشىپ قالدى. گۈلسىنەم
 قاسىمجاننىڭ كۆزىگە ھەر قېتىمقىدىنمۇ
 چىرايلىق، ياش كۆرۈندى. بۇرۇنقى قىيا -
 پەتلىرىنى ئېسىگە سېلىپ ئۇ بېشىغا
 چىمەن دوپپا كىيىۋالغانىدى. ئۇچىسىدا
 مەيدىسى يېرىم ئوچۇق كۆڭلەك، كۆكسى
 ھېلىقى چاغدىكىدەك يەنىلا كۆتۈرەڭگۈ،
 چىرايىدىن نۇر يېغىپ تۇراتتى.

- چېچىڭىزنى نېمىشقا بويىۋالدى
 ڭىز، قاسىمجان؟ - دېدى گۈلسىنەم يىدا -
 لىق تۈستە ئۇنىڭغا تىكىلىپ قاراپ، -

ئاقىرىپ تۇرۇشى ئۆزىڭىزگە قالىتىس يارىشىپتىكەن.

— باشقىلارنى دوراپ باقتىم، — قاسىمجان ئوڭايىسىزلىنىپ ئۇنىڭ كۆزىگە قارىيالماي قالدى.

— بولماپتۇ، يارىشىملىق نەرسىلەرنى دورىسا بولىدۇ، قاسىمجانغا ئوخشىماي قاپسىز؟

— سىزگە مۇھىم بىر گېپىم بار ئىدى، — دېدى قاسىمجان ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈپ، — كەچتە خالىيراق بىر يەردە ئۇچراشاق؟

— ھازىر دەۋىرىڭ، بىزنىڭ گېپىمىزگە كىم دەخلى قىلاتتى؟

— ھازىر دېسەممۇ بولىدۇ، — قاسىمجاننىڭ ئۆپكىسى ئاغزىغا تىقىلاغاندەك بولۇپ تىترىشى، ئوڭايىسىزلىنىشىدىن گۈلسىنەم بىر قىسما روھىي ھا- لەتنى سەزدى.

— بۇرۇنمۇ تۇرمۇشىڭىز كۆڭۈلسىز ئىدى، — دېدى قاسىمجان قىسقا جىملىقتىن كېيىن تەسلىكتە، — مېنىڭمۇ شۇنداق، ھېس قىلىشىمچە، ھازىرمۇ تۇرمۇشىڭىز كۆڭۈللۈك ئەمەس، مېنىڭمۇ شۇنداق. ئۆتكەندە مېنىڭدىن ئۆتۈپ كەتتى، مېنى كەچۈرۈڭ، ئەمدى تۇرمۇ- شىمىزنى قايتىدىن باشلىساق، قالغان ئۆمرىمىزنى كۆڭۈللۈك ئۆتكۈزسەك، دەيمەن. بەختىمنىڭ ئالدىدا ئىكەنلىكىمنى ئەمدى ھېس قىلىۋاتىمەن.

گۈلسىنەم كۈلدى. قاسىمجان ئۇ قىياس قىلغان گەپلەرنى دېگەنىدى. شۇڭا سوئال نەزەرىدە ئۇنىڭغا قاراپ: — مەن ھازىرمۇ ئارتىمىس، بۇ كەسپىمنى ئۆمرۈمنىڭ ئاخىرىغىچە قىلماق

چىمەن، قانداق قىلىسىز؟ — دېدى.

— ئەمدى مەيلى... بۇرۇنقى نادانلىقىمغا ھازىرغىچە پۇشايمان قىلىمەن.

— پۇشايماننى مەن قىلسام بولىدۇ،

مۇھەببەتنى چۈشەنمىگەن ئادەمگە كۆ-

ئۇل بەرگەن ئىكەنمەن. تالاي يىللارنى

ئازا بىلىنىپ سىزگە كۆڭۈل بەرگەنلىكىم-

نىڭ دەردىنى تارتىپ ئۆتكۈزدۈم. ئۇ

ھېسلىرىم ئەمدى ئۆلدى، كۆڭۈلىمىز تۇر-

مۇشقىمۇ كۆنۈپ قالدىم.

گۈلسىنەم شۇنداق دەۋاتسىمۇ، يۈ-

زىدە يىللىق تەبەسسۇم، كۆزلىرىدە مۇھەب-

بەتلىك ئۇچقۇنلار يەنىلا چاقناپ

تۇراتتى.

— ئازابىنى سىزلا ئەمەس، مەنىمۇ

تارتتىم، بەلكى ئېغىرراق تارتتىم. ياش-

لىقىمىزنىڭ ھۈرمىتىنى ئەمدى قىلساقمۇ

كېچىكمە يىمىزغۇ؟ — قاسىمجاننىڭ كۆز-

لىرى يېنىپ، بەدەنلىرىنى بىر خىل لەز-

زەتلىك سېزىم قاپلاپ كەتكەنىدى. ئۇ

ئۆزىنىڭ كۈپكۈندۈزدە، ئوچۇقچىلىقتا،

كىشىلەر ئارىسىدا تۇرغانلىقىنى ئۇنتۇ-

لۇپ قېلىۋاتاتتى.

— مەن ياشلىقىمىنىڭ سىز بىلەن

بىللە ئۆتكەن كۈنلىرىنى، لەززىتى چەك-

سىز بولغان مىنۇتلىرىنى قەدىرلەيمەن.

ئۇ مېنىڭ ھاياتىمدىكى ئەبەدىي ئۇنتۇل-

ماس چاغلار. بىراق ئەمدى شۇ كۈنلەر-

نىڭ ھۈرمىتى ئۈچۈن ئۇزۇن يىللىق

ھەمراھىمنى، ھەمراھىمنىڭ پۇشتىدىن

تامغان ئىككى بالامنى ئۇنتۇلۇپ قالسام

بولماس، قاسىمجان؟

— ئادەم ھەممىدىن بۇرۇن ئۆزىنى

ئويلىشى كېرەك.

— ئۇنداقتا، ئۆزىنى دەپ قەدىنلا-

سىزمۇ شائىرسىزغۇ، مۇشۇ ئۇلۇغ شائىر -
نىڭ روھىنى قورۇندۇرماڭ، مۇشۇ ئۇلۇغ
ئۇستازنىڭ ھۈرمىتىنى بولسىمۇ قىلىڭ.

قاسىمجان بىر نېمە دېمەكچى بول-
دى - يۇ، كېكەچلەپ تۇرۇپ قالدى.

— مەن سىزنىڭ ئەسەرلىرىڭىزنى

ئوقۇغان، مېنىڭچە، شائىر دېگەن ئۆز-

نىڭ يازغىنىغا ئالدى بىلەن ئۆزى

ئەمەل قىلىشى كېرەك. يازغىنى بىلەن

قىلغىنى ئوخشىمايدىغان شائىردىن خەلق

مەڭگۈ بىرگىنىدۇ، مەن سىزدىن

يىرگەندىم!

ئۇ شۇنداق دېدى - دە، كەينىگە

بۇرۇلۇپ، قەدەملىرىنى تېز - تېز ئېلىپ

يۈرۈپ كەتتى.

گۈلسىنەنىڭ ئاچچىق سۆزلىرى

قاسىمجاننىڭ يۈرىكىگە تەگدى. كۆز

ئالدى قاراڭغۇلىشىپ، پۈتۈن ئەزايى -

بەدىنى بوشىشىپ، ئۆزىنى يوقىتىپ

قويدى ۋە ھەيكەلگە يۆلىنىپ ئولتۇرۇپ

قالدى. ئۇ شۇ ھالدا قانچىلىك ئولتۇ-

رۇپ قالغانلىقىنى بىلمەيتتى. بىر چاغدا

كۆزىنى ئاستا ئاچتى، ئادەملەر خىيالى

گەۋدىلەردەك كۆرۈندى. يۈز - كۆزلى-

رىدىن تەر قۇيۇلۇۋاتقانلىقىنى ئاران

سەزدى. ئۇ شۇنچىلىك بوشىشىپ كەت-

كەندىكى، گەۋدىسىنى كۆتۈرەلمەي

قالغانىدى.

ئەتىسى ئۇ ئايروپىلان بىلەن ئال-

جۇتغا قايتتى. بىراق ھالى ئوسال

ئىدى، تۈنۈگۈندىن تارتىپ گېلىدىن

ھېچ نەرسە ئۆتمىدى. يول بويى ئالمۇ-

سىنى، بالىلىرىنى خارلىسا بولىدىكەن - دە،
سىز شۇنداق ئويلايسىزكەن - دە؟

— ئەمدى، مۇھەببەت شۇنداق بول-
دىكەن، ئۇ قېرىمايدىكەن! ...

— قويۇڭ مۇنداق گەپلەرنى، -

گۈلسىنەم بىر ئاز تاتاردى، كۆزلىرىدىكى

يېقىملىق نۇرلارمۇ ئۆچتى، - مەندە

تۇنجى مۇھەببەت ئويغاتقان ئادەم، دەپ

سىزنى ھۆرمەت قىلسام، ئاشۇ چاغلارنىڭ

قەدرىنى قىلسام، مېنى باشقىچە چۈش-

نىپ قاپسىز - دە... مۇھەببەت قېرىماي-

دىكەن، دەيسىز، سىز مۇنداق سۆزنى

قىلىشقا مۇناسىپ ئەمەس، سىزدىكى ھازىر-

قى ھېسسىيات مۇھەببەت ئەمەس، بەلكى

شەھۋانىي ھەۋەس! بىز خاتا قەدەم باس-

تۇق قاسىمجان، ئاددىيسى ئىنىسپ قىل-

شىمىز كېرەك ئىدى...

— ياق، ياق، ئۇنداق ئەمەس...

مەن قايتا يانغان مۇھەببەتتىم ئۈچۈن

ھەممىدىن كېچىشكە تەييار...

— قاسىمجان، - دېدى ئۇ مېيى-

قىدا كۈلۈپ، - بىز كىمنىڭ يېنىدا

تۇرۇۋاتىمىز، قاراپ بېقىڭما؟

قاسىمجان بۇ سۆزگە دەسلەپ

ھەيران بولدى، كېيىن ئەتراپىغا ھەم

ئېگىزگە قاراپ، ناۋائىنىڭ ھەيكىلىگە -

ئۇلۇغ زاتنىڭ سىمىسىغا كۆزى چۈشتى.

— ناۋائىنىڭ يېنىدا تۇرۇپتىمىز، -

دېدى ئۇ گۈلسىنەنىڭ نېمە دېمەكچى

بولغانلىقىنى چۈشىنەلمەي.

— شۇنداق، ئۇلۇغ زاتنىڭ ئالدىدا

تۇرۇپتىمىز، - دېدى ئۇ دېكلاماتسىيە

قىلىۋاتقاندەك دانىمۇ دانە سۆزلەپ، -

ئۇ پۈتۈن ئۆمرىنى ۋاپا، ئىنىساب، مۇ-

ھەببەتنى كۈيەلەشكە سەرپ قىلغان.

تېلىق ئىككى يىگىت ئۇنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئېلىپ دورا ئىچكۈزۈپ كەلگەنىدى. ئايرو-پىلاندىن چۈشكەندىن كېيىن ئۇلار قاسىمجاننى كىرا ماشىنىسىغا سېلىپ قويدى. قاسىمجان دەرۋازىسىنىڭ ئالدىغا كەلگەندە كىرا ماشىنىسىدىن تولىمۇ تەستە چۈشتى - دە، دەرۋازىسىدىن كىرىپلا «گۈپ» لا قىلىپ يېقىلدى. ھويلىدا باراڭ ئاستىدا تاماق يېيىشىۋاتقان ئايالى، بالىلىرى يۈگۈرۈشۈپ ئۇنىڭ يېنىغا كەلدى: - دادا، نېمە بولدۇڭ، دادا؟ - لەۋلىرىڭ گەز باغلاپ كېتىپ تىغۇ، ئۇسۇزلۇق ئىچ، دادا... قاسىمجان كۆزىنى يېرىم ئېچىپ مەسئۇل مۇھەررىر: ئالىمجان ئىسمايىل

ياق دەپ بېشىنى چايقىدى. - داداڭلارنىڭ پات - پات بېشى ئاغرىپ قالىدىغان، - دېدى ئايالى ئالاقزادە بولۇپ، - دورىسىنى ئەكەپلەڭلار. قاسىمجان يەنە بېشىنى چايقىدى. - دائىم بېشىڭىز ئاغرىسا، شۇ دورىنى ئىچىپ ئوڭلىنىپ قالاتتىڭىز - غۇ؟ - ياق، - دېدى قاسىمجان بېشىنى كۆتۈرۈپ ۋە كۆزلىرىنى كۈچ بىلەن ئېچىپ، - ئۇ دورىلار مېنى ساقايتالمايدۇ... قوي ئۇ دورىنى... قاسىمجاننىڭ ئۇزۇپ - ئۇزۇپ ئېيتقان سۆزلىرىگە ئانىمۇ، بالىلارمۇ ھەيران بولۇشۇپ، بىر - بىرىگە قاراپلا قېلىشتى. مەسئۇل مۇھەررىر: ئالىمجان ئىسمايىل

(بېشى 104 - بەتتە)

- ئۇنداقمۇ دەپ كەتمەڭ ئەمدى... جامالىدىن دورىنى ئېلىپ ئۆيىگە كەلدى ۋە ئوڭ كۆزىگە ئىككى تېمىم، سول كۆزىگە بىر تېمىم تېمىتىپ، بېشىنى پۈركەپ كەچكە ياتتى. ئاخشىمى ياتار - دا يەنە تېمىتىپ تاڭ ئاتقۇچە تازا قېنىپ ئۇخلىدى. ئەتىسى ئەينەك ئالدىغا كېلىپ قارىۋىدى، قىزىرىپ كەتكەن كۆزى سەللىمازا ساقىيىپ كېتىپتۇ. دورىنىڭ تېخى يېرىمىمۇ تۈگىمىگەنىدى. ئاتايىن ئۆزۈم پۇل خەجلىپ ئالغان دورىنى بىكاردىن - بىكار ئىسراپ قىلۇۋەتكۈچە، - دەپ ئويلىدى ئۇ ئىچىدە، - تايىنلىق تۈگىگىچە ئىشلىتىۋېتەي. ياخشى تاماق ئېشىپ قالغۇچە يامان قورساق يېرىلىپ كەتسۇن، دېگەن گەپ بار ئەمەسمۇ، شۇ باھانە بىلەن كۆزۈمدىكى قىزىرىپ قېلىش كېسىلىنىڭ يىلتىزى تۈپ نېگىزىدىن قۇرۇپ كەتسە ئەجەب ئەمەس... شۇنداق قىلىپ ئۇ دورىنى تۈگىگىچە ئىشلەتتى. كۆزىدىغۇ ئانچە چىروڭ

ئۆزگىرىش بولمىدى، لېكىن ھەممە نەرسە سۇس تۇمان ئىچىدە لەيلىپ تۇرغاندەك كۆرۈنىدىغان بولۇپ قالدى. قېرىشقان دەك بۈگۈنمۇ يەكشەنبە ئىدى. شۇنداق بولسىمۇ مەردلىك قىلىپ چىشىنى چىشلەپ، ئېگىز - پەس دەسسەپ شەھەرلىك دوختۇرخانىغا باردى ۋە داڭلىق كۆز تۇرىغا كۆرۈندى. - دورىنى ھەددىدىن ئارتۇق كۆپ ئىشلىتىۋېتىپسىز، - دېدى دوختۇرخانىدا ئوز قويۇپ، - كۆزىڭىز يەنە قىزىرىپ قالسىلا پات ئارىدا ساقىيىپ كېتىدۇ. لېكىن يەنە قىزىرىدىغان بولسىز، ھېچ نېمىنى كۆرەلمەيدىغان بولۇپ قالسىز!... جامالىدىن قورقۇپ كەتتى ۋە يول چېتىدە ئاۋايلاپ قەدەم تاشلاپ كېتىۋېتىپ: ئەي خۇدا، كۆزۈمنىڭ يەنە قىزىرىپ قېلىشىدىن ئۆزۈڭ ساقلىغايلىسەن! بولمىسا تىرىك تۇرۇپ قاراڭغۇ گۆرگە مەھكۇم قىلىنىدىكەنمەن ئەمەسمۇ، دەپ ئويلىدى. مەسئۇل مۇھەررىر: كامىل تۇرسۇن

مۇھەممەت ئەمىن

خەتەرلىك كېسىل

(ھېكايە)

جامالىدىن ئەينەككە قاراپ گالىس تۈكىنى تۈزەشتۈرۈۋېتىپ، ئوك كۆزىنىڭ قىزىلمۇچتەك قىزىرىپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ ھەيران قالدى. تۈنۈگۈنغۇ قور-قىقىمغا تېگىپ كەتكۈدەك بىر نەرسە يېمىۋىدىم، - دېدى ئۆزىچە پىچىرلاپ، - ناھايەت ئۇزۇن يىلدىن بېرى كۆرۈش-مىگەن ساۋاقدىشم جالالىدىن ئاخىرقى قېتىم ئالغان 50 زىخ كاۋاپنىمۇ بىكار-دىن - بىكار ئىسراپ بولۇپ كەتمىسۇن دەپ قورسىقىمنىڭ چىڭقىلىپ كەتكەنىگە قارساي، زورلاپ يەۋەتكەنىدىم. يەنە ئازراق ھاراق ئىچتىم شۇ. ئەسلىدىنغۇ ئىچمىسەمغۇ بولاتتى، لېكىن جالالىدىن مىجىق جېنىدا ھالىغا باقمىي باشقارما باشلىقى بولۇۋاپتۇ ئەمەسمۇ؟ بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئىچىم چۈچۈتۈلگەن قىزىق ياغ چېچىلغاندەك ۋاژىدە ئېچىشىپ كەتتى. كۆزۈمگە قىزىللىق قاپلانغاندەك بولدى. مەن بىلەن بىر پارتىدا ئولتۇرۇپ ئوقۇغان چاغلىرىدا كېيىنىمۇ ئوڭشاپ قىلالمايدىغان، ئايىغىدا ئۆم-

لەپ يۈرۈدىغان بىر نېمىنىڭ مەنىدىن ئېشىپ كەتكىنى نېمىسى؟ بۇنىڭغا كىمىنىڭمۇ قورسىقى كۆپمىسۇن؟ غۇژۇدە ئاچچىقىم كەلدى. شۇ تاپتا بۇ مىجىقنى ئوخشىتىپ پىشۇرۇلغان يۇمشاق كاۋاپنى چاينىدىم. يۇتقاندا ھاپپىدە يۇتۇۋەتسەممۇ دەردىم چىقمايدىغاندەك قىلاتتى. شۇنداقتىمۇ ھەر بىر رومكىنى ئاغزىمغا ئاتقاندا يەنىلا چاندۇرماي: قېنى، خۇشە، خوش، سالامەتلىكىڭ ئۈچۈن، دەپ تۇرىمەن. ئىشقىلىپ ئاچچىقىمغا پارىلماي ئارقا - ئارقىدىن ئىچىۋېرىپتەمەن. ئۇمۇ كۆڭلۈمنى ئاياپ، ئارىلاپ - ئارىلاپ رومكىنى لېۋىگە تەگكۈزۈپ تۇردى، شۇنداق قىلىپ خېلى بىر ۋاقىتچە ئىچىپتەمىز. ئەجەبلىمەنرەلىكى،

شۇنچە ئىچسەكمۇ، تۆگىدەك بويىمىز بىلەن ئاران بىر بوتۇلكا ئىناق ھاراقنى قۇرۇقداپتۇق، قارىسام، يېنىمدىكى شىرەدىن ئورۇن ئالغان بىرسى قۇشقاچتەك جېنىغا باقماي ئىككى بوتۇلكىنى ئۆزى يالغۇز قۇرۇقداپ قويۇپتۇ. ئۇنىڭدىن مېنىڭ نەرمى كەم ئىدى دەپ ئويلاپ، جالالىدىننىڭ بېقىنىغا ئوقۇپ ئىشارەت قىلىۋېدىم، ئۇ يەنە بىرنى ئەكەلدى، ئۇنىڭ كېيىن ئەكەلگىنىنى بەكسەك تەڭ شىلىپ قاپتۇق، بولدىلا، پىيەنجۈك بىلەن تەڭ بولۇپ يۈرمەيلى، دەپ، يېرىملاشتۇرۇپلا بولدى قىلدۇق. مانا ئېشىپ قالغان يېرىم بوتۇلكا ھاراق تومپۇچكا ئۈستىدە تۇرۇپتۇ. ھاراقنىڭ كۆپرەكىنى غۇمەن ئىچتىم، لېكىن ھاراق ھېچقاچان ئىسسىق كەلمەيدۇ - دە، توۋا!

جالالىدىننىڭ كىرىلىشىپ كەتكەن ياقىسىغا كۆزى چۈشۈۋىدى، نېمە ئۈچۈن دۇر كۆڭلى بەكمۇ يېزىم بولدى. ئۇ بۇنىڭدىن يېرىم يىل ئىلگىرى قويۇۋەتكەن خوتۇنى تىللاقىزنى يادىغا ئېلىپ، ئېغىر خورسىنىپ قويدى. تىللاقىز شۇنداق كۆيۈمچان، شۇنداق ئوڭلۇق خوتۇن ئىدىكى، بۇنىڭغا جالالىدىننىڭ ئۆزىمۇ ئىچ - ئىچىدىن قايىل ئىدى.

— سەن ئالدىنقى خوتۇنۇمدىن ئاسان - زېمىن پەرق قىلىدىكەنەن، - دەپ كەلسىدى ئۇ بىر قېتىم تىللاقىزنىڭ تۇتۇندەك قويۇق ۋە قاپقارا چاچلىرىنى مۇلايىملىق بىلەن سىيلاۋېتىپ، - زەينەپ دېگەن ئۇ ھازۇل شۇنداق ئەسكى بىر نېمە ئىدىكى، كاپىتىغا بىرنى سالا - سالا مايللا ياقامغا ئېسىلىپ ئالەمنى - مالمە قىلاتتى. ساڭا ئوخشاش ئېغىر بېنىقلىق

بىلەن لېۋىنى چىڭ چىشلەپ جىم تۇرۇشنى بىلمەيتتى. ھېلىمۇ يادىڭدىمۇ، ئۆتكەن يىلى ئاچچىقىمغا پايلىماي ئاچ بېقىنىڭغا قاتتىق دەسسەپ بىر تال قو-ۋۇرغاننى سۇندۇرۇۋېتىپتەن، ئاغرىققا چىدىيالماي كالىسىغا تاش تەگكەن يىلانداك ئاچچىق تولغىنىپ كەتتىڭ، لېكىن يا «ئاق»، يا «كۆك» دېمىدىڭ، ھەتتا «ۋايىجان!» دەپ توۋلاپمۇ قويمىدىڭ. ئەتسى دوختۇرخانىغا ئاپاردىم، ئىككى ھەپتە يېتىپ ئاران ساقايدىڭ، بۇ جەرياندا ئىككى بالىنى باقالمى كۆر-مىگەن كۈننى كۆردۈم. شۇ چاغدا سېنىڭ قەدىرىڭگە تېخىمۇ يەتتىم. نانغا دەسسەپ قەسەم قىلمەنكى، ئۆلسەممۇ سەندىن ھەرگىز ئايرىلمايمەن، ئامرىقىم!

تىللاقىز بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ، بۇلاقتەك سۈزۈك شەھلا كۆزلىرىگە لىققىدە ياش ئالغانىدى. ئۆزىنىڭمۇ جامالىدىن بىلەن ئۆمۈر بويى بەدالە ئۆتۈشنى خالايدىغانلىقىنى بىلدۈرۈپ ۋەدە بەرگەن ۋە بۇندىن كېيىن بۇنداق قاتتىق ئۇرمانلىقنى ئۆتۈنۈپ، يالۋۇرۇپ بىرھازا كۆز يېشى قىلغانىدى. تىللاقىزغۇ بەرگەن ۋەدىسىدىن يانمىدى. ئەپسۇسكى، جالالىدىن نانغا دەسسەپ تۇرۇپ قىلغان ۋەدىسىگە ئەمەل قىلالىدى. ئالدىنقى خوتۇنى زەينەپنى ئىككى بالىسى بىلەن يېزىدىكى ئانىسىنىڭ ئۆيىگە قوغداپتۇ. تىللاقىزنىڭ ئوخشاش تىللاقىزنىمۇ ئىككى بالىسى بىلەن ئۆيىدىن ھەيدەپ چىقاردى. كېيىن تونۇش-بىلىش ئارقىلىق ئاجرىشىش زەسەمىيىتىنى بېجىرىپ، چۆرىسىگە قارا سىزىق چۈشۈرۈلگەن قەغەزنى كۆزىدىن يامغۇردەك ياش تۆكۈپ يال

ۋۇرۇۋاتقان تىللاقمىزنىڭ قولىغا تۇتقۇ-
 زۇپ قويۇپ، ئارقىسىغا قارىماي كېتىپ
 قالدى. بۇلارنى پۈتۈنلەي جامالىدىندىن
 كۆرسەك، ئۇ زادىلا قايىل بولمايدۇ،
 ئەلۋەتتە. چۈنكى جامالىدىندىن ئىگمۇ
 ئۆزىگە چىۋىشماق دېگەن دەردى بار - دە!
 ئۇ ئالدىنقى خوتۇنى زەينەپنىمۇ، كېيىن-
 كى خوتۇنى تىللاقمىزنىمۇ بىكاردىن -
 بىكار، سەۋەبسىزلا قويۇۋەتتىم-
 دى. زەينەپنى «ئىشچى، دېھقان، ئەس-
 كەر، ئوقۇغۇچى» قاتارىدا ئالىي مەكتەپ-
 كە چىقىۋېلىش ئۈچۈن قويۇۋەتتى. نا-
 ۋادا شۇ چاغدا «ئۆي - ئوچاقلىق كىشى-
 لەر ئالىي مەكتەپكە قوبۇل قىلىنمايدۇ»
 دەپ بەلگىلىمە چىقىرىلىمىغان بولسا،
 جامالىدىن قاراپ تۇرۇپ خوتۇن-
 نى قويۇۋېتىدىغانغا ساراڭ بولۇپ قاپ-
 تىمۇ؟! ھەرقانچە بولسىمۇ ئۇنىڭ ئەق-
 لى دۈمبىسىگە چىقىپ قالمىغان - دە!
 ئۇنىڭ ئۈستىگە، ئۇنىڭ بىلەن بىللە
 تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپنى چالا - پۇلا
 پۈتتۈرگەن مەخمۇت ئالىي مەكتەپكە چى-
 قالايدىكەنۇ، جامالىدىن نېمىشقا چىقالماي-
 دىكەن؟! سەل بالدۇرراق ئۆي - ئوچاق-
 لىق بولۇپ قالغىنى ئۇنىڭ گۇناھىمى-
 كەن؟! ئۇنداقتا ئۇ بۇنداق «ئۆي -
 ئوچاق» نىڭ كۈكۈم - تالقىنىنى چىقى-
 رىۋېتەلەيدۇ! ئانىسى ئۇنىمۇ ئوغۇل بالا
 دەپ تۇغقان، ئۇ ھەرقانداق ئادەمدىن
 كېيىن قالمايدۇ!

ئەمدى ئۇنىڭ تىللاقمىزدەك شۇنداق
 ئوبدان خوتۇنىنى قويۇۋېتىشىگە نېمە
 سەۋەبچى بولدى؟ بۇنىڭدىكى ئاساسلىق
 جاۋابكارلىقنى مەخسۇت ئۆز ئۈستىگە
 ئېلىشى كېرەك. چۈنكى ئۇ ھېچ ئىش قو-

لىدىن كەلمەيدىغان بىر نېمە، بويى
 دېسە بويى، چىراي دېسە چىرايى يوق
 بىلىم ۋە قابىلىيەت دېگەنلەردىن ئېغىز
 ئېچىش تېخىمۇ مۇمكىن ئەمەس. ھەتتا ئۇ،
 جامالىدىن قولىنىڭ ئۇچىدىمۇ قاتۇرۇپ
 يېزىۋېتەلەيدىغان ئادەتتىكى گېزىت خە-
 ۋەرلىرىنىمۇ يازالمايدۇ. شۇنداق تۇرۇق-
 لىق ئۇ، چوڭ شەھەرگە پۈتۈن ئائىلىسى
 بىلەن يۆتكىلىپ كېتەلەيدىكەنۇ، جامالى-
 دىن نېمىشقا يۆتكىلىپ كېتەلمەيدىكەن؟!
 ئۇنىڭ قايسى شەرتى توشماي قاپتۇ؟
 جامالىدىننىڭ خوتۇنى مەخسۇتنىڭ خو-
 تۇنىدەك چىرايلىق ئەمەسمىكەن يا؟
 ئۇنداقتا ئۇ ئۆزى ياخشى كۆرىدىغان
 تىللاقمىزنىمۇ قويۇۋېتىپ، ئۇنىڭدىنمۇ
 چىرايلىق خوتۇن ئالالايدۇ. مەخسۇتتەك
 لەرنىڭ كۆزىدىن ئوت چىقىرىۋېتەلەيدۇ
 ئۇ ئىشنى يۆتكىلىشتىن باشلىماقچى بول-
 دى، ئەپسۇسكى، يۆتكىلىش ئۇ ئويلىغان
 دەك ئۇنداق ئاسان ئەمەس ئىكەن. يەنە
 ئاللىقانداق شورى قۇرغۇر بەلگىلىمىلەر-
 نىڭ چىقىرىلغىنى ئىشنى بۇزىدىكەن
 ئەمەسمۇ! توۋا، قېرىشقانداك چوڭ شەھەر-
 گە يېزا نوپۇسى قوبۇل قىلىنمايدىغىنى
 نېمىسىدۇ؟! بولمىسا جامالىدىن ئاۋۋال
 بالا - چاقىسى بىلەنلا يۆتكىلىۋالاتتى - دە،
 مەخسۇتنىڭ خوتۇنىدىنمۇ چىرايلىق خو-
 تۇن تېپىپ بولغۇچە تىللاقمىز بىلەن
 ئۆي تۇتۇپ تۇراتتى. يەنە تويلىق
 ئالىمەن دەپ بىرمۇنچە پۇلىنىمۇ ئىسراپ
 قىلىپ يۈرمەيتتى. ئالاقىلىشىش ئىقارلىق
 ئۇ چوڭ شەھەردىكى بىر ئىدارىگە بىر
 ئادەم ئالىدىغانلىقىنى، لېكىن ئۇنىڭ
 بالا - ۋاقىسىنى يۆتكەپ بېرەلمەيدىغان
 لىقىنى بىلدى - دە، ۋاقىتىنى قولىدىن

بەرمەي شۇ ئىدارىگە تېزىرەك يۆتكەلمىۋېلىش ئۈچۈن چاقماق تېزلىكىدە ئايالى بىلەن ئاجرىشىش رەسمىيىتىنى بېجىرىۋالدى. بىراق دۇنيادا ئۆزىنى ھەممىدىن چاققان دەپ ساناپ يۈرگەن جامالدىندىنمۇ چاققانلار ئاز بولمىسا كېرەك، ئۇ يالغۇز كىشىلىك نوپۇس كېنىشىكىسى بىلەن ئالاقىلىشىش رەسمىيىتىنى كۆتۈرۈپ ھېلىقى ئىدارىگە بارغاندا، ئۇقۇ-شۇپ قويغان ئورنىغا باشقا ئادەم سەپلىنىپ بولغانىدى. جامالدىن كېيىن دە تۇرمايدىغان بۇ ۋىجدانسىزلارنى ئاغزىنى بۇزۇپ تىللاپ باقتى، ھەتتا ئۇلارغا تەھدىت سېلىپ، ھەيۋە قىلىپمۇ باقتى. لېكىن بۇ ئاماللىرىنىڭ ھېچقايسىسى ئاقىمىدى. يەنىلا شۇ بۇرۇنقى ئىدارىسىدە ئىشلەپ تۇرۇشقا مەجبۇر بولدى. تىللاقنى ئالدىراپ قويۇۋەتكىنىگە پۇشايىمان قىلىپ يارىشىۋېلىش ئۈچۈن ئارىغا ئادەم قويدى. ئەلچىلەر قايتىپ كېلىپ تىللاقنىڭ: «جامالدىن ئۆزى بىۋاسىتە كېلىپ، مەن بىلەن كۆرۈشسۇن» دېگەن تەلپىنى يەتكۈزدى. جامالدىن ئۈمىدلىنىپ بېرىۋېتىدى، تىللاق ئۇنىڭ تەمبۈر دەستىسىدەك سوزۇنچاق ۋە يىرىك سا-قال بېسىپ كەتكەن قارامتۇل يۈزىگە تۈكۈرۈپ، كەلگىنىگە توپىغۇزدى.

— سىز باشقىلارنى دائىم ۋىجدان-سىز دەپ تىللاشنى ياخشى كۆرەتتىڭىز-غۇ! — دېدى ئۇ جامالدىننىڭ يۇڭلۇق قاشلىرى ئاستىدا پىلىلىداپ تۇرغان ئورا كۆزلىرىگە غەزەپ بىلەن تىكىلىپ، — ئەمدى بىلىدىكى، دۇنيادا سىزدىن ئېشىپ چۈشىدىغان ۋىجدانسىز ئادەم يوق ئىكەن. تىللاستىڭىز ئىندىمىدىم، ئۇرس-

ئىمىز جىم تۇردۇم، ھەتتا ئۇن - ئۇزنى ساندۇققا سېلىۋېلىپ قۇلۇپلاپ، ھەر كۈننى سەرلەپ بەرسىڭىزمۇ غىشك - پىك دەپ سىدىم، بالىلىرىمنىڭ يۈزىنى قىلىپ ھەم سىگە بەرداشلىق بەردىم. ھالا بۈگۈنكى كۈنگە كەلگەندە باشقىلار بىلەن بەسلىشىپ چوڭ شەھەرگە يۆتكىلىۋېلىشنى كۆزلەپلا قارا قىشتا ئانا - بالا ئۈچىمىزنى ئۆيىدىن قوغلاپ چىقىرىشقا ۋىجدانىڭىز چىدىدى، كىچىك بالىلىرىڭىزغىمۇ بولسا ئىچىڭىز ئاغرىمىدى. تۆگىدەك بويىڭىز بولغان بىلەن تېرىقچىلىك ۋىجدانىڭىز يوق ئادەمكەنسىز، يوقىلىك كۆزۈمدىن! ... جامالدىنغا زەھەردىن ئاچچىق بۇ سۆزلەر تولىمۇ ھار كەلدى. ئۇ بازغاندەك مۇشتۇمىنى چىڭ تۇتۇپ تىللاقنى ئۇرماقچى بولدى - يۈ، شۇ ھامان يەنە ئۇنىڭ ئاللىقاچان ئۆز ئەمرىدىن چىقىپ كەتكەنلىكىنى يادىغا ئېلىپ، ئاچچىقىنى، دەرد - ئەلىمىنى ئىچىگە يۇتۇپ، بېشىنى ساڭگىلاتقىنىچە ئۆيىگە قايتىپ كەلدى. شۇندىن بۇيان ئۇ بويتاق ئۆتۈۋال-تىدۇ. ئىككى ئېغىزلىق ئۆيىدىكى قالايمىقانچىلىقلارغا ياكى دۆۋىلىشىپ كەتكەن قاسماق كىيىملىرىگە كۆزى چۈشكەندە ئىختىيارسىز تىللاقنى ئەسلىپ قالىدۇ، ئەلەم بىلەن بېشىنى چايقايدۇ، ھېلىقى چوڭ شەھەرگە تېخىچە يۆتكىلىپ بولالمىغانلىقىدىن ئازابلىنىدۇ. مەخسۇت دېگەن بىر نېمە شۇ تاپتا ئەينەكتەك پارقىراق، پاكىز، ئازادە كوچىلاردا گەدىنىپ مېڭىپ يۈرگەندۇ ھەقىچان، دەپ ئويلاپ، يۈرىكىنىڭ ئاللىقانداق بىر يېرى قاتتىق ئېچىشىدۇ. ئامەت نېمىشقا باشقىلارغىلا كېلىپ ماڭا كەلمەيدىغاندۇ؟

دەپ غەدۇڭشىيدۇ. ئۆزىدىن ئېشىپ كەتكەنلەرنى، ئۆزىدىن ئۈستۈن تۇرغانلارنى ئېزىقىدا چاپناپ پۇركۈۋەتكۈسى كېلىدۇ. راست ئەمەسمۇ، جامالىدىن دېگەن جامالىدىن - دە! ئۇ بوشاڭ، ئىقتىدارسىز ئادەم ئەمەس، ئۆزىنى ئۇنداق - مۇنداق كىشىلەر بىلەن تەڭ قىلمايدۇ. ئۆزىنىڭ شۇنچە قابىلىيەتلىك تۇرۇپ تازىرىغە چە چوڭراق ئورۇنغا قويۇلىشىغا ئىقتىدارسىز ئەپسۇسلىنىدۇ، ئۆكۈنىدۇ. قابىلىيەتنىڭ بۇ كىچىك شەھەردە ئىسراپ بولۇپ كېتىۋاتقانلىقىدىن، توغرىراقى كۆمۈلۈپ قېلىۋاتقانلىقىدىن ئىچى پۇشىدۇ. قابىلىيەتلىك كىشىلەرنى بايقىيالايدىغان كۆزى ئۆتكۈر ئاقىللارنىڭ بەكمۇ ئازلىقىدىن، گەپنىڭ ئوچۇقراقىنى ئېيتقاندا، شۇنداق كىشىلەرنىڭ يوقلۇقىدىن ھەسەرەتلىنىدۇ. چوڭ شەھەردىمۇ ئىشنىڭ ئېپىنى بىلمەيدىغان، ياخشى - يامانىنى پەرق ئېتەلمەيدىغان دۆت - كالۋالار كۆپ بولسا كېرەك. بولمىسا نېمە ئۈچۈن جامالىدىننىڭ قابىلىيەتلىك ئادەمنى دەپ ھال يۆتكىۋېلىپ، چوڭ ئەمەلگە قويمايدۇ؟ جامالىدىن ئۇ يەرگە يۆتكەلگەندىن كېيىن ئى - ئى چوڭ ئىشلارنى ۋۇجۇتقا كەلتۈرۈپ، داڭق چىقىرىدۇ، شۆھرەتنى پۈتۈن دۇنياغا تارقىلىدۇ. «پالانى شەھەردىن مۇنداق كاتتا ئىسراپ چىقىپ تۇر!» دېيىلسە، بۇ شۇ شەھەرنىڭ پەخرى ۋە شۆھرىتى ئەمەسمۇ! ئۇلار شۇنداقچىلىك ئاددىي ئىشنى نېمە ئۈچۈن چۈشەنمەيدىغاندۇ؟ جامالىدىننىڭ كەتكۈزۈپ قويغان يەرلىرىمۇ يوق ئەمەس، ئەلۋەتتە. ئۇ يېقىندا ئىشخانا مۇدىرلىقىغا ئۆستۈرۈلگەن خىزمەتلىرىنى مەتقاۋۇلنىڭ قابى

لىيىتىگە ئىچىدە قول قويىمىمۇ، ئۇنىڭ ھەقىقەتەن ئۆزىدىن قابىلىيەتلىك ئىكەنلىكىگە تەن بەرگۈسى كەلمىدى. مېنىڭ ئۇنى كۆرەلمەيۋاتقان يېرىم يوق، - دەيدۇ ئۆزىگە ئۆزى تەسەللى بېرىپ، راستىنى ئېيتقاندا، ئۇ تولىمۇ ھاكاۋۇر، ئۆزىگە ئارتۇق چە تەمەننا قويدىغان بىر نېمە، دەس-ھامبىسى تايىنىملىق. مەن تۇرغان يەردە ئاشۇنداق بىر نېمىنى مۇدىرلىققا ئۆستۈرۈپ قويسا ھەقىقەتەن قاملاشمايدۇ. دە! باشلىق دېگەن بىر نېمىلەرنىڭمۇ كۆزى كۆرەلمىگەن تاڭ؟ ئادەمنى زاڭلىق قىلغاندەك مېنى ئاران مۇئاۋىن بۆلۈم باشلىقى، ئۇنى مۇدىر قىلىپ ئۆستۈرۈپ قويۇۋاتىدۇ - يا، شۇمۇ ئىش بولىدۇ؟ بۇ مەن ئۈچۈن نومۇس - تە، نومۇس! ئۇ كىم، مەن كىم؟ ئۇ دېگەن ناھايەت بېشىنى ئىچىگە تېقىپ ئىشلەشتىن باشقىنى بىلمەيدىغان دۆت كالا! مەن دېگەن چاپچىپ تۇرغان شاش ئارغىماق، ياق، ئۇچقۇر دۆلدۈلمەن! شۇنداق ئىكەن، بەيگە دەپ گەنگە ئۇچقۇر دۆلدۈلنى سالىماي، كالا پاي كالىنى سالغان نەدە بار؟ بۇ خۇددى كاتتا تۈۋرۈك-لۈككە يارايدىغان يىزارملىق ياغاچنى چوكا ئورنىدا ئىشلەتكەندەك، ئى - ئى مەزمۇت ئىستېھكاملارنى كۆمپەيكۇم قىلىۋېتەلەيدىغان چوڭ زەمبىرەك بىلەن ھېچنېمىگە ئەرزەنمەيدىغان كىچىككىنە روچىۋىنى ئاتقان دەك كۈلكىلىك بىر ئىشتە! قېنى، بۇ جاھان ئۇزۇن جاھان، زادى كىمىنىڭ ھەقىقىي ئىقتىدارلىق ئىكەنلىكىنى كېلىنىچە كۆرىمىزغۇ، تېخى!

ئەمەلىيەت بەكمۇ رەھىمسىز ئىكەن. دائىم مەتقاۋۇلنىڭ جامالىدىننىڭ قابى

لىيەتلىك ۋە ئىقتىدارلىق ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلاپ جامالىدىننىڭ ئوغىسىنى قاينىتىپ قويدى. سەن ئىپلاسىنى بىر ئوڭدا قويىمىسام زادى بولمىدى، - دېدى ئۇ ئاخىرىدا ئاچچىقىغا بەس كېلەلمەي، - خۇدۇڭنى بىلمەيۋاتسەن، ئەمدى ئۆزۈمنىڭ كىملىكىنى ساڭا ئوبدان بىر تونۇتۇپ قوياي. شۇنداق قىلىپ ئۇ مەتقاۋۇلنىڭ پېيىگە چۈشتى. خېلى ئۇزۇنغا چەپايلاپ يۈرگەن بولسىمۇ تۇتامغا چىققۇدەك بىر نەرسە تاپالماي ئۆزگۈشنى ئۆزى يېگۈدەك بولدى. كېيىن تەلىيى ئوڭدىن كېلىپ، ئۆزى يۆتكەلمەكچى بولغان ھېلىقى چوڭ شەھەردىكى كىچىكرەك بىر ئىدارىدا ئىشاھەيدىغان ئاتاۋۇللادىن مەتقاۋۇلغا كەلگەن بىر پارچە خەتنى قولغا چۈشۈرۈۋالدى - دە، ھېچ بولمىسا بۇنىڭ ئىچىدىنغۇ دەماللىققا قولغا چىققۇدەك بىرەر ساپاق چىقىپ قالار، دەپ ئويلاپ، خەتنى ھېچكىم كۆرمەستە غىپىپدە يانچۇقىغا سېلىپ ئۆيىگە جۆندى. يۈرىكىنى بىر ئاز توختاتقاندىن كېيىن كۈنۈبىرتى بېرىتمۇادا پەم بىلەن ئاچتى. ئىلگىرىغۇ ئۇ باشقىلارنىڭ خېتىنى ئوغرىلىقچە ئېچىپ كۆرگۈچىلەر قانۇن بويىچە جازاغا تارتىلىدۇ، دېگەندەك بىر گەپلەرنى ئاڭلىغان. لېكىن بۇ خەتتىن مەتقاۋۇلنى ئوڭدا قويغۇدەك بىرەر نەرسە تېپىش تەقەززالىقى ئۇنى ھەرقانداق خەۋپ - خەتەرگە قارىماي دادىل ھەرىكەت قىلىشقا ئۈندەيتتى. شۇنىڭغا يارىشا خەتتىن مۇستاپا دېگەن بىرنىڭ يېغىرى كۈچىلانغان مەزمۇنلار چىقىپ قالدى. سۈرۈشتۈرۈش ئارقىلىق مۇستاپانىڭ خېلى ھوقۇقلۇق بىر ئورگاندا

بۇلۇم باشلىقى بولۇپ ئىشاھەيدىغانلىقىنى، ئاتاۋۇللا بىلەن ئوت بىلەن سۇدەك چىقىشالمايدىغانلىقىنى بىلمەيۋاپ، ئاغزى قۇلىقىغا يەتتى. مانا بىر چالمدائىكى پاختەك - نى سوقۇش دېگەن شۇ ئەمەسمۇ! بۇ خەتنى مۇستاپاغا ئەۋەتىپ بەرسە، بىرىنچىدىن، ئۆزىنىڭ ئۇنىڭغا بولغان ھۆرمىتى ۋە ساداقىتىنى بىلدۈرگىلى ھەمدە قولدا ھوقۇقى بار مۇستاپاغا تايىنىش ئارقىلىق چوڭ شەھەرگە يۆتكىلىۋېلىپ، ئۆز قابىلىيىتىنى تولۇق جارى قىلدۇرالمىغۇدەك چوڭ ئەمەلگە ئېرىشىش، مەخسۇتنىڭ كۆزىدىن ئوت چىقىرىۋېتىش مەقسىتىگە يەتكىلى؛ ئىككىنچىدىن، مەتقاۋۇلنىڭ ئاشۇنداق «ئەخلاقسىز» خەتلەرنى يازمىغان ئاتاۋۇللادەك ئادەم بىلەن قويۇق ئالاقىسى بارلىقىنى خەلقى ئالدىدا ئاشكارىلاپ ھەمدە ئۇنىڭمۇ ئاشۇنداق خەتلەرنى ئاتاۋۇلغا يازماي قالمايدىغانلىقىنى قىياسەن جاكارلاپ، ئۇنىڭ ئىناۋىتىنى چۈشۈرگىلى، ئابرويسىنى يەرگە ئۇرغىلى بولىدۇ - دە! جامالىدىن چوڭقۇر ئويلىنىشتىن كېيىن بۇ خەتنى دەرىھال مۇستاپاغا ئەۋەتىپ بەردى. ئۆزىنىڭ ئۇنىڭغا بولغان ئىززەت - ھۆرمىتىنى ۋە ساداقىتىنى بىلدۈرۈپ، چوڭ شەھەرگە يۆتكىلىش ئىشىغا ياردەم بېرىش، شۇنداقلا بۇ خەتنى ھېچكىمگە كۆرسەتمەسلىك توغرىسىدا قايتا - قايتا تاپىلاشنى ئۇنىڭ تۈمىدى. لېكىن مۇستاپا جامالىدىننىڭ تەسەۋۋۇر قىلغىنىدەك ياخشىلىقىنى بىلىدىغان مەردلەردىن بولمىسا كېرەك، ئۇ بۇ خەتنى تاپشۇرۇۋېلىپ گۆھەر تېپىۋالغاندەك خۇشال بولۇپ كەتتى ۋە ئاتاۋۇللانىڭ ئىناۋىتىنى چۈشۈرۈش، ئۆز

تابروپىنى ئۆستۈرۈش مەقسىتىدە ھېلىقى خەتنى ۋە جامالىدىننىڭ خېتىنى كۆپەيتىپ باستۇرۇپ، پۈتۈن شەھەردىكى تونۇش-بىلىشلىرىگە تارقىتىپ، بەردى. شۇنىڭ بىلەن جامالىدىننىڭ نامىمۇ پۈتۈن شەھەرگە پۇر كەتتى. بۇرۇن جامالىدىننى يۆتكەشكە ئاساسەن ماقۇل بولۇپ قالغان يەنە بىر ئىدارە باشلىقى بۇ ئەھۋالدىن خەۋەر تاپقاندىن كېيىن: «ھېلىمۇ ئالدىراپ يۆتكەپ ئەكىلىۋالمايتتۇق، خۇدا بىر ساقلاپتۇ!...» دەپ، بەرگەن ۋەدىسىدىن يېنىۋالدى. مۇستاپامۇ ئۇنىڭ ئۆزىگە بولغان «ساداقىتى» ۋە «كۆرسەتكەن خىزمىتى» نى ئۇنتۇپ قالغان دەكلا ئۇنى يۆتكەپ قويۇش توغرىسىدا ھېچكىمگە ئىغىز ئېچىپ قويمىدى. شۇنداق قىلىپ ئۇنىڭ يۆتكىلىش يولىدا كۆرسەتكەن تىرىشچانلىقلىرى ئەكسىچە نەتىجە بېرىش بىلەن ئاياغلاشتى. دەسلىپىدە مۇستاپانى «تۈز-كۈر!» دەپ تىللىدى. كېيىنچە سەۋەنلىكنىڭ ھەقىقەتەن ئۆزىدىن ئۆت كەنلىكىنى چۈشىنىپ جىم بولۇپ قالدى. خۇدايا شۈكرى، - دېدى ئۇ يەنە ئۆزىگە ئۆزى تەسەللى بېرىپ، - ھېلىمۇ ئاتا-ۋۇللا خېلى كەڭ قورساق بىر نېمىكەن، خېتىمنى ئوغرىلىدى دەپ ئۈستۈمدىن ئەرز قىلىپ يۈرمىدى، بولمىسا نېمە كۈنلەرنى كۆرەتتىمكىن تاڭ؟! جامالىدىن بۇ ئىشلارنى ئويلىغاندا يۈزى ئانچە قىزارمىسىمۇ، ھەر ھالدا چىملىدىغانلىقىنى ھېس قىلىدۇ. تۇنۇگۈن ھاراق ئىچكەچ جالالىدىن بىلەن مۇڭداشقاندا، ئۇنىڭغا ئۆلگۈدەك ئۆچكىلىكى كېلىپ تۇرغىنىغا قارىماي، ئىچىدىكى بارلىق دەردىنى تۆكۈۋەتتى. جالالىدىنغۇ ئۇنى ئانچە ئەيمىلەپمۇ كەتمىدى، ناھايەت «بۇ ئىشنى

راستىنلا ئانچە ياخشى قىلماپسەن. ئاداش!» دەپ قويۇپلا جىم بولۇۋالدى. بەلكىم ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئايىغاندۇ. ئۇ ئىچىنى ئوبدان بوشىتىۋالماستىن، بۈگۈن ئەتىگەن خېلى كەپپى چاغ قوپقانمىدى. يەكشەنبىنى باغچىدا رەڭگا رەڭ كىيىپ كەن چىرايلىق قىز - چوكانلارغا قاراپ كۆڭۈللۈك ئۆتكۈزۈمەكچى بولۇپ ئۆزىنى ياساۋاتقاندا، ئويلىمىغان يەردىن ئوڭ كۆزىنىڭ قىزىلمۇچتەك قىزىرىپ كەتكەنلىكىنى كۆردى. نەس باستى دېگەن شۇ - دە! - دېدى ئۇ ئەلەم بىلەن تاماكا ئىسىدىن سارغىيىپ كەتكەن ئات چىشلىرىنى غۇچۇرلىتىپ، - ھەسەتخور، ئىچى تار ئادەملەرنىڭ كۆزى قىزىرىدۇ، دەپ ئاڭلايدىغان، مەن يا ھەسەتخور، ئىچىم تار ئادەم بولمىسام، زادى قانداق ئىشتۇ بۇ؟ مۇشۇ پېتىمچە كۈچىغا چىقىدىغان بولسام، كىشىلەرگە تېخىمۇ سۆز - چۆچەك بولۇپ بېرىمەن. ئۇنىڭدىن بېشىمنى چۈمكەپ ئۇخلايتچۇ! ئۇ كاس تۈمۈمنى سېلىۋېتىپ ئويلاپ قالدى: كۆز دېگەن نازۇك نېمە، ۋاقتىدا داۋالاتمىسام چاتاق بولمىسۇن يەنە! ئەستايغۇرۇللا، بۈگۈن دېگەن يەكشەنبە، ئىدارىنىڭ شىپاخانىسىنى ئاچمايدۇ. بولمىسا دورا دېگەننى بىكارغا ئېلىۋېرەتتىم. دوختۇر-خانىغا باراي دېسەم نومۇر ئېلىش ئۈچۈن بىر قېتىم پۇل تۆلەيمەن، ئارقىدىن دورىغا يەنە پۇل خەجلىمىسەم بولمايدۇ. بۇنى ئىدارە ئاتچوت قىلىپ بەرمەيدۇ. بىكاردىن - بىكار بىرمۇنچە ئىسراپچىلىق! زادى قانداق قىلىسام بولار؟ ئۇيان ئويلا - بۇيان ئويلا، ئاخىرى ئۇ چىقىمغا چىداپ دۇكاندىن بىر قۇتا كۆز دورىسى ئېلىش قارارىغا كەلدى - دە، قارا كۆز ئەينىكىنى تاقاپ، دورىخانىغا

قىزغىنلىق بىلەن چۈشەندۈرۈپ، ئاۋۋال دوختۇرغا كۆرۈنۈپ ئاندىن دورا ئالغىدىڭىز ياخشى!

— ئىشىنىمەنكى، سىزنىڭ بەرگەن دورىڭىزدا جەزمەن چاتساق يىوق! — جامالىدىن كۆز ئەينىكىنى ئېلىۋېتىپ، قىزىرىپ قالغان ئوڭ كۆزىنىڭ تىۋەن تەرىپىنى بېگىز بارمىقى بىلەن تىۋەنگە ئازراق بېسىپ تۇرۇپ قىزغا كۆرسەتتى، بولدى، ئۆزىڭىز باسپ بېرىۋېرىڭا، قاچان دوختۇرخانىغا بېرىپ يۈرمەن!

— ئۇنداق بولسا ئاۋۋال بۇ دورىنى ئىشلىتىپ كۆرۈڭ! — دېدى قىز كۆكۈش رەڭلىك سوزۇنچاق بىر قۇتىنى چىقىرىپ، — ھەر تۆت سائەتتە بىر قېتىم تېمىتىسىز، ھەر قېتىمدا بىر — ئىككى تېمىدىن ئاشۇرۇۋەتمەك، كۆزىڭىزنىڭ قىزىلىقى يوقالغاندىن كېيىن ئىشلىتىشى توختىتىڭ!

— قانچە پۇل؟

— بىرمۇ يەتتە پۇل.

— خۇدايا شۈكرى، ياخشى ئانچە قىممەت ئەمەسكەن.

— نېمە دېدىڭىز؟

— دورىڭىزنى ئەزانكەن دەۋاتىمەن.

— ئۇنىڭدىن قىممەت بولسا ئالمايتىڭىز؟

— ئەمدى... — جامالىدىن ئىچىدىكى

گەپنى ئالدىراپ تېشىغا چىقىرىپ تاشمايغىنىغا سەل خىجىل بولغاندەك دۇدۇقلاپ تۇرۇپ قالدى ۋە ئۆزىنى ئوڭشاپ، — ئەمدى بىرمۇ يەتتە پۇل، قاراڭ، ئاز بولسىمۇ پۇل — دەپ ئىشىق

لىپ، دورىغىمۇ ئۆز يېنىدىن پۇل چىقىرىپ يۈرۈش ئارتۇقچە بىر ئىش دەگا!

— توۋا، پۇلنى ئۆز جېنىدىن ئارتۇق كۆرىدىغانلاردىن ئىكەنسىز — دە.

(ئاخىرى 96 - بەتتە)

باردى. پەشتاخىتا ئالدىدا ياش بىر قىز ئۇنى قىزغىنلىق بىلەن كۈتۈۋالدى.

— قانداق دورا ئالسىمىز؟ — دېدى ئۇ مۇلايىم ئاۋاز بىلەن:

— ھى... ھى... ھى... ئايدەك، ياق،

پەرىشتىدەك، ئەجەبمۇ چىرايلىق قىزكىنسا بۇ! — جامالىدىن لېۋىنى يىلاپ قويۇپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — سىزدەك چىرايلىق قىزدىن ئالغان دورا ھەرقانداق كېسەلگە شىپا بولىدۇ — دە!

— قانداق لاۋزا ئادەم ماۋۇ، ئوھۇش! — دورا ساتقۇچى قىزنىڭ چىرايى نومۇس ۋە ئەلەمدىن شەپقەتدەك قىزىرىپ كەتتى. ئارقىدىن تاتىرىپ، گىلاستەك قىزىل ۋە نېپىز لەۋلىرى تىت رەپ كەتتى، — بۇ يەرگە دورا ئالغىلى كەلدىڭىزمۇ ياكى ئادەم باھالىغىلى يەنە ئاشۇنداق گەپ قىلغىلى تۇرسىڭىز ساقچى چاقىرىمەن جۇمۇ!

— بولدى، بولدى، خاپا بولماڭ! — جامالىدىن «ساقچى چاقىرىمەن» دېگەن گەپنى ئاڭلاپ پەسكويىغا چۈشتى، — چىرايىڭىزغا مەستلىكىم كېلىپ شۇنداق دەپ ساپتىمەن ئەمدى! ھەممىمىز ئادەم ئەمەسمۇ، ئادەم دېگەن شۇنداق ھېسسا يىاتلىق كېلىدەككەن، قاراڭ! قانداق قىلىمىز، ئەمدى شۇ... —

— تولا بىلچىرلىسماي ئالدىغان دورىڭىزنى دەڭ!

— نېمە ئۈچۈندۇر كۆزۈم قىزىرىپ قاپتۇ، قاراڭ! — دېدى جامالىدىن قاش-كۆزلىرىنى ئويىنىتىپ، — كۆز دورىسى ئالايىمكىن دەپ كېلىۋىدىم.

— كۆز قىزىرىش دېگەننىڭ ھەر خىل سەۋەبلىرى بولىدۇ، — دېدى دورا ساتقۇچى قىز باياتىنقى كۆڭۈلسىزلىكىنى بېردەمدىلا ئېسىدىن چىقىرىپ قويغاندەك

باردى. پەشتاخىتا ئالدىدا ياش بىر قىز ئۇنى قىزغىنلىق بىلەن كۈتۈۋالدى.

— قانداق دورا ئالسىمىز؟ — دېدى ئۇ مۇلايىم ئاۋاز بىلەن:

— ھى... ھى... ھى... ئايدەك، ياق، پەرىشتىدەك، ئەجەبمۇ چىرايلىق قىزكىنسا بۇ! — جامالىدىن لېۋىنى يىلاپ قويۇپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — سىزدەك چىرايلىق قىزدىن ئالغان دورا ھەرقانداق كېسەلگە شىپا بولىدۇ — دە!

— قانداق لاۋزا ئادەم ماۋۇ، ئوھۇش! — دورا ساتقۇچى قىزنىڭ چىرايى نومۇس ۋە ئەلەمدىن شەپقەتدەك قىزىرىپ كەتتى. ئارقىدىن تاتىرىپ، گىلاستەك قىزىل ۋە نېپىز لەۋلىرى تىت رەپ كەتتى، — بۇ يەرگە دورا ئالغىلى كەلدىڭىزمۇ ياكى ئادەم باھالىغىلى يەنە ئاشۇنداق گەپ قىلغىلى تۇرسىڭىز ساقچى چاقىرىمەن جۇمۇ!

— بولدى، بولدى، خاپا بولماڭ! — جامالىدىن «ساقچى چاقىرىمەن» دېگەن گەپنى ئاڭلاپ پەسكويىغا چۈشتى، — چىرايىڭىزغا مەستلىكىم كېلىپ شۇنداق دەپ ساپتىمەن ئەمدى! ھەممىمىز ئادەم ئەمەسمۇ، ئادەم دېگەن شۇنداق ھېسسا يىاتلىق كېلىدەككەن، قاراڭ! قانداق قىلىمىز، ئەمدى شۇ... —

— تولا بىلچىرلىسماي ئالدىغان دورىڭىزنى دەڭ!

— نېمە ئۈچۈندۇر كۆزۈم قىزىرىپ قاپتۇ، قاراڭ! — دېدى جامالىدىن قاش-كۆزلىرىنى ئويىنىتىپ، — كۆز دورىسى ئالايىمكىن دەپ كېلىۋىدىم.

— كۆز قىزىرىش دېگەننىڭ ھەر خىل سەۋەبلىرى بولىدۇ، — دېدى دورا ساتقۇچى قىز باياتىنقى كۆڭۈلسىزلىكىنى بېردەمدىلا ئېسىدىن چىقىرىپ قويغاندەك

باردى. پەشتاخىتا ئالدىدا ياش بىر قىز ئۇنى قىزغىنلىق بىلەن كۈتۈۋالدى.

— قانداق دورا ئالسىمىز؟ — دېدى ئۇ مۇلايىم ئاۋاز بىلەن:

— ھى... ھى... ھى... ئايدەك، ياق، پەرىشتىدەك، ئەجەبمۇ چىرايلىق قىزكىنسا بۇ! — جامالىدىن لېۋىنى يىلاپ قويۇپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — سىزدەك چىرايلىق قىزدىن ئالغان دورا ھەرقانداق كېسەلگە شىپا بولىدۇ — دە!

— قانداق لاۋزا ئادەم ماۋۇ، ئوھۇش! — دورا ساتقۇچى قىزنىڭ چىرايى نومۇس ۋە ئەلەمدىن شەپقەتدەك قىزىرىپ كەتتى. ئارقىدىن تاتىرىپ، گىلاستەك قىزىل ۋە نېپىز لەۋلىرى تىت رەپ كەتتى، — بۇ يەرگە دورا ئالغىلى كەلدىڭىزمۇ ياكى ئادەم باھالىغىلى يەنە ئاشۇنداق گەپ قىلغىلى تۇرسىڭىز ساقچى چاقىرىمەن جۇمۇ!

شېئىرلار

ئېتىقادسىزلىق كۆلەنگۈسى

ئۇ بىر ماگىنىت كۈچىدىن قالغان،
 دەم تارتىشنى ئويلايدۇ، ئەمما،
 زېمىندىكى جېمى تاغلارنى.
 ئۇ بىر بۈركۈت توزغان قانىتى
 باغلارنىڭ نەدىلىكىنى بىلمەي تۇرۇپلا
 خىيالدا ئاتىدۇ چەنلەپ
 چىمەنلەرگە ئۇۋا سالغان زاغلارنى.

ئۇ بىر كۆل،

قىش پەسلىدە ئۇخلايدۇ،
 ياز پەسلىدە شارقىراشنى ئۇقمايدۇ

ئانا خاتىرىسى

يۈرىكىڭدە پىشقان مەرۋايىت
 تورۇكلىدى كۆزۈڭدىن، ئانا.
 پېشانەڭدە قالدى ئۇۋىلاپ
 ئارمانلىرىڭ ياسىغان ئۇندەش
 ئۇچۇپ چىقىپ سۆزۈڭدىن ئانا.

قەرز سۈيىلەپ كەلگەندە مازار
 تىلەپ قالدىڭ بەختىمنى يەنە
 دۇئا قىلىپ ئاخىرقى ئاخشام.
 يىغلىغانچە بېرىپ يورۇقلۇق،
 چىراقپايدا ئېرىپ كەتتى شام.

ئۇندەشلەرنى يوقاتقان سوئال
 كۆپ چېكىتكە قالدى كۆمۈلۈپ.
 يوللار — شېئىر ئاخىرلاشمىغان،
 يارالغاندىن تارتىپ تېخىچە
 باقمىغان بىر شائىرنى كۆرۈپ.

ئۆگىتىپ سەن تە - تە مېڭىشنى
 سىڭىپ كەتتىڭ ئۇپۇققا كۈندەك.
 چۆچەكلىرىڭ قىلىپ ئىشارەت،
 دۆڭ كەينىدە كۆتۈردى چېچەك...
 ئەگىپ يۈردۈم يوللارنى، يولمۇ
 ئەگىپ يۈردى مېنى تۇتۇندەك.
 يولغۇ ئەسلى پۇتنىڭ ئاستىدا،
 ئاۋارىدۇر ئىنسانلار، ئەمما
 ئاللايى -

دەسسەپ تۇرغان يولدىن دېرەك؟!

تەۋرىتىدۇ مېنى ئارمانلار
 چۈشلىرىمنى كەزگەندە پاتقاق.
 يۇيۇنىدۇ قېنىم
 مونچىسىدا قېنىڭنىڭ ھەر ۋاق.
 بېسىپ كەلگەن قارىنى يۇيۇپ

كۆكرىكىمدە سېنىڭ يۇرىكىڭ
چېلىپ تۇرار تاغقا قوڭغۇراق.

ئارمىنىڭنىڭ كۆز يېشى — جۈپ مەڭ
توختاپ قالدى مەڭزىڭدە، ئانا.
كۆرۈپ قالدىم ئىستەكلىرىڭنى
دېڭىزلارنىڭ شاۋقۇنلىشىدا.
بەلكىم كۆردى ئۆزىنى دېڭىز
ئېسەدېگەن ھېسلىرىم ئارا.
ئارمىنىڭنى كۆرمىگەن ئانا،
مېنى ئارمان ئۇپۇقى سانا.

چوغ كۆتۈرگەن بالا

چالا ئۇيقۇلۇق سەھەرنى تۇرتۇپ
چىقىپ كېلەر چىمىلىدىقىدىن،
چوغ كۆتۈرگەن بالا.
قىزارغان كۆزلىرىنى ئۇۋۇلاپ،
قاراپ قالار ئۇپۇق
تاغلارنىڭ كەينىدىن چوغقا تىكىلىپ.

ئەگەشتۈرۈپ سەھەرنى
كىرىپ كېتەر يەنە ئۆڭكۈرگە
چوغ كۆتۈرگەن بالا.
ئانجا قاراپ

قاناپ كېتەر تاغلار بىر ھازا،
قان چايقايدۇ دەريامۇ بىر پەس.

قېرىساس، ھارماس چوغ كۆتۈرگەن بالا،
مۇساپىسى سوزۇلغان
سەھەردىن ئاخشامغا ...

كۆيۈك مەڭگۈ تېشى

قوياشقا ئوت كەتكەن ئاشۇ ئاخشىمى
چاچراپ كەتكەن ئايغا بىر تال چوغ،
يوقالدى تېشى تاتۇقى ...

ئوت باغرىدىن ئېلىپ قۇياشنى
كۈل ئىچىگە كۆمدى قېقىنۇس ...
چوغ بۆشۈكى — كۈل،
كۆيۈك — ئۆلمەسلىكىڭ قەبرىە
بەلگىسى،

تىرىك دېمە كۆيۈكسىز روھنى.
كۈل — ھەر كېچە ئۇچقۇندىغان تۇن
كۆيۈپ كەتكەن كۆيۈك ھەيكىلى ...

2

يىرتىلغان ئوچىقىڭنى كوچىلاپ
كۈللىرىڭنى دۆۋىلىدىڭ كۆپ.
چوغلار بارمۇ سېنىڭ كۈلۈڭدە؟

3

بوز كۆزۈڭگە ئاق يالقۇننى قوندۇرۇپ
ئېلىپ ماڭدىڭ قەيەرگە تورغاي؟
بۇرۇننىڭ بۇرۇنىسىدا
بۇلبۇلنىڭ دەردىگە تىزغان چاڭگاڭنى
قۇمۇشلۇققا يۆتكىگىنى كىم؟
جەزىرە — كۆيگەن ئورداڭ
جەننەت ئوغرىسى ئۆلمىگەن پالاس ...
چۈل-چۈل بولغان چوغ سېنىڭ كۈيۈك،
ئوت تۇتاشماس قۇمۇشقا نېپچۈك؟

4

رسالەڭنى قاچىلاپ قويدۇق
قۇمۇش چوغىغا.
چوغ ھېسابلانماس قۇمۇشنىڭ چوغى.
بېدىلەرنى كۆيىدۈرۈپ بولماس
قىشنىڭ ئۆچكەن جۈتلىرى بىلەن،
باھاردا چېچەكلەر ئۇنىڭ چوغلىرى.

مەي مېۋىسى

1

يۇلتۇزلار — قۇياشنىڭ سەرگەردان يېشى،
چاچرىغان تاڭلارغا يۈرگەن ئاق باغلاپ.

تۈنلەرنىڭ كۆزىدىن ئازاد بولغان نۇر
 قىيپاش پېتى كىرە قىنىغا.
 كۆزۈڭنىڭ ئوچۇقىدا يۈگۈر، شېئىرىم،
 ئاپىرىپ بەر قۇياشقا مەلەم،
 يۆلەپ قويغىن يىقىلغان نۇرنى.

2

باھار قوللىرىدا ھىجايغان گۈللەر
 كۈلكىسىنى يوشۇردى كۈزدىن
 يىلتىزغا قويۇپ ئامانەت.
 ئوت ئىچىدە قالغان ياپراقلىرىدا
 ئېرىپ كەتكەن بۇلبۇل يۈرىكى
 غېرىبىسىندى تاڭ يېشى ئارا.
 كۆزۈڭنىڭ ئوچۇقىدا يۈگۈر، شېئىرىم،
 سۈرتۈۋەتكىن ياپراق يېشىنى،
 بۇلبۇلنىڭ يۈرىكىنى سېلىپ قوي جايىغا
 يىغلىشىپ بەر شەبنەمگە بىردەم.

3

قېتىۋالدى سۇيۇق دەريامۇ
 كۆرۈپ مەست باغلارنىڭ قەي قىلغىنىنى.
 دەرەخنىڭ شۇ تاپتا ھېچنېمىسى يوق.
 باھارنى ئەركىلەتكەن شۇ ئىدى ئەسلى،
 ياپراقلار ئۇنىڭ ئىدى، سايىلەر ئۇنىڭ،
 شىۋىرغانغا قالدى كۆمۈلۈپ.
 كۆزۈڭنىڭ ئوچۇقىدا يۈگۈر، شېئىرىم،
 بولۇپ بەرگىن ئۇنىڭغا تام مەش.
 قوي باھار كۆرپىسىدە ئۇنى زاكىلاپ،
 بىللە ئۆتكۈزۈشۈپ بەرگىن بۇ قىشنى.

شائىرنىڭ يارىدار يۈرىكى — قۇياش،
 نەزمىلىرى — شەپەق،
 تاڭ ۋە كەچ
 ساقايماس دۇنياغا تىكىلگەن قاناپ.

2

كۈن تۇغۇلار ھەر سەھەر يېڭى،
 جان ئۈزگەن كۈنلەردىن تىرىكلىك ئىزدەپ.
 قىزىل مەي كاسسىسىدىن سوزار كۆككەبوي،
 يەنە قىزىل مەيگە يىقىلار لەيلەپ.
 ئۆتىڭى مەي بولغاچ، قارارگاھى ھەم،
 قۇياش مەست، تاڭلار مەست، مەست
 بۇندا ھەممە...

3

تۈنلەرنى مەست قىلىپ ياتقۇزۇپ قويۇپ،
 ئۈستەل چىرىغى ناۋات چېپىدا
 ھەپلىشەر مەستلىكىم بىلەن.
 ئۆزۈم ياسىۋالغان كېسەللەر ئارا
 ھېلىغىچە مەۋجۇت بىر مەستمەن،
 قەددىمنى بازاردا كۆرسەتمەك بولۇپ
 مەست قەلبىنى كۆتۈرۈپ يۈرگەن...

يۈگۈر، شېئىرىم

1

ئۆتكۈرگە خىيانەت قىلغان چوققىلار،
 ئۆزىنى تاڭلارنىڭ خەۋەرچىسى، دەپ.
 شۇڭا ساقايمىدى قۇياش يارىسى.
 ھەر سۈبھى

ئابلەكەم تۇردى

بىر كۈبەپىتلىق شېئىرلار

چاكنى ئادەم

ۋاپانىڭ ئورنىغا جاپا تېرىيدۇ،
 ئاغزىدا دېسىمۇ مەندۇرمەن — ھاتەم.

كۆزى ئاچ، قىتىغۇر، چاكنى ئادەم
 يىتتۈرسە «مىسقال» نى تۇتىدۇ ھاتەم؛

خۇشتار مەن

ئۈمىدىسىز باغلارغا دارىماس بۇلبۇل
ئۈمىدلىك تاشتىنىمۇ تۆكۈلىدۇ نۇر.

(ئۆمۈردىن سادا)

داشقىلى ئەمەسمەن پولات - تۆمۈرنىڭ،
ئىسىمۇ ئەمەسمەن ئوتۇن - كۆمۈرنىڭ؛
خۇشتارمەن ئوت - چوغنىڭ چىن خىسلى -
تىگە،
ھۈل بېرىش راھىتى جۇشقۇن ئۆمۈرنىڭ.

تاپمايسەن كامال

كېسەلمىگەن پالتىدا

يورغىلىدىكى پۇل - دۇنيانىڭ ئالدىدا،
قالدى لېكىن روھ - ۋىجداننىڭ دالدىدا؛
رەقىب مەيدە ئىرادەڭنى ئېرىتتى،
بىر چاغدا ئۇ كېسەلمىگەن پالتىدا.

كۆرگەنگە تېرىكمە بۇرادەر جالال،
گاھ چاقچاق قىپ قويسام بولما ھەم مالال.
چاقچاققا، ئەخمەققە ئۇپراتساڭ جاننى،
ئىجادىي ئەمگەكتە تاپمايسەن كامال.

ئۈمىدسۇر غايىلەر

سۆيۈپ تۇرۇپمۇ

(بىر قىتىغۇرغا)

چىش غۇچۇرلىتىسەن كۈلۈپ تۇرۇپمۇ،
ھىجىيىپ قويسەن ئۆلۈپ تۇرۇپمۇ،
يامانۇ - يامان، دەپ زارلاندنىڭ مەندىن،
ياماننىڭ مەننىڭ سۆيۈپ تۇرۇپمۇ!

ئۈمىدنىڭ دۈشمىنى ئۈمىدسىزلىكتۇر،
ئۈمىدسۇر غايىلەر قۇت، ئاپتاپ، يامغۇر؛

چۈرئەت ئەمەت

يېشىل ھايات پەرىسى

سۆيسە مېنى قۇچاقلاپ يېشىل ھايات پەرىسى،
جۇش ئۇرىدۇ ھېسلىرىم ئوخشاپ گويا دېڭىزغا.
ئارزۇلىرىم بىخ يېرىپ باھاردىكى كۆچەتتەك،
نۇردەك چاقناپ كېتىدۇ خىرىس قىلىپ يۇلتۇزغا.

كېڭىيىدۇ يوللىرىم شوللارغا تويۇنغان،
قىن - قىنىمغا سىغماستىن گۈل قىسىمەن چېكەمگە.
كۆزلىرىمدىن ئۆچمەيدۇ بەرگ بەرگەن كۈلكىلەر،
تۈگىمەيدۇ مەدھىيەم ھايات بەرگەن ئېگەمگە.

زارلانمىدىم ھاياتتىن بولمىدىم دەپ مالائىك،
قول ئۇزارتىپ يۈرمىدىم مەندىن يىراق ئاسمانغا.
چۈشۈمىدىكى سۈرەتنى شېئىر قىلىپ يازمىدىم،
ھۈمەبىيىتىم بولمىغاچ داندىن بەزگەن سامانغا.

مانا شۇنداق تۇيغۇلار ماكان قىلغاچ يۈرەكنى،
 زېمىستانغا تەلمۈرۈپ ئىسسىقلىق بەر دېمىدىم.
 چۈنكى بوۋام تىز پۈكمە، دېگەن ئىدى دۈشكۈلگە،
 تىز پۈكمىدىم، ھالسىراپ تالاي قېتىم يىقىلدىم.
 سېنى ئىزدەپ ياشايەن يېشىل ھايات پەرىسى،
 مەسخىرە قىپ قىسمەتلەر تەگسىمۇ گەر چىشىمغا.
 ئاستا - ئاستا ئۆرلىگەن دولقۇنلارنىڭ قاينىمى،
 قۇدرەت بولۇپ سىڭگەچكە مېنىڭ ھەر بىر ئىشىمغا.
 ياشاساممۇ بىر مىنۇت ئۈمىد بىلەن ياشايەن،
 چۈنكى ئۈمىد مەن ئۈچۈن ھاياتتىنمۇ قىسمەتلىك.
 ئۈمىدىمدىن سۇ ئىچىپ ئۇچۇم بولغان لاجىنلار،
 ياقار ھامان كۆكسىنى ئۇيۇقلارغا يۈرەكلىك.

كۈرەشچان ھۈسەيىن

ئەگەر تاڭغا يېتەلمىسەم يۇلتۇزلار

ئۇ بولغاچقا ھەر قەدەمدە مۇدىرەي،
 باسقانىدىم مەنزىلەرنى غەيرەتتە.
 (ناخشا ئېيتىش جىم تۇرغاندىن مۇرىمەي،
 مىڭ ياخشىغۇ قالسا جاھان ھەيرەتتە؟)

ئۇنى سۆيۈم (سۆيۈلدىمۇ ئەزىزلەر)
 ئوخشىسۇن دەپ ياشىشىمنى ياشاشقا.
 ئۆگەتتىڭلار تەبىئەتكە يۇلتۇزلار،
 بېشىن ئېگىپ سەجدە قىلسۇن قۇياشقا.

ئەگەر تاڭغا يېتەلمىسەم يۇلتۇزلار،
 سالامىنى يەتكۈزۈڭلار ئۇپۇققا.
 ئۇنى سۆيەي (سۆيۈلدىمۇ ئەزىزلەر)
 ئۇ زېمىننى ئورايدىغۇ يورۇققا.

قىزارغاندا ئۇپۇق چوغ رەڭ - گۈل رەڭدە،
 نۇر ئېمىدۇ جىسىم ئۇنىڭ جىسمىدىن.
 باققىنىمدا رەزىللەرگە كۈل رەڭدە -
 تاتىرىدۇ قورقۇپ جىسىم سېزىدىن.

ئەگەر تاڭغا يېتەلمىسەم يۇلتۇزلار،
 ئادەملەرگە يەتكۈزۈڭلار لەۋزىمنى.
 ئىشەنچ - سۆيگۈ (سۆيۈلدىمۇ ئەزىزلەر)
 قۇلاق سېلىپ ئىشىتىسۇن بىر ئەرزىمنى.

يەتكۈزۈڭلار ھۈرمىتىمنى ئالەمچە،
 سۆز تاپالماي باستى مېنى خىجىللىق.
 سۆيۈشكەنتتۇق ھەر كىم بىلەن ئادەمچە،
 قىسمەت ئىدى بىزگە ھەردەم ئىجىللىق.

ئەگەر تاڭغا يېتەلمىسەم يۇلتۇزلار،
 سالامىنى يەتكۈزۈڭلار قۇياشقا.
 ئۇ بولغاچقا مەندىن قالدى كۆپ ئىزلار -
 ئوخشاپ قالدى ياشاش ئازراق ياشاشقا.

ئۇ كۆزۈمگە، يۈرىكىمگە نۇر بەرگەن،
 بەخش ئەتكەن سېخىيلىقتا ھاتەملىك.
 قەبىلىكىنى ئايىغىمدا چەيلەتكەن
 ۋۇجۇدۇمغا ئاتا قىلىپ ئادەملىك.

ئۇ بولغاچقا باردۇر يارقىن يالتىراش،
يۈز ئاچىدۇ شۇنچە روشەن سەت، ئۇزلار.
يۈز ئاچىدۇ يۈكسەك، تۆۋەن ھەم، ئاراش،
يۈز ئاچىدۇ خرۇستالدەك كۆك مۇزلار.

بۇ دۇنيانىڭ نېمە تىلىرى ئۇنىڭسىز —
يارىلامدۇ بىر تال گىياھ مەۋجۇتمۇ؟
كۈزەللىكىنىڭ يۇلتۇزلىرى ئۇنىڭسىز —
چاراقلامدۇ ھەتتاكى بىر مىنۇتمۇ؟

ئەگەر تاڭغا يېتەلمىسەم يۇلتۇزلار،
سالامىنى يەتكۈزۈڭلار ئۇپۇققا.
ئۇ سۆيۈلسۇن، (سۆيۈلىدۇ ئەزىزلەر)
ئۇ بار دېمەك چۆمەر زېمىن يورۇققا.

ئۇ بېرىدۇ، بەرگەن، بېرەر ئىنسانغا،
بەرگەنغۇ ئۇ ھەممىمىزگە ئەزىز جان.
ئۇ كەلتۈرگەن ھەممىمىزنى ئىمانغا،
ئۇنىڭغۇ - ھە، تومۇردىكى قىزىل قان؟

ئەگەر تاڭغا يېتەلمىسەم يۇلتۇزلار،
سالامىنى يەتكۈزۈڭلار تاغلارغا.
ئۇنى سۆيىدۇم (سۆيۈلىدۇ ئەزىزلەر)
ئۇ ياۋاننى ئايلاندۇرغان باغلارغا.

قايسى ئىلاھ يارالمىغان زېمىندىن،
قايسى ۋۇجۇد نۇر ئالمىغان زېمىندىن،
قايسى شەۋكەت تارالمىغان زېمىندىن،
قايسى ناخشا باشلانمىغان زېمىندىن؟

فەددى يۈكسەك، بورانلارغا قالدۇر،
قوينى تىلىم جاۋاھىرات دۇنياسى.
ئىنسان ئۇندىن قاننىنى ئالغاندۇر،
ئىشقا ئېشىپ پەرۋاز قىلىش قىياسى.

قايسى ئۇلۇغ سەلتەنەتنى شۇ زېمىن،
كۆتۈرمىگەن قۇچقىدا پەپىلەپ؟
كىم تاپمىغان زېمىن ئارا خوپ ئىمىن،
يۈرەلمىگەن كىم ئۇنىڭسىز ئەركىلەپ؟

ئەگەر تاڭغا يېتەلمىسەم يۇلتۇزلار،
سالامىنى يەتكۈزۈڭلار سۇلارغا.
سۆيگەندىم (سۆيۈلىدۇ ئەزىزلەر)
ھايات: «رەھمەت، رەھمەت» دېسۇن ئۇلارغا.

ئەگەر تاڭغا يېتەلمىسەم يۇلتۇزلار،
سالامىنى يەتكۈزۈڭلار زېمىنگە.
ئۇ سۆيۈلەر (سۆيۈلىدۇ ئەزىزلەر)
بارچە ئىنسان قايتا تۇرسۇن سەجدىگە.

سۇلار باركى باردۇر سايراش يۈكسىلىش،
ھاياتلىققا سۇلار مەڭگۈ كاپالەت.
خورلانسا ئۇ، ئۆلۈم بولار تۆرىلىش —
يارىلىدۇ قىيامەتكە تاپاۋەت.

ئەگەر تاڭغا يېتەلمىسەم يۇلتۇزلار،
سالامىنى يەتكۈزۈڭلار ئىنسانغا.
ئۇنى سۆيىدۇم (سۆيۈلىدۇ ئەزىزلەر)
نەپەسلىرى جان بېرىدۇ جاھانغا.

ئەگەر تاڭغا يېتەلمىسەم يۇلتۇزلار،
سالامىنى يەتكۈزۈڭلار زېمىنگە.
ئۇ سۆيۈلسۇن (سۆيۈلىدۇ ئەزىزلەر)
ئۇتىلىلاردا ئايلانسۇن شوخ گېمىنگە.

ئىلاھ دېسە، دېسە بولۇر ئىنساننى،
ئۇ ياراتقان بارلىق ئۈچۈن ھاياتلىق.
ئۇ ئايرىغان شەيتان بىلەن غىلماننى،
كەلگەندىمۇ بوغۇزىغا ماماتلىق.

ھەر ئابىيات ئۇنتۇمىغىن بىلىۋال:
ئىنسان بىلەن كېلەر ساڭا ئېسەنلىك.

ئەگەر تاڭغا يېتەلمىسەم يۇلتۇزلار،
سالامىنى يەتكۈزۈڭلار ئىنسانغا.
ئۇ سۆيۈلسۈن (سۆيۈلىدۇ ئەزىزلەر)
ھەممە نەرسە كەلسۈن كامىل ئىمانغا.

سۆيۈپ بارچە، قارىتىلسۇن ئېتىقاد،
مەۋجۇدلۇقنىڭ تەڭرىسىگە - ئىنسانغا.
بار مەۋجۇدات ۋۇجۇدىغا قاتمۇقات،
سۆيگۈ تولسۇن ۋە ئايلانسۇن قىيانغا.

ئۇ ياراتقان سەلتەنەتلەر شەۋكەتلىك،
ئۇ ياراتقان مۇساپىلەر خەيرلىك.
ئۇ ياراتقان مۆجىزىلەر ھەيۋەتلىك،
(بوپقالسىمۇ ۋە بەزىدە غەيرىلىك).

ئۇ ياراتقان يېمىرىلمەس ئابدە،
ھاياتلىققا ئاتا قىلىپ شاپائەت.
ئۆز جېنىدىن كۈلپەتلەرگە سەدىقە -
بېرىپ كەلگەچ تاپتى بۈگۈن كامالەت.

ئۇ ياراتقان كائىناتقا ئىستىقبال،
ئىزلىرىدىن يارىتىلغان چىمەنلىك.

مۇشتىرىلار دىققىتىگە:

«ئەدەبىي تەرجىمىلەر» ژۇرنىلى كەڭ كىتابخانلار ۋە ئەدەبىي تەر-
جىمە خادىملىرىنىڭ سەمىمىي دوستى. ئۇنىڭدا ھازىرقى زامان خەنزۇ
ئەدەبىياتىدىكى ئادىر ئەسەرلەر ھەم چەت ئەل ئەدەبىياتىنىڭ جەۋھەرلىرى
تەرجىمە قىلىنىپ تونۇشتۇرۇلىدۇ. 11 - ئاينىڭ 1 - كۈنىدىن باشلاپ جايلاردىكى
پوچتىخانىلار ژۇرنىلىمىزنىڭ كېلەر يىللىق سانلىرى ئۈچۈن مۇشتىرى قوبۇل
قىلىدۇ. كەڭ كىتابخانلارنىڭ ئۆزى تۇرۇشلۇق جايلاردىكى پوچتىخانىلارغا
بېرىپ مۇشتىرى بولۇشىنى قىزغىن قارشى ئالىمىز.
ژۇرنىلىمىزنىڭ ۋەكالىت نومۇرى: 58 - 51، ئايلىق باھاسى:

1.30 يۈەن.

«ئەدەبىي تەرجىمىلەر» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمى.

زوردۇن سابىر

چاڭ - توزان ئىچىدىكى گۈزەللىك

(ئەدەبىي خاتىرە)

شۇنداق بىر تاساددىپىي خىيالىنىڭ تۈرتكىسى بىلەن مەن بۇ يەرگە كېلىپ قالدىم. ئادەملەر ئېغىز - بۇرۇنلىرىنى ئېتىشىپ، چاڭ - توزان تۈزىتىپ كېتىپ بارغان ماشىنىنى، ئۇنىڭ شوپۇرىنى، چاڭ - توزاننىڭ ئۆزىنى تىللاشماقتا، ماشىنا كۈل رەڭ چاڭ توزىنىنى قالدۇرۇپ كېتىپ قالدى، تىل ئاھانەت داۋاملاشتى:

— ھاۋانى بۇلغاپ بولدى!

— دۇنيادا ئەڭ پاسكىنا نەرسە مۇشۇ سېمونت!

— ۋۇي بۇنى ئويلاپ تاپقاننىڭ ئانىسىغا جىن تەگسۇن!

پاكىز سۇپۇرۇلگەن، سالىقىن سېمونت يوللار، چىرايلىق بېزەلگەن مېھمانخانا، يىغىن زاللىرى، شەھەرنىڭ زىننىتى ھېسابلانغان گۈزەل بىنا-لار؛ بىزگە راھەت بەخش ئېتىدىغان ئۆيلىرىمىزنىڭ ئاشۇ «پاسكىنا» سېمونت بىلەن گۈزەللەشكىنىنى ئويلىمىساق كېرەك. بىز سېمونت ئىچىدە ياشايمىز، سېمونتتىن راھەتلىنىمىز، سېمونت گۈزەللىكىنى ھېس قىلىمىز، لېكىن سېمونتتىن ماختاشقا تىلىمىز بارمايدۇ، سېمونتچىلارنى ئەسلىپ قويۇش خىيالىمىزغىمۇ كەلمەيدۇ. بۇ بىر ئادالەتسىزلىك. بۇ ئىنسانلارنىڭ ستېخىيىلىك نەپرەت سېزىمىنىڭ تېخىچىلا ئۆزگەرمىگەنلىكىنىڭ ئالامىتى.

شۇنىڭ بىلەن مەن چاڭ - توزان كۆتۈرۈلۈپ تۇرغان ئاشۇ سېمونت زاۋۇتىدىكى گۈزەل نەرسىلەرنى خەلقكە كۆرسىتىپ دېگەن نىيەتكە كەلدىم - دە، سېمونت زاۋۇتىنى زىيارەت قىلىشنى قارار قىلدىم.

سالام، زاۋۇت رايونى

زاۋۇتلارنىڭ كىچىك شەھەر ياكى بازار بولىدىغانلىقىنى بىلىمەن. بۇ يەرمۇ شۇنداقكەن. زاۋۇتقا بارىدىغان كوچىدا ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئولتۇراق رايونلىرىنىڭ دەرۋازىسى، كۆكتات، مېۋە - چېۋە بازىرى ۋە ئاشخانىلار بولۇپ، گويا بىر ناھىيە بازىرىغىلا ئوخشايتتى. ئون ئۈچ مىللەت، ئوتتۇز بەش ئاھالە گۇرۇپپىلىرىدىن قۇرۇلغان بۇ ئول

تۇراق رايوندا 1196 ئائىلە، 4531 جان ياشايدىكەن. مانا بۇلار سېمونت زاۋۇتىنىڭ قۇرغۇچىلىرى، گۈللەندۈرگۈچىلىرى. 1989 - يىلى 12 - ئاينىڭ 26 - كۈنى دۆلەت رەئىسى ياك شاككۇنىنىڭ 21 - نومۇرلۇق بۇيرۇقى بىلەن ئېلان قىلىنغان «جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ شەھەر ئاھالىلەر كومىتېتلىرىنىڭ تەشكىلىي قانۇنى» نىڭ 6 -، 7 -، 8 - ماددىلىرىدىكى بەلگىلىمىلەرگە ئاساسەن، 1990 - يىلى 8 - ئاينىڭ 16 - كۈنى سايلام ئۇسۇلى بىلەن سېمونت زاۋۇتى ئاھالە كومىتېتى قۇرۇلغان. ئۇنىڭ مەخ - سۇس ئىش بېجىرگۈچى بىر مۇدىرى، ئىككى مۇئاۋىن مۇدىرى، ئىككى خادىمى سايلاپ چىقىلغان. بۇ ئاۋات كوچا، بەش ئولتۇراق رايوندىكى ئىشلارغا ئەنە شۇ كومىتېت رەھبەرلىك قىلىدىكەن. بىر كىلومېتىر كېلىدىغان كوچىدا زاۋۇت دەرۋازىسىغا قاراپ كېتىۋېتىپ، چاڭ - توزان ئىچىدىكى بىرىنچى گۈزەللىك مانا مۇشۇ قۇرغۇچىلار، يارات - قۇچىلار ۋە كەلگۈسىگە قاراپ ئۈمىد بىلەن شادلانغۇچىلارنىڭ چىرايىدىكى تەبەسسۇم ئىكەن دەپ ئويلىدىم. بۇ يەردە بازارلار بىلەن بىللە 500 ئوقۇغۇچىسى بار مەكتەپ، مېھمانخانا، دوختۇرخانا، يەسلى، دەم ئېلىش ئورۇنلىرى، باغلار، گۈللۈكلەر، كۈلۈبلارمۇ بار. بۇ يەرلەردە چاڭ - توزاندىن نالە قىلغۇچىلار يوق، بەلكى مۇشۇ ئۆزگىرىپ تۇرۇۋاتقان دەۋردىن رازى، خۇشال - خۇرام چىرايىلار بار ئىكەن. كۈلۈپ تۇرغان ئادەم لەرگە سالام بەرمەي بولاتتىمۇ؟ مەن خەلققە، خەلقنىڭ قان - تەرىسىدىن پەيدا بولۇۋاتقان ماددىي بايلىق ۋە مەنىۋى گۈزەللىككە سالام بەردىم.

مۇئاۋىن زاۋۇت باشلىقى ئىسمايىل

مېنىڭ زاۋۇتقا كىرىپ تۇنجى كۆرۈشكەن ئادىمىمۇ، مېنى ھۆرمەتلەپ كۈتۈۋالغان ئادەممۇ مۇئاۋىن زاۋۇت باشلىقى ئىسمايىل بولدى. ئۇ تىپىك ئۇيغۇر چىرايى، كاپكازچە بۇرۇت قويغان، قىرىقتىن ئاشقان قىران يىڭىت. ئۇ خەنزۇ تىلىنى تولۇق چىرايلىق ۋە سەنئەتلىك سۆزلەيدىكەن. ئۇ مېنى چىڭ قامىلىك زاۋۇت باشلىقىغا ۋە پارتكوم شۇجىسىغا ئاشۇ چىرايلىق خەنزۇچە سۆزلىرى بىلەن تونۇشتۇردى. زاۋۇت رەھبەرلىرى ماڭا زاۋۇتنىڭ ھازىرقى ئەھۋالىنى قىزغىنلىق بىلەن تونۇشتۇردى.

شىنجاڭ سېمونت زاۋۇتى ھازىر ھەر يىلى 400 مىڭ توننا سېمونت ئىشلەپچىقىرىدىكەن. 1992 - يىلى پۈتمىدىغان 4 - نومۇرلۇق زامانىۋى خۇمدان ئىشقا چۈشكەندىن كېيىن، بۇ زاۋۇتنىڭ يىللىق مەھسۇلاتى بىر مىليون بىر يۈز مىڭ توننىغا يېتىدىكەن. 1987 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىزدا يولغا قويۇلغان ھۆددىگەرلىك تۈزۈمىنى تۇنجى قېتىم ئىجرا قىلغان زاۋۇتلارنىڭ بىرى مۇشۇ زاۋۇتكەن. بۇ زاۋۇت 1986 - يىلى مەملىكەت بويىچە قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرى ساھەسىدىكى ئىلغار كارخانا نامىغا ۋە دۆلەت قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرى باش ئىدارىسىنىڭ 6 - بەش يىللىق پىلان تېخنىكا ئىلغارلىقىدا ھەممىدە ئەۋزەل كارخانا مۇكاپاتىغا، 1987 -، 1989 - يىللىرى ئىككى

قېتىم قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرى ساھەسى بويىچە نەمۇنىچىسى كارخانا بولۇش شەرىپىگە ئىگە بولغاندىن كېيىن، 1989 - يىلى ئاپتونوم رايونىمىزدا بىرىنچى دەرىجىلىك كارخانا دېگەن نامغا ئېرىشىپتۇ.

— ياخشىكەن، — دېدىم مەن مۇئاۋىن زاۋۇت باشلىقى ئىسمايىلنىڭ پەخىرلىنىپ ئېيتىپ بەرگەن يۇقىرىقى سۆزلىرىنى ئاڭلاپ خۇشال بولۇپ، — مەن سېمونت توغرىسىدا ھېچ نەرسە بىلمەيمەن، پۇل بىلەن ھېسابلاپ كۆرسەتسىڭىز خېلى ياخشى چۈشىنىمەن. بىر توننا سېمونت نەچچە پۇل زادى؟
ئىسمايىل كۈلۈپ كەتتى. ئۇ چاقچاق ئارىلاش:

— سېمونت بۇغدايغا ئوخشمايدۇ. بىزدە «تەڭرىتاغ» ماركىلىق ئالتە خىل سېمونت ئىشلىنىدۇ. سېمونتنىڭ سورتى ئوخشىمىغاچقا، باھالىرىمۇ ھەر خىل، ئەڭ قىممىتى G-API دەرىجىلىك قارشىلىقى يۇقىرى سېمونت (نېفىت قۇدۇقلىرىغا ئىشلىتىلىدۇ). ئۇنىڭ بىر توننىسى 340 يۈەن، خالتىلىقى 380 يۈەن. ھازىر ئىشلەۋاتقىنىمىز قارشىلىقى ئوتتۇرا دەرىجىلىك سورتى. ئۇنىڭ پارچىسى 320 يۈەن، خالتىلىقى 360 يۈەن. 325 - نومۇرلۇق ئادەتتىكى سېمونتنىڭ باھاسى 162 يۈەن، 190 يۈەن، «ئوتتۇرا G» نومۇرلۇقىنىڭ 271 - 243 يۈەن.

— بىر كۈنلۈك مەھسۇلاتىڭلار قانچە ئىدى؟

— ئوخشاش ئەمەس، مانا قاراڭ ماۋۇ گرافىغا، 4 - ئاينىڭ 12 - كۈنى 1439 توننا ئىشلىگەن. 4 - ئاينىڭ 7 - كۈنى 560 توننا ئىشلىگەن. ئالتە سېمونت تۈگىمىنىڭ ئىش ئۈنۈمىمۇ بىر خىل ئەمەس. ھەر ئايدا 3.5 مىڭ توننا سېمونت، 30 مىڭ 500 توننا پىششىق ماتېرىيال ئىشلەپچىقىرىش كېرەك. بۇ سانمۇ مۇقىم ئەمەس. ئەمما بىر يىلدا 400 مىڭ توننىدىن كەم ئىشلەپچىقىرىشقا قەتئىي يول قويۇلمايدۇ. ناۋادا تەپسىلىي سانلار بىلەن تونۇشاي دېسىڭىز مانا مۇنۇ ماتېرىياللار بىلەن تونۇشىڭىز بولىدۇ.

ئۇ ماڭا «شىنجاڭ سېمونت زاۋۇتىنىڭ ئومۇمىي ئەھۋالى»، «شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق سېمونت زاۋۇتىنىڭ يەر ئىسىملىرى ئەھۋالى»، «سېمونت ئىشلەش تېخنىكىسىنىڭ ئالاھىدىلىكلىرى» ناملىق ماتېرىياللارنى بەردى. مەن بۇ ماتېرىياللارغا تولمۇ قىزىقتىم. بۇ ماتېرىياللاردا گەرچە نۇرغۇن تەپسىلىي سانلىق رەقەملەر ۋە خەرىتە، گرافىلار بار بولسىمۇ، مەن بۇ باسما ھەرپلەر بىلەن يېزىلغان ماتېرىياللاردىن بۇ زاۋۇتنىڭ 1958 - يىلى قۇرۇلۇپ، قول تېخنىكىسى ئاساس قىلىنغان، ئارانلا 145 مىڭ توننا سېمونت ئىشلەپچىقىراالايدىغان زاۋۇتتىن ھازىرقى زامانىۋى ئۈسكۈنە، تېخنىكا ۋە باشقۇرۇش سەۋىيىسىگە ئېرىشكەن زاۋۇتقا ئايلىنىش تارىخىنى كۆردۈم. ئۈچ ئەۋلاد ئەمگەك ئەھلىنىڭ قان - تەر بەدىلىگە ھازىر بۇ ساڭخاڭگو جىل - خىسەدىكى 490809 كۋادراتمېتر يەردە مۇقىم مەبلىغى 10 مىليارد 820 مىليون 990 مىڭ يۈەن، دۆلەتكە بېرىدىغان نەق پايدىسى ھەر يىلى 3 مىليون يۈەندىن كۆپ، ئون بىر مىلىيەتتىن تەركىب تاپقان 1812 ئىشچى - خىزمەتچىسى بار (بۇلاردىن

كەسپىي - تېخنىكا خادىملىرى 324 كىشى، باشقۇرۇش خادىملىرى 314 كىشى، ئامېرىكا، غەربىي گېرمانىيە تېخنىكا - ئۈسكۈنىلىرىگە ئىگە R525 ۋە R425 ماركىلىق مەھسۇلاتلىرى 1988 - يىلى خەلقئارا ئۆلچەمگە يەتكەن، بۇنىڭ ئىچىدە ماددا مىقدار سەۋىيىسى خەلقئارادىكى ئىلغار سەۋىيە ۋە ئادەتتىكى سەۋىيىگە ئېرىشەلمىگەن؛ زاۋۇت قۇرۇلغاندىن تارتىپ ھازىرغىچە 687 مىليون 880 مىڭ توننا سېمونت ئىشلەپچىقىرىپ، دۆلەتكە 10 مىليارد 59 مىليون 950 مىڭ يۈەن پايدا تاپشۇرغان بىر مۆجىزە مەيدانى، بايلىق مەيدانى ۋە ئىنسان ئۆز رولىنى جارى قىلدۇرالايدىغان ماھارەت كۆرسىتىش مەيدانى پەيدا بولغان. مۇئاۋىن زاۋۇت باشلىقى ئىسمايىل مېنى خۇمدان، تۈگمەن ۋە باشقا سېخلارنى كۆرۈپ چىقىشقا تەكلىپ قىلدى.

ئايلانمىلار ئارىسىدا ئايلىنىش

خۇمدانلار، تۈگمەنلەر ئايلانماقتا، ئۇلارنىڭ ئىچىدە ئوت - يالقۇن ئايلانماقتا. دىئامېتىرى ئۈچ - ئىككى يېرىم مېتىر كېلىدىغان پولات باكىلار ئايلانماقتا، پولات تاسمىلار يۈگۈرمەكتە، ھەممىلا تەرەپ گۈركىرمەكتە.

مانا بۇ سېمونت زاۋۇتىنىڭ ئىچىدىكى ھايات. ئادەملەر مانا مۇشۇنداق تېنىمىز گۈركىرەش ئىچىدە، ئوت - يالقۇن ئەتراپىدا يۈرۈپ كۈنىگە مىڭ توننىسىدىن كۆپ سېمونت ئىشلەپ ئۆز كۈنلىرىنى كۆڭۈللۈك ئۆتكۈزۈۋىدىكەن.

ئادەملىرىمىز ۋاڭ - چۇڭغا كۆنۈك، - دېدى مۇئاۋىن زاۋۇت باشلىقى ئىسمايىل مېنىڭ ۋارقىراپ تۇرۇپ بەرگەن سوئالىمغا جاۋاب بېرىپ، - كونترول قىلىش بۆلۈمىدە ھەر خىل سىرتىلىكلار، رەقەملەر بىلەن ئەھۋالنى چۈشەندۈرىدىغان تولمۇ زور كونترول قىلىش ئەسۋابى ئورۇنلاشقان. ئۇ يەردە بىر تېخنىكا خادىم خۇمدانلاردىكى ئوتنىڭ تېمپېراتۇرىسى، خام ماتېرىياللارنىڭ ئارىلىشىش، ئۇۋۇلۇش ئەھۋاللىرىنى شۇ سىرتىلىكا ۋە رەقەملەردىن بىلىپ تۇرىدىكەن. بۇ زامانىۋى ئەسۋاب ئىكەن.

- بۇ يەردىن كېچە - كۈندۈز ئادەم ئۈزۈلمەيدۇ، - دەپ چۈشەندۈردى مۇئاۋىن زاۋۇت باشلىقى ئىسمايىل ئەسۋابنى كۆرسىتىپ، - بۇ ئەسۋاب زاۋۇتنىڭ بىخەتەرلىكى، خۇمدان، تۈگمەنلەرنىڭ نورمال ئىشلىشى، مەھسۇلات سۈپىتىگە كېپىللىك قىلدۇ.

سۈپەت - مەھسۇلاتنىڭ جېنى، يولى، ئابروى، ئىناۋىتى دېمەكتۇر. سۈپەتسىز مەھسۇلات يوققا تەڭ. شىنجاڭ سېمونت زاۋۇتى ئەنە شۇنداق مەسئۇلىيەت ئۆتكىلىنى چىڭ تۇتقاچقا، مەھسۇلات سۈپىتى 27 يىل تەلەپكە لايىق بولۇپ، زاۋۇتتىن چىققان سېمونت 100% لايىقەتلىك بولۇش شەرتىنى ساقلاپ كەلگەن. «تەڭرىتاغ» ماركىلىق سېمونتنىڭ 6 خىلى 1980 - يىلى مەملىكەت بويىچە ئەلا سۈپەتلىك مەھسۇلات دېگەن كۈمۈش مېدالغا ئېرىشكەن. جۇڭگو سېمونت سۈپىتىنى نازارەت قىلىش، سىناپ كۆرۈش مەركىزى بىلەن ئاپتونوم رايونلۇق سۈپەت نازارەت قىلىش، سىناپ كۆرۈش مەركىزى ھەر يىلى 24 قېتىمىدىن تەكشۈرۈشتىن ئۆتكۈزۈپ كۆرۈپ، بۇ زاۋۇتنىڭ مەھسۇلاتىنى باشتىن - ئاخىر لايىقەتلىك

دەپ بېكىتىپ كەلگەن. مەملىكەت بويىچە 54 چوڭ، ئوتتۇرا تىپتىكى كارخانىلارنىڭ سۈپەت مۇسابىقىسىدە ئىككىنچىلىككە ئېرىشكەن.

— بىزنىڭ لابورا تېرىيىمىز ھەر كۈنى ئىككى قېتىم خام، پىششىق ماتېرىياللارنىڭ سۈپەت ئانالىز دوكلاتىنى تەييارلايدۇ. سۈپەتتە ئازراقمۇ مەسىلە كۆرۈلمەسلىككە كېپىللىك قىلىش ھازىر بىزنىڭ دۇدېتىمىزگە ئايلىنىپ قالدى.

بۇ بىر ئاددىي تېخنىك يىگىتىنىڭ گېپى. شۇنداق بولغاچقا، بۇ زاۋۇت 1979-يىلى 11- ئايدىن 1991- يىلى 7- ئايغىچە بولغان 11 يىلدىن كۆپ ۋاقىت ئىچىدە 25 قېتىم مەملىكەتلىك ۋە ئاپتونوم رايونلۇق ھەر خىل مۇكاپاتلارغا ئېرىشەلگەن.

زاۋۇتقا بۇ شان- شەرەپنى كەلتۈرگۈچىلەر مۇشۇ ئوت - يالقۇن، ئايلانما خۇمدان، تۈگمەنلەر ئارىسىدا يۈرگەن، سالىپاڭ قۇلاق شەپكە كىيىشكەن ئىشچىلار ۋە تېخنىكلار. ئۇلارنىڭ قوللىرىدا ئايلىنىۋاتقان پولات باكلا، ئۇلار نېمىگە ئالدىرىشىدۇ؟ بۇ سوئالغا تەسىرلىك تىل بىلەن جاۋاب بېرىدىغانلار بۇ يەردە يوق. ئۇلارنىڭ جاۋابلىرىمۇ ئۆز- لىرىدەك ئاددىي:

— بۇ دېگەن ئىش!

ۋاقىت ۋە ئادەم

ئىش ۋاقىت بىلەن پۈتىدۇ، لېكىن بىزنىڭ ۋاقىت كۆز قارىشىمىز تېخىلا ياخشى- لانمىدى، بولۇپمۇ دۆلەت خادىملىرى بىلەن زىيالىيلار ئارىسىدا شۇنداق. خۇشى كونا جۇڭگودا ئۈچ زىيانداش بار ئىدى، دېگەن سۆزگە تۈزىتىش بېرىپ، تۆت زىيانداش بار، يەنە بىرسى ماجاڭ ئويناش، دەپ يازغان. ئۇ ماجاڭنىڭ زىيىنىنى ۋاقىت ئىسراپچىلىقى بىلەن كۆرسىتىپ مۇنداق دېگەن: «ھازىر ھەر كۈنى بىر مىليون جوزا ماجاڭ ئوينىلىدۇ. ھەر جوزىنى سەككىز قېتىم ھېسابلىغاندىمۇ تۆت مىليون سائەت ۋاقىت كېتىدۇ. بۇ دېمەك 167 مىڭ كۈن يۇرۇقلۇقتىن مەھرۇم بولغانلىق... بىز دۇنيانى ئايلىنىپ چىقساق روناق تاپقان مىللەت، مەدەنىيەتلىك دۆلەتلەرنىڭ ھېچقايسىسىدا مۇنداق ۋاقىت خورلۇقىنى كۆرمەيمىز».

خۇشى ئەپەندىنىڭ بۇ گەپلىرىمۇ ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشى بىلەن كونسىراپ قالدى. ئادەممۇ ۋاقىت بىلەن چوڭ بولىدۇ، ئۆزگىرىدۇ. ئۆز بەخت پېشانىسىنى تەقدىرگە تاپ- شۇرۇپ ۋاقىتنى خىيال، ئارام ۋە كۆڭۈل ئېچىش بىلەن ئۆتكۈزۈشكە ئادەتلەنگەن ئادەملەرمۇ ۋاقىتنىڭ قىممىتىنى چۈشىنىپ قالدى. بولۇپمۇ تاۋار قارىشىنىڭ كېڭىيىشىگە ئەگىشىپ ئادەملەرنىڭ ۋاقىت بىلەن ھېسابلىشى ئېڭى ئۆسۈشكە باشلىدى، لېكىن شۇن داقتىمۇ نۇرغۇن ۋاقىتنى مەنىسىز ئىشلارغا سەرپ قىلىدىغان ئادەملەر ھېلىمۇ خېلى كۆپ.

ئەمما بۇ زاۋۇتتا ۋاقىت قانۇن، ۋاقىت ماددىي بايلىق دەيدىغان ئادەت خېلى ئومۇملاشقان. زاۋۇت يولىدا ئەتىگەنلىكى سائەت يەتتە يېرىم، چۈشلۈكى ئون بىر يېرىم،

كەچلىكى بەش يېرىملاردا يول تېپىپ ماڭغىلى بولمايدۇ. ۋېنېسېست، پىيادە، ھەتتا موتسېكىلىت بىلەن ئىشقا كېتىۋاتقان ئادەملەر گەپ قىلىشىمۇ، تىنچلىق سورىشىشىمۇ ۋاقىت چىقىرالمىدۇ. چۈنكى زاۋۇت بىر مىنۇت، يېرىم مىنۇت كېچىكىشىمۇ چەك قويىدىغان تۈزۈملەرنى بېكىتكەن. مۇشۇنداق قىلىمسا، ھازىر دۇنيا سېمونت ئىشلەش سەنئىتىنىڭ ئەڭ يېڭى تېخنىكىسىنى ئىگىلەش نىشانىغا قاراپ كېتىۋاتقان بۇ زاۋۇت - نىڭ ئىستىقبالى تەسىرگە ئۇچرايدۇ.

بۇ يەردە دوكلات قىلىش، سۆھبەتلىشىش، ئىش بېجىرىش، مەجلىس ئېچىشىش، گرافىك ۋە ماتېرىيال تەييارلاشلار ۋاقىت چەكلىمىسىگە قاتتىق رىئايە قىلىدۇ. ھەر - قايسى سېخلار ئارا ئۆتكۈزۈلىدىغان نەتىجە ئېلان قىلىش يىغىنلىرىدا سۆزلىنىدىغان سۆزلەر تولمۇ قىسقا، رەقەملەر، تەدبىرلەر، ئىشلار تۈرىمۇ ئېكراندا قىسقا ۋە ئېنىق كۆرسىتىلىدۇ. باھالىغۇچىلارنىڭ سوئاللىرىمۇ، بېرىلىدىغان جاۋابمۇ بىر - ئىككى جۈملە، ئېنىق بولىدۇ.

زاۋۇت باشلىقى يىن خۇڭرېن مەن بىلەن ئىككى مىنۇتلا سۆزلەشتى:

— زاۋۇتىمىزدا 1986 - يىلدىن 1990 - يىلىغىچە بىرىنچى قېتىملىق زاۋۇت باشلىقى مەسئۇل بولۇش تۈزۈمىنى يولغا قويغانىدۇق. ھازىر بىرىنچى ئايلىنىش ئاخىرلاشتى. ئىككىنچى ئايلىنىش 1990 - يىلىنىڭ ئاخىرىدىن 1992 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە داۋاملىشىدۇ. ئالدىنقى ئايلىنىشتا لاۋشى (شى كېپىك) زاۋۇت باشلىقى، بىز بىرنەچچە يىل مۇئاۋىن زاۋۇت باشلىقى ئىدۇق. ھازىر مەن زاۋۇت باشلىقى، ئىسپايىل قاتارلىق يولداشلار مۇئاۋىن زاۋۇت باشلىقى، قىلغان ئىشلار مۇنۇ دوكلات، مۇنۇ گرافىكلارغا يېزىقلىق، كۆپرەك تەنقىد بېرىشىڭلارنى ئۈمىد قىلىمەن.

زاۋۇت باشلىقىنىڭ قىلغان سۆزى مانا مۇشۇنچىلىك. ئۇ ھازىر ھەممە خىزمەتلەرگە مەسئۇل، ئۇنىڭ تەستىقى، يوليورۇقىمىز بۇ يەردە ھېچ ئىش پۈتمەيدۇ. ئۇ شۇنچىلىك ئالدىراش، جىددىي ئىشلەيدىكەن، ئۇنى ئىشخانىسىدىن تېپىش تەس ئىكەن. چۈنكى ئۇنىڭ بىر كۈنى ۋاقىت چەدۋىلى بىلەن زىچ ئورۇنلاشتۇرۇلغان.

كادىرلار ۋە زاۋۇت

بۇ زاۋۇت كادىرلىرىنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك زاۋۇتتا ئىشچى بولغانىكەن. مېنى ھەيران قالدۇرغىنى ھازىرقى زاۋۇتنىڭ رەھبىرىي كادىرلىرىنىڭ ئىشچى بولۇشقا قىزىقىدىغىنى. مەن ئون نەچچە نەپەر ھەر مىللەت كادىرلىرى بىلەن سۆھبەتلەشتىم. ئۇلارنىڭ ھەممىسىلا سېخلاردىن چىققان. ئۇلارنىڭ خېلى كۆپى ئالىي مەكتەپ، ئوتتۇرا تېخنىكۇملارنى تۈگەتكەن، ئىلمىي ئۇنۋانى بار ئادەملەر بولسىمۇ، ھەممىسىلا زاۋۇتتا ئىشچى بولۇپ بىرقانچە يىل ئىشلىگەن. شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق قۇرۇلۇش ماتېرىياللىرى ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى نائىل مۇشۇ زاۋۇتتا 10 يىل مانتىيورلۇق قىلغان (ئالىي مەكتەپنىڭ ئېلىپكىتى تېخنىكىسى كەسپىنى تۈگەتكەن بولسىمۇ). ھازىر -

قى زاۋۇت باشلىقى يىن خوڭرېن ئۇزۇن يىللىق ئىشچى، مۇئاۋىن زاۋۇت باشلىقلىرىدىن ئىسمايىل (ماشىنىسازلىق بويىچە ئالىي ئىنژېنېر)، ياۋشىمىن (ئالىي دەرىجىلىك ئېلېكتر ئىنژېنېرى)، چېن شېپىڭ (ئالىي بوغالتىر) لارنىڭ ھەرقايسى ئۆز كەسىپلىرى بويىچە بىرقانچە يىل ئىشچى بولۇپ ئىشلىگەن. ھوقۇق، مەنسەپ مەستانىلىقى بىلەن كېرىلىپ يۈرۈدىغان بىر قىسىم كادىرلارغا (رەھبىرىي كادىرلارغا) مۇشۇ زاۋۇتقا كېلىپ ئاز كۈن تۇرۇپ كېتىشىنى، ئۇلارنىڭ ئىشچى بولۇش بىلەن كادىر (باشلىق) بولۇشتا پەقەتلا ئىھتىياج، خىزمەت، ئىش ئايرىمىسىلا مەۋجۇت بولۇپ، مەنپەئەت، روھىي ئۈستۈنلۈك ئايرىمىسى يوق ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىپ قويۇشىنى تەكىلىپ قىلغان بولاتتىم.

— ئىسلام داۋۇت شۇجى، سىز ئارىلىقتا رەھبىرىي ئورۇندىن چۈشۈپ ئىشچى بولسىز. بۇ چاغدا روھىڭىز چۈشمىگەندۇ؟

— تېخنىكا ئۆگىنىۋالدىم. روھىم كۆتۈرۈلۈپ قالغان دەڭا، پارتكوم شۇجىسى بولۇش بىلەن مانتىيور بولۇشنىڭ قانچىلىك پەرقى بار دەيسىز؟

— توختاملىق ئىشچى قوبۇل قىلىش تۈزۈمى يولغا قويۇلسا، ھامان تېخنىكا ئەس قاتىدىغان گەپ، دەيدى ئىسمايىل بۇ ھەقتە سوئال سورىسام كۈلۈپ قويۇپ، — تەكلىپ قىلسا، زاۋۇت باشلىقى بولمىن، تەكلىپ قىلمىسا، ئالىي ئىنژېنېرلىقىمنى قىلىۋېرىمەن. بۇنداق قىلىش ھەممە تەرەپتىن پايدىلىق.

ھازىرقى ئىشچىلار ئۇيۇشمىسىنىڭ رەئىسى ئەخمەت باقى ئاكا تېخىمۇ ئوبرازلىق راق جاۋاب بەردى:

— مەن رەئىس، قىلىدىغان ئىشىم چاچتىن تولا، بازار باشقۇرۇش، ئۆي بۆلۈش، ماجىرا سورا، پاراۋانلىق، پېشقەدەملەر، ئىش كۈتۈۋاتقان ياشلار، خىزمەت قىلىش شىركىتى، ئەلچىلىك، ئۆلۈم ئۈزۈتىش، ۋايىۋوي، بىردە رەئىسلەر سەھنىسىدە ئولتۇرىمەن، بىردە قارىسىڭىز ئۆلۈكنىڭ ئېگىزلىكىنى چاتمەن، توي سېلىقىنى ئاڭلايمەن... ياغاچچىلىق ھۈنېرىنىمۇ كادىرلىقتىن تۆۋەن چۈشۈپ ئۆگىنىۋالغانمەن. مەنسەپ، خىزمەت ھەممىسى بىر گەپ ئەمەسمۇ؟ ئۇنىڭ نېمە يۇقىرى - تۆۋەنلىكى بولسۇن؟

— مەن 60 ياشقا يېقىنلاشتىم، — دەيدى ھازىرقى ئەمگەك ئىش ھەققى بۆلۈمىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى تىلىۋالدى ئاكا ئۆزى بېسىپ ئۆتكەن ھايات يولىنى ئەسلەپ، — مەن 1951 - يىلى ئىشقا كىرگەن تۇنجى ئۇيغۇر سېمونت ئىشچىلىرى بولغان 11 يىگىت - نىڭ بىرى. تۇدۇڭخابا، ليۇخۇاڭكولاردا تاش ئىزدىدۇق، تاش چاقتۇق، ئۇ چاغدا تاماق، كىيىم - كېچەك بېرەتتى. ئارانلا بەش موچەندىن پۇل بېرەتتى. تۆت يىل تاش چاقتۇق، زادى داتلىمىدۇق، ئۈچكە بىلەن تاش تېشىپ، دورا قۇيۇپ، قول بىلەن پىلىك بېكىتىپ تاش پارتلاتتۇق. 1957 - يىلى بېيجىڭ ليۇلىخى سېمونت زاۋۇتىغا بېرىپ بىر يىل ئۆگىنىپ كېلىپ خۇمداننىڭ ئوتىنى كۆرىدىغان ئىشچى بولدۇم. 1983 - يىلى سېخ باشلىقى بولدۇم. 200 مىڭ توننا سېمونتنىڭ خام ماتېرىيالىنى تەييارلاش ۋە زىچىسىنى ئورۇنداش ئۈچۈنلا تىرىشتىم. كېيىن ئىنتىزام تەكشۈرۈش كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى بولدۇم. ئۇ يەردىن مۇئاۋىن بۆلۈم باشلىقلىقىغا چۈشۈرۈلدىم. ھازىرمۇ

ئەمگەك - ئىش ھەققى بۆلۈمىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقىمەن. مېنىڭ كاللامدا ئەزەلدىن ۋەزىپە ئورۇنداشلا بولۇپ كەلگەن. نېمىلا ئىش قىلسام ئويلايدىغىنىم ۋەزىپە ئورۇنداش، ئورنۇمنىڭ يۇقىرى - تۆۋەنلىكىنى زادىلا ئويلاپ باقمىدىم. مەن بۇنىڭغا ئادەت - لەنمىدىم، ۋەزىپىنى ياخشى ئورۇنداش ئۈچۈن تىرىشىپ كەچكۈرستىم ئوقۇپ يۈرۈپ ئارانلا تولۇق ئوتتۇرىنى تۈگەتسەم، ھازىر ئەمدى ئالىي مەلۇماتنىڭ بازىرى چىققىلى تۇردى، بىلىم جەھەتتە مەن يەنىلا تۆۋەندە. بىلىم، ئىقتىداردا ئۆسەلمىدىم، مۇشۇ پېتى پېنسىيىگە چىقىپ كېتىدىغان بولدۇم.

مەن سەپ - دەرىجە ئېڭى بىلەن مەنپەئەت - ھوقۇق تالىشىش ئىشىغا ئۆزىنى بېغىشلىغان تونۇش - بىلىشلىرىم مېنىڭ خىيالىمدا پەيدا بولدى، ئۇلارنىڭ فاختىنىش، كېرىلىش، تەكەببۇرلۇقلىرى كۆز ئالدىمدا نامايان بولدى. ئۇلارنىڭ نە ئالاھىدە قابىلىيەت، نە ئالاھىدە بىلىمى يوق، بار دېيىلسە پەقەت يۇقىرى مەنەسەپ، يۇقىرى مائاش، راھەت - پاراغەتكە توپىيمايدىغان بىر خىل تاما - ئىشتىھاسلا بار. پارتىيىمىز، دۆلىتىمىزگە خەۋپ كەلتۈرۈۋاتقان ئادەملەرگە، بۇ پەزىلەت قاتلىمىغا جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ رەئىسى مەرھۇم ليۇشاۋچىنىڭ 1949 - يىلى 10 - ئايدىن 1951 - يىلى 4 - ئايغىچە ئوتتۇرىغا چىققان 8966 پارچە ئەنزە ئىچىدىن 8277 پارتىيە ئەزاسىغا جازا بېرىلگەنلىكىنى كۆزدە تۇتۇپ، پارتىيە 8 - قۇرۇلتاي 2 - سانلىق ئومۇمىي يىغىنىدا ئېيتقان تۆۋەندىكى سۆزلىرىم نى ئەسلىتىپ قويغۇم كېلىدۇ: «تۆۋەندىكى تۆت جەھەتتىن قول سېلىش كېرەك، بىرىنچى، ئاممە نازارەت قىلىدىغان بىر خىل تۈزۈم بېكىتىش كېرەك. بۇنىڭ بىلەن بىزنىڭ رەھبىرىي ئورۇنلىرىمىز ۋە رەھبەرلىرىمىز خەلق ئاممىسى بىلەن يېقىنلىشىدۇ. خان بولسۇن؛ ئىككىنچى، دۆلەت رەھبەرلىرىنىڭ ھوقۇقى مەلۇم چەكلىمە ئىچىدە بولۇشى كېرەك؛ ئۈچىنچى، دۆلەت رەھبەرلىرىنىڭ تۇرمۇش سەۋىيىسى خەلقنىڭ تۇرمۇش سەۋىيىسىگە يېقىن بولۇشى لازىم. تولىمۇ ئالاھىدە بولۇپ كەتمەسۇن؛ تۆتىنچى، بۇرۇن ئازىيىنىڭ بەزى تۈزۈملىرىدىن قوشۇمچە پايدىلىنىشقا بولىدۇ» يولداش ليۇشاۋچى بۇنىڭغا تۆت مىسال كەلتۈرگەن. بۇلار: 1. شۋېتسىيە ئىچكى كابىنېت باش مىنىستىرى رى دائىم ئاپتوبۇس بىلەن ئىشقا بارىدىكەن. مەخسۇس ماشىنا ئىشلەتمىگەنكەن. 2. ۋاشىنگتون سەككىز يىل زۇڭتۇڭ بولۇپ چۈشكەندىن كېيىن، ئاددىي پۇقرا بولغان. 3. ئېزىنخا ئوتتۇرا باش قوماندان، زۇڭتۇڭ بولغان، كېيىن كۈلۈمبىيە ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ مۇدىرى بولغان. 4. مارشال دۆلەت كاتىپى بولغاندىن كېيىن قىزىل كرىست جەمئىيىتىنىڭ باشلىقى بولغان. بىز بۇلاردىن پايدىلانماق بولامدۇ - يوق؟

شىنجاڭ سېمونت زاۋۇتىدا زاۋۇت دەرىجىلىك رەھبەرلەردىن باشقا يەنە ھازىر كان سېخى، خام ماتېرىياللار سېخى، كۆيدۈرۈش سېخى، سېمونت سېخى، ئىشلەپچىقىرىش ئۈچۈن خىزمەت قىلىدىغان ماشىنا - ئۆسكۈنە رېمونت قىلىش سېخى، ئېنېرگىيە سېخى، ئاپتوموبىل كالىنىسى، قۇرۇلۇش ئەترىتى قاتارلىق سېخ - ئورۇنلىرىنىڭ 100 نەپەردەك رەھبىرىي كادىرى بار ئىكەن. زاۋۇت كادىرلىرى ئىچىدە يۇقىرى ئىلمىي ئۇنۋانى بارلاردىن 27 كىشى، ئوتتۇرا دەرىجىلىك ئىلمىي ئۇنۋانى بارلاردىن 69

كىشى بار ئىكەن. بۇ كادىرلار ۋە ئىلمىي خادىملار ئېھتىياجغا قاراپ ھەم رەھبەر، ھەم ئىشچى بولالايدىكەن. رەھبەر بولغاندىمۇ، ئىشچى بولغاندىمۇ ئۇلارنىڭ روھىدا ھېچقانداق ئۆزگىرىش بولمايدىكەن. ھەر ئىككىسىلا ئورۇندا ئۆزلىرىنىڭ رولىنى تولۇق جارى قىلدۇرالايدىكەن.

پۈتۈن جەمئىيەت، پۈتۈن ئادەملەر مۇشۇنداق بولسا، جەمئىيەت تەرەققىياتىنىڭ قەدىمى ھازىرقىدىن نەچچە ھەسسە تېز بولماسمىدى؟!

زاۋۇت باشلىقى مەسئۇل بولۇش تۈزۈمىنىڭ ئەۋزەللىكى

بەزى كىشىلەر زاۋۇت باشلىقى مەسئۇل بولۇش تۈزۈمى توغرىسىدا گەپ بولسا، زاۋۇت باشلىقىنىڭ زوراۋانلىقى توغرىسىدا گەپ قىلىشىدۇ. بۇ خىل بىر تەرەپلىملىك جەمئىيەتتىمىزدە ئۇزۇن مۇددەت داۋاملاشقان ھەر خىل ناچار رەھبەرلىك ئىستىلىرىنىڭ كىشىلەرگە ئازار بېرىشىدىن كېلىپ چىققان، بۇنى چۈشىنىشكە بولىدۇ. زاۋۇت باشلىقى نېمىلەرگە مەسئۇل بولىدىكەن، دېگەن سوئال ئۇزۇندىن بېرى مېنىڭمۇ قىزىقىشىمنى قوزغاپ كەلگەنىدى. چۈنكى مەن ئىسلاھاتقا قىزىقىمەن. ھەممىيەتچىلىك، ئەمەلۋازلىق، بىۋىروكراتلىق مەندە «رەھبەرلىك ئاپپاراتلىرى ئىسلاھاتلىنىشى ئىكەن» دېگەن ئارزۇنى پەيدا قىلغان. ئىسلاھات قۇرۇق گەپ ئەمەس، ئۇ ئىشلىرىمىزنىڭ ھەر بىر ھالقىلىرىدا ئۆز مەزمۇنى بىلەن ئىپادە كۆرسىتىشى كېرەك، ئەلۋەتتە.

مەن بۇ مەسىلىگە دىققەت قىلدىم. بۇ كارخانىدا زاۋۇت باشلىقى مەسئۇل بولۇش تۈزۈمىنىڭ يولغا قويۇلۇشى نۇرغۇن ئىسلاھات مەزمۇنلىرىنى پەيدا قىلغان. بۇ ئىسلاھاتلار زاۋۇت باشلىقىنىڭ ئۆز رولىنى ياخشى جارى قىلدۇرالىشىدا ئۇنىڭغا ئوڭايلىق يارىتىپ بېرىش ئۈچۈن زۆرۈر ھېسابلانغان. بۇ ئىسلاھاتلار تۆۋەندىكى بىر-نەچچە تەرەپتە كۆرۈلگەن. بىرىنچىدىن، ئادەم باشقۇرۇش تۈزۈمى ئىسلاھ قىلىنىپ، كادىرلارنىڭ «ئۆمۈر بويى ئىشلەش» تۈزۈمى بۇزۇلغان، ھەر دەرىجىلىك رەھبەرلىك ئورۇنلىرىدىكى كادىرلارنى «بەلگىلەش»نى «تەكلىپ قىلىش» قا ئۆزگەرتكەن. ئاساسىي رەھبەرنى سايلاشتا كىشىلەر رايىنى سىناش، مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلار بىلەن مەسلىھەتلىشىش ئارقىلىق يېشى 45تىن تۆۋەن، ئالىي ياكى مەخسۇس تېخنىكوم مەدەنىيەت سەۋىيىسى بار ئىنژېنېرلاردىن ئىككىلەننى پارتكوم شۇجىسى، زاۋۇت باشلىقى قىلىپ بېكىتكەن. مۇئاۋىن زاۋۇت باشلىقلىرى بىلەن ئۈچ باش ئىنژېنېرنى زاۋۇت باشلىقى ئىسىم كۆرسىتىش، پارتىيە ئورگىنى ۋە مەمۇرىي رەھبەرلەر بىرلىكتە مەسلىھەتلىشىش، يۇقىرىغا تەستىقلىتىش ئارقىلىق تەكلىپ قىلىپ ئىشلەتكەن.

ئوتتۇرا دەرىجىلىك كادىرلارنى دىپلوم ھەم سەۋىيىسىگە قاراش، مۇھىمى، سەۋەبىيىسىگە ئەھمىيەت بېرىش پىرىنسىپىغا ئاساسەن زاۋۇت باشلىقى ئۆزى كۆرسىتىپ تەكلىپ قىلالايدىكەن، زاۋۇت باشلىقى ھەرقايسى بۆلۈم، سېخ باشلىقلىرىنى ئۆزى تاللاپ تەكلىپ قىلىپ ئىشلەتەلەيدىكەن. بۇ سېخ، بۆلۈملەرنىڭ مۇئاۋىنلىرىنى

سېخ - بۆلۈم باشلىقلىرى كۆرسىتىپ تەكلىپ قىلىپ ئىشلىتەلەيدىكەن.

ھازىرقى رەھبىرىي كادىرلارنىڭ ئالىي، ئوتتۇرا تېخنىكوم سەۋىيىسىدىكىلەر ئومۇمىي ساننىڭ 80 پىرسەنتتىن كۆپىنى تەشكىل قىلىدىكەن، ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىچە يېشى 45 تىن تۆۋەن ئىكەن. ئۇلارنىڭ ھەممىسى دۆلەت بىر تۇتاش تەشكىللىگەن زاۋۇت، كان باشلىقلىرىدىن ئېلىنىدىغان ئىمتىھاندىن ئۆتۈپ لايىقەتلىك كۇۋاھىنا - مىسى ئاپتۇ. ھازىرقى شۇجى، زاۋۇت باشلىقى، ئۈچ مۇئاۋىن زاۋۇت باشلىقى، كۆپچىلىكىنىڭ ھېمايىسىگە ئىگە، ئىشچانلىقى ۋە كۆرسەتكەن خىزمىتى بىلەن ئىناۋەت - ھۆرمەت تاپقان، ھەم ئەمگەكچى، ھەم رەھبەرلەردىن ئىكەن. ئىككىنچىدىن، تەشكىلىي ئاپپاراتلارنى ئۆزگەرتكەن. ئىشلەپچىقىرىش باشقۇرۇشقا ئاسانلىق تۇغدۇرۇش ئۈچۈن رەسمىيەتلەرنى ئازايتىپ ئەمگەك، ئىش ھەقىقىي، كادىرلار ئىدارىسىنى كادىرلار ئىدارىسى قىلىپ ئۆزگەرتىپ، كادىرلار بىلەن ئىشچىلار خىزمىتىگە مەسئۇل قىلغان، كارخانا باشقۇرۇش ئىشخانىسىنى سۈپەت باشقۇرۇش ئىشخانىسىغا ئۆزگەرتىپ، قوشۇمچە يەنە باش تەكشۈرگۈچى ۋە ئاپتوماتىك ھېسابلاش ئىشخانىلىرىنى قۇرۇپ، زاۋۇت باشلىقى مۇشۇ بىۋاسىتە ئىشلەپچىقىرىش ئۈچۈن خىزمەت قىلىدىغان ئورۇنلارنى قاتلامۇ قاتلام مەسئۇلىيەت باسقۇچلىرىغا ئورۇنلاشتۇرغان. زاۋۇت باشلىقى سەككىز - توققۇزلا ئادەمنى، يەنى ئۈچ مۇئاۋىن زاۋۇت باشلىقى، ئۈچ باش ئىشزېنپەر، سۈپەت مۇدىرى، باشلىق ئىشخانىسىنىڭ مۇدىرلىرىنىلا تۇتقان. بۇ سەككىز - توققۇز ئادەم ئۆز قول ئاستىدىكىلەرنى تۇتقان. بۇنىڭ بىلەن مەسئۇلىيەت كۈچى يەنىلا كەن. رەسمىيەت ئازايغان، ئىش ئۈنۈمى ئۆسكەن. ئۈچىنچىدىن، تەقسىمات ۋە مۇكاپات تۈزۈمىنى ئىسلاھ قىلغان. بۇ زاۋۇت 1983 - يىلىدىن باشلاپ بۇ خىزمەتنى چىڭ تۇتۇپ، زاۋۇتنىڭ ئۆز ئەمەلىيىتىگە باپ كېلىدىغان ئىقتىسادىي مەسئۇلىيەت سىستېمىسىنى شەكىللەندۈرگەن. بۇلار تۆۋەندىكىچە: بىرىنچى، ئىشلەپچىقىرىش سېخلىرى پايدىغا قاراپ ھەق ئېلىش تۈزۈمىنى؛ ئىككىنچى، ھاك تاش كانلىرىنى مۇكاپات، مائاشنى كۆتۈرە ئېلىش تۈزۈمىنى؛ ئۈچىنچى، سېمونت قاچىلاش ئىشچىلىرى قىلىنغان ئىشنىڭ سانىغا قاراپ مۇكاپاتلاش تۈزۈمىنى؛ تۆتىنچى، ۋەزىپە ئاتقۇرغۇچى بۆلۈم، ئىشخانىلار فاكتورىيە، نىشان مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى يولغا قويغان. بۇ تۈزۈملەرنىڭ ھەممىسىنى ئىجرا قىلىشتا خىزمەت ئۈنۈمىنى، خىزمەتنى باھالاشتا سۈپەت ئۈنۈمىنى ئاساس قىلغان. بۇ خىل تۈزۈملەرنىڭ ئىجرا قىلىنىشى دۆلەت، كارخانا، شەخسنىڭ مەنپەئىتىگە كېيىنلىك قىلالىغان.

زاۋۇتنىڭ ئەمگەك مۇھاپىزەت كىيىملىرى بۇ، - دېدى مۇئاۋىن زاۋۇت باشلىقى ئىسمائىل بىر قۇر كىيىم، كۆڭلەك، شېنىتلىرىنى كۆتۈرۈپ كېتىۋاتقان بىر خادىمنى ماڭا كۆرسىتىپ، - ماۋدىدىن تىكتۇرۇپ بەردۇق، قارىماققا ئىشچى كىيىمىدەك قىلغىنى بىلەن ئىشتان - چاپىنىلا 180 يۈەنلىك، كۆڭلەك، شېنىتلىرىنى قوشقاندا بىر يەرگە بارىدۇ. ئىككى مىڭ ئۈچيۈز ئىشچى - خىزمەتچىنىڭ ھەممىسىگە تىكتۇرۇپ بەردۇق. - زاۋۇت باشلىقىنىڭ مائاشى نەچچە پۇل؟ - دەپ سورىدىم قىزىقىپ.

— يېقىندا ھېسابلىساق، زاۋۇت باشلىقىنىڭ ماشى 750 يۈەندىن، بېزىڭ ئالتە يۈز يۈەندىن، ئوتتۇرا دەرىجىلىك كادىرلار (بۆلۈم باشلىقلىرى) نىڭ 400 نەچچە يۈەندىن توغرا كەپتۇ. مۇشۇ يېقىندا يەنە 70 - 80 مىڭ يۈەن مۇكاپات تارقىتىمىز. زاۋۇت باشلىقىنىڭ مەسئۇلىيەتچانلىقى ئاساسەن كۆپچىلىككە مەسئۇل بولۇش، مۇھىمى دۆلەتنىڭ، زاۋۇتنىڭ، كۆپچىلىكنىڭ مەنپەئىتىگە مەسئۇل بولۇشتا ئىكەن. زاۋۇت باشلىقى: — ئوتتۇرا ھېساب تۈزۈمىنى بۇزۇپ تاشلاش، تەقسىمات تۈزۈمىنىڭ ئىسلاھ قىلىنىشى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئاكتىپچانلىقىنى ئۆستۈرۈش، كارخانا يوشۇرۇن كۈچلىرىنى ئېچىش، زامانىۋى باشقۇرۇشنى ئىلگىرى سۈرۈش، مەھسۇلات سۈپىتىنى ئۆستۈرۈش، ئىستېمال قىممىتىنى تۆۋەنلىتىش، زاۋۇتنىڭ ئىقتىسادىي ئۈنۈمىنى ئۆستۈرۈشتە مۇھىم رول ئوينىدى، — دېدى كۈلۈپ تۇرۇپ، — ھازىر ماشى ئىسلاھاتىنىڭ يېڭى قەدىمىنى تاشلىدۇق، قاپلىيىتىمگە، ئىش ئۈنۈمىگە، مەھسۇلات سۈپىتىگە قاراپ ھەق بېرىشنى ھەر بىر سېخ، ھەر بىر شەخسلەرگىچە ئەمەلىيلەشتۈرمەكچىمىز. تۆتىنچىدىن، بۇ كارخانا تەدبىر بېكىتىش تۈزۈمىنى ئورناتقان. تەدبىرنى زاۋۇت باشلىقى بەلگىلەيدىكەن. ئىسلاھات، ئېچىۋېتىش دەۋرىدە زاۋۇت باشلىقىنىڭ تەدبىرلىرىنىڭ توغرا، ئىشەنچلىك بولۇشىنى كاپالەتلەندۈرۈش ئۈچۈن بىر ئىلمىي تەدبىر بەلگىلەش تۈزۈمى زۆرۈركەن. زاۋۇتنىڭ سىتراتېگىيىلىك، تاكتىكىلىق تەدبىرلىرىنى بەلگىلەشتە بۇ زاۋۇت ئوخشاش بولمىغان تەرتىپ - تۈزۈملەرنى بەلگىلىگەن. مەسىلەن، «زاۋۇت باشلىقىنىڭ خىزمەت تەرتىپلىرى» گە ئاساسەن زاۋۇت باشلىقىنىڭ ئىش تۈزۈمى تۆۋەندىكىچە بېكىتىلگەن:

- بىرىنچى، ھەر ئايدا بىر قېتىم باشقۇرۇش ھەيئەتلىرىنىڭ يىغىنىنى ئېچىش؛
  - ئىككىنچى، ھەر ھەپتىدە بىر قېتىم زاۋۇت خىزمىتى يىغىنى ئېچىش؛
  - ئۈچىنچى، ھەر يىلدا بىر قېتىم ئىشچى - خىزمەتچىلەر ۋە كىلىللىرى يىغىنىنى ئېچىش؛
  - تۆتىنچى، ھەر پەسلىدە زاۋۇت باشلىقى پارتكوم بىلەن ئىشچى - خىزمەتچىلەر قۇرۇلتىيىغا خىزمىتىدىن دوكلات بېرىش؛
  - بەشىنچى، ھەر ئاينىڭ 5 - كۈنى سۈپەت باشقۇرۇش يىغىنىنى ئۆتكۈزۈش؛
  - ئالتىنچى، ھەر ھەپتىنىڭ 2 - كۈنى ئىشلەپچىقىرىشنى تەكشۈش يىغىنىنى ئۆتكۈزۈش؛
  - يەتتىنچى، ھەر پەسلىدە بىر قېتىم ئىقتىسادىي پائالىيەت ئانالىزى يىغىنىنى ئۆتكۈزۈش؛
  - سەككىزىنچى، ھەر ئاينىڭ 20 - كۈنى ئۈسكۈنە ۋە بىخەتەرلىك يىغىنىنى ئۆتكۈزۈش؛
  - توققۇزىنچى، ھەر ئاينىڭ 5 - كۈنى كان خىزمىتى يىغىنىنى ئۆتكۈزۈش؛
- ئىشلەپچىقىرىش ھەرىكەز قىلىنغان بۇ يىغىنلار چوقۇم ۋاقتىدا ئۆتكۈزۈلىدىكەن. ئۇنىڭدىن باشقا پىكىر ساندۇقى، زاۋۇت باشلىقىنىڭ قوبۇل قىلىش كۈنى، ئىشچى - خىزمەتچىلەر قۇرۇلتىيىنىڭ دائىمىي ئىش ئورگىنىدا ئادەم بولۇش تۈزۈمى قاتارلىقلار بېكىتىلگەن. يۇقىرىقىلار ئارقىلىق زاۋۇت باشلىقىنىڭ يادرولۇقى، پارتكومنىڭ نازارەتچىلىك رولى، ئىشچى - خىزمەتچىلەر قۇرۇلتىيىنىڭ دېموكراتىك باشقۇرۇش رولى، مۇتەخەسسسلەرنىڭ ئەقىل - پاراسەت رولى جارى قىلدۇرۇلۇپ، ھەممە جەھەتتىن زاۋۇت باشلىقىنى قوللاش،

رىغىبە تىلەندۈرۈش يولغا قويۇلغان. بۇ يەردە ئىشلەپچىقىرىلىدىغان قۇمۇل تاشنىڭ زامانىۋى ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىسادىدا بىر قانچە ئىنقىلابىي ئۆزگىرىشلەر بولدى. بۇنىڭ ئىچىدە، زامانىۋى ئىشلەپچىقىرىشنىڭ ئاساسىي ئاساسىنى زادىلا بىلىمگەن بولاتتىم. خىمىيىلىك ئانالىز، ئىشلەپچىقىرىشنى كونترول قىلىش، فىزىكىلىق تەكشۈرۈش، ئالاھىدە سۈرتىنى تەكشۈرۈش دەپ ئاتىلىدىغان تۆت گۇرۇپپا ئوخشاش ماتېرىيالنى تۆت خىل نۇقتىدىن، تۆت خىل مەقسەت بىلەن تەكشۈرۈپ چىقىدىكەن. ھەر كۈنى، ھەر سائەتتە (مەسىلەن، خۇمدانغا كىرگەن ماتېرىيالنى) خىمىيىلىك، فىزىكىلىق تەكشۈرۈشلەردىن ئۆتكۈزۈپ تۇرىدىكەن.

بىز دائىم كۆرۈپ تۇرىدىغان ھاك تاش، مايلىق سىلاننى، گىپسى، تۆمۈر رۇدا پاراشوكى بۇ يەردە ئامبىرىكىدىن كىرگۈزۈلگەن 700 - 800 مىڭ يۈەنلىك زامانىۋى ئەسۋاب ئارقىلىق ئاق خالات كىيگەن ياش خادىملارنىڭ ئەقلى بىلەن تەھلىل قىلىنىپ ئۇلارنىڭ تەركىبىدىكى ئوكسىدلارنىڭ نىسبىتى، سۈپىتى خىمىيىلىك ئۇسۇل بىلەن تېنىقلانسا، پىششىق ماتېرىياللارنىڭ زىچلىقى، تۇراقلىقلىقى، ھەرىكەتچانلىقى، ئېگىلىشكە، بېسىمغا چىداملىقى قاتارلىق تەرەپلىرى فىزىكىلىق ئۇسۇل بىلەن تېنىقلىنىدىكەن. ئۇنىڭدىن باشقا، ماتېرىياللارنىڭ خۇمدان ۋە ئوچاقلاردىكى ئىشلەپچىقىرىشقا دائىر ئۆزگىرىشلەرنى كونترول كۆرۈۋېلىشنىڭ ئانالىزى ئارقىلىق ۋاقتىدا مەلۇم بولۇپ تۇرىدىكەن.

ئىككى قەۋەتلىك كۆرۈمىز ئۆي ھەر كۈنى ئىشلەپچىقىرىلىدىغان بىرنەچچە يۈز (ياكى مىڭ نەچچە يۈز) توننا سېمونتنىڭ جەمئىيەت ئۈچۈن ياراملىق بولۇشىغا كاپالەتلىك قىلىدىكەن.

1983 - يىلى 8 - ئاينىڭ 23 - كۈنى بۇ كارخانىنىڭ زامانىۋىلاشقان، يېڭىچە سېمونت ئىشلەش ئۇسۇللىرىغا دادىللىق بىلەن يۈرۈش قىلالغان 3 - نومۇرلۇق خۇمۇداننى ئىشقا چۈشكەندە دۆلەتنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن كەلگەن 200 دىن كۆپ مۇتەخەسس، ئالىم، رەھبەر، تېخنىك خادىملار (يىغىلىپ) بۇ خۇمداننىڭ خۇمدان سىرتىدا پارچىلاش تېخنىكىسىنى سىناق قىلغانلىقىنى ئەستايىدىل تەكشۈرۈپ كۆرۈپ بۇ يېڭىچە تېخنىكىنى 70 - يىللاردىكى خەلقئارالىق سەۋىيىسىگە يەتكەنلىكى، مەھلىكىمىز ئۈچۈن ئالدىنقى قاتارغا: ئۆتكەنلىك دەپ بېكىتكەن.

«خەلق گېزىتى»، «ئىقتىساد گېزىتى»، «شىنجاڭ گېزىتى» بىرىنچى بەتلەرنىڭ كۆزگە كۆرۈنىدىغان باجلىرىغا «شىنجاڭ سېمونت زاۋۇتى» - نومۇرلۇق خۇمداننىڭ بۇ يېڭىلىقىنى تونۇشتۇرۇپ مۇھىم ماقالىلەر ئېلان قىلغان. بۇ خەۋەرلەردىن «بۇ 6 - بەش يىللىق پىلاندا بېكىتىلگەن 8 - نۇقتىلىق تېخنىكىدىن بىرىنىڭ ئۆتكەنلىكى بولۇپ ئۆتكەنلىكى» «بۇ دۆلەتتىكى سېمونت ئىشلەپچىقىرىش كارخانىلىرىنىڭ تېخنىكىلىق ئۆزگەرتىشى ئۈچۈن»

پايدىلىق تەجرىبىلەر يارىتىپ بەردى» دەپ يېزىلغان. «ئىقتىساد گېزىتى» 1983 - يىلى 8 - ئاينىڭ 20 - كۈنىدىكى «سانائەتنى ئىلغار تېخنىكا بىلەن قورالاندۇرايلى» دېگەن ماقالىسىدە «شىنجاڭ سېمونت زاۋۇتى 3 - نومۇرلۇق خۇمداننىڭ يېڭىچە تېخنىكا كىدا غەلبە قىلغانلىقى بىر خۇشاللىقلارلىق خەۋەر... سېمونت ئىشلەپچىقىرىشتا خۇمدان سىرتىدا پارچىلاش تېخنىكىسىنىڭ قوللىنىلىشى سېمونت سانائىتىنى راۋاجلاندۇرۇشتىكى بىر مۇھىم تېخنىكا سىياسەت بولۇشقا تېگىشلىك، شىنجاڭ سېمونت زاۋۇتى بىرىنچى بولۇپ كۇۋۇيۈەننىڭ چاقىرىقىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇپ ياخشى باشلامچى بولدى» دەپ يازغان. شۇ گېزىت ئوبزورچىسى يەنە: «بولۇپمۇ قىسمەتلىك يېرى شۇكى، شىنجاڭ سېمونت زاۋۇتى كېڭەيتىپ قۇرۇش جەريانىدا ئويلاشقا، ئىشلەشكە، تىك چوققىلارغا ئۆزلەشكە جۈرئەت قىلالمىغان، ئاساسىي قۇرۇلۇشتا ئىككى خىل ئۇسۇل بار، بىر خىلى، دۆلىتىمىز - نىڭ ھازىرقى ئىشلەپچىقىرىش سەۋىيىسىدە توختاپ قېلىش، يەنە بىرى، شىنجاڭ سېمونت زاۋۇتىدەك قىيىنچىلىقتىن، خېيىم - خەتەردىن قورقماي، قەتئىيلىك بىلەن ئىلغارلارغا تەڭشىلىش، ئۆزىنى يېڭى تېخنىكا بىلەن قورالاندۇرۇش». ئوبزورچى تەكىتلەپ يەنە مۇنداق يازىدۇ: «خۇمدان سىرتىدا پارچىلاش تېخنىكا سىنىقى سانائەت سەۋىيىسى بىرقەدەر تۆۋەن بولغان شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ سېمونت زاۋۇتىدا نەتىجە قازاندى.»

پەن - تېخنىكا ئىشلەپچىقىرىش كۈچى ئىكەنلىكى ئىسپاتلانغان 3 - نومۇرلۇق خۇمداننىڭ ئىشقا چۈشۈشى بىلەن بۇ زاۋۇتنىڭ يىللىق مەھسۇلاتى 400 مىڭ توننىغا يەتكەن. شىنجاڭ سېمونت سانائىتىدە بىر سەكرەش پەيدا قىلالامىغان، شىنجاڭ بىر سەكرەپلا مەملىكەت بويىچە بۇ ساھەنىڭ ئالدىغا ئۆتەلىگەن. زاۋۇت دۆلەت پەن - تېخنىكا كومىتېتىنىڭ «6 - 5» پەن - تېخنىكا ئۆتكىلىنى بۆسۈپ ئۆتۈش مۇكاپاتىغا، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق پەن - تېخنىكا نەتىجە بىرىنچى دەرىجىلىك مۇكاپاتىغا، باش ئىنژېنېر ۋاڭ زەيشىڭ دۆلەت پەن - تېخنىكا كومىتېتى تەرىپىدىن ياش - ئوتتۇرا ياش، پەن - تېخنىكا ئالىمى دېگەن نامغا ۋە مەملىكەتلىك 1 - ماي ئەمگەك مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن.

بۇ يىل ئىشقا كىرىشىدىغان 4 - نومۇرلۇق خۇمدان پەن - تېخنىكا ساھەسىدە تاشلانغان تېخنىكا چوڭ بىر قەدەم ئىكەنلىكىنى بىلدىرىدىغان مەھسۇلات بولۇپ، 1985 - يىلى رەسمىي تەسىس قىلىنغان كېڭەيتىپ قۇرۇش قوماندانلىق ئىشقا بىنىڭ ھازىرقى مەسئۇلى ئاتاقلىق ئىنژېنېر ۋاڭ زەيشىڭ 4 - نومۇرلۇق خۇمداننىڭ ئەھۋالىنى مۇنداق تونۇشتۇرىدۇ: «4 - نومۇرلۇق خۇمدان بۇ يىل ئىشلەپچىقىرىشقا كىرىشىدۇ. بۇ خۇمداننىڭ كۈندىلىك مەھسۇلاتى 2000 توننىغا، خۇمدان سىرتىغا پارچىلايدىغان يېڭى تېخنىكا قوللىنىلغان. 80 - يىللارنىڭ دۇنياۋى ئىلغار تېخنىكا سەۋىيىسىگە يەتكەن. ئاساسلىق ئۆسكۈنىلەر، ئامېرىكا، گېرمانىيەلەردىن كىرگۈزۈلگەن. بۇ خۇمدان ئىشقا چۈشكەندىن كېيىن شىنجاڭ سېمونت زاۋۇتىنىڭ يىللىق سېمونت ئىشلەپچىقىرىش مىقدارى بىر مىليون، 120000 توننىغا يېتىدۇ. بۇ خۇمدانغا دۆلەت

ئىككى مىليارد 500 مىليون يۈەن مەبلەغ سالغان. بۇ خۇمداننىڭ خام ئەشيا بازىسى بولغان ئىپۇسرغول ھاك تاش كېنىغاسېلىنغان 80 مىليون 770 مىڭ يۈەن مەبلەغنى ھېسابلىغاندا، دۆلەتنىڭ ئاجراتقان مەبلەغى قانچىلىك زور ئىكەنلىكىنى كۆرۈۋالغىلى بولىدۇ.

ئاسمان پەلەك كۆتۈرۈلگەن زاۋۇت بىنالىرى، پولات تۇرۇبىلارمۇ ئاشۇ قەدىمىي دېھقان يېرىدە. ئۇ يەرلەردە مال بېقىپ، كۆكتات - زىرائەت تېرىپ تىرىكچىلىك قىلىنغان دېھقانلارنىڭ سېرىق توپىدىن ياسالغان ئۆيلىرى ھېلىمۇ يەنە شۇ قۇياشنىڭ نۇرىدىن بەھرىمەن. لېكىن ئۇلار ئۆز ئەتراپىدىكى ئاجايىپ تۆمۈر ئۆيلەر، ئاجايىپ ماشىنا - ئۈسكۈنىلەر، شاۋقۇنلۇق ئاۋازلارنىڭ ۋەھىمىسىدە قالغان. ئۇلارنىڭ ئەتراپىدا باشقا بىر دۇنيا، بىر مۆجىزە يارالغان. بۇ ئىلىم - پەن دۇنياسى، ئىلىم - پەن مۆجىزاتلىرى. يەر شارىدىكى ھاياتلىق ئۈچۈن قىلىنىۋاتقان ئىشلار قامۇسىنىڭ ۋەكىللىرى، ئىنسان غۇرۇرىنىڭ ئۈلگىلىرى، پەزىلەت، پاراسەت، قابىلىيەت قاتلىمىنىڭ گۈل تاجىلىرى ئۆزلىرىنى ئۇنتۇغان ھالدا ئىلىم - پەندىن پايدىلىنىپ ھاياتىنى، تەبىئەتنى، يەر شارىنى ۋە پۈتۈن كائىناتنى ئۆزگەرتىۋەتكەن. مۇشۇنداق تىنىمسىزلارنىڭ بىرى بولغان ئىنژېنېر ۋاڭ زەيشىڭ بىلەن سۆزلەشمەكچىمەن.

— ئۇ نەدە؟

— جاپالىق يەردە.

— جاپا نەدە؟

— راھەت - پاراغەت يارالغۇسى يەردە.

جاپالىق ئەمگەك بىلەن راھەتلىنىش

كىشىلەر مەشھۇر ئادەملەر توغرىسىدا پاراڭ بولسىلا، ھامان ئۇلارنىڭ ئېرىشكەنلىرىنى تىلغا ئېلىشقا ئادەتلەنگەن. لېكىن قانداق ئېرىشكەنلىكىنى بىلىشكە قىزىقىدۇ خانلار كۆپ ئەمەس. بۇنىڭ سەۋەبى، ئېرىشىش جاپالىق ئەمگەك بىلەن بولىدىغانلىقى ھەممىگە مەلۇم.

شۇنداق قىلىپ مەن جاپالىق جايلاردىمۇ ۋاڭ زەيشىڭنى تاپالىمىدىم. ئاخىرى ئۇلار توغرىسىدىكى ماتېرىياللارنى كۆرۈش بىلەنلا چەكلەندىم. سانائەت تېخنىكا ئۆتكىلىدىن بۆسۈپ ئۆتۈش جەريانىدا ۋاڭ زەيشىڭ، يۇڭنىڭ، چىن ۋېنچىن قاتارلىق تېخنىكا خادىملار ھەر كۈنى نەق مەيداندا يۈگۈرۈشۈپ يۈردى، قەيەردىن چاتاق چىقسا ئۇلار شۇ يەردە تەق تۇردى. چاڭ - توزان سۈپۈرگۈچتىن چاتاق چىققاندا مۇئاۋىن زاۋۇت باشلىقلىرىدىن خۇاڭ فاڭشىيەن، جاڭ زاۋ، ئېلېكتىر سايمانلار ئىنژېنېرى چىڭ لەيشىيەن قاتارلىق يولداشلار خېيىم - خەتەرگە قارىماي يوغان چاڭ - توزان يىغىش ئىسكىلاتىنىڭ ئىچىگە كىرىپ چاتاقنى ئېنىقلاپ، ئىشنى

«ياق» - ياق، بىلەيدىكەنمەن، - دېدى ئۇ يەرگە قاراپ، - ئويلاپ باقسام «ياق» دېمەپتىمەن، زادىلا دېگۈم كەلمەيدۇ.

مەن ئۇنىڭ دېگەنلىرىنى خاتىرىلىمىۋالدىم. چاچاللىق ئەمگەك بىلەن يېرىم ئەسىرنى ئۆتكۈزۈپ ئاخىرى ئۆپكە كېسىلىگە گىرىپتار بولغان بولسىمۇ، ئارقا سەپكە يۆتكىلىشى خالىماستىن شاگىرتى شاۋلىزى بىلەن ھازىرمۇ كۈنىگە ئون - ئون ئىككى سائەتتىن ئىشلەپ 100 - 120 ماشىنىغا تاش قاچىلاش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداپ كېلىۋاتقان بۇ ئادەم بىلەن قىلغان سۆھبىتىمدىن جامائەتكە ئۇچۇر بېرىشنى پايدىلىق ھېسابلايمەن.

- مەن 1958 - يىلىدىن باشلاپ تاش بىلەن ھەپىلىشىپ كېلىۋاتىمەن. شۇ يىلى يوپۇرغىدىن كېلىپ 7 - ئايلاردا ئىشقا چۈشتۈم. بىز 91 بالا ئىشچى ئىدۇق. كېيىن جىتون قۇيدۇم، قۇم تاسقىدىم، باشقىلار چىدىماي كېتىپ قالدى. لېكىن مەن چاڭ - تۇزان، ئاچچىق تەر ئىچىدە ياشلار ئىتتىپاقى ئەزاسى بولدۇم. ئىتتىپاق ئەزاسى بولغاندىن كېيىن ۋەزىپەم ئېنىق. قىل دېگەننى قىلىش، تۆھپە يارىتىش، دۆلەتنى باي قىلىش دەپ ئويلىدىم. بىر يىل سېمونت قاچىلىدىم. ياماللىق تېغىدا بىر يىل تاش قاچىلىدىم. 60 -، 61 - يىللىرى تۇرمۇش قىيىنلاشتى. ئىش تېخىمۇ قىيىنلاشتى. قاچقانلار كۆپەيدى. ئەمما مەن قاچىدىم. 64 - يىلى تاش قاچىلاش ماشىنىسى كەلتۈرۈلدى. قول بىلەن تاش قاچىلاشتىن قۇتۇلۇپ جۇ ئۇستامغا شاگىرت بولدۇم. ئۇ سوۋېتتىكى ماشىنىسى ئىكەن، بىرى ئوڭ، بىرى سول ئايلىنىدىكەن. ئۇستام «چەتلىنى ئەكەل» دېسە كۈلۈچى بىلىمەي، باشقا نەرسىنى ئەكەلىپ قىل ئاڭلىغان چاغلىرىمۇ بولدى. ئۇستام ھەممە جابدۇققا نومۇر قويۇپ نومۇرنى كۆرسىتىدىغان بولدى، نومۇرغا قاراپ دېگەننى ئەكەلىپ يۈرۈپ ئاخىر ئۆگەندۇق. ھازىرقى ياك شۇجى ئىككىمىز بىللە شاگىرت بولغان. كېيىن ئېكسكۋاتورغا ئاشىق بولۇپ قالدىم. تاش قاچىلاش كۆڭۈللۈك بىلىنىدىغان يولدى.

3 - خۇمداننى قوراشتۇرۇشتا سىز ھۇل كولاپ كىشىلەرنى ھەيران قالدۇرغانىكەنسىزغۇ؟
 - شۇنداق، ئاۋۋال توك ئۆچكىسى بىلەن تەشتۇق، ئاندىن 14 ھېشىر چۇڭقۇر - لۇقتا كولىدۇق. ھازىر توپىنى تۆپىدە تۇرۇپ تارتىدۇ، ئۇ چاغدا تېگىگە چۈشەتتۇق. تۆت يىل تېگىگە چۈشۈپ ئىشلىدۇق، قىشتا تۆمۈر قاتتىق مۇزلايدۇ، تومۇزدا ھاۋا ئىسسىق، شامال دېگەن يوق، ۋەزىپە سەككىز سائەت ئىچىدە 40 ماشىنىنى 30 قېتىم دىن تولدۇرۇش.
 - دېمەك سەككىز سائەتتە 120 ماشىنىغا توپا قاچىلاش كېرەككەن - دە؟
 - شۇنداق، ئەمما بىز سەككىز سائەتتە 200 ماشىنا توپا چىقىراتتۇق. شاگىرتىم بىلەن كۈنىگە 12 سائەتتەپ ئىشلىدۇق. توپا كولاش ماشىنىسىنىڭ نورمىسى ئەڭ يۇقىرى بولغاندا 1050 توننا توپا قاچىلاش، لېكىن بىز كۈنىگە 400 - 500 توننىدىن قاچىلىدۇق.

— ئېيىغا 15000 توننىدىن توپا چىقىرىپىسىلەر دە. نورمىدىن ئاشۇرۇۋېتىپىسىلەر. مۇكاپاتنىمۇ جىق ئالغانىسىلەر.

— ياق، بىز تەلەپ قىلىمدۇق، بۇ ساننىمۇ مەلۇم قىلىمدۇق.

— نۇرغۇن تەرىڭلار بىكارغا كېتىپتۇغۇ؟ — مەن سىنىق نەزەرىدە ئۇنىڭغا قارىدىم.

— نېمىشقا بىكار كېتىدۇ، ۋەزىپە مۇددەتتىن بۇرۇن ئورۇندالدى. دېدىغۇ، مەن

ئىشقا كىرىشسەم ۋەزىپىنى ئاشۇرۇپ ئورۇنداشتىن باشقىنى ئويلىمايمەن. مۆمىن راخماننىڭ تاماق يېيىشىنى ئۇنتۇپ قالغانلىقى، ئۆيگە كەلمەي ئىش

ئورنىدا — تاشلىقتا يېتىپ — قوپقانلىقى، ليۇشىگودىن ھاكتاش توشۇيدىغان ماشىنىلار — نىڭ كۈنىگە 4 قېتىمدىن قاتناپ ۋەزىپە ئورۇندىشىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن

گىياھسىز تاشلىقتا يازدا 30 نەچچە گىرادۇسلۇق ئىسسىققا، قىشتا 20 نەچچە گىرادۇسلۇق سوغۇققا پىسەنت قىلماي كۈنگە، سائەتكە قارىماي ئىشلەپ، نەشان —

شەرەپ، نە مۇكاپات پۇلى تەلەپ قىلماستىن ئۆز تۆھپىسىنى يوشۇرۇپ كەلگەنلىكى توغرىسىدا ئاڭلىغان گەپلىرىم خېلى كۆپ.

1992 — يىلى 4 — ئاينىڭ 20 — كۈنى مەن مۇئاۋىن زاۋۇت باشلىقى ئىسمائىل

بىلەن ليۇشىگۇ ھاكتاش كانىغا باردىم. توپا بېتىنى قايرىۋېتىپ يەر تېگىدىن ھاك كولايدىغان گەپ ئىكەن. چوڭقۇرلۇقى 10 نەچچە مېتىر كېلىدىغان تولمۇ چوڭ كۆل،

قايرىۋېتىلگەن توپىدىن پەيدا بولغان سۈنئىي تاغ، توختىماس شامال، توپا — چاڭ، شاۋقۇنلار ماڭا مۆمىن راخماندەك ئەزىمەتلەرنىڭ بىر ئۆمۈر قىلغان ئىشىنىڭ قانچىلىك

جاپالىق ئىكەنلىكىنى چۈشەندۈرۈپ بەردى.

— ئۆز ۋاقتىدا ھاك تاشنى قول بىلەن تۆشۈك تېشىپ پارتلاتقان. شۇنداق قىلىپ

مۇشۇ يەر تېگىدىن يىلىغا 30 تۈمەندىن ھاك تاش كولىۋالغان. ھازىر 130 دەك ئىشچىمىز بار، يىلىغا 60 تۈمەن توننىدىن ھاك تاش ئالىمىز. ھاك تاشنى مەشەدىلا ئاۋۇ

زاۋۇتتا ئۇۋۇتۇپ (مۇشتۇمچىلىك يوغانلىقتا) ئىسكىلاتقا بىراقلا يواللايمىز. قاراڭ، ھازىر چاڭ — توزان يوق، ھاك تاش توزانلىرىنى ماشىنىدا يىغىۋالىمىز. توزاننىڭ

توننىسىنى 40 نەچچە يۈەنگە ساتىمىز، — بۇ ليۇشىگۇ پارتىيە ياچېكىسىنىڭ شۇجىسى لاۋۋۇنىڭ تونۇشتۇرۇشى.

ئىشچىلارنىڭ مېننەتسىز ئەمگىكى، باھاسىز تەرى، مۆلچەرلىگۈسىز غەيرىتى، شىجائىتى بولمىغان بولسا، كىشىلەرگە راھەت، گۈزەللىك ئاتا قىلغۇچى سېمونت

پەيدا بولمىغان بولاتتى. سېمونت ئىشلەش ئەمگىكىنىڭ جاپاسى جانىياز ئەزىمەتلەرنى راھەتلەندۈرىدۇ، ۋەھالەنكى ئۇلارنىڭ ئەمگەك تەرىدىن پۈتكەن سېمونت بىلەن

ياسالغان چىرايلىق ئۆيلەر، باغلار، كوچىلار، مېھمانخانا، مەجلىس خانىلاردىن بىز راھەتلىنىمىز. بىزگە راھەت — پاراغەت بەخش ئەتكۈچىلەرنى بىز كەمدىن — كەم

ئەسلىمىز ياكى پۈتۈنلەي ئەسلىپ قويمايمىز. ۋەھالەنكى ۲۰۰۰ ئەللىگە يوشۇرۇنغان. چاڭ — توزان پاسكىنا نەرسە، لېكىن ئۇنىڭ كەينىگە گۈزەللىك يوشۇرۇنغان.

باياشاتچىلىق، كۆڭۈلۈك تۇرمۇش

زاۋۇتتىن چىقىپ ئائىلىلىكلەر قورۇسىغا بارغۇچە قەۋەت - قەۋەت بىنالار، ماگىزىنلار، ئاشخانىلار، قايناق كەچكى بازار، تانسىغا كېتىۋاتقان يىشلار، كۈلۈشۈپ ھاراق ئىچىشىۋاتقان پېنسىيىگە چىققان قېرىلار، ئائىلە خۇشاللىقى ئۈچۈن يېمەكلىك ئېلىشىۋاتقان ئىشچان ئاياللار ۋە ئويۇنغا ئامراق بالىلار بىلەن ئۇچرىشىپ تۇرىمەن. ئۇلارنىڭ تولىسى مېنى تونۇۋالدى. مەن بىلەن پاراخلىشىشقا ئامراق.

— بىزنىڭكىگە كىرسىلە، — دەيدۇ پېشىقەدەم ئىشچى خۇشاللىق بىلەن قولۇمنى چىڭ تۇتۇپ، — مېنىڭ بېشىمدىن ئۆتكەن ئىشلار تازا ياخشى بىر رومان بولىدۇ. — رومان ئوقۇيمۇ تۇرامسىز؟

— تازا جىق ئوقۇيدىغىنى بىز دەڭ، ياشلار دېسكۇ، تانسا، كىنوغا ئامراق، بىز ئەر - خوتۇن ئىككىمىز رومان ئوقۇيمىز. رومان ئادەمنىڭ كۆڭلىنى يورۇتىدۇ. رومان ئوقۇماستا ھەممىنى بىلىمەن دەيتتىم، ئوقۇغاندىن بېرى ئۆزۈمنى ھېچنېمە بىلمەيدىم كەنەن، دەپ ئەيىبلەيدىغان بولدۇم.

— روزاخۇن ئۇستام، سىز ئىشتىن چۈشۈپ نېمە قىلىسىز؟
— مەنمۇ؟ — دەيدى ئاشپەز يىگىت كۈلۈپ قويۇپ، — ئايالىم بىلەن كىتار ئوقۇيمىز.

— باشقا ئۇستاملارچۇ؟
— ھاراق ئىچىدۇ، — دەيدى ئۇ قاقلاپ كۈلۈپ، — بۇلارغا ھاراق بولسىلا بولدى.

كىتاب ئوقۇشمۇ، ھاراق ئىچىشمۇ كىشىگە زوق - خۇشاللىق بېرىدۇ. ئادەملەرنىڭ ھەۋەسلىرى ھەر خىل بولىدۇ.

بۇ يەردە ھەممىلا خۇشاللىققا ئورۇن بار. باياشاتچىلىق خۇشاللىقنىڭ مەنبەسى، ناخشىمۇ، كۈلكىمۇ، ھەۋەسمۇ تۇرمۇش خاتىرجەملىكىنىڭ مەھسۇلى. خاتىرجەملىكىنىڭ ئاساسى باياشاتچىلىق.

5 - 6 قەۋەت قىلىپ سېلىنغان 396 ئېغىز ئۆيلۈك 40 - 50 كورپۇس يېڭى بىنا كۆزگە تولىمۇ چىرايلىق كۆرۈنىدۇ. ئىككى مىڭ نەچچە يۈز ئىشچى - خىزمەتچىگە ماۋدى زەختتىن تىكتۈرۈپ بېرىلگەن بىر قۇر كىيىم، چىرايلىق گالىستۇك، كۆڭلەك، شىپىلىت كىيىمى خۇشال قىلىدى؟ يېقىندا بىر كىشىگە نەچچە 100 يۈەندىن تارقىتىلغان مۇكاپات پۇلچۇمۇ بۇ يەردە گاز، توك، سۇ ئەلۋەك ۋە ئەرزان. مانا بۇلار باياشاتچىلىقنىڭ بەلگىلىرى.

— يازدا غىپلا قىلىپ ئۇلانباي قارىباغچىلىقىغا چىقىپ كېتىمىز - دە، تازا قان خۇچە ئوينىۋالسىمىز، — دەيدى ئىشچىلار ئويۇشمىسىنىڭ رەئىسى ئەخمەت باقى ئاكا مېنىڭ «ئانچە - مۇنچە ئىچىپ قويايمىز؟» دېگەن سوئالىغا جاۋاب بېرىپ، — ئۇنىڭ

سىز خۇش بولغىلى بولامدۇ؟ ئاندا - ساندا بولۇپ تۇرىدىغان بۇ ئولتۇرۇشىمىزدا مەست بولۇپ چاقچاقلىشىش، تىللىشىش، ناخشا ئېيتىش - ئۇسسۇل ئويناش تولىمۇ كۆڭۈللۈك. مەن ئۇلارنىڭ بىر قېتىملىق ئولتۇرۇشىغا قاتناشتىم. بۇ ئولتۇرۇش مېنى ئۇز-تىش ئۈچۈن بېرىلگەن زىياپەت ئىدى. ئولتۇرۇش راستىنلا ئەخمەت باقى ئاكا ئېيتقاندا كۆڭۈللۈك ئۆتتى.

خىلمۇ خىل كەسىپلەر بويىچە ھەر كۈنى بولۇپ تۇرىدىغان كەچ كۇرسلار ياشلار ئۈچۈن كۆڭۈللۈك ئىكەن. بىر قېتىم ئاشپەز يېتىشتۈرۈش كۇرسىنىڭ نەق مەيدان ئەھۋالىنى كۆردۈم. تەربىيە كۆرگەن ئۇستا ئاشپەزلەر ياش ئاشپەزلەرگە خىلمۇ خىل قورۇما، مايدا پىششۇرۇلىدىغان تائاملارنى نەق مەيداندىلا «ئاز گەپ، كۆپ مەشغۇلات» ئۇسۇلى بىلەن كۆرسەتتى ۋە ئۆزلەشتۈردى. ياش ئاشپەز روزاخۇن «جۇڭگو تائام تەخسىسى» ناملىق خەنزۇچە كىتابنى ماڭا كۆرسىتىپ تۇرۇپ:

— بۇ كىتابتا يېزىلغانلارنى ھەرقايسىلىرىنىڭ تاماق جوزىسىغا تولۇق قويۇش ئۈچۈن تىرىشۋاتىمەن، - دېدى.

سىمونت زاۋۇت ياشلىرى قارىماققا تولىمۇ ئاددىي، ھەتتا بەگىباش، لېكىن ئۇلارنىڭ ھەر كۈنى قانداق ئۆتكۈزۈۋاتقانلىقىغا زەن قويسىڭىز ئۇلارنىڭ غايىلىك، ئىرادىلىك، مەدەنىيەتلىك ئىكەنلىكىنى بىلىۋالالايسىز.

بولقا بىلەن تاش چىقىۋاتقان ياشلارنىڭ تاپا - تەندىك گەپلىرى كۆپرەك. — بىز تاش چىقىشقا، سېمونتقا مەلىنىشكە يارالغان ئوخشايمىز. زاۋۇتتىكى 874 ئۈسكۈنىنىڭ يېنىدا بىز خەقتىن بىرىمۇ يوق.

— تېخنىكا ئۆگەنمەيسەن، پاسكىنا بولسىمۇ پۇلى جىقلا بولسا بولىدى دەپ مۇشۇنداق ئىشلارغا يۈگۈرەيسەن، ئەمدى بۇنى كىمدىن كۆردىتىڭ؟

— باشقىلار قىلغاننى بىزمۇ قىلالايمىز! — ئۇنداق بولسا ھازىرلا ماڭ، مەن سېنى تېخنىكا ئۆگىنىش كۇرسىغا ئەكىرىپ قويىمەن. كۇرسىنى پۈتتۈرۈپ چىقساڭلا ماشىنا، ئۈسكۈنە يېنىدىن ئورۇن بېرىمەن، قانداق؟

— ئۇنامدۇ بۇ؟ ھازىر مۇشۇ پاسكىنا ئىشىنى قىلىپ ئايدا 400 كويىدەك پۇل تاپىدۇ، تېخنىكا كۇرسىغا بارسا ئاللايتتىمۇ؟

قارا ئىشىنىڭ ئاشۇ ئىككى خىلىدىن نەپ ئېلىۋاتقان ياش ئىشچىلار بىلەن زاۋۇت باشلىقى ئوتتۇرىسىدىكى بۇ قىسقا غەيرىي رەسمى سۆھبەتتىن بىر قىسىم (ئاز ساندىكى) ياشلارنىڭ زىددىيەتلىك تۇرمۇشىنىڭ كۈلەڭگۈسىنى كۆرگەندەك بولدۇم: ئۇلار ھەم پۇل تېپىشقا، ھەم تېخنىكا بىلەن قوراللىنىپ تۆھپە يارىتىشقا ھەۋەسكار. ئۇلارنىڭ ئارزۇ - ھەۋسىمۇ، كۈندىلىك تۇرمۇشىمۇ زىددىيەتلىك. ئىلىم - پەن ئۆز كۈچىنى كۆرسىتىۋاتقان، تاۋار ئىدىيىسى تەرەققىي قىلىپ پۇل ئۆز ئابرويىنى كوز-كوز قىلىۋاتقان بۈگۈنكى دەۋر كىشىلەردە زىددىيەتلىك ئارزۇلارنى پەيدا قىلدۇ، بۇنى ھەممە ئادەم چۈشىنەلەيدۇ. بۇھال تەرەققىياتنىڭ، تۇرمۇش باياشاتچىلىقىنىڭ

ئالامىتى. چۈنكى قانچە باياشاتچىلىق بولسا، تۇرمۇش شۇنچە مۇرەككەپ ۋە زىددىدەپ چەتلىك بولىدۇ. مۇرەككەپ ۋە زىددىيەتلىك تۇرمۇش قىزىقارلىق، تەملىك بولىدۇ. مەن پاراۋانلىققا مەسئۇل، - دېدى ئىشچىلار ئۇيۇشمىسىنىڭ رەئىسى ئەخەت باقى ئاكا مېنىڭ پاراۋانلىق توغرىسىدىكى سوئالىغا جاۋاب بېرىپ، - زاۋۇت ھەر يىلى قۇتقۇزۇش پۇلى ئۈچۈن 20 مىڭ يۈەن، ساياھەت ئۈچۈن 45 مىڭ يۈەن، جاپالىق ئورۇندا ئىشلەيدىغانلارنى 7 - ئايدا 10 كۈن دەم ئالىدۇرۇش ئۈچۈن 70 مىڭ يۈەن بېرىدۇ. بارمۇ دەمسىز؟ ھەئە، داۋاملىق قۇتقۇزىدىغانلارمۇ بار. ئۇلارغا ھەر ئايدا 45 يۈەن بېرىمىز، باشقىلارغا ئادەتتە 20 يۈەندىن 100 يۈەنگىچە قۇتقۇزۇش بېرىمىز. ئومۇمەن بىزگە ئۈچ خىل پۇل بېرىلىدۇ. ئۇلار قۇتقۇزۇش، ئەمگەك مۇسابىقىسىنى قانات يايدۇرۇش، پاراۋانلىق پۇللىرى. شۇنداق، ئۆي تەقسىم قىلىش ھەيئىتىنىڭ باشلىقىمۇ مەن. زاۋۇت باشلىقىغا 2 - 3 يۈرۈش ئۆيىنى بىۋاسىتە تەقسىم قىلىش ھوقۇقى بېرىلگەن. بىزدە ئۆي تەقسىماتىدا خىزمەت تارىخىغا ئېتىبار بېرىش چوڭ پىرىنسىپ، ئەر - ئايال دېمەيمىز، شۇڭا يولدىشى سىرتتا ئىشلەيدىغان ئاياللار - نىڭمۇ ئۆيى بىزدە.

ئەخەت باقى ئاكا يەنە بازار باشقۇرۇش ھەيئىتىنىڭ، تازىلىق ھەيئىتىنىڭ رەئىسى ئىكەن. ئۇ كۆپچىلىكنىڭ تۇرمۇش پاراۋانلىقى، باياشاتلىقى ئۈچۈن ئۆزىنىڭ بارلىق ۋاقتى - زېھنىنى سەرپ قىلىپ كۈنلىرىنى كۆڭۈللۈك ئۆتكۈزۈۋېتىدۇ. - ماڭا كۆڭۈل خۇشى مۇشۇ ئىشلاردىن كېلىدۇ، - دەپ سۆزىنى ئاخىرلاشتۇردى ئۇ.

ئۈچىنچى كەسپنىڭ كەلگۈسى پارلاق

زاۋۇتتا ھەر يىلى پەيدا بولۇپ تۇرىدىغان ئىشىزىز ياشلار ۋە 55 - 60 ياشلاردا پېنسىيىگە چىققان بولسىمۇ غەيرىتى ئۇرغۇپ تۇرغان، بىكارچىلىققا ئادەتلىنەلمىگەن ماھارەتلىك ئىشچىلار ئۈچىنچى كەسپنى راۋاجلاندۇرۇشنىڭ ھەرىكەتلەندۈرگۈچىلىرى. ھازىر زاۋۇتتا ھاك زاۋۇتى، كىچىك سېمونت زاۋۇتى بار. بۇ زاۋۇتلار ئەنە شۇلار ئۈچۈن قۇرۇلغان. بۇ زاۋۇتلار بىلەن ھەممە ئىش ھەل بولۇپ كەتمەيدۇ. دە، مېيىپ - لارمۇ، ئائىلە ئاياللىرىمۇ ئىشلەيمىز دەيدۇ ئەمەسمۇ؟ بۇلار ئۈچۈن زاۋۇت 20 مىڭ يۈەن خىراجەت ئاجراتقان. بۇ پۇل بىلەن قۇرۇلغان رەسىمخانا، ساتراچخانا، ئويۇنخانا، ھاجەتخانا ۋە رېمونتخانىلار 40 پىرسەنت مېيىپلار، 60 پىرسەنت ساقىلار ئۈچۈن كۆڭۈللۈك ئىش ئورنى. ئۇلار بىكارچىلىقتىن قۇتۇلغان. گەرچە ھازىرچە ئايلىق ئىش ھەققى 150 يۈەن ئەتراپىدا بولسىمۇ، ئۇلار ئۆز ئىشلىرىدىن رازى. ئۇلار ئۆز ئىشلىرىدا مۇھەببەت باغلىغان. ھاياتتىن ئالىدىغان لەززىتى، ھاياتقا قويىدىغان تەلىپى ئاشۇ ئورۇندىن قانائەت تاپقانلىقى ئۈچۈن، ئۇلار ئۆزلىرىنى بەختلىك ھېسابلايدۇ. - بۇ خىل ئورۇنلار كىشىنىڭ زوقىنى قوزغايدىكەن، بىز بۇلارنى تېخىمۇ كۆ-

پەيتىدىغان ئوخشايىمىز، پارتىيىمىزنىڭ زەھبەرلىرى 3 - كەسپىنى راۋاجلاندۇرۇشنى ئىلغا ئالدى، بىز ئەمدى ئۇنىڭ رولىنى تېخىمۇ جارى قىلدۇرۇپ، كەلگۈسىدە ھاللىق سەۋىيىگە يېتىشتە ئۇنىڭدىن تېخىمۇ كۆپ ئۈنۈم ئالىمىز.

— بۇ كىمنىڭ گېپى؟
— زاۋۇتتىكى ھەممە ئادەمنىڭ.

ھاللىق سەۋىيە ھەققىدە مۇلاھىزە

ئىسمايىل ھاياتقا، كىشىلەرگە، ئۆز ئىشىغا، يېڭىلىققا قىزغىن مۇئامىلىدە بولىدىغان ياش كادىر. ئۇ زاۋۇتنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى، ئۆزى ئالىي مەلۇماتلىق بولسىمۇ، ھاكاۋۇرلۇق، كېرىلىش، بىلىمدانلىق قىلىشتەك ھازىرقى كۈندە نۇرغۇن ياش زەھبەرلەردە ئاسانلا پەيدا بولۇپ قالىدىغان ئىللەتلەردىن خالى. ئۇ، يېڭىلىق، ئىس تىنقىبال، بەخت - سائادەت توغرىسىدا مۇلاھىزىلىشىشكە ئامراق.

— ھاللىق سەۋىيە - تۇرمۇشنىڭ ئوتتۇراھال سەۋىيىسى، - دېدى ئۇ زاۋۇت تۇرمۇشى توغرىسىدا قىزغىن سۆزلەپ كېلىپ، - كېلەر ئەسىرنىڭ 50 - يىللىرىدا بىز بوق. شۇ چاغدا بىزنىڭ خەلقىمىز ئوتتۇراھال سەۋىيىگە ئېرىشەلەيدىكەن. نېمىشقا كېلەر ئەسىرنىڭ 10 - 20 - يىللىرىدا ئېرىشەيمىز؟ قىردىق ياشقا كىرگەن ئادەم ئۇ چاغدا 58 ياكى 68 ياشقا كىرىدىكەن. تۇرمۇش لەززىتىنى كۆرەلەيدىكەن ئەمەسمۇ؟ ئوبدان بىلىۋالاي، ھاللىق سەۋىيە توغرىسىدا يېزىۋالغانلىرىڭىز بارمۇ، ئاكا؟ مەن دەپتىرىمنى ۋاراقلىدىم.

— بىرىنچى ئۆلچىمى پۇل ئىكەن، - دېدىم مەن يېزىۋالغىنىمنى ئوقۇشقا باشلاپ، - كىشى يېشىغا توغرا كېلىدىغان دۆلەت ئىشلەپچىقىرىش ئومۇمىي قىممىتى 800 دوللاردىن ئاشقان بولۇش كېرەككەن.

— بىزنىڭ پۇلىمىزغا 4800 يۈەن دېگەن سۆز. بىز ھازىر خېلى يىراق تېخى. ئىككىنچىسىچۇ؟

— دېھقانچىلىق قىممىتىنىڭ نىسبىتى تۆتتىن بىر بولۇشى، ئۈچىنچى كەسپنىڭ سالىمىقى ئۈچتىن بىر بولۇشى كېرەككەن.

— ھازىر بىزدە دېھقانچىلىقنىڭ دۆلەت ئىگىلىكىدە تۇتقان ئورنى تولىمۇ زور. ئوپۇسنىڭ 85 پىرسەنتى، ئومۇمىي قىممەتنىڭ يېرىمىدىن كۆپىنچە دەيمەن، تېخى خېلى بار ئىكەن.

— ئۈچىنچىسىدە ئوچۇقراق دېيىلگەن، - دېدىم ئۇنىڭ تەقەززا بولۇپ تەلمۈرگەن كۆزلىرىگە قاراپ قويۇپ، - دېھقانچىلىق ئەمگەك كۈچلىرىنىڭ نىسبىتى 50 پىرسەنت بولۇشى كېرەككەن. دېھقانچىلىق ئەمگەك كۈچلىرىنىڭ بىۋاسىتە ۋە مۇتلەق تۆۋەنلىك.

زامانىۋىلىشىشى بىزنىڭ خەلقىمىز ئۈچۈن بىر ئارزۇ. گەرچە ياۋروپادا جەزى ئادەملەر زامانىۋى تۇرمۇشتىن زېرىكىپ، قەدىمىي ئىندىئانلارچە تۇرمۇشنى ئارزۇ قىلىۋاتقان بولسىمۇ، سېمونت زاۋۇتىدىكى زامانىۋى ھاياتقا قىزىققۇچىلار مېنىڭ ھەمسۆھبەتلىرىم بولۇپ قالدى. «زامانىۋىلاشقان دۆلەتنىڭ ئۆلچىمى» ناملىق بىر ماقالە قولۇمغا چۈشۈپ قالدى. سېمونت ئىشلەپچىقىرىشى بىلەن ئۆز تۇرمۇشىدا چوڭ قەدەملەپ ئىلگىرىلەۋاتقان دوستلىرىم بۇ ئۆلچەملەرگە تولمۇ قىزىقىدىكەن.

— بىز ھاللىق سەۋىيىدىن ئۆتۈپ زامانىۋىلاشقان دۆلەتلەرنىڭ سەۋىيىسىگە يېتەلەيمىز. قېنى، توققۇز ماددىڭىزنى ئوقۇڭ ئەمەس! —
بۇ بىر قىزغىن يىگىتنىڭ ئىسمى بولمىغان تەلىپى. مەن ماقالىدىكى توققۇز ماددىنى ئوقۇپ بەردىم.

— بىرىنچى، كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ئىشلەپچىقىرىش ئومۇمىي قىممىتى 3000 دوللاردىن ئاشقان بولۇشى كېرەك.

— ۋاي كاساپەت، بۇ ھاللىق سەۋىيىدىن 2200 دوللار ئارتۇق دېگەن سۆز-ھە! —
— ئىككىنچى، ئۈچىنچى كەسىپ دۆلەتنىڭ ئومۇمىي ئىشلەپچىقىرىش قىممىتىدە 45 پىرسەنتتىن يۇقىرى ئورۇنغا ئىگە بولۇش.

— پام، بىزدە نۆل پۈتۈن ئوندىن بىر، ھەتتا يۈزدىن بىر...
— ئۈچىنچىسىچۇ؟
— ئۈچىنچى، دېھقانچىلىققا ئائىت بولمىغان ئادەملەرنىڭ ئىشقا ئورۇنلىشىشى ئومۇمىي ئىشقا ئورۇنلاشقۇچىلارنىڭ ئوندىن يەتتىسىدىن كۆپ بولۇش.

— دېمەك 70 پىرسەنت.

— ياق، ئومۇمىي ئاھالىنىڭ ئەمەس، ئىشقا ئورۇنلاشقۇچىلارنىڭ. ھە قېنى، تۆتىنچىسىچۇ؟
— تۆتىنچى، ئاساسىي مەدەنىيەت تەربىيىسىگە ئېرىشكەنلەر ئومۇمىي ئاھالىنىڭ ئوندىن سەككىزىدىن كۆپ بولۇش.

— ئاساسىي مەدەنىيەت دېگىنى تولۇقسىز ئوتتۇرىمۇ، تولۇق ئوتتۇرىمۇ؟
— تولۇق ئوتتۇرىغۇ دەيمەن. ئىشقا ئورۇنلاشقانلار ئىچىدە ئالىي مائارىپ تەربىيىسى كۆرگەنلەر 15% بەشىنچى، يېشى تولغانلار ئىچىدە ئالىي مائارىپ تەربىيىسى كۆرگەنلەر 15% پىرسەنتتىن يۇقىرى بولۇش.

— چۈشىنىشلىك، ئىشقا ئورۇنلاشقانلار ئىچىدە ئالىي مائارىپ تەربىيىسى كۆرگەنلەر 15% پىرسەنتتىن يۇقىرى بولۇش. ئاھالىنى ئومۇمىي نوپۇسنىڭ 50% پىرسەنتتىن يۇقىرى بولۇش.

— بىزنىڭ قانچىلىكتۇر؟
— ئاھالە قانچىلىكىنى بىلمەيمەن. ئەمما شەھەرلەرنىڭ سانىنى بىلىمەن. ئاھالىنىڭ 50% يۇقىرى شەھەرلەردىن 3126، يېزا بازارلاردىن 56497 سى بار. يېزا بازار قوشۇلغاندا چوڭ - كىچىك شەھەرلەردىن 59623 ى بار. شەھەرلەردىن يېزا بازار قوشۇلغاندا چوڭ - كىچىك شەھەرلەردىن 59623 ى بار. شەھەرلەردىن يېزا بازار قوشۇلغاندا چوڭ - كىچىك شەھەرلەردىن 59623 ى بار.

100 دىن كۆپ بولۇش.

- چۈشىنىكىسىز گەپقۇرۇڭمۇ؟
- بىر دوختۇرغا 100 دىن كۆپ كېسەل توغرا كېلىشى لازىم، دېگەن سۆز.
- سەككىزىنچى، ئادەملەرنىڭ ئوتتۇرىچە ئۆمرى 70 ياش ئەتراپىدا بولۇش.
- توققۇزىنچى، نوپۇسنىڭ كۆپىيىشى نىسبىتى 10 پىرسەنتتىن تۆۋەن بولۇش.
- خېلى ئىلگىرى ئىكەن!
- ئەتراپلىق ئىكەن.
- قىلالىغىلى بولغۇدەك - ھە؟
- قىلالايمىز.

چاڭ - توزان ئىچىدىكى گۈزەللىك

ئۆيۈمنىڭ دېرىزىسىدىن جەنۇبقا قارىسام تۈتەك، چاڭ - توزان كۆرۈنىدۇ. ناۋادا ئۇلارنىڭ كېلىپ جەنۇبقا قارىغان بولسىڭىز يەردىن كۆتۈرۈلۈۋاتقان قويۇق ئىس، چاڭ - توزاننى كۆرىسىز. بۇ ئىس ۋە چاڭ - توزان كۆتۈرۈلۈۋاتقان تەرەپ ساڭگىغاڭگو جىلغىسى. بۇ جىلغىدا ھازىر سېمونت زاۋۇتى، لىتىلىق تۈزۈلۈۋاتى ۋە يەنە بىرقانچە زاۋۇت بار. مەن بىرىنچى قېتىم بۇ جىلغا نامى بىلەن تونۇلغان يەرگە كەلگەندە دەرھال ئۆپكە كېسىلى بولۇپ قالىدىغاندەك ئېغىز - بۇرنۇمنى ئېتىۋالغانىدىم. لېكىن كېيىن مېنىڭ ئىنسان، تۇرمۇش ۋە گۈزەللىك ئۈستىدە ئىزدىنىشكە ئادەتلىنگەن مېجەزىم چاڭ - توزاننى تېزلا يادىمدىن چىقىرىۋەتتى - دە، مېنىڭ روھىمدا بۇ يەر - دىكى ھاياتتىن قانائەت تېپىپ ئۆز بەختىنى مۇشۇ يەردىن ئىزدىگۈچىلەرگە ھۆرمەت، مۇھەببەت ھېسسىياتى پەيدا بولدى.

بۇ ھېس - مۇھەببەت ساختا ئەمەسكەن. سەزگۈلىرىم مېنى ئالدىمىپتۇ. مەن سېمونت ئىشلەپچىقارغۇچىلارغا بەخت ئاتا قىلغان بۇ ماكاندا مۆلچەرىمدىن كۆپرەك تۇرۇپ قالدىم. ۋاقىت ئۇزارغانسېرى ھاكتاش، مايلىق سىلانئىس، گېپىس، تۆمۈر رۇدا پاراشوكىنى تىنىمىز چايناپ يۇتۇپ تۇرىدىغان ئايالنا خۇمدانلار، 1200 - 1500 گرادۇسلۇق ئوت يالقۇنى ۋە بۇلاردىن پەيدا بولىدىغان كۈل رەڭ پاراشوك سېمونتقا ھۆرمەت - مۇھەببەت پەيدا بولۇپ قالدى.

— 1992 - يىلى دۆلىتىمىزدە ئىقتىسادىي ساھەدىكى تەرتىپكە سېلىش ئۈنۈم بەرگەن، ئىسلاھات، ئېچىۋېتىش داۋاملىق چوڭقۇرلاشقان بىر يىل، شۇنداقلا 8 - بەش يىللىق پىلان يەنىمۇ ئەمەلىيلەشكەن ھەل قىلغۇچ بىر يىل. زاۋۇتىمىزنى 2 - قېتىملىق كۆتۈرە ئالغىنىمىزنىڭ - ئاخىرقى بىر يىلى، شۇڭا بۇ يىل بىزدىن تېخىمۇ روھلىق ئىش، قابىلىيەت ۋە پاراسىتىمىزنى تېخىمۇ جانلاندىرۇپ، بوران - چاپقۇن، مۇشكۈللەرنى يېڭىپ، ئىككىنچى قېتىملىق كۆتۈرە ئېلىش ۋەزىپىمىزنى ئومۇميۈزلۈك ئورۇنداپ ھاياتى كۈچكە ئەڭ باي، ئەڭ شانلىق بىر تارىخ بېتى يېزىپ چىقىشنى تەلەپ قىلدۇ.

مۇختار بۇغرا

ئاي ئالدىدا، كۈن كەينىدە...

ئاخشامقى لەرىكا

يۇلتۇزلارنىڭ كۆڭلى غەش
چىچىلدى ھەر يان.
قىپپالنىڭ سۇدا تۇرار ئاي،
يۆگۈنۈپ ئاپتۇ قۇياش سېرىق جۇۋىغا.
ئاق پەلىسىم پۈتۈڭغا پايپاق بولدى،
ئاي يېپىنچىسى قىزغۇچ ياپراق بولدى،
كۈنگە باقتىم.

تۇرنىلارنى يېپىسىزمۇ دېمە،
بۇلۇتلارنى قاناتسىزمۇ قىلمە،
ھەن ئۆزۈمنى چۈشەنمىگەچكە،
ئىككىلىمىز ئۇياتسىزمۇ.

ھويلاڭدىكى ئۈجمەڭدىن
راۋاب ياساپ نەلەردە چالاي؟

تۇغۇلىشىم تىرىلگەن ماتەم،
سۈننەت توپۇم يەتتە كەتمەن
ئارىلاشما توپا،
بار ھېلىقى يىپ.

ماراپ تۇرسا پىسلە قۇرتى
يىپەك بولغان قۇملارغا پايانداز.
بۇ مەلىدىن ئۇ مەلىگە ئەلچىدۇر تۆگە،
يۆتكەپ كەلدىم خانىكەنى،
ماتىمىم ئۈچۈن،
چېلىپ راۋاب.

ئىككىمىز بىر مەھەللىدە چوڭ بولغان
تونۇشمىغان كۈندۈزى.
كارۋان بولدى ئىتلار قاتارى
ھۇرىيدۇ كارۋان.

بۇرۇتۇم خەت تارتىپ قالسا
كۆكرىكىمگە كەپتەر ئەمەس
خەت چېكىپ قويدۇڭ
ئەمەسكە ئۇياتسىزمۇ،
مەن ئىكەنمەن ساۋاتسىزمۇ،
يېتىپ كەلدىڭ كەپتەرلەردەك بۇقۇلداپ.

يۇ كوجاڭدىن ئۆتكەن مەن قانچىنچىسى؟
سوراق قىلار تېرەكلىرىڭ،
ئاي ئالدىدا، كۈن كەينىدە،
يەر شارى سەرسان.

مەنمۇ ئاشنا بولۇپ قالدىم ئۆلۈمىڭگە.
 بۈگۈن ئاخشام سۆيۈشەرمىز
 بەلكىم قانغۇچە
 ياكى بولمىسا
 سۈننەت تويۇمدا.

كۆڭۈلسىز ساياھەت

ئايلاندىمۇ دۇڭ ۋېلىسىپىتىڭدە
 ئايلىنىمىتىم يەنە بىر مەرتەم.
 ئايلاندى زېمىن،
 ئايلاندى بېشىم
 تورمۇزىدا پەرۋازىم قالدى.

تېرىۋالدى يېزا يولىدىن
 كامېرى شەھەرنىڭ ئەينەكلىرىنى.
 قوڭغۇرىقىدىن
 مۇزلىدى دەرخ،
 مۇزلىدى قۇشلار،
 ئۈركىدى قېچىر.

قوڭغۇرىقىدىن
 سۇپىدا ئولتۇرغان سۆزمەن ئاياللار
 يېپىۋالدى ئېتەكلىرىنى.

ئايلاندىمۇ دۇڭ ۋېلىسىپىتىڭدە
 ئايلىنىمىتىم يەنە بىر مەرتەم.
 چېچىلغان،

سوئال بەلگىدەك

ئەگىم چىغىرىيول.

قېچىر دېگەن ھاجرىيالامدۇ؟

قېچىر دېگەن كىشىنىيەلەمدۇ؟

مۇزلىغان دەرختەك نۇر قايتۇرىدۇ.

ۋېلىسىپىتىڭنىڭ پارقىراق سىمى.

ئايلاندىمۇ دۇڭ ۋېلىسىپىتىڭدە،

ئايلىنىمىتىم يەنە بىر مەرتەم،

ئۈچ مەرتەم دەپتىكەن مەرتەم دېگەنلىكى.

خەتلىرىڭنى ئوقۇپ بەرگىلى.
 تەلەتتىڭدىن تونۇيالىمىدىم
 ئاساسىم يوق ئۆزۈمنى ئىسپاتلىغۇدەك.
 بۇرۇتۇم يوغان سۈپۈرگىدەك.

مۇھەببەت ئورنىۋاپتۇ نامازشامنى،
 ئاشنالىرى نۇرغۇن ئىكەن ھىلال ئاينىڭ
 مەنمۇ بىرى

كوچىدىكى قەلەندەرنىڭ.

تىلەپ كەلگەن ئىدىم پەقەت

قىزغۇچ ياپراق.

قىزىق قان،

سوغۇق تەلەت

ۋۇجۇدۇمغا سېلىپ قويدۇڭ

پەرداز بۇيۇمىڭنى،

مەلەڭدىن،

كوچاڭدىن،

ھويلاڭدىن،

ئاخشامدىن

شۇلار بولدى ئېرىشكىنىم.

مەن بويالىماي تۇغۇلغان ئىدىم،

ئاق پېتىچە تۇرنا بولدۇم،

ئۈجمىلىك ھويلاڭغا كۆنۈپ قالدىم.

باغلاندىم يەرگە

چاچلىرىڭنىڭ لېنتىسى بىلەن.

بۇلۇتلارنىڭ قانىتىغا ئاق كىرىپتۇ،

مېنىڭ يوغان بۇرۇتۇمغىمۇ،

بار ھېلىقى يىپ.

ئۇنتۇلمىدى تېخىچە

ئاخشامقى شېرىن ئۇياتسىزلىق،

سۇدىكى ئاي قوشمىغانىكەن

ئون بەشكىمۇ.

ئوينىسام
تىكەن ئۇنسۇن سۆڭىكىمدىن.

تاش كۆڭۈل

تەنلىرىم تاش
كۆڭلۈم تاش

كۆتۈرەلمەس كۆلچىكىڭ،
كېڭەيمەيدۇ چەمبەر شەكلىدە
قەلبىڭدىكى مەبۇدە.

پايانسىز سايلىرىڭدا پايانسىز تورغاي،
سايراشلىرى ئۇپۇققىچە كېڭەيگەن.
پايانسىز كۆڭۈلگە سىڭەر ئىكەن پايانسىز

زېمىن

تاشلاپ قوي تورغايلىرىڭ يېنىغا مېنى
تاشتەك كۆڭلۈمنى.

كۆتۈرىدۇ تاش

بۇلۇتلارنىڭ رەڭسىز يېشىنى،

قېرى قۇياشنىڭ تاشلىشۇە تىكەن تونۇرلىرىنى،
يۇلغۇن قىزارتتى چوغ رەڭگىنى،

چىقىتى تورغايلىرىڭ

قەيسەر خائىنى،

كاۋاپ بولغىنى

تاتىراڭغۇ يۇلغۇندا.

كۆڭۈل كۆتۈرەر

نورغايلىرىڭ ئىگراشلىرىنى،

شۇاقلارنىڭ قەيىداشلىرىنى،

كۆلچىكىڭنىڭ ئاستىدىكى

سايىدەك كۆڭۈلنىڭ

ئېغىر - ئېغىر تاشلىرىنى.

ئايلاسامتىم يەنە بىر مەرتەم.
ماڭغۇم يوق ئىدى ئەزەلدىن يايلاق،
كۆرسەم ئىدىم ئۇزۇم تالىنىڭ
مۇزلىغىنىنى.

قوڭغۇراق ئۇنى خېچىرغا يەتسە
ئايلاندىۇرارمۇ بىزنى مىندۇرۇپ؟
ۋېلىسىپىتنىڭ ياش تۆكسە ئۇزۇم تالىدەك.
ھاڭراپ كېتەرەمۇ،
كىشىنەپ كېتەرەمۇ؟
سېنى ھەمدە مېنى كۈادۇرۇپ.

ئاق سۆڭەك ئۇيۇنى

سېلىشنىڭ بىھاجەتتۇر،
تاتىلاۋەر،

قانلار ئاقسۇن تېنىمدىن.

ئايىدىڭدا سۆڭىكىمنى يۇتۇۋالدى ئاختامدا
سەن مېنى تاپالمىدىڭ، تاپالمىدىڭ.

سايىلەر تۆكۈلسەمۇ چىرىغىڭدىن.

ئاق سۆڭەك ئۇيۇنى ئوينىغاندا،

ئاختۇراتتىڭ چالمىلار ئارىسىنى،

لېكىن ئېتىز سامان تاشلاپ كېتىپ قاپتۇ.

بىر تېرە، بىر ئۈستىخان قېرى جىگدە

زۈڭزىيىپ ئولتۇرغانچە كېلەچەكتىن،

رېۋايەت چۆچىكىنى باشلىۋاپتۇ.

قىرلاردا ئاق يانتاقمۇ كۆرۈنمەيدۇ،

ئاختامىدا ئاق سۆڭەكمۇ كۆرۈنمەيدۇ،

سەن مېنى تاپالمىدىڭ، تاپالمىدىڭ.

ئوينىمايمەن - چوينىمايمەن ئۇنداق ئويۇن

ئابلز ھەسەن

قەلب ئاسمىنىدىن تامچىلار

ئەتىگە

قۇربانلار يول ئاچتى ئەتىمىزنى دەپ،
ئۇلارنىڭ ئەتىسى بولدى دەل بۈگۈن.
كۆپ جاپا تارتتى گۈل بەختىمىزنى دەپ،
ئەجىرىدە يېشىلدى بېھىساپ تۈگۈن.

غايەت زور ئۆزگىرىش يۈز بەردى بىزدە،
قۇربانلار قېنىدەك رەڭ ئالدى زېمىن.
ئۇلار تۇغ تىكلىدى ھەرىكەتتە، سۆزدە،
ئالەمنى بىر ئالدى قۇدرەتلىك كېمىن.

ئۇلار ئۆز ئۆمرىنى ئەتىگە ئاتاپ،
دەلداشلار قەلبىنى لەرزىگە سالدى.
مەنىلىك ياشىدى ناخشىدەك ياڭراپ،
ئۇلارنىڭ ئەتىسى بىزلەرگە قالدى.

ئۇلار جەڭ قىلغاندا بىز سەبىي ئىدۇق،
بىزمۇ چوڭ ئىش قىلدۇق ئەتىنى كۆزلەپ.
ياش تۇرۇپ ئەتىنىڭ غېمىنى يېدۇق،
يول ئاچتۇق تاغ-ئېدىر، دۆڭلەرنى تۈزلەپ.

كەتسەك ياش ئەۋلادقا قالىدۇ بىزدىن
تۈگىمەس ئەتىنىڭ غايىسى گۈلدەك.
ئۇلارمۇ قالدۇرار بىز باسقان ئىزدىن
شەرەپلىك تۆھپىلەر نۇر چاچقان كۈندەك.

تۈگىمەس ئەتىسى ئىنسانىيەتنىڭ
ئەتىنىڭ ئەتىسى پارلاق تېخىمۇ.
ئېگىسى خەلق مەڭگۈ ھەتقانىيەتنىڭ
يۈرىكى ئەتىگە قايناق تېخىمۇ.

قەلبىمىدە جۇشقۇن ئېقىمىنلار

شوخلۇقىم تۇتدۇ چىقسام ئىگىزگە،
ئاستىمدا شىۋىرلار ياپراقلىق تېرەك.
ئېگىزدە چىمەننى كۆرۈپ قۇۋۋەتكە
تولغاندەك جۇش ئۇرار ئىلھاملىق يۈرەك.

سۆيىدۇ يۈزۈمنى جەنۇب شامىلى،
ئېتىزلار گىلەمدەك يېپىلغان قاتار.
يەلپۈنەر، زېمىننىڭ يېشىل رومىلى،
چىرايلىق قىزدەك يەر زوقۇمنى تارتار.

تېخىمۇ ئېگىزگە چىقسام گۈل دىيار،
كۆرۈنەر نەقەدەر كۆركەم يېشىللىق،
تاڭ سەھەر قۇياشى دىل سۆيگەن نىگار
مەڭزىدەك بېرىدۇ يەرگە قىزىللىق.

ئىلھامغا چۆمۈلۈپ چۈشسەم راۋاقتىن
مەي تۇتتى مەيخانە ئىچىرە يېقىنلار.
كەيپىم خۇش ئالدىم كۈچ ئاشۇ ھاراقىتىن،
قەلبىمدە تېخىمۇ جۇشقۇن ئېقىنلار.

مەي ئوتقا تۇتۇلسا ياللقۇنلىنىدۇ،
قەلبىم ئوت - تۈتۈڭلار تېخىمۇ كۆيەي.
ئاستىمدا دېڭىزدەك دولقۇنلىنىدۇ
ئاھ، يېشىل يەز سېنى يارىمىدەك سۆيەي.

كۆچەت

مەندەكتىن سانسىزى ئوتتى دۇنيادىن،
ئۆتمەن مەنمۇ ھەم چىداپ پىراققا.

ۋە لېكىن مەن تىككەن يوق شۇ كىياھتىن تۇغۇلغان ئوي - نەزمە چۈشتى ۋاراققا. بىر كۆچەت تىككەن مەن ئالتە ياش ۋاقتىم ئېقىن سۇ ئېپكەلگەن ئۇنى ئالدىمغا. سۇ چىقماس دۆڭگە سۇ توشۇدۇم، باقتىم، ئۈچ تارتىپ ئۆسكىنى چۈشەر يادىمغا. چوڭ بولدۇم، كۆچەتمۇ ئۆستى - شاخلىدى، ئوقۇشقا كەتتىم مەن شۇ چەت مەلەمدىن. پەرۋىشلەپ ئانام ۋە بوۋام ساقلىدى، ئاھ، ئاخىر ئۇلارمۇ كەتتى ئالەمدىن. كېلىپ مەن بىر باھار شادلانغىنىم بار، تىككەن شۇ كۆچىتىم مەندىنمۇ بەستلىك. ئېسىمدە، يىراققا ئاتلانغىنىم بار، قاپتۇ شۇ كۆچەتتىن ئۈنۈتۈلماس ئەستىلىك. نە بولدى ئاتىشتىن ھالقىپ كۆز كۈنى كېلىپ مەن كۆرمىدىم تونۇش مەلەمدىن.

ئىزدىگەن مەندەكلەر تاپالماس ئۇنى، مەندىن ئۇ بۇرۇنراق كەتكەن ئالەمدىن. ئالدىۇ ھەر قاچان مۇھىتتىن چوڭ نەپ، بۇ گۈزەل كەڭ دىيار ھاياتلىق بېغى. بار شۇنداق نادانلار مېۋىسىنى يەپ، دەرىخىنى ھاچايدۇ، چاپىدۇ تېخى. كۆچۈردۈم قەلبىمگە شۇ كۆچەتنى مەن، ئۇ ھايات دېمەككى ياشىرار غايە. ئەبەدىي كۆزلەي ھەق - چوڭ جەھەتنى مەن، يولچىغا شېئىرىم بۇلىدۇ - ساپە.

قانداق چاپالسىۇن كۆچەت شېئىرىنى، يىلتىزى يۈرەككە تۇتۇشپ كەتكەن. چىللايمەن مۇھىتقا ئىنسان مېھرىنى، ئىنسان بۇ مۇھىتنى گۈلدەك ئۆزگەرتكەر

ئەراپات قاھار

سەنئەتكار خەلىققە ئېھتىرام

ئوت دىلغا ئوت بەرگەن سېھرىي مەنزىرە ئىشقىمدىن قانات ئېلىپ ئۇنى كېزىمەن. ھېكمەتنىڭ خەزىنىسى تونۇش چىرايىلار ھەر قاراپ سەندىن مىڭ سەنئەت سېزىمەن. سېنى ھەر كۆرگەندە دەيدۇ ئۆزگىلەر، ئۇسسۇل ھەم كۈي بىلەن تۇغۇلغانمۇ تەڭ؟ ئالدىڭدا بۇ ئالەم تۇيۇلاتتى تار، ھۈنرىڭ دېڭىزدەك يېپىلغاندا كەڭ. دەريانىڭ شاۋقۇنى بۇلبۇل ناۋاسى سېنىڭدە يارالغان خۇمارلىق نەغمە. كىياھلار نازىدىن تېپىلدى ئۇسسۇل، قىزىقتان ئىدىڭ سەن كۆڭۈللۈك بەزمە. ئالتۇنغا بەرگۈسىز ئەپچىل قولۇڭدا گۈزەللىك مۇنارى سۆيگەنتى ئاسمان. جەۋھەرلەر ئاتىدىڭ ئالەم ئۆيىگە سەنئەتتە يۇلتۇز يوپ پارلايسەن ھامان.

سەنئەتكار خەلىققە ئېھتىرام

مۇھەممەد ۋە تەقىرىز

مۇھەممەد بولات

يېڭى شېئىرلار توغرىسىدا بەزى قاراشلىرىم

ئۇكام مۇھەممەد ئىمىن!

خېتىڭىزنى ئالدىم، ئەمدى سوئاللىرىڭىزغا جاۋاب بېرىپ ئۆتىمەن. ئالدىن ئېيتىپ قوياي، مەن خېتىمنىڭ ئىخچام ۋە يىغىنچاق بولۇشىنى كۆزدە تۇتۇپ، سوئاللىرىڭىزنى تولۇق كۆچۈرمىدىم، پەقەت مەزمۇنەن بايان قىلىپ ئۆتۈش بىلەنلا چەكلەندىم. يەنە بىر تەرەپتىن، سىز «تۇتۇق شېئىرلار» دەپ ئاتىغان شېئىرلارنى مەن «يېڭى شېئىرلار» دەپ ئاتىدىم.

بىرىنچى، يېڭى شېئىرلارنىڭ شەكىللىنىشىگە بولغان قاراش ۋە بۇ شېئىرلارنى ئەدەبىياتىمىزغا ئېلىپ كىرىش زۆرۈرىيىتىنىڭ بار- يوقلۇقى مەسىلىسى توغرىسىدا، 80-يىللارنىڭ بېشىدىن باشلاپ بىزنىڭ ئەدەبىيات ساھەمىزدە، بەدىئىي ئەدەبىياتنى ئەقلەن چۈشىنىدىغان، ئۇنىڭ ئوبىيېكتىپ قانۇنىيەتلىرىنى ئىجادىي ئۆزلەش تۈرگەن، يېڭىچە پىكىر ۋە تەپەككۈر يولىغا كىرگەن تەلەپچان بىر ئەۋلاد پەيدا بولدى. ئۇلار شېئىرىيەتتىن ئىنسان روھىيىتىنىڭ باي ۋە مۇرەككەپلىكىنى، ئۇنىڭ ھېسسىي پائالىيىتىنىڭ ئەڭ نازۇك، ئەڭ پىنھان، ئەڭ يوشۇرۇن ھالەتلىرىنى كۆرۈشنى خالايتتى. لېكىن ئۇلار بىزنىڭ ئەنئەنىۋى شېئىرىيىتىمىزدىن ئۆز-ئۆزىنى ھەقىقىي چۈشىنىپ يەتكەن ئادەمنىڭ مۇرەككەپ روھىي دۇنياسىنى، ئۇنىڭ پىكىر ۋە تەپەككۈر چوڭقۇرلۇقىنى كۆرەلمىدى. ئۇلار ئەنئەنىۋى شېئىرىيىتىمىزنىڭ دەۋرىمىز كىشىلىرىنىڭ ئەقلىي تەرەققىياتى بىلەن ھاياتىي ئىنتىلىشىدىن كېيىن قالغانلىقىنى، ئۇلارنىڭ پىكىر ۋە ئېڭىدا مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇۋاتقان مەنىۋى يارقىنلىقلارنى مۇناسىپ لىرىك پەللىدە يورۇتۇپ بېرەلمە يۇتقانلىقىنى چۈشەندى. بۇ ھال ئۇلارنى ئىزدىنىش ۋە پىكىر قىلىش يولىغا، ئۆزگەرتىش ۋە يېڭىلاش يولىغا، ئۆزلىرىنىڭ ھايات چۈشەنچىلىرى بىلەن غايە ۋە ئىنتىلىشىلىرىنى يېڭىچە بىر خىل شېئىرىي شەكىلدە ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىش يولىغا باشلىدى. شۇنىڭ بىلەن كىشىلەر تەرىپىدىن «تۇتۇق» دەپ ئاتىلىۋاتقان يېڭى شېئىرلار پەيدا بولدى. مېنىڭچە بۇ، ياش ئاپتورلىرىمىزنىڭ شېئىرىي تەپەككۈرنىڭ چوڭقۇرلۇقى ۋە مۇرەككەپ-

لىككە قاراپ ماڭغانلىقىنىڭ، ئۇلارنىڭ ئېستېتىك تەلپ ۋە ئۆلچىمىنىڭ يېڭى بىر يۈكسەكلىككە كۆتۈرۈلگەنلىكىنىڭ مۇقەررەر مەھسۇلى.

يېڭى شېئىرلار ئىجادىيىتى بىلەن ھازىر بىر مۇنچە ئاپتورلار شۇغۇللىنىۋاتىدۇ. ئۇلارنىڭ ياراتقان ۋە ئىجاد قىلغان نەرسىلىرىمۇ ئاز ئەمەس. يېتەرلىك كىتابخانلىرىمۇ بار. شۇڭا بۇ شېئىرلارنى ئەدەبىيات سېپىگە ئېلىپ كىرىش ياكى ئېلىپ كىرمەسلىك مەسىلىسىنى مۇھاكىمە قىلىپ ئولتۇرۇشنىڭ زۆرۈرىيىتى يوق. بۇ شېئىرلار ئۆزىگە خاس يېڭى پەزىلەتلىرى بىلەن ئەنئەنىۋى شېئىرىيەتنىمىزنىڭ پىكىرى ۋە تەپەككۈر قۇرۇلمىسىنى ئۆزگەرتىمەكتە.

ئىككىنچى، تۇراق، قاپىيە، ۋەزىنلەرنىڭ شېئىردىكى ئورنى توغرىسىدا. ھەممىمىزگە ئايانكى، شېئىرنى ئەقلىي، ئېستېتىك قىممەتكە ئىگە قىلىپ تۇرغان نەرسە ئالدى بىلەن ئۇنىڭدىكى بەدىئىي پىكىردۇر. تېخىمۇ ئېنىقراق قىلىپ ئېيتساق، شائىر سۈبىيەكتىمىزدىن، ئۇنىڭ ئىجادىي تەپەككۈرىدىن تۇغۇلغان، كىشىلەرنى ئوي ۋە ھاياجانغا سالدىغان يېڭى شېئىرىي مۇھىتتۇر. لېكىن بۇلارنىڭ ئۆزى ھەر قانچە رەڭدار، ھەر قانچە چوڭقۇر، ھەر قانچە گۈزەل ۋە ئىجادىي بولسىمۇ، ھەتتا ئۇ نەرسىلەر مىسلى كۆرۈلىمىگەن بىر ئەقلىي يۈكسەكلىكنىڭ مەھسۇلى بولغان تەقدىردىمۇ، ئۇلار چوقۇم مۇئەييەن بىر بەدىئىي شەكىلدە ئەكس ئېتىشى كېرەك. چۈنكى ھەرقانداق بىر يېڭى ئىجادىي پىكىر ئۆزىگە مۇناسىپ بولغان يارقىن بەدىئىي شەكىل تاپالمىغاندىلا، ئاندىن مۇئەييەن ئېستېتىك قىممەتكە ئىگە بولالايدۇ.

بىز ئېيتىۋاتقان تۇراق، قاپىيە، ۋەزىن دېگەنلەر قارىماققا شېئىرنىڭ فۇرما ۋە قۇرۇلمىسىغا، ئۇنىڭ مەۋجۇت بولۇش شەكلىگە تەۋە بولغان تاشقى ھادىسىلەر. دەك كۆرۈنىشىمۇ، لېكىن ئۇلار شېئىرغا شەكىل گۈزەللىكى بىلەن مەزمۇن ئىخچاملىقى، تىل جىلۋىگەرلىكى بىلەن قۇرۇلما زەڭدارلىقى ئاتا قىلىدىغان، شېئىرىي پىكىر بىلەن شېئىرىي تەسەۋۋۇرنىڭ جانلىق ۋە ھەرىكەتچانلىقى بىلەن شېئىرىي ھېسسىياتنىڭ چوڭقۇر ۋە ئويناقلۇقىغا تەسىر كۆرسىتىدىغان بەدىئىي ئامىللاردۇر. تۇراق، ۋەزىن، قاپىيەلەر بەدىئىي شەكىلنىڭ تۇراقسىزلىقىنى چەكلەپ، بەدىئىي پىكىرنى مۇئەييەن فورمىغا ئىگە قىلىدۇ. شۇڭا مېنىڭ قارىشىمچە، تۇراق، قاپىيە، ۋەزىنلەرسىز ھەقىقىي بەدىئىي شېئىرنىڭ بولۇشى مۇمكىن ئەمەس. ئۇنداق بولمىغاندا، نورمال ھېس قىلىش، تەسىرلىنىش ئىقتىدارىغا ئىگە بولغان ئادەتتىكى بىر ئادەمنىڭ تاساددىپ ئېيتىپ سالغان بىرەر ھاياجانلىق پىكىرىمۇ شېئىر ھېسابلانغان بولاتتى. ۋە ھالەنكى ھازىرغىچە سەنئەتكە ئەقلىن مۇناسىۋەتتە بولۇپ كەلگەن بىرەر كىشىمۇ بۇنداق نەرسىنى شېئىر ھېسابلىغان ئەمەس. مېنىڭچە، تۇراق، قاپىيە، ۋەزىنلەرنىڭ شېئىردىكى زۆرۈرىيىتىنى ئىنكار قىلىدىغان كىشىلەر ئەمەلىدە زەۋشۇ بەدىئىي شەكىل چەكلەمىسى ئىچىدە پىكىر قىلىشنى بەلگەيدىغان، ئۇنىڭدىن

ئازاب ۋە قىيىنلىش ھېس قىلىدىغان ئادەملەردۇر.

ئۈچىنچى، چۈشىنىلمىگەن نەرسىدىن ھۇزۇر ئېلىش مۇمكىنمۇ، دېگەن مەسىلە توغرىسىدا. بۇ مەسىلىنى مۇھاكىمە قىلىشنىڭ نېمە سەۋەبتىن زۆرۈر بولۇپ قالغانلىقىنى راستىنى ئېيتسام، ئۆزۈمۈ چۈشىنىلمىدىم. چۈنكى ھەرقانداق بىر كىتابخاننىڭ ئۆزى چۈشىنىلمىگەن نەرسىدىن ھېچقانداق ھۇزۇرلىنالمىدايدىغانلىقى ئۆز-ئۆزىدىن ئېنىق. بەدىئىي ھۇزۇر ۋە ئېستېتىك زوق دېگەنلەر پەقەت ئەسەرنىڭ مەزمۇن ۋە بەدىئىي چوڭقۇرلۇقىنىڭ تەكىتىگە يېتىپ، سەنئەت گۈزەللىكىنىڭ سېھرىي جىلۋىسى بىلەن ھەقىقىي ئۇچراشقاندىلا ئاندىن باشلىنىدۇ. كىتابخان ئېڭىدا ئۇزۇنغىچە داۋام قىلىدىغان بۇ مەنىۋى جەريان ئۇنىڭ ئوي-پىكىرىنى قاناتلاندۇرۇپ، ئۇنى جەمئىيەت ۋە تەبىئەت سىر-ھېكمەتلىرىنىڭ پايانسىز ئالىمى بىلەن ئىنسان روھىي دۇنياسىنىڭ چەكسىزلىكى ۋە مۇقەددەسلىكىگە ئاپىرىپ باغلايدۇ. شۇنىڭ بىلەن كىتابخان ئىنسان ئەقىل-پىكىرىنىڭ تەكىتىگە يەتكىلى بولمايدىغان دەرىجىدىكى چوڭقۇرلۇق ۋە مۇرەككەپلىكى بىلەن تەبىئىي ھالدا ئۇچرىشىپ، ئۆزىنىڭ مەنىۋى دۇنياسىنى يېڭى بىر ئەقلىي ھېكمەت ۋە ھاياتىي مەنە بىلەن بېيىتىدۇ.

يېقىندىن بۇيان بىر مۇنچە كىتابخانلاردىن بەزى يېڭى شېئىرلارنىڭ زادى چۈشىنىلمىگىلى بولمايدىغان جاۋابسىز تېپىشماقلارغا ئوخشاپ قېلىۋاتقانلىقى ھەققىدىكى رەنجىشلەرنى ئاڭلىدىم. راستىنى ئېيتقاندا، بۇ شېئىرلارنىڭ بەزىلىرى ھەقىقەتەن تۇتۇق، مەزمۇنى نا ئېنىق، نېمە دېيىلىۋاتقانلىقىنى چۈشىنىپ يەتمەك تەس. توغرا، شېئىرىي ئەسەرلەردە ئەلۋەتتە بەدىئىي مۇرەككەپلىك بولىدۇ. لېكىن بۇ مۇرەككەپلىك ئادەتتىكى مەزمۇن تۇتۇقلۇقى بولماسلىقى، ھەقىقىي ئىجادىي تەپەككۈردىن تۇغۇلغان پىكىر چوڭقۇرلۇقى بىلەن سەنئەت رەڭدارلىقىدىن بارلىققا كەلگەن بەدەئىي - ئەقلىي مۇرەككەپلىك بولۇشى لازىم. لېكىن بىز دەۋاتقان بۇ شېئىرلاردا بۇنداق پەزىلەتلەر تېپىلمايدۇ. ئۇلاردا ئەقلىي قىممەتكە ئىگە بولغان بىرەر يېڭى بەدىئىي پىكىر يوق. يەنە كېلىپ سەنئەت تۈسى شۇنچىلىك سۇيۇقكى، ئۇنى خۇددى ناچار يېزىلغان بىر ئىپىك پارچىنى كۆرۈۋاتقاندەك ھاياجانسىز ئوقۇيسىز. ئۇنىڭ ئۈستىگە، بۇ شېئىرلار كىشىنىڭ غەشلىكىنى كەلتۈرىدىغان دەرىجىدىكى تۇتۇقلۇق ۋە ئېنىقسىزلىق لىباسىغا ئورالغان. سىزنىڭ شېئىرىڭىزدا كۆتۈرۈۋاتقىنىڭىز ھەممىگە مەلۇم بولغان ئادەتتىكى پىكىر ۋە چۈشەنچىلەرنىڭ ھالىسىز جۇغلانمىسى، ھايات تاساددىپلىرىنىڭ ئۆتكۈنچى تەسىراتى، تۇرمۇش ۋە كىشىلەر مۇناسىۋىتىنىڭ كىچىك كىنە بىر ماھىيەتسىز كۆرۈنۈشىدىن ئىبارەت تۇرسا، سىز ئۇنى ھەرقانچە سۈنئىي مۇرەككەپلىك پەردىسىگە ئوربىسىڭىزمۇ ئۇ ھامان ھەقىقىي ئىجادىي سەنئەت دەرىجىسىدە بەدىئىي قىممەت تاپالمايدۇ. مەن كۆپ ۋاقىتلاردا شۇنداق ئويلايمەن: ئاپتور قەلبىدە پېتىلگەن ھاياتىي ھېكمەت، ئۇنىڭ ئۆزى تولۇق ئىگىلەپ بولىنغان ئىجادىي بەدىئىي پىكىر ھەرقانداق ۋاقىتتا ئاپتورنىڭ ئىجادىي شەخسىيىتى بىلەن

بىلەن ھېچقانداق غەيرىي رەڭ ۋە بويىقلارسىز، ئەسلى تۇغۇلغان ھالىتىدەك پىك ۋە يارقىن كۆرۈنۈشتە كىتابخان ئالدىدا نامايان بولۇشى كېرەك. مېنىڭچە، مانا مۇشۇنداق پەزىلەتكە ئىگە بولغان ئىجادىي شېئىرلار كىتابخان ئەقلىنى يېڭى بىر مەنىدە ئۇيۇتۇپ، يۈكسەكلىككە كۆتۈرەلەيدۇ.

ئىجادىي سەنئەت شۇ پەزىلىتى بىلەن قىممەتلىككى، ئۇ ھەرقانداق نەرسىنى ئىككى سىر ۋە ھېكمىتىنى لىرىك ئوبرازلار ۋاسىتىسىدە ئاچالايدۇ، ھەرقانداق تۇتۇق ۋە ئېنىقسىزلىقنى لىرىك ھېسسىيات يالقۇنى بىلەن يورۇتۇپ، ئىنسانىيەت مەنىۋىيىتىنىڭ ھەرقانداق يوشۇرۇن ۋە پىنھان ھالەتلىرىنى لىرىك پىكىرلەر ئارقىلىق روشەنلەشتۈرۈپ بېرەلەيدۇ. دېمەك، تۇتۇقلۇق ۋە ئېنىقسىزلىق شېئىرىي ئەسەرلەرگە بەدىئىي ئەقلىي قىممەت بېغىشلايدىغان ئېستېتىك ئامىل ئەمەس. تەبىئەت ۋە كىشىلەر مۇناسىۋىتىنىڭ مەزمۇن ماھىيىتىنى رەڭ ۋە بويىقلار بىلەن تەبىئىي يوشۇتۇق تۈسى ياردىمىدە يارىتىلىدىغان تاشقى ئوبرازلار ۋاسىتىسى بىلەن كىشىلەرنى بىۋاسىتە ئويىپىكىتىپ رېئاللىق بىلەن ئۇچراشتۇرىدىغان كۈزەل سەنئەت ئەسەرلىرىگە ئىجادىي سەنئەت قىممىتىگە ئىگە بولغان تۇتۇقلۇق ۋە غۇۋالىق ئېھتىمال بەلگىلىك بەدىئىي جەلۋە بېغىشلىشى مۇمكىن. لېكىن تىل سەنئىتى ۋاسىتىسىدە يارىتىلىدىغان ھەرقانداق بەدىئىي ئەسەرنىڭ ئىنتىلىش پەللىسى روشەنلىك ۋە يارقىنلىقتۇر. مېنىڭچە، شېئىرنىڭ ئۆزى ئاپتورنىڭ ئوتلۇق قەلبىدىن ئۇرغۇپ چىققان قۇد-رەتلىك لىرىك يالقۇن. ئۇ، يانغان ۋە پارلىغان ئىكەن، كىتابخان كۆز ئالدىدىكى سىرلىق ئالەم يورۇشى، ھەممە نەرسە خۇددى لىرىك شېئىرنىڭ ئۆچمەس يالقۇنىدەك نۇرلىنىشى ۋە جەلۋىلىنىشى كېرەك. بېلىنىسكىيىنىڭ بۇ ھەقتىكى پىكىرى ناھايىتى توغرا، كىشىنى ھېس - تۇيغۇلار دۇنياسىغا تەبىئىي باشلاپ كىرەلەيدىغان ھەقىقەت لىرىك شېئىر ھەرقانداق ئاددىي ئادەم چۈشىنىدىغان ساددىلىق ۋە يارقىنلىقتىن ئېلىن ھېچقانداق ئادەم تەكتىگە يېتەلمەيدىغان چوڭقۇرلۇق ۋە مۇرەككەپلىككىمۇ ئىگە بولۇشى لازىم.

تۆتىنچى، شېئىرنى كىشىلەرنىڭ سەۋىيىسىگە تۇيغۇنلاشتۇرغان تۈزۈكمۇ ياكى كىتابخانلارنىڭ سەۋىيىسى شېئىرنىڭ سەۋىيىسىگە تۇيغۇنلىشىشى كېرەكمۇ، دېگەن مەسىلە توغرىسىدا، قارىغاندا، بۇ راۋاجلانمىغان مىللەتلەردە خېلى ئۇزۇندىن بۇيان مۇھاكىمە قىلىنىپ كېلىۋاتقان بىر مەسىلە بولسا كېرەك. مېنىڭ بۇنىڭدىن خېلى بىللار ئىككى گىرى ئەدەبىي تەنقىدچىلىكنىڭ ئىلمىي پىرىنسىپلىرى شەرھىلەنگەن بىر ماتېرىيالدىن بۇنداق بىر نەرسىنى ئوقۇغانلىقىم ئېسىمدە. جاھان ئەدەبىياتىدا ھېكايىچىلىقنىڭ بىرى دەپ ئاتىلىدىغان چېخوپ بەدىئىي تەپەككۈرى تازا قىيامىغا يەتكەن يىللىرىدا ئەنئەنىۋى رۇس پروۋىنچىلىقىنىڭ قېلىپلاشقان پىكىر ۋە فورما دائىرىسىدىن چىقىپ، مۇرەككەپ بەدىئىي پىكىر ۋە شەكىللەر ۋاسىتىسى بىلەن رۇس كىتابخانلىرى تېخى ئۇچراشمىغان رەڭدار بەدىئىي ئوبرازلارنى يارىتىپ، رۇس جەمئىيىتى

تىنىڭ ئىچكى ماھىيىتىنى پۈتۈنلەي يېڭى ۋە ئىجادىي نۇقتىدىن يورۇتۇپ بېرىش يولىغا كىرگەن ئىكەن. تەبىئىيىكى، ئۇنىڭ بۇ خىل يېڭى بەدىئىي ئىزدىنىشى، رۇس ھاياتىنىڭ رېئال ھالىتى ھەققىدىكى مەدالىي ئىجتىمائىي تەنقىد روى بىلەن سۇ-غۇرۇلغان ئاجايىپ ئىجادىي پىكىرلىرى خەلقپىلالىق تونىغا پۈركەنگەن، ئەمەلدە بولسا رۇس خەلقىنىڭ رېئال ھاياتى بىلەن ئۇنىڭ كېلەچىكى ھەققىدە بىرەر قېتىم-مۇ ئازابلىق تولغىنىپ پىكىر قىلىپ كۆرمىگەن بەزى ئەقىدىسىز تەنقىدچىلەرنىڭ ئەيىبلەش ۋە قارىلاش نىشانىغا ئايلانمىپ قاپتۇ. ئۇلار چېخوپ روسىيىنى ئاياغقا تۇرغۇ-زۇۋاتقان ئاۋام خەلقىنى ئۇنتۇدى، ئۇلارنىڭ ئاڭ ۋە پىكىرىدە يوق نەرسىلەرنى يېزىشقا باشلىدى، چېخوپ ھەقىقىي يازغۇچى بولمىدىكەن، ئەلۋەتتە ئاشۇ ئاۋام خەلقىنىڭ ئېڭى دەرىجىسىگە قايتىشى كېرەك، دېگەندەك سۆزلەر بىلەن بىر مۇنچە ماقالىلەرنى ئېلان قىلىپتۇ. چېخوپنى ئۇنىڭ ياخشى چۈشىنىدىغان بۈيۈك يازغۇچى تولىستوي ئا- شۇنداق تېتىقسىز ماقالىلەرنىڭ بىرىنى كۆرگىنىدە قاتتىق غەزەپلىنىپ، ماقالىنىڭ ئاخىرىغا «ئەخمەق، سەن ھەقىقىي تەنقىدچى بولساڭ، چېخوپنى ئاۋام خەلقىنىڭ ئېڭى دەرىجىسىگە چۈشۈرمەي، بەلكى ئۇلارنى چېخوپنىڭ سەۋىيىسى دەرىجىسىگە كۆتۈرگىن» دەپ يېزىپ قويغانىكەن.

دېمەك، ئەدەبىي ئىجادىيەت سېپىگە ۋىجدان ۋە ئەقىل بىلەن كىرگەن ھەر-قانداق ئەدەبىي ئۆز كىتابخانلىرىنىڭ ئاڭ سەۋىيىسىگە ماسلاشقۇچى، ئۇلارنىڭ ئادەتتىكى ساددا پىكىر، خىياللىرى ئەتراپىدا رايىشلىق بىلەن ئايلانغۇچى ئەمەس، ئۇ كىشىلەرنىڭ ئەنئەنىۋى پىكىر ۋە تەپەككۈر قۇرۇلمىلىرىنى بۇزغۇچى، ئۇلارنىڭ ئوي ۋە تەسەۋۋۇرىنى يېڭى پەللىگە كۆتۈرگۈچى، ئۇلارنى ئۆزلىرى تېخى ھېس قىلىنمىپ يەتمىگەن يېڭى بەدىئىي - ئەقلىي دۇنياغا باشلىغۇچىدۇر. ئۇ خۇددى گىرىك ئەپس-لىلىرىدىكى پرومىتېئا ئوخشاش يېڭى پىكىرلەرنىڭ يالقۇنى بىلەن باغرى سوۋۇغان ئىنساننىڭ ۋۇجۇدىنى ياندۇرۇپ، ئۇنى ھاياتنى ئۆزگەرتىشكە قادىر بولغان بۈيۈك كۈچ سۈپىتىدە ئاياغقا تۇرغۇزغۇچىدۇر. ناھايىتى ئېنىقكى، ئومۇمىي سەۋىيىگە ماس كېلىشىش، دېگەن بۇ تەلەپ، بەدىئىي ئەدەبىياتتىن يېڭى يۈكسەك نەرسىلەرنى كەلتۈرۈپ چىقىرىشقا پاراسەتلىك كىتابخاننىڭ تەبىئىي ئارزۇسى ئەمەس. ھەرقانداق بىر كىتابخان بەدىئىي ئەدەبىياتنى يېڭى بىر ئەقلىي پىكىرگە بولغان تىنىمىسىز تەشۋىش-تەشۋىش ۋە ئۆزىدە بولمىغان، غايىۋى ئىنتىلاش ھالىتىدە تەسەۋۋۇر قىلىپ كەلگەن يېڭى بىر بەدىئىي ھەقىقەتكە ئېرىشىش ئارزۇسى بىلەن ئوقۇيدۇ. شۇڭا كىمكى كىتابخانلارنىڭ ئورتاق ئومۇمىي سەۋىيىسىنى ئۆزىنىڭ ئىجادىيەت مىزانى قىلىپ، ئۇنى ئۆزىنىڭ بەدىئىي تەپەككۈر ۋە بەدىئىي ئىزدىنىشىنىڭ يۈكسەك پەللىسى ھېسابلايدىكەن، ئۇ مەڭگۈ ھەقىقىي ئەدەبىي بولالمايدۇ.

بەشىنچى، ئەنئەنىۋى شېئىرلارنىڭ ئالاھىدىلىكى ۋە ئۇنىڭ يېڭى شېئىرلار بىلەن پەرقى توغرىسىدا.

راستىنى ئېيتسام، مەن ئەنئەنىۋى شېئىرلارنىمۇ، يېڭى شېئىرلارنىمۇ دېگەندەك بىلەيمەن. چۈنكى مەن يېقىنقى يىللار ئىچىدە ئەنئەنىۋى شېئىرلاردىن ئۆزۈمدە بولمىغان يېڭى بەدىئىي ئەقلىي پىكىرلەرنى ناھايىتى ئاز ئۇچراتتىم. يېڭى شېئىرلارنىڭ بەدىئىي ئېستېتىك پىرىنسىپلىرىنى بولسا، تېخى تولۇق ئۆزلەشتۈرۈپ بولالمىدىم. لېكىن راستىنى ئېيتىشىم كېرەككى، مەن شۇنچىلىك ئېغىر بەدىئىي پىكىر نامراتلىقى ھالىتىدە تۇرۇپمۇ، يەنىلا ياشاپ ۋە مەۋجۇت بولۇپ كېلىۋاتقان ئاشتۇ ئەنئەنىۋى مىللىي شېئىرىيەتنىڭ تەسىرى ۋە تەربىيىسىدە جەمئىيەت ۋە تەبىئەتتىكى چۈشەندىم. ئۆزۈمنىمۇ، ئۆزگىلەرنىمۇ تونۇدۇم. كېيىنكى يىللاردا ماڭا ئەقىل ۋە ئىقتىدارىمغا مۇناسىپ بولمىغان ھالدا جاھان شېئىرىيەتنىڭ بەزى مەشھۇر ناسايەندىلىرىنىڭ ئەسەرلىرى بىلەن تونۇشۇپ چىقىشقا توغرا كەلدى. لېكىن ئۇلارنىڭ ھەممە ئەسەرلىرىدىن ئالغان كىتابخانلىق لەززىتىم بىزنىڭ ئاجايىپ شائىر-خىزمۇللا بىلەنلىك غەزەللىرىدىن، ھاياتىنى ئۆز خەلقىگە بېغىشلىغان، ئەقىل ۋە ۋىجداننىڭ نۇرانى تىمىسالى بولغان ئابدۇخالىق ئۇيغۇرنىڭ شېئىرلىرىدىن، جاپپا-كەش، لېكىن بەختىيار، ساددە، لېكىن ھاياتنىڭ ھەممە سىر، ھېكمەتلىرىنى بىلىپ تۇرىدىغان پەرىشتە سۈپەت ئۇيغۇرنى ئۆزىنىڭ ھەممە بۈيۈكلۈك ۋە زەئىپلىكى بىلەن ھېچقانداق پەردازلىماي، ئەسلى ھالىتىچە بەدىئىي ئەدەبىياتىمىزغا ئېلىپ كىرگەن بىر قىسىم تالانتلىق شائىرلىرىمىزنىڭ ئەسەرلىرىدىن تاپقان ئازاب ۋە خۇشاللىقىغا يەتمىدى. بۇ ھالى مەن دەسلەپ، ئەنئەنە ۋە ئادەت كۈچى جاھىللىقتىن قالغان ئەقلى قاتمىلىقتىن بولسا كېرەك، دەپ ئويلىدىم. لېكىن كېيىنچە شۇنى ھېس قىلىپ يەتتىمكى، ئۇلار بىزنىڭ مۇشۇ مىللىي ھاياتىمىزنىڭ، ئۆزىمىزنىڭ ئەقىل ۋە ۋىجدانىمىز بىلەن ياراتقان رېئال تارىخىمىزنىڭ ۋىجدانىي شاھىتلىرى بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئەسەرلىرىدە ئەكس ئەتكىنى بىزنىڭ مىللىي روھ، مىللىي ئېڭىمىز، بىزنىڭ ئازاب ۋە خۇشاللىقىمىز، ئۈمىد ۋە ھەسرەتىمىز ئىكەن. ئۆز مىللىي ۋۇجۇدىمىزدا بېيىتىلىپ، ئۆز قەلبىمىزدە قايناپ تاۋلانغان بۇنداق ئەقلىي پىكىرلەرنى بىزگە ھەرقانداق ئىنگىلىز، ئىسپان ۋە فرانسۇز ئەدىبلىرىمۇ بېرىشكە قادىر ئەمەس ئىكەن. مېنىڭچە، بىزنىڭ ئەنئەنىۋى مىللىي شېئىرىيەتىمىز ئاجايىپ بىر پەزىلەتكە ئىگە. ئۇ نېمە؟ ئۇنىڭ ئەقلىي ھېكمەتكە بايلىقى، مۇزىكىلىق تۈسىنىڭ قويۇق ۋە يارقىنلىقى. مېنىڭچە، مۇشۇنىڭ ئۆزىلا بىزنىڭ ئەنئەنىۋى مىللىي شېئىرىيەتىمىزنىڭ ئەزەلدىن بەدىئىي مەزمۇن بىلەن بەدىئىي شەكىلنىڭ بىرلىكى، بەدىئىي پىكىر بىلەن بەدىئىي فورمىنىڭ بىرلىكى يۈكسەكلىكىدە نامايان بولۇپ كېلىۋاتقانلىقىنى چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ. ئورنى كەلگەندە شۇنى ئېيتىپ ئۆتمەي بولمايدۇكى، بىزنىڭ شېئىرىيەت سېپىمىزدىكى بەزى ئەزىمەتلەرنىڭ ئادەتتىكى كىتابخاننىڭ ئىپتىدائىي ئېڭى دەرىجىسىگە يەتمەيدىغان، ئوقۇغۇچىلارنى يەتكۈچە بىزار قىلىدىغان ناپاي يۈتۈكلىرى ئۇلارنىڭ ئەقلىي زەئىپلىكىنىڭ مەھسۇلى بولۇپ، ئۇلارنى زادىلا بىزنىڭ

بىر پۈتۈن مىللىي شېئىرىيىتىمىزنىڭ ئاجىزلىقى ۋە پارامىسزلىقىمىزنىڭ ئىنكاسى دەپ گىلى بولمايدۇ.

بىز يۇقىرىدا ئومۇمىي مىللىي شېئىرىيىتىمىزنىڭ ئەنئەنىۋى پەزىلىتى سۈپىتىدە ئەقلىي ھېكمەت بىلەن مۇزىكىلىق خۇسۇسىيەتنى ئوتتۇرىغا قويۇپ ئۇنتۇق. ئۇنىڭدا ئېيتىلغان ئەقلىي ھېكمەت ئەنئەنىۋى شېئىرىيىتىمىزنىڭ تەسەۋۋۇر چوڭقۇرلۇقىنى، مۇزىكىلىق خۇسۇسىيەت بولسا، ئۇنىڭ لىرىك روھقا تويۇنغان شەكىل مۇقىملىقى ھالىتىنى كۆرسىتىدۇ. شېئىر ئەسلىدە ئاپتور قەلبىدە ئەقلىي پىنھانلىق ھالىتىدە تۇغۇلىدۇ. ئۇ قەغەزگە چۈشۈرۈلگەن ئىكەن، ئۆزىنىڭ پىنھانلىق ھالىتىنى يوقىتىدۇ. بۇ ھالدا ئۇ تېخىمۇ كۆپ كىشىلەرنىڭ قەلبىگە كىرىشى، ئۇلارنىڭ ئەقلىي ۋە روھىغا تەسىر قىلىشى كېرەك. ئۇنى بۇ پەللىدە قارارلاشتۇرىدىغان نەرسە نېمە؟ ئېلىنىدىكى بەدىئىي پىكىرلەرنى، كىتابخانغا روھ ۋە ئەقىل ئاتا قىلىدىغان ھاياتىي ھېكمەتلەرنى مۇئەييەن ئېنىقلىق ۋە مۇقىملىق ھالىتىدە كىتابخان ئېڭىغا ئۆزگىچە بىر خىل مەنىۋى لەززەت ئېقىمى بىلەن تەبىئىي ھالدا قۇيۇپ قويۇش ئىقتىدارىغا ئىگە بولغان مۇزىكىلىق خۇسۇسىيەتتۇر. بىز مۇھاكىمە قىلىۋاتقان يېڭى شېئىرلارنىڭ خېلى بىر قىسمىدا دەل مۇشۇ پەزىلەت يېتىشمەيدۇ. ئۇلاردا تېخى پىشپى يېتىلمىگەن ئادەتتىكى ھاياتىي چۈشەنچىلەر ئىجادىي سەنئەت ۋە مۇزىكىلىق خۇسۇسىيەتتىن خالىي ھالدا تۈز ۋە توپتوغرا ئوتتۇرىغا قويۇلىدۇ. مېنىڭچە، يېڭى شېئىرلارنىڭ ئەنئەنىۋى مىللىي شېئىرىيىتىمىز بىلەن بولغان پەرقى دەل مۇشۇ يەردە.

ئالتىنچى، بىز ھازىرقى دەۋر ئۈچۈن ئەمەس، كېيىنكى دەۋر ئۈچۈن يازمىمىز، دېگەن پىكىر توغرىسىدا.

بۈيۈك رۇس شائىرى پۇشكىننىڭ «ھەيكەل» ناملىق ئاجايىپ بىر شېئىرى بار. بۇ شېئىردا پۇشكىن ئۆزىنىڭ سەنئەتكارلىق جۈرئىتى بىلەن شائىرانە پەزىلىتىنى ۋە ئىجادىي تارازىسىدا ئۆلچەپ، چەكسىز سۆيۈنۈش ۋە ئىپتىخارلىق تۇيغۇسىغا چۆمۈدۇ. ئۇ مەن شېئىرلىرىم ئارقىلىق ئىزگۈ ھېسابلارنى ئويغىتىپ، ئەركىنلىك سازىنى جاراڭلاتتىم، شۇڭا كەلگۈسى روسىيە مېنى سېغىنىپ ئەسلەيدۇ، دەپ يازىدۇ. ئۇنىڭ پىكىرىچە، مانا مۇشۇنىڭ ئۆزى ئۇنىڭ شۆھرەتلىك نامىغا تىكلەنگەن مۇقەددەس بەدىئىي ئابىدە بولۇپ، كىشىلەر قەلبىدە مەڭگۈ نۇر چاچىدۇ. دېمەك پۇشكىن ئۆزىنىڭ ھەممە شېئىرىي تالانتىنى ئۆز دەۋرى كىشىلىرى ئۈچۈن بېغىشلىغانلىقىنى، ئۇلارنىڭ غايە ۋە ئارزۇسىنى دەۋر تۇيغۇسى يۈكسەتكەنلىكىدە تۇرۇپ ئەكس ئەتتۈرۈپ، ئۇلارغا يېڭى روھ، يېڭى ئاڭ بېغىشلىغانلىقىنى ئۆزىنىڭ ئەڭ بۈيۈك ئىجادىي تۆھپىسى ھېسابلىغان. مېنىڭچە، پۇشكىن بۇ پىكىرىدە پۈتۈنلەي ھەق. چۈنكى مۇئەييەن بىر دەۋر كىشىنى سۆيىنىدە بەدىئىي ئەدەبىياتقا كىرىپ كەلگەن ھەرقانداق بىر ئەدىب ھېچقانداق مۇستەسناسىز ھالدا ئۆز دەۋرى ھاياتىنى ۋە ئۆز دەۋرىنىڭ پىكىرى ۋە روھىنى ئەكس ئەتتۈرىدۇ. بۇ بەدىئىي ئەدەبىياتنىڭ

ماھىيىتى بىلەن ئۇنىڭ ئىجادىيەت مەنتىقىسى تەرىپىدىن بېكىتىلگەن ئىجابىي مۇ-
 قەرزەزلىك، ھەممىمىزگە مەلۇمكى، ھېچقانداق بىر ئەدەبىيەتتە ناھايىتى بۈيۈك
 ئەقىل ساھىبى بولغان تەقدىردىمۇ، دەۋردىن ھالقىپ پىكىر قىلىش ئىقتىسادارىغا
 ئىگە ئەمەس. شۇڭا ئۇ ھەرقانداق قىلمىش كېيىنكى دەۋر ھاياتىنى يورۇتۇپ، ئۇ
 دەۋر كىشىلىرى ئۈچۈن ئەقلىي تۇمار پۇتۇپ بېرەلمەيدۇ. يەنە بىر تەرەپتىن، بە-
 دىئىي ئەدەبىيات، جۈەلدىن، شېئىرىيەتمۇ ئالدى بىلەن دەۋر رېئاللىقى بىلەن
 دەۋر تۇيغۇسىنىڭ مەھسۇلى، شۇنداق ئىكەن، ئۇ قانداق قىلىپ ئۆز دەۋرى كىشى-
 لىرىگە بېغىشلانماي، كېيىنكى دەۋر كىشىلىرى ئۈچۈن يېزىلىشى مۇمكىن؟ مېنىڭچە،
 «كېيىنكى دەۋر ئۈچۈن يېزىش» دېگەن بۇ پىكىر ئۆزىنى قالتىس چاغلايدىغان،
 ئەمەلدە بولما ئۆزىنىمۇ، زامانداشلىرىنىمۇ بىلمەيدىغان ياراھسىز كىشىلەرنىڭ ئۆز-
 زىنىڭ بەدىئىي - ئەقلىي ئاجىزلىقىنى بېيىش مەقسىتىدە ئويلاپ تاپقان نەرسىسى،
 شۇنىسى ئېنىقكى، ئۆز دەۋرىدە ئالاھىدە بەدىئىي - ئېستېتىك قىممەت ياراتقان،
 يېڭىلىق ۋە ئىجادىيلىق بىلەن ئەدەبىياتتا روشەن ئىز قالدۇرغان ھەقىقىي نادىر
 ئەسەرلەر كېيىنكى دەۋر كىشىلىرىنىڭ قەلبىدىمۇ ئىززەتلىك ئورۇن تېپىپ، ئۇلار-
 نىڭ قىممەتلىك مەنىۋى بايلىقىغا ئايلىنالايدۇ. لېكىن مۇنداق ئەسەرلەر يەنىلا
 ئۆز دەۋرىنىڭ روھى ۋە نەپسىنى ئەكس ئەتتۈرگەن، شۇ دەۋر كىشىلىرى ئىچى-
 دە مۇئەييەن تەسىر قوزغاپ، رېئاللىقنى ئۆزگەرتىشتە مۇناسىپ رول ئوينىغان ئى-
 جادىي ئەسەرلەردىنلا ئىبارەت بولىدۇ. جاھان ئەدەبىيات ئەھلىنىڭ ئورتاق ئېتىراپ
 قىلىشىغا ئېرىشكەن دانىتى، بايرون، پۇشكىن، گىيوتى، گىيىنى قاتارلىق ئالەمشۇمۇل
 شائىرلارنىڭ نادىر ئەسەرلىرىمۇ دەل ئاشۇنداق پەزىلەتكە ئىگە بولغانلىقى ئۈچۈن
 بىزنىڭ دەۋرىمىزگىچە يېتىپ كەلگەن، ئېنىقكى، ئۇلارنىڭ دەۋرىمىز كىشىلىرىنىڭ
 ئۆز نەرسىسىگە ئايلىنىپ كەتكەن ئۇ خىسلەتلىك ئەسەرلىرى ئىتسانىيەتنىڭ كېيىن-
 كى دەۋرىگىمۇ خۇددى شۇنداق شۆھرەت ۋە سەلتەنەت بىلەن كىرىپ بارىدۇ.

يەتتىنچى، يېڭى شېئىرلاردىن ئەنئەنىۋى شېئىرلاردىكىدەك زوق ئېلىش مۇم-
 كىن ئەمەس، دېگەن مەسىلە ھەققىدە.
 مېنىڭچە، بۇنى ھەممىگە باپ كېلىدىغان مۇتلەق كېسىم دېگىلى بولمايدۇ.
 ئەنئەنىۋى شېئىرلاردىكى پىكىر ۋە تەپەككۈر قۇرۇلمىسى بىلەن ئۇنىڭدىكى مۇزىكى-
 لىق خۇسۇسىيەتكە ئادەتلەنگەن، ئۇلاردىن زوق ۋە ئىلھام ئېلىپ كەلگەن كىشىلەر-
 نىڭ يېڭى شېئىرلارغا كۆنۈشى قىيىن بولىدۇ. بۇنداق ھالدا ئۇلارنىڭ بۇنداق
 شېئىرلاردىن يېتەرلىك دەرىجىدە بەدىئىي زوق ئالالىشى مۇمكىن ئەمەس. لېكىن
 بۇ ھال يېڭى شېئىرلارنىڭ ھېچقانداق زوقلىنىش قىممىتىگە ئىگە ئەمەسلىكىنى كۆر-
 سەتمەيدۇ. يېڭى شېئىرلارنىڭمۇ ئۆز كىتابخانلىرى ۋە زوقلانغۇچىلىرى بار. ئۇن-
 داق بولمىغاندا يېڭى شېئىرلار بىزنىڭ ئەدەبىياتىمىزدا بىر خىل ئىجادىي ئېقىم-
 خا ئايلىنىپ، شېئىرىيەتتىمىزنىڭ مەزمۇن ۋە بەدىئىي قۇرۇلمىسىنى بۇ دەرىجىدە

ئۆزگەرتەلمىگەن بولاتتى.

سەككىزىنچى، ئۇمۇ بولسۇن، بۇمۇ بولسۇن، ھەر گۈلنىڭ پۇرىقى ئۆزگىچە، دېگەن قاراش توغرىسىدا.

بەدىئىي ئەدەبىياتنىڭ ماھىيىتى ۋە ئۆزگىچىلىكى بىلەن كىتابخانلارنىڭ بەدىئىي زوقلىنىش ئادىتىنى ھېسابقا ئالغاندا، بۇ پىكىرنى توغرا دېمەي بولمايدۇ، بىرىنچىدىن، بەدىئىي ئەدەبىيات مەيدانى ئەسلىدە گۈزەللىك قىممىتىگە ئىگە بولغان ھەممە نەرسىنى سىغدۇرالايدىغان، ھۆسنىگە تولغان، كۆركەم باغ بولۇشى كېرەك. ئۇنىڭدا ھەر خىل رەڭ ۋە پۇراققا ئىگە بولغان سەنئەت گۈللىرى تەكشى ئېچىلىشى، بىرلا ۋاقىتتا ئۆسۈپ ۋە مەۋجۇت بولۇپ، ئۆزلىرىنىڭ گۈزەللىكى ۋە جىلۋى كەلگىنىنى بەس - بەستە نامايان قىلىشى كېرەك. بىر خىل ئۇسلۇب ۋە بىر خىل شەكىلگىلا تايىنىدىغان، بىر خىللا پىكىر ۋە تەپەككۈر يولغا ئادەتلەنگەن سەنئەت بەدىئىي ئەدەبىيات ھېسابلانمايدۇ. بەدىئىي ئەدەبىيات ئۈچۈن ئەدەبىي ئۇسلۇب ۋە ئىجادىيەت ئېقىملىرى قانچە كۆپ بولسا شۇنچە ياخشى. شۇ چاغدىلا ئۇ جەمئىيەت ۋە تەبىئەتنىڭ تېخى ئېچىلمىغان سىز، ھېكمەتلىرىنى، كىشىلەر روھىي دۇنياسىنىڭ باي ۋە مۇرەككەپلىكىنى تېخىمۇ كەڭ ۋە تېخىمۇ چوڭقۇر ئېچىپ بېرىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە بولالايدۇ؛ ئىككىنچىدىن، كىتابخانلارنىڭ بەدىئىي تاللىشى ۋە بەدىئىي زوقلىنىش ئادىتى ئوخشمايدۇ. ئالايلۇق، بەزىلەر ئەنئەنىۋى شېئىرلاردىن زوقلىنىشى مۇمكىن، يەنە بەزىلەر بولسا، ئۇلارغا ئوخشىمىغان ھالدا يېڭى شېئىرلاردىن ھۇزۇرلىنىشى مۇمكىن. مېنىڭچە، بۇ ئىككى خىل ئەھۋالنىڭ ھەر ئىككىسىلا قەدىرلىنىشى ۋە ھۆرمەت قىلىنىشى كېرەك. چۈنكى بۇ، كىتابخاننىڭ ئەدەبىي رايى، ئىزادىسى ۋە ئۇنىڭ ئىنسان سۈپىتىدىكى ئەڭ ئەقەللىي ئەركىنلىكى. بۇنىڭ قايسىدۇر بىرىنى مۇئەييەنلەشتۈرۈپ، قايسىدۇر بىرىنى ئىنكار قىلىش مۇناسىپ ئىلمىي - ئەخلاىي پوزىتسىيە ئەمەس.

توققۇزىنچى، بۇ شېئىرلارنى «تۇتۇق» دەپ ئاتاش مۇۋاپىقمۇ - يوق، دېگەن مەسىلە توغرىسىدا.

بۇ شېئىرلارنى چۈشەنگەن ۋە ئۇلاردىكى بەدىئىي مەزمۇننى ھەقىقىي ئۆزلەشتۈرەلمىگەن كىتابخان ئۈچۈن «تۇتۇق» ئاتالغۇسى ئەلۋەتتە مۇۋاپىق ئەمەس. لېكىن ئۇنى چۈشەنمىگەن، ئاپتورنىڭ ئۇنىڭدا ئەكس ئەتكەن بەدىئىي - غايىۋى مەقسىتىنىڭ تەكتىگە يېتەلمىگەن كىتابخان ئۈچۈن ئۇنى «تۇتۇق» دەپ ئاتاشتىن باشقا يول يوق. ئونىنچى، بۇ شېئىرلارنىڭ ئەنئەنىۋى شېئىرىيىتىمىز بىلەن قانداق مۇناسىۋەتتە بولۇشى لازىملىقى توغرىسىدا.

بىزنىڭ مىللىي شېئىرىيىتىمىزنىڭ تارىخىي ئەنئەنىسى نېمە؟ ئەسىرلەردىن بۇيان ئۆزۈلمەي داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان بىر پۈتۈن مىللىي بەدىئىي ئاڭ بىلەن سەنئەت شەكىلدە ئەكس ئەتكەن مىللىي روھنىڭ ئىزچىللىقى، ئەقىل بىلەن ۋىجدان

دائىنىڭ، چىنلىق بىلەن ھېسسىياتىنىڭ، پىكىر بىلەن كۆرگەنلىكىنىڭ بىرلىكى، شۇنداقلا تاۋلانغان ئوبرازلىق تىل، كىشىگە مەنىۋى زوق ۋە ئازادلىك بېغىشلايدىغان مۇزىكىلىق خۇسۇسىيەتكە بايلىقى. مېنىڭچە، يېڭى شېئىرلار ئەنئەنىۋى شېئىرىيەتتىمىزنىڭ بۇنداق پەزىلەتلىرىنى قەدىرلىشى، ئۇلار بىلەن پەخىرلىنىشى، ئۇلارنى مۇناسىپ دەرىجىدە ئۆزلەشتۈرۈپ، ئۆزىنى مەزمۇن ۋە بەدىئىي تەرەپتىن تېخىمۇ مۇكەممەللەشتۈرۈشى كېرەك. يېڭى شېئىرلارنىڭ ئەنئەنىۋى شېئىرىيەتتىمىزنى چۈشىنىشى قانچىلىك بوش، ئۇنىڭغا بولغان مۇناسىۋىتى قانچىلىك سۇس بولسا، ئۇنىڭ باشقىلارغا ئوخشىشى شۇنچە تېز بولىدۇ.

ئون بىرىنچى، يېڭى شېئىرلارنىڭ ئىستىقبالى توغرىسىدا. يېڭى شېئىرلار ئىجادىيىتى بىلەن شۇغۇللىنىۋاتقان مۇتلەق كۆپ ئاپتورلار ناھايىتى ئوبدان بەدىئىي - ئىلمىي تەربىيىلىنىشتىن ئۆتكەن ئىقتىدارلىق ياشلار بولۇپ، ئۇلار ئەمەلىي ئىجادىيەت قىزغىنلىقىغىمۇ، نەزەرىيىۋى ئىزدىنىش روھىغىمۇ ئىگە. شۇڭا ئۇلار ئىجتىمائىي تۇرمۇشىمىزنى ئۆزىگە خاس ئالاھىدە نۇقتىدىن كۆزىتىپ، ئۇنىڭدىكى يېڭى ۋە ماھىيەتلىك نەرسىلەرنى سەزگۈرلۈك بىلەن تېپىپ ۋە ئەكس ئەتتۈرۈپ، شېئىرىيەتتىمىزدە قىسقا ۋاقىت ئىچىدىلا روشەن بەدىئىي ئىز قالدۇردى.

ئۆتكەندە يېڭى شېئىرلار ھەققىدە بىرمۇنچە ماقالىلەر يېزىلدى. ئۇلاردا يېڭى شېئىرلارنىڭ تەپەككۈر ئالاھىدىلىكى، مەنىۋى ئەقلىي چوڭقۇرلۇقى، شۇنداقلا ئەنئەنىۋى شېئىرىيەتتە ئۇچرىمايدىغان باشقا بەدىئىي پەزىلەتلىرى خېلى كۆپ سۆزلەندى. ئەمدى گەپ، ئاشۇنداق شېئىرلارنى كۆپلەپ ئىجاد قىلىپ، يېڭى شېئىرلارنىڭ بەدىئىي ئۆزگىچىلىكلىرىنى ئىجادىيەت ئەمەلىيىتى ئارقىلىق تېخىمۇ يارقىن نامايان قىلىشتا قالدى. ماركىنىڭ بۇنداق ئاجايىپ بىر دانا سۆزى بار: «پەيلاسوپلار ھازىرغىچە دۇنيانى ھەر خىل تەرىزدە شەرھلەپ كەلدى. لېكىن گەپ ئۇنى ئۆزگەرتىشتە». مېنىڭچە، ئۇنى يېڭى شېئىرلار ئىجادىيىتىگىمۇ تەتبىقلاش مۇمكىن. مۇبادا يېڭى شېئىرلار ئاپتورلىرى تېخىمۇ زور ئىجتىھات بىلەن ئىجادىيەت ئەمەلىيىتىگە كىرىشىپ، مەنىۋى بەدىئىي يارقىنلىق بىلەن كىشىنى مەپتۇن قىلىدىغان تېخىمۇ كۆپ ئىجادىي ئەسەرلەرنى يارىتىدىغانلا بولسا، يېڭى شېئىرلارنىڭ ھاياتىي ئىستىقبالى نۇرلۇق ۋە پارلاق بولىدۇ.

مەسئۇل مۇھەررىر زىيارەت ئىبراھىم

چەشەنل ئۇدە پەيپاسىدىن

ئىلزابىت كاسكىل (ئەنگىلىيە)

ئۆگەي قېرىندىشىم

(مېكايە)

ئانام ئىككى قېتىم توي قىلىنكەن. لېكىن ئۇ تۇنجى ئېرىنى زادىلا تىلغا ئالمايتتى. كېيىن ھامماچامنىڭ ۋە باشلارنىڭ سۆزلەپ بەرگىنىگە ئاساسەن، ئۇ ادەمنىڭ ئەھۋالىدىن ئازراق خەۋەردار بولدۇم. ئانام ئۇ ئادەمگە ئون يەتتە ياشقىمۇ توشمىغان ۋاقتىدا ياتلىق بولغانىكەن. ئۇ چاغدا ئېرىمۇ يىگىرمە بىر ياشلاردا بولۇپ، كوتىجۇلاتدىكى دېڭىز بويىغا يېقىن جايىدا بىر پارچە يەرنى ئىجارىگە ئېلىپ تېرىغانىكەن. ئۇ بەك ياش ھەم تەجرىبىسىز بولغىنى ئۈچۈن يەرنى تېرىش، كالا بېقىشنىڭ ئېغىر ئىشلار ئۇنىڭ مادارىنى قۇرۇتۇپتۇ ۋە كۈندىن-كۈنگە تېنى ئاجىزلىشىپ، توي قىلغىنىغا ئۈچ يىل توشقاندا ئۆپكە كېسىلى بىلەن ئۆلۈپ كېتىپتۇ. ئۇ ئالەمدىن ئۆتكەندە ئانام ئەمدىلا ئايىغى چىققان بىر بالا بىلەن تۇل قاپتۇ. ئانامغا يەنە ئېرىنىڭ ئىجارىگە ئېلىپ تېرىۋاتقىنىغا تۆت يىلچە بولغان بىر پارچە يەرەمۇ قالغانىكەن. ئۇنىڭ ئىلگىرى باققان چارۋا ماللىرىنىڭ يېرىمى دېگۈدەك ئۆلۈپ تۈگەپتىكەن.

شۇدا ئانام ئېشىپ قالغان ئازغىنە چارۋىسىمۇ سېتىپ قەرز تۆلەپتۇ. ئاشقان پۇل بىلەن ئاران جان بېقىپتۇ. ئۆيگە ھېچ نەرسە سېتىۋالماپتۇ. دەل مۇشۇ چاغدا ئانام يەنە بىرنى تۇغۇپتۇ. مەن ئويلايمەنكى، ئانام شۇ چاغدا تۇغۇلغان بۇ بالغا تولىدۇ ئىچ ئاغرىتقان ياكى ئۇنى تۇغقىنىغا بەكمۇ خىجىل بولغان بولغىدەك قىش كۈنلىرى ھاۋا تۇتۇلۇپلا تۇرىدىغان، يېقىن ئەتراپتا ئادەم قارتىنى كۆزگىلى بولمايدىغان بۇ جايىدا ئانام يىالغۇزلا ياشايدىكەن. ئاناھنى بەزىدە ئاچمىسى يوقىلاپ كېلىدىكەن. بۇنداق چاغدا ئىككىسى پۇل تېپىپ تۇرمۇشنى قامداشنىڭ چارىسى ھەققىدە سۆزلىشىدىكەن. مەن ئەزەلدىن يۈز كۆرۈشۈپ باقمىغان ئاچمىنىڭ قانداق ئۆلۈپ كەتكەنلىكىنى بىلمەيتتىم، پەقەت بىچارە ئانامنىڭ تويغۇدەك تاماق يېيەلمەيدىغانلىقىنىلا بىلەتتىم. گرىگورى تۇغۇلۇشتىن ئىككى ھەپتە ئىلگىرى ئاچمىغا ئەسۋى چىقىپ، بىر ھەپتىدىن كېيىنلا ئۆلۈپ كېتىپتۇ. بۇ ئېغىر زەربە ئانامنى

كۆز يېشىلا تەسەلى بولىدىكەن. كېيىن ئۇ، يېڭىدىن ھاياتلىققا كۆز ئاچقان ئوغلىدىن باشقا ھېچنېمىنى ئويلىمايدىغان بوپتۇ. قارىماققا ئۇ، گويىا بورىنگان چېركاۋى يېنىدىكى قەبرىستانلىققا دەپنە قىلىنغان ئېرى بىلەن قىزىنى ئۇنتۇ-غاندەك بوپتۇ. ھامماچام فېنىنىنىڭ ماڭا ئېيتىپ بەرگەنلىرى مانا مۇشۇلار ئىدى. ھامماچامنىڭ ئاغزى ئېچىلسا توختىماي سۆزلەيتتى. بىراق ئانامنىڭ مىجەزى ئۇنىڭغا ئوخشىمايتتى، ئۇ كەمسۆز ئايىال ئىدى. ھامماچام فېنىنىنىڭ ئېيتىپ بېرىشىچە، ئانام ئېرى بىلەن قىزىنىڭ نامىنى زادى ئېغىزغا ئالمايدىكەن. شۇڭا ھامماچام ئانامنى ئۆتكەن ئىشلارنى ئۇنتۇپ كەتكەن ئوخشايدۇ دەپ ئويلاپتۇ. ھامماچامنىڭ يېشى ئانامدىن چوڭ بولغىنى ئۈچۈن، ھامماچام ئانامغا بالىلارغا مۇئامىلە قىلغاندەك مۇئامىلە قىلىدىكەن. قانداقلا بولمىسۇن، ھامماچام ئاق كۆڭۈل، خۇش چاقچاق ئايال ئىدى. ئۇ ئانامنىڭ بەختلىك، خاتىرجەم ياشىشىنى تىلەپتۇ. ئۇلار تۇرمۇشتا ھامماچامنىڭ ئازغىنە ئىقتىسادىغا تايىنىپ كۈن كەچۈرۈپتۇ. ئۇندىن باشقا ئۇلار يەنە گتوسكىدىكى كىيىم - كېچەك سودىگىرىگە ئىشلەپتۇ. بىراق ئۇزاق ئۆتمەي ئانامنىڭ كۆزى كۈندىن - كۈنگە ئاجىزلاپ كېتىپتۇ. ئۇنىڭ كۆزىغۇ كۆرىدىكەن، ئۆي ئىچىدە ئۇيان - بۇيان مېڭىپ يۈرۈپمۇ نۇرغۇن ئىشلارنى قىلىدىكەن. ئەمما ئىنچىكە يىڭنە ئىشلىرىنى قىلالايدىغان بولۇپ قالغىنى ئۈچۈن، قولى پۇل كۆرمەي كۆڭلى بۇزۇلۇپ يىغلىغۇسى كېلىدىكەن. ئۇ چاغدا ئانام ياش ئىكەن. ھامماچام

ئۇزاق ۋاقىتقىچە پەرىشان ھالەتكە چۈشۈرۈپ قويۇپتۇ. ھامماچام فېنىنى ماڭا شۇ چاغدىكى ئەھۋاللارنى سۆزلەپ بەردى: ئاچام ئۆلۈپ كەتكەندە ئانام يىغلىماپتۇ، شۇ چاغدا يىغلىغان بولسا ياخشى بولاتتىكەن، بىراق ئانام ئاچامنىڭ قولىنى تۇتقىنىچە ئۇنىڭ كۆزەل، ئاپئاق يۈزلىرىگە تىكىلىپ قاراپ جىملا ئولتۇرۇپتۇ. پەقەت يىغلىماپتۇ. ئاچامنى كىشىلەر دەپنە قىلىشقا ئېلىپ ماڭغاندىمۇ ئانام شۇ پېتى ئولتۇرۇپتۇ، پەقەت ئاچامنىڭ يۈزلىرىگە سۆيۈپ قويۇپ، دېرىزىگە يۆلەنگىنىچە دەپنە قىلىشقا قاتناشقان بىرنەچچە ئادەمنىڭ ئالدىنقى ئاخشىمى ياغقان قارغا دەسەپ دالىدىكى ئەگرى - تىقاي يول بىلەن كېتىۋاتقانلىقىغا قاراپ تۇرۇپتۇ (ئۇ چاغدا ئانامنىڭ يېقىنلىرىدىن پەقەت ھامماچام ۋە بىراق جايدا ئولتۇرىدىغان تۇغقىنىمىزلا بار ئىكەن. ئاچامنى دەپنە قىلىشقىمۇ شۇلارلا قاتناشقان ئىكەن). ھامماچاملار ئاچامنى دەپنە قىلىۋېتىپ قايتىپ كەلگەندىمۇ ئانام يەنە ئولتۇرغان جايدىن مىدىرلىماپتۇ. بىر قېمىمۇ ياش تۆكۈمەپتۇ. بۇ ھال تاكى گىرېگورى تۇغۇلغانغا قەدەر داۋاملىشىپتۇ. ئانام گىرېگورى تۇغۇلغاندىن كېيىنلا يىغلاپتۇ، خېلى ۋاقىتلارغىچە كېچە - كۈندۈز كۆزىدىن ياش قۇرۇماپتۇ. ئانامنىڭ يىغلا-ۋەرگەنلىكىنى كۆرگەن ھامماچام ۋە باشقىلار نېمە قىلىشنى بىلمەي قېلىشىپتۇ. ئۇلار ئەگەر ئانامنىڭ نېمە ئۈچۈن يىغلىغانلىقىنى بىلگەن بولسا ئۇنىڭغا تەسەللى بېرەركەن. بىراق ئانام يالغۇز قېلىشنى خالايدىكەن، يالغۇز قالغاندىلا ھەسرەت چەكمەيدىكەن. چۈنكى ئانامغا

نىڭ ئېيتىپ بېرىشىچە، چىراي جەھەتتە ئانام يېزىدىكى ھەرقانداق قىز - چوكانلاردىن قېلىشمايدىكەن. ئانام شۇ چاغدا تۇرمۇشىنى قامداش ۋە ئوغلىنى بېقىش ئۈچۈن ئىشاسىيەلمىگەنلىكىگە ئىنتايىن بەك ھەسرەت چەككەنلىكى. ھامماچام فېنىنى ئانامغا قايتا - قايتا تەسەللى بېرىپ، يېزىدا دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىشقا، بالاڭ بىلەن سېنى بېقىشقا قۇربىتىم يېتىدۇ، دەپ ئۇنى ئىشەندۈرمەكچى بوپتۇ. بىراق ئانام ئاچسىمىڭمۇ قولى ئىزىكەنلىكىنى بىلەن دىكەن، دېمىسىمۇ ھامماچامنىڭ قولى ئۈزۈك بولغاچقا، ئۇلار ئادەتتىكى يېمەكلىكلەرنىلا يېيەلەيدىكەن. شۇنداقتىمۇ گرىگورىنىڭ تېنى ئاجىز بولغاچقا ئۇنى يېمەكلىكتىن قىسماپتۇ. ئانام تېپىلمايدىغان يېمەكلىكلەر بىلەن ياخشى بېقىپتۇ، تامىقىدا يېڭى كۆكتات، يېڭى گۆش كەم بولماپتۇ. ئانام ئالەمدىن ئۆتكەندىن كېيىن، ھامماچام ئانام توغرىسىدا ماڭا مۇنۇلارنى سۆزلەپ بەرگەن: بىر كۈنى، ھامماچام فېنىنى ئۆي ئىشى بىلەن مەشغۇل بولۇۋاتقىنىدا ئانام گرىگورىنى ئۇيقۇسىدىن ئويغىتىۋېتىپتۇ، ئارقىدىنلا ماڭا دادا بولغۇچى ۋېلىيام پرېستون كىرىپ كەپتۇ. ۋېلىيام قىزىق ياشلاردىكى بويناق بولۇپ، شۇ جايدىكى ئەڭ باي ھېسابلىنىدىغان قورۇق ئىگىلىرىنىڭ بىرسى ئىكەن. ئۇ ئىلگىرى چوڭ دادام، ئانام، ھامماچاملار بىر قەدەر ياخشى تۇرمۇش كەچۈرگەن چاغلاردا ئۇلار بىلەن تونۇشقانىكەن. ئۇ ئۆيگە كىرىپ ئولتۇرغاندىن كېيىن ناھايىتى خۇشال ھالدا شاھەپىسىنى

قولغا ئېلىپ توختىماي ئايلايدۇرۇپتۇ. ھامماچام ئۇنىڭ بىلەن پاراڭلىشىۋاتقاندا ئۇ ھامماچامنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلىغاچ ئانامغا تىكەلىپ قاراپ ئولتۇرۇپتۇ. ئۇ ناھايىتى ئاز گەپ قىلىدىكەن. تۇنجى قېتىم ئۆيگە قەدەم باسقاندىمۇ گەپ قىلماپتۇ. ئۇ بىرمۇنچە ئىشلاردا ياردەم قىلغان بولسىمۇ، بۇ ئىشلارنى ئېغىزغا ئالمايدىكەن. پەقەت ئەڭ ئاخىرىدا بۇ ئۆيگە كېلىشتىكى مەقسىتىنى ئېيتىپتۇ. بىر كۈنى ئانام ئۆزى يالغۇز چىركاۋغا كېتىپتۇ، ھامماچام بولسا ئۆيدە قېلىپ ئانامغا قارايتۇ. ئانام چىركاۋدىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىن يا ئاشخانغا كىرىپ گرىگورىنى يوقلىماي، يا ئاچسىغا بىرەر ئېغىز گەپ قىلىپ قويماي، ئۇدۇللا بالخانغا چىقىپ كېتىپتۇ. ھامماچام ئانامنىڭ بالخاندا ئۆكسۈپ - ئۆكسۈپ يىغلاۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ، بالخاننىڭ ئىشىكىنى ئاران تەستە ئېچىپ ئۆيگە كىرىپتۇ. ئانام يىغلىغىنىچە ئاچسىنىڭ قۇچىقىغا ئۆزىنى ئېتىپ، ئۇنىڭ بوينىدىن قۇچاقلاپ، ۋېلىيام پرېستوننىڭ تېخى بايىلا توي قىلايلى دەپ ئۆزىگە تەلەپ قويغانلىقىنى، بالىغا ياخشى قارايمەن دەپ ۋەدە قىلغانلىقىنى، تۇرمۇشتىن ۋە بالىنى ئوقۇتۇشتىن غەم قىلماستىقىنى ئېيتقانلىقىنى، ئۆزىنىڭمۇ بۇ تەلەپكە قوشۇلغانلىقىنى ئېيتىپتۇ. ھامماچام بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ ئىنتايىن ھاڭ - تاڭ قاپتۇ. ھامماچام ئانامنى ئۆلۈپ كەتكەن ئېرىنى ئەجەب تېزلا ئۇنتۇپ كەتتى، دەپ ئويلاپتەن ۋە ھاڭمۇ شۇنداق دەپ بەرگەندى. ئۇنىڭ توي قىلىشقا تېزلا ماقۇل بولغانلىقى

ھامماچامنىڭ قىياسىنى تېخىمۇ ئىسپات
لاپتۇ. ھامماچام فېنىنى خېلى بۇرۇنلا
ئۆزىنى ئانام ھېمانىغا سېلىشتۇرۇپ،
ئۆزىنىڭ ۋېلىيام پىرىستوندىكى ئادەمگە
خوتۇن بولۇشقا مۇناسىپ كەلمەيدىغانلىقى
قىنى ھېس قىلغانىكەن. ھېمان گەرچە
تۇل خوتۇن بولسىمۇ لېكىن تېخى
يىگىرمە تۆت ياشقا توشمىغانلىقى ئۈچۈن
ھېلىقى كىشىگە خوتۇن بولۇشقا مۇناسىپ
كېلىدىكەن. ۋەھالەنكى، ھامماچام
فېنىنى ئۇلارنىڭ ئۆزىدىن مەسلىھەت
سورمىغانلىقىدىن رەنجىگەنلىكىنى
ئېيتىپ بەرگەنىدى. بىراق ئۇ باشقا
تەرەپلەردىكى بىرمۇنچە مەسلىھەتنى،
يەنى ھېلىقىنىڭ كۆزىنىڭ ئاجىز ئىكەن-
لىكىنى، ئەسلىگە كەلتۈرگىلى بولمايدى-
غانلىقىنى، شۇڭا ۋېلىيام پىرىستون
بىلەن توي قىلسا جاپادىن قۇتۇلىدۇ
غانلىقىنى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئانىغا
نەسبەتەن ئېغىر يۈك بولۇپ قېلىۋاتقان
ئاتىسىز بالىنىڭ ھالىدىن ئەمدى ھۈرمەت
كە سازاۋەر، ئېغىر بېسىق بىر ئەرنىڭ
خەۋەر ئالماقچى بولغانلىقىنى ئويلىغان
ئىكەن. شۇڭا بۇ تويىنىڭ مۇھىملىقىنى
ئانامغا نەسبەتەن ھامماچام فېنىنى ئوبدان
بىلىدىكەن. ئانام ۋېلىيام پىرىستونغا
توي قىلىشقا رازىلىق بەرگەندىن كېيىن،
ئۇنىڭغا بىرەر قېتىم مۇسەپپەسلىپ
قاراپ باقماپتۇ. كۈلۈمسىرەپ باقماپتۇ.
لېكىن ئۇ يەنىلا ئىلگىرىكىدەك ئوغلى
گرېگورىنى ياخشى كۆرۈپتۇ. ھەتتا
بۇرۇنقىدىنمۇ بەك ياخشى كۆرۈپتۇ. ئۇلار
ئىككىسى يالغۇز قالغان چاغلىرىدا ئانام
دائىم گرېگورىغا سەن تېخى كىچىك،
مېنىڭ دەردىمنى چۈشەنمەيسەن، دەيدى-

كەن. لېكىن گرېگورى ئانامنىڭ قوللى-
رىنى سىلاپلا قويالايدىكەن، ھېچقانداق
تەسەللى بېرەلمەيدىكەن.
شۇنداق قىلىپ، ئاخىرى ۋېلىيام
پىرىستون ئانام بىلەن توي قىپتۇ،
شۇنىڭ بىلەن ئانام بىر باي ئائىلىدە
ئايال خوجايىسىن بوپتۇ. ئانامنىڭ توي
قىلىپ بارغان يېرى بىلەن ھامماچام
فېنىنىڭ تۇرۇۋاتقان ئۆيىنىڭ ئارىلىقى
يېرىم سائەتلىك يولكەن. مەن ئويلاي-
مەنكى، دادامنى خۇش قىلىش ئۈچۈن
ئانام ناھايىتى زور تىرىشچانلىق كۆرسەت-
كەن بولسا كېرەك. دادامنىڭ ماڭا
ئېيتىپ بېرىشىچە، دادام ئەزەلدىن
مۇنداق مەسئۇلىيەتچان خوتۇننى كۆرۈپ
باقمىغانىكەن. بىراق ئانام دادامنى
ياخشى كۆرمەيدىكەن. داداممۇ ئۇنىڭ
ياخشى كۆرمەيدىغانلىقىنى ئۆز ۋاقتىدىلا
بىلىپ قالغانىكەن. ئانام گرېگورىنى بەك
ياخشى كۆرىدىكەن. دادام سەۋرچانلىق
بىلەن كۈتۈپ تۇرسام ھامان بىر ئىزنى
ياخشى كۆرۈشى مۇمكىن، دەپ ئويلاپتۇ.
بىراق دادام ئانامنىڭ گرېگورىنى
كۆرسىلا شۇنچە جانلىق خۇش بولۇپ،
كۆزىدىن نۇر چاقناپ كېتىدىغانلىقىنى،
ئۆزىنى باياشات تۇرمۇشقا ئېرىشتۈرگەن
كىشىگە بولسا سىپايىلىق بىلەن ئادەت-
تىكىچە مۇئامىلە قىلىپ، ھېچ بىر قىزغىن
بولمايۋاتقانلىقىنى سېزىپتۇ. شۇنىڭدىن
باشلاپ دادام تۈرلۈك ئۇسۇللار بىلەن
ئۇنى ھاقارەتلىپتۇ. ئۆزىچە مۇشۇنداق
قىياسمۇ ئۇنىڭ مۇھەببىتىگە ئېرىشمەن،
دەپ ئويلىغان بولسا كېرەك. ئۇ يەنە
ئۆزىنىڭ گرېگورىنى يامان كۆرىدىغانلىقى-
نىمۇ ئاشكارىلاپتۇ. ئۇ ئانامنىڭ گرېگورى-

رىنى چىن قەلبىدىن ياخشى كۆرۈشىگە ھەسەتخورلۇق قىپتۇ، گىرېگورى يېنىغا كېلىپ قالسا دادام تۈرلۈك ئىشلارنى باھانە قىلىپ ئۇنى تىلللايدىكەن. دادام مۇشۇنداق قىلسام ماڭا يالۋۇرىدۇ، مېنى ياخشى كۆرىدىغان بولىدۇ، مۇشۇنداق قىلغىنىم ياخشى، بالىسىنى ياخشى كۆرۈشكە يول قويمايلىقىم كېرەك، دەپ ئويلىغان ئوخشايدۇ. ۋەھالەنكى ئۇنىڭ بۇنداق قىلىشى جىنايەت ئۆتكۈزگەنلىك ئىدى. بىر كۈنى، دادام قاتتىق خاپا بولۇپ گىرېگورىنى تىللاپتۇ، چۈنكى گىرېگورى ئۇششاق بالىلاردەك كەپسىزلىك قىلغانىكەن. ئانام گىرېگورىنى ھىمايە قىپتۇ. بۇ چاغدا دادام باشقىلارنىڭ بالىسىنى باقىمەن دەپ خېلى جاپا تارتىۋاتمەن، سەن تېخى نومۇس قىلماي جېدەلسخور بالاڭغا يان بېسىۋاتىسەن، ئانا - بالا ئىككىڭنىڭ دەلىلى بىر، دەپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇششاق ئىشلاردىن باشلانغان جېدەل بارغانسېرى ئاۋۇپ، ئاخىرى ئانامنىڭ مېنى ئاي كۈنىدىن بۇرۇن تۇغۇپ قويۇشىغا سەۋەب بوپتۇ. مەن شۇ كۈنى تۇغۇلۇپتىمەن. مەن تۇغۇلغاندىن كېيىن دادام بەك خۇش بوپتۇ ھەم خىجىل بوپتۇ، ئۆزىنىڭ بىر ئوغۇلنىڭ دادىسى بولغىنىدىن ناھايىتى پەخىرلىك ئىپتىۋ. شۇنىڭ بىلەن بىللە يەنە ئاچچىقىدا دەپ سالغان سۆزلىرىنىڭ كاساپىتىدىن ئايالىنىڭ مۇشۇنداق كېسەل پەن بولۇپ قالغانلىقىنى ئويلاپ تولامۇ پىئارام بوپتۇ. بىراق دادام ناھايىتى ئاسانلا خاپا بولىدىغان ھەم كىشىگە ئادىلا تەسەللى بېرىشنى خالىمايدىغان تەرسا ئادەم بولغاچقا، بۇز بەرگەن بۇ

ئىشلارغا يەنىلا گىرېگورى سەۋەبچى بولدى، دەپ قارايتۇ. ئانامنىڭ مېنى ئاي كۈنىدىن بۇرۇن تۇغۇپ قويغانلىقىنىمۇ گىرېگورىغا دوڭگەپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭغا ئۈچ بولۇپ قاپتۇ. ئانام مېنى تۇغقاندىن كېيىن كۈنىدىن - كۈنگە ئاچسىزلىشىپ كېتىپتۇ، دادام ئانامنى چارسقا ئاپىرىپ دوختۇرغانىدا ياتقۇزۇپ داۋالىتىپتۇ. ئانامنى قۇتقۇزۇپ قېلىش ئۈچۈن پۈتۈن يۈرەك قېنىنى سەرپ قىلغان بولسىمۇ ئەجرى بىكارغا كېتىپتۇ. ھامماچام فېنىنى يەنە مۇنۇلارنى سۆزلەپ بەردى: ئانام ھېلى دادامنىڭ بەك جاپا چېكىپ كېتىشىنى خالىمىغان، شۇڭا تۇغۇتتىن كېيىن، ئۆز ھاياتىدىن ئۈمىد ئۈزگەن. ھامماچام يەنە ئانامنىڭ كۆز يۇمۇشتىن بۇرۇن ناھايىتى تىمىنچ ياتقانلىقىنى، دوختۇرنىڭ كۆرسەتمىلىرىنى سەۋرچانلىق بىلەن ئورۇندىغانلىقىنى ئېيتىپ بەردى. ئانام ئەك ئاخىرىدا گىرېگورىنىڭ كارىۋاتقا چىقىپ، مېنىڭ يېنىمدا كىچىككىنە قولىمىزنى تۇتۇپ يېتىشىنى تەلەپ قىپتۇ. شۇ چاغدا دادام كىرىپ كېلىپ ئانامنى ئاستا يۆلەپتۇ ۋە ئەھۋالنىڭ قانداقراق، دەپ سورايتۇ. ئانام بىز ئىككى ئۆگەي قېرىنداشلارغا زەن سېلىپ قاراپ، بىزنى تاشلاپ كېتىشكە قىيمايۇاتقانلىقىنى ئىشارەت ئارقىلىق ئىزھار قىپتۇ، ئاندىن كېيىن دادامغا قاراپ كۈلۈمسىرەپتۇ. بۇ ئانامنىڭ دادامغا قاراپ تۇنجى قېتىم كۈلۈمسىرىشى بولۇپ، ئانام شۇ چاغدا ناھايىتى يېقىملىق كۈلۈمسىرىگەنسەن! ھەتتا ھامماچام فېنىنىمۇ ئانامنىڭ بۇ كۈلۈمسىرىشىنى سۆز بىلەن ئىسپادىلاپ بېرەلسە، شۇنداق قىلىپ بىر سائەتتىن

مەن ئۆيدە ھامماچامنىڭ ئەركە بالىسى، دادامنىڭ ئارزۇلۇق ئوغلى، ئۆي خىزمەتچىلىرىنىڭ غوجىسى، ئىشلەمچىلەر-نىڭ كىچىك خوجايىنى ئىدىم. ئىشلەمچى-لەرنىڭ ئالدىدا دائىم گېدىيىۋېلىپ نوپۇزۇمنى كۆز-كۆز قىلاتتىم. ھازىر ئويلاپ باقسام، بىر بالىنىڭ مۇشۇنداق قىلىشى ھەقىقەتەنمۇ تەسەۋۋۇر قىلغىلى بولمايدىغان ئىش ئىكەن.

گرېگورى مەندىن ئۈچ ياش چوڭ ئىدى. ھامماچام فېنىنى كوناكرېت ئىشلاردا ئۇنىڭ ھالىدىن ياخشى خەۋەر ئالسىمۇ بىراق، دائىم ئۇنىلا ئويلاپ كېتەلمەيتتى. ئۇ پۈتۈن ۋاقتىنى ماڭا ئاتىۋەتكەنىدى. چۈنكى مەن ئۇنىڭ تېنى ئاجىز ئەركە بالىسى ئىدىم. دادام ئاخىرىغىچە گرېگورىغا ئۆچمەنلىك قىلىپ كەلدى، چۈنكى گرېگورى ئانامنىڭ مېھرى-مۇھەببىتىنى تامامەن ئۆزىگە قارىتىۋالغانىدى. مېنىڭ ئۆزۈمگە بولغان ئىشەنچىمۇ كەم ئىدى. دادام گرېگورىنى ئانامنىڭ ئۆلۈمىنىڭ ۋە مېنىڭ ئاي، كۈنۈم توشماي تۇغۇلۇپ قېلىشىمنىڭ ئەيىبكارى دەپ قارايتتى. روشەنكى، بۇ قىلچە ئەقىلگە سىغمايدىغان خىيال ئىدى. دادام گرېگورىغا بەك ئۆچ ئىدى. ئۇنى دائىم چەتكە قاقاتتى. ئۇنى ئارتۇقچە يۈك دەپ قارايتتى. ئۇ بۇ خىل قاراشلىرىنى ئۆزگەرتىشنى زادى خالىمىدى. دادام بۇنىڭ پۇلغا سېتىۋالغىنى بولمىدىغان نەرسە ئەمەسلىكىدىن ئاغرىناتتى. ئۇ توي قىلىش ۋاقتىدا ئانامغا ۋەدە بەرگەنلىكىگە ئېھتىياتتى. گرېگورى دۆت، كۆرۈمسىز، قوپال بولۇپ، بىرەر ئىشنىمۇ كۆڭۈلدىكىدەك قىلمايتتى. قورۇقتىكى ئىشلەمچىلەر دادامنى دائىم

كېيىن ئانام جان ئۇزۇپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن ھامماچام فېنىنى كۆچۈپ كېلىپ بىز بىلەن بىللە تۇرۇپتۇ. دادام ئەسلىدە پۇرۇنقىدە كلا يالغۇز ياشىماقچى بولغان، لېكىن ئىككى بالىنى قانداق بېقىشنى بىلمەي، ئاخىرى ھامماچامنى ئەكىلىشنى مۇۋاپىق تاپقان. مېنى تۇغۇلغان كۈنۈمدىن باشلاپ ھامماچام فېنىنى بېقىپتۇ. مۇددەتتىن بۇرۇن تۇغۇلۇپ قالغىنىم ئۈچۈن تېنىم ناھايىتى ئاجىزكەن، شۇ چاغلاردا ھامماچام فېنىنى كېچە-كۈندۈز ماڭا قارايتتۇ. دادام ھامماچامغا ئوخشاشلا بىئارام بوپتۇ. ئۇنىڭ ئىلكىدىكى يەرنىڭ ئەۋلادتىن-ئەۋلادقا مىراس بولۇپ كېلىۋاتقىنىغا 300 يىلدىن ئاشقانلىقىمەن. مەن ئۇنىڭ يۈرەك باغرى ھەم مىراسخورى بولغانلىقىم ئۈچۈن ماڭا بەك كۆيۈنىدەكەن. شۇڭا ئۇ مەندىن باشقا ھەممە ئادەمگە سوغۇق مۇئامىلە قىلىدىكەن، شۇنىڭدىن قارىغاندا مەن تۇغۇلۇشتىن بۇرۇن ئۇ ھېچقانداق ئادەمگە ئىسسىق چىراي ئاچمىغان بولسا كېرەك. مۇبادا ئانام بىلەن توي قىلغاندىن كېيىن بىر مەھەل ھەسەتخورلۇقنىڭ دەردىنى تارتىمىغان بولسا ئىبتىمال ئۇ، ئانامغىمۇ ئاشۇنداق ياخشى مۇئامىلە قىلغان بولار ئىدى. مەنمۇ دادامغا بەك ئامراق ئىدىم. ئەتراپىمدىكى ھەممە نەرسىنى ياخشى كۆرەتتىم. ئەتراپىمدىكىلەرنىڭ ماڭا نىسبەتەن سەمىمى ئىكەنلىكىگە ئىشىنىپ تىم. بىر مەزگىلدىن كېيىن مەن تەن ئاجىزلىق ئۈستىدىن غەلىبە قىلىپ ناھايىتى ساغلام بولۇپ كەتتىم، دادام مېنى بازارغا ئېلىپ بارغاندا كۆرگەنلەر ئەجەب قاۋۇل بىلىكەن، دېيىشىپ كېتەتتى.

ئاڭلىتىپ تۇرۇپ زەھەرلىك سۆزلەر بىلەن تىنالايتتى. بۇنداق چاغلاردا مەن ناھايىتى ئىزا تارتاتتىم. ئۇنىڭ ئۈستىگە غەربىيىسىنىڭ قالغان قېرىندىشىمنى كۆزگە ئىلماي يۈرگىنىمگە بەك خىجىل بولاتتىم، يۈرىكىم تىلىنىغاندەك ئېچىشىپ كېتەتتى. گەرچە ئۇنى مەسخىرە قىلىمىغان ياكى قەستەن ئۇنىڭغا ئاچچىقلىنىمىغان بولساممۇ لېكىن ھەممەيلىنىڭ ئەتىۋارلىشىغا سازاۋەر بولغانلىقىم، ئالاھىدە تۇرمۇش تىن بەھرىمەن بولۇشقا ئادەتلىنىپ قالغانلىقىم ئۈچۈن، بۇنداق شان - شەرەپلەر مېنى تەكەببۇرلاشتۇرۇپ قويغانىدى، شۇڭا مەن دائىم ئۆزۈم خالىغان ئىشلارنى گرىپكورىغا قىلغۇزاتتىم ھەم ئۇنىڭ ئاچچىقىنى كەلتۈرەتتىم. بەزىدە تېخى باشقىلار ئۇنى تىللىسا، ئۆزۈم چۈشەنمەيدىغان شۇ سۆزلەرنى مەنمۇ تەكرارلايتتىم. ئۇنىڭ بۇ سۆزلەرنى چۈشىنىدىغان ياكى چۈشەنمەيدىغانلىقىنى بىلىمەيتتىم. ئۇ مېنىڭ بۇنداق سۆزلىرىمگە ئادەتلىنىپ قالغىنى ئۈچۈن جىم تۇراتتى. ھېچنەمە دېمەيتتى. لېكىن ئۇنىڭ چىرايىغا قارىماق قاتتىق غەزەپلىنىۋاتقانلىقىنى بىلىپ ۋالاتتىم. دادام ئۇنى دۆت دەيتتى. ھامماچام دادامنىڭ بۇنداق گەپلىرىنى ئاڭلىپ سىلاخاپا بولاتتى. بىراق ھەممە ئادەم گرىپكورىنى كالۋا، دۆت، جىمغۇر دېيىشەتتى. ھەقىقەتەنمۇ ئۇنىڭ بۇ خىل دۆتلۈكى ۋە جىمغۇرلۇقى بارا - بارا كۈچەيدى. بەزىدە ئۇ بىر نەچچە سائەتكىچە تۇرغان جايدىن مىدىرلىمايتتى. گەپمۇ قىلمايتتى، بۇنداق چاغلاردا دادام ئۇنىڭغا قوپ ئورنىتىدىن، ئىش قىل، دەپ ۋازقىرايتتى (ئېيتىمىمال دېيىقانچىلىق ئىشلىرى بولسا كېرەك)،

3-4 قېتىم ۋازقىرىغاندا ئاندىن ئورنىدىن تۇرۇپ ئىشقا بىاراتتى. مەكتەپكە ئوقۇشقا بەرگەندىمۇ ئۇنىڭ كەيپىياتى ئۆزگەرمىدى. ئۇ دەرىسلىرىنى ئېسىگە ئالالمايتتى. مۇئەللىم دەسلىپىدە ئۇنىڭدىن زېرىكتى، كېيىنچە ئۇنى تىنالايدىغان، ئۇرىدىغان بولدى. ئاخىرى دادامغا ئۇنى مەكتەپتىن ئېلىپ كېتىشكە، ئەقلى ۋە قۇدرىتى يەتكۈدەك ئىشلارنى قىلىشقا ئاپىرىپ بېرىشكە مەسلىمەت بەردى. ھېس قىلىشىمچە، شۇندىن كېيىن ئۇ تېخىمۇ كالۋا، تېخىمۇ قاشاڭ بولۇۋالغانىدى. بىراق ئۇنىڭ مېجەزى ياخشى، ئۆزى ياۋاش، سەۋرچان ئىدى. ھەر قانداق ئادەمگە ياردەملىشەتتى، بىر-ئىككى مىنۇت ئىلگىرى ئۇنى بىرەر كىشى تىنالىغان، ئۇرغان بولسىمۇ كۆڭلىگە ئالماي، ئۇنىڭغا ياردەملىشىۋېرەتتى. ئۇ دۆت بولغانلىقتىن، ئۆز ئىشىغا سېلىۋاتقان ئادەملەرمۇ ئۇنى مەسخىرە قىلاتتى. مەن ئۆزۈمنى بەك ئەقىيالىق دەپ ھېسابلايتتىم، شۇڭا دائىم مەغرۇر يۈرەتتىم. مەكتەپتە بولسا ئۆزۈمنى مەغرۇر خورازغا ئوخشاتاتتىم. مۇئەللىم مېنى، ئۆزى ياقتۇرغان نەرسىلەر - نىڭ ھەممىسىنى ئۆگىنىۋالالايدۇ، دەيتتى. بىراق دادام ئانچە كۆپ ئوقۇمىغان ئادەم بولغاچقا، مېنى داۋاملىق ئوقۇتۇشنى خالىماي ئۆيگە ئېلىپ كەتتى ۋە قورۇقتا ئۆزىگە ھەمراھ قىلىۋالدى. گرىپكورىنى بولسا قېرى غوجىدارىمىز ئادامنىڭ يېنىغا ئەۋەتىپ پادا باقتۇردى. غوجىدار بولسا پېنىسىگە چىقىش ئالدىدا تۇرغان ئادەم ئىدى. قارىشىمچە، گرىپكورى قېرى ئادامغا يېقىپ قالغان بولسا كېرەك - غوجىدار مېنىڭ قېرىندىشىمنى ناھايىتى

يېغىپ كېتىشتىن بۇرۇن ئۆيگە بېرىۋېتىپ
 لىشىنى ئويلايتتىم، شۇڭا ناھايىتى تېز
 ماڭدىم. بىراق ئەتراپمۇ تېز قاراڭغۇ-
 لىشىپ كەتتى. ھەر بىر يول ئېغىزىدا
 ئوخشىشىپ كېتىدىغان ئاچالار ئۇچىرا-
 ۋەردى. كۈندۈزە يول ماڭغانلار بىراق
 تىكى مۇقىم نەرسىلەرنى، مەسىلەن،
 چوقچىيىپ تۇرغان بىرەر قۇرام تاشنى
 ياكى يەر ئۈستىدىكى بىرەر شارقىراتمىنى
 بەلگە قىلاتتى. ھازىر بولسا مەن ئۇنداق
 نەرسىلەرنىڭ بىرەرسىنىمۇ كۆرەلمىدىم.
 مەن ئۆزۈم توغرا دەپ ئويلىغان يول
 بىلەن مېڭىۋېرىپ ئېزىپ قاپتىمەن.
 ئۆزۈمنىڭ ناتونۇش بىر يەرگە بېرىپ
 قالغىنىمنى سەزدىم. ھەممە يەر تۇتاش
 كەتكەن سازلىق بولۇپ، ئادەمزات قا
 دەم باسمىغاندەك تىمتاش ئىدى. كۆڭ
 لۈمنى ۋە ھىمە باستى، تېنىم شۈركىنىپ
 كەتتى. ئۆز-ئۆزۈمگە تەسەللى بەرمەك-
 چى بولۇپ ئاۋازىمنىڭ بارىچە ۋارقىرىپ
 دىم. ۋارقىراۋېرىپ بارا-بارا ئاۋازىم
 پۈتۈپ قالدى. ئاخىرى ئىچىمگە بىر
 قورقۇنچ كىرىۋالدى. ھەقىقەتەنمۇ ھەم-
 مە يەردە جىمجىتلىق ھۆكۈم سۈرگەن
 بۇنداق قاپقاراڭغۇ چۆلدە ۋارقىراۋېرىش
 بىنەۋدە ئاۋازچىلىق ئىدى. توساتتىن
 ئاسماندىن قار ئۇچقۇنداپ چۈشۈشكە
 باشلىدى. يۈزۈم نەملەشتى. بۇرۇن ئۆ-
 گەنگەن بىلىملىرىمنىڭ ھېچقايسىسى بۇ
 يەردە كارغا كەلمىدى. ئەسلىدە مەن
 كەلگەن يولۇم بىلەن قايتقان بولسام
 بولاتتى. مانا ھازىر نىشاندىن پۈتۈنلەي
 ئادىشىپ قالدىم. ئۈستىبېشىم ئاپئاق قار
 بىلەن قاپلاندى. قاراڭغۇدا چۈشۈۋاتقان
 قارنىڭ بارغانسېرى قاپلانغانلىقىنى

كۆپ ئارتۇقچىلىقى بار، دەپ قارايتتى.
 گەرچە ئۇ گىرېگورىنىڭ قانداق ئارتۇقچى-
 لىقى بارلىقىنى بىلمىسىمۇ ئارتۇقچىلىقى
 بار دەپ چىڭ تۇرۇۋالاتتى. بولۇپمۇ ئۇ
 سازلىقتا يۈنىلىشىنى پەرق قىلىشتا گىرېگو-
 رنىغا تەڭ كېلەلەيدىغان بىرەر بالىنى
 تېخى ئۇچرىتىپ باقمىغانلىقىنى ئېيت-
 قاندى. دادام قېرى ئادامنى سىناپ
 بېقىش ئۈچۈن گىرېگورىنىڭ كەمچىلىك
 ۋە ئىللەتلىرىنى ئېيتىپ باققىن، دەپ
 سوراپ قالسا، ئۇ دادامنىڭ مۇددىئاسىنى
 دەرھال بىلىۋېلىپ، ئەكسىچە گىرېگورىنى
 ماختاپ كېتەتتى.

بىر يىلى قىشتا دادام مېنى مەلۇم
 بىر يەرگە ئىش بېجىرىپ كېلىشكە ئە-
 ۋەتتى. بۇ چاغدا مەن ئون ئالتە ياشلاردا
 ئىدىم. گىرېگورى بولسا ئون توققۇز ياشقا كىر-
 گەنىدى. ئىش بېجىرىشكە بارىدىغان جاي
 چوڭ يول بىلەن ماڭغاندا يەتتە ئىنگىلىز
 چىسى، سازلىق بىلەن ئۇدۇل ماڭغاندا
 تۆت ئىنگىلىز چىسى كېلەتتى. دادام ماڭا
 بارغان يولۇڭ بىلەن قايتىپ كەل، دەپ
 تاپسايدى. چۈنكى قىش كۈنلىرى بالدۇرلا
 قاراڭغۇ چۈشۈپ، ھەممە ياقىنى تۇمان بېسىپ
 كېتەتتى. پالەچ كېسىلى بىلەن يېتىپ
 قالغان قېرى ئادام بۈگۈن قار ياغىدۇ،
 دەپ ئەسكەرتتى. مەن ئۇ جايغا دەرھال
 بېرىپ ئىشنى بېجىردىم - دە، ئۆزۈمچە
 ئىشنى دادام بەلگىلەپ بەرگەن ۋاقىت-
 تىن بىر سائەت بۇرۇن بېجىرىپ بولدۇم
 دەپ ئويلاپ، باشقا بىر يول بىلەن
 قايتىشىنى قارار قىلدىم. مەن سازلىققا
 كەلگەندە قاراڭغۇ چۈشۈشكە باشلىدى.
 بارا-بارا ھەممە ياق قاپقاراڭغۇ بولۇپ
 كەتتى. ھاۋامۇ تۇتۇق ئىدى. مەن قار

ھېس قىلدىم. ئەگەر بىر ئىزىمدا تۇرۇپ-
 ۋەرسەم ئاستىمىدىكى قار غىرىسىدا يىتىپتى.
 بىراق مەنمۇ يىراقلاپ مېڭىشقا جۈرئەت
 قىلالماي قالدىم. پۈتۈن ياشلىق جاسار-
 تىمىدىن قىياچە ئەسەر قالمىدى. يىغلىغۇم
 كەلگەن بولسىمۇ لېكىن خىجىل بولۇپ يىغلى-
 مىدىم، ئۆزۈمگە تەسەللى بەرمەكچى بولۇپ
 يەنە ۋارقىرىدىم. تىمىتاس سازلىقتا ئادەم
 بارمۇ، قۇتقۇزۇڭلار، دەپ ۋارقىراشۇ نا-
 ھايىتى قورقۇنچاق بولدىكەن. ئەت-
 راپ يەنە جىمجىتلىققا چۆككەندە مەن
 ئىنتايىن ئۈمىدسىزلىنىدىم. قايتقان
 ئەكس سادادىن باشقا ھېچقانداق ئاۋاز
 ئاڭلانمىدى. قار بارغانسېرى كۈچىيىپ
 ئاخىرى شۇنچىغا ئايلىنىپ كەتتى.
 مەن بارا-بارا ئېسىمنى يوقىتىپ،
 ئەلەك-سەلەك بولۇپ قالدىم. مېنى
 بىردىنلا مۈگىدەك باشتى، ئۇخلاپ قال-
 ماسلىق ئۈچۈن مېڭىپ باقتىم. لېكىن
 يىراقلاپ كېتىشكە جۈرئەت قىلالمىدىم.
 چۈنكى بىرەر ھاڭغا چۈشۈپ كېتىشتىن
 قورقتۇم. مەن ئەسلىدىكى جايىمىدىن
 قوزغالمىي تۇرۇپ، يەنە بىر قېتىم ۋارقى-
 رىدىم. كۆزۈمدىن ياش تۆكۈلۈپ، ئاۋا-
 زىم بوغۇلۇپ قالدى. ئاھ، مەن ئەمدى
 ياردەمگە ئېرىشەلمەي ئۈمىدسىزلىك ئىچى-
 دە ئۆلۈپ كېتەرەنمۇ. ئۇلار ئۆيىدە
 قىپقىزىل ئوت كۆيۈپ تۇرغان ئىسسىق
 مەشىنىڭ يېنىدا ئولتۇرغاندۇ. ئۇلار مې-
 نىڭ بېشىغا كەلگەن قىسمەتنى ئەلۋەتتە
 بىلىمەيدۇ. دادام مېنىڭ ئۆلگىنىمنى
 بىلىسە چوقسۇم ھەسرەت چېكىدۇ. ئۇ
 ھەسرەت چېكىپ ئۆلۈپ قالىدىغان بول-
 دى. ئۇنىڭ يۈزىكى پارە-پارە بولىدى-
 غان بولدى. ۋاي ئېسىت، بىچارە دادام!

ھامماچام قانداق قىلارمۇ ئۇنىڭ ماڭا سىڭ-
 دۈرگەن ئەجرى بىكارغا كېتەرەمۇ؟ مەن
 دەسايەتتە چۈش كۆرۈۋاتقانداك ئۆتكەن
 كۈنلىرىمنى ئەسلىدىم، بالىلىق چاغلى-
 رىمىدىكى خىيالىي مەنزىرە چۈشۈمىدىكىدەك
 كۆز ئالدىمدا غىل-پال ئايان بولدى.
 مەن شۇ ئاپتتا ئۆز ھاياتىم ئۈچۈن قات-
 تىق ئېچىنىدىم. مەن ۋۇجۇدۇمدىكى پۈتۈن
 كۈچۈمنى يىغىپ، ئۈمىدسىز ھالدا يەنە
 بىر قېتىم ۋارقىرىدىم. مەن ناۋادا بىرەر
 كىشى ئاۋازىمنى ئاڭلاپ قېلىپ، مېنى قۇت-
 قۇزۇشقا كېلىپ قالسا ئەجەب ئەمەس، دەپ
 ئويلىغانىدىم، ئۈمىدىم ئۇزۇلدى. بىراق
 مەن بىر ئەكس سادانى ئاڭلاپ ھەيران
 قالدىم، بۇ ئەكس سادا مەن ۋارقىرىغانغا
 ئوخشاش ناھايىتى ئۇزۇن، ناھايىتى
 سۈرلۈك بولۇپ، بۇ سۈرلۈك ئاۋاز گويىا
 يەتتىنچى قەۋەت ئاسماندىن ئاڭلىنىۋات-
 قانداك قىلاتتى. ئاخىرىدا مەن بۇ ئا-
 ۋازنىڭ شارقىراتمىنىڭ ئاۋازىغا قوشۇلۇپ
 كەتكەنلىكىنى ھېس قىلدىم. چۈنكى مەن
 بالىلارنىڭ بۇ جەھەتتىكى پىئاراڭلىرىنى
 كۆپ ئاڭلىغانىدىم. يۈرىكىم دۈپۈلدەپ
 كەتتى. بىردەمدىلا پۈتۈن بەدىنىم بوش-
 شىپ قىياچە مادارىم قالمىدى. ئەمدى
 ۋارقىراشتىن توختىدىم. دەل مۇشۇ چاغ-
 دا مەن قانداقتۇر بىر ئىتنىڭ ئاۋازىنى
 ئاڭلىغاندەك بولدۇم. دەرھال كاللامدا
 لاسنىڭ ئاۋازىمۇ نېمە، دېگەن خىيال
 پەيدا بولدى، لاس قېرىندىشىمنىڭ پادا
 ئىتى ئىدى. ئۇ كۆرۈمىز، يېرىمجان
 لالما ئىت بولۇپ، دادام ئۇنى كۆرسىلا
 تىلايىتتى، قوغلايتتى، يېقىن كېلىپ
 قالغان بولسا تېپەتتى. چۈنكى بۇ ئىت
 ئادەمنىڭ يېنىدىن كەتمەيتتى. ئۇنىڭ

خىنىمغا كۆزۈم يەتتى. شۇ ئەسنادا بىر ئادەمنىڭ كۈل رەڭ چاپىنىنى بۇلاڭلاپ بارا- بارا ماڭا يېقىنلاشقانلىقىنى ئو- چۇق پەرق ئەتتىم. باياتىن ماڭا كۆرۈن- گىنى گرىگورىنىڭ شامالدىن دالدا بو- لىدىغان يەڭگىسىز چاپىنى ئىدى.

— ئاھ، گرىگورى! — مەن ئېڭىز- خاچ، گرىگورىغا ئۆزۈمنى ئېيتىپ ئۇنىڭ بويىدىن قۇچاقلاندىم. خۇشلۇقىدىن بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلالىدىم. گرىگو- رىمۇ گەپ- سۆز قىلمىدى، مەن بىردەم- لىككە جىم تۇرۇپ قالدىم. گرىگورى بول- سا بىز ئەمدى ھەرىكەت قىلىشىمىز كې- رەك، ھاياتىمىز ئۈچۈن مېڭىپ ھەرد- كەت قىلايلى، بىز چوقۇم ئۆيگە قايتىش يولىنى ئىزدەپ تاپايلى، ئىمكانىيەت بولسىلا ھەرىكەت قىلىپ تۇرۇشىمىز لازىم، ھەرىكەت قىلىساق توڭلاپ ئۆلۈمىز دېدى.

— ئۆيگە قايتىش يولىمىزنى بى- لەمسەن؟ — دېپ سورىدىم مەن.
— مەھەللىدىن چىققاندا بىلەتتىم، ھازىر ئاڭقىرالمايۋاتىمەن. ھەممە يەرنى قار كۆمۈپ تاشلاپتۇ، تونۇيالمايۋاتىمەن. بايا بۇ يەرگە كەلگەندىن كېيىن، مەنمۇ ئېزىپ قالدىم، — دېدى گرىگورى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئالدىدا پادا ھەيدەيدىغان تايىقى بىلەن يول تېپىپ ماڭدى، مەن ئۇنىڭغا ئەگىشىپ يېنىدىلا ماڭدىم، ھەر- بىر قەدەمنى ئېھتىيات بىلەن باستۇق، ناھا- يىتى تەستە ئىلگىرىلىدۇق. بۇ ئىنتايىن مۇشەققەتلىك سەپەر بولدى. ئېرىندىم گرىگورى لاسنىڭ يول باشلىشى بىلەن مېڭىۋاتاتتى، لاس بولسا ئۆزىنىڭ ئىت- تىدارىغا تايىنىپ كېتىۋاتاتتى. ئاسمان

ئۈستىگە، ئۇ مېنىڭ قېرىندىشىمىنىڭ ياخ- شى كۆرىدىغان ئىتى ئىدى. مۇنداق چاغدا گرىگورى ئىتىنى دەرھال ئېلىپ كېتىپ، ئىتىنىڭ گەمسىدە بىردەم- يې- رىدەم ئولتۇراتتى. ئىت بەزىدە تۇ- سانتىن قاتتىق قاۋاپ ياكى غىڭشىپ كەتسە، دادام قاتتىق تېپىپ سالغىنىغا پۇشايمان قىلىپ خىجىل بولۇپمۇ قالاتتى. بىراق دادام گرىگورىنى ئەيىبلەش ئار- قىلىق ئانچە- مۇنچە ئۆزىنىمۇ ئەيىبلەپ قويايتتى. گرىگورىنى بولسا ئىتىنى ياخشى تەربىيەلىمىدىك، بۇ ئىت دائىم ئاشخان- نىڭ ئوچىقىنىڭ يېنىغا كېلىپ يېتىۋا- لىدۇ، ئىت بېقىشتا مۇشۇنداق دۆتلۈك قىلساڭ كىلىنتانۇندىكى بىراقلىق ئىتلار يارامسىز بولۇپ قالىدۇ، دەپ ئەيىبلەيتتى. گرىگورى بولسا بۇنداق ئەيىبلەشلەرنى ئاڭلىمىغاندەك جىملا قاراپ تۇراتتى.

ھېلىقى ئاۋاز يەنە ئاڭلاندى، بۇ لاسنىڭ ئاۋازى ئىدى. مەن پۇرسەتنى قولدىن بەرمەي، پۈتۈن كۈچۈم بىلەن: — لاس! لاس! خۇدا ھەققى، مې- نى قۇتقۇز، لاس! — دەپ ۋارقىردىم. بىر- ئازدىن كېيىن، ئاق تۇمشۇق لاس ئاياغ تەرىپىدە پەيدا بولدى. ئۇ بىردەم ئوڭ تەرىپىمگە، بىردەم سول تەرىپىمگە ئۆتۈپ مېنى پۇرىغىلى تۇردى. ئۇ خۇ- شاللىقتىن ھاسىرايتتى، يەنە بىر تەر- رەپتىن ئادەتتىكى چاغلاردىكىدەك تىپ- ۋېتىشىمدىن ئەنسىرەيتتى. بىراق مەن بولسام خۇشاللىقىمدىن تىترىگىنىمچە ئېگىشىپ لاسنىڭ دۈمبىسىگە ئۇرۇپ قوي- دۇم. پۇت- قوللىرىم تىترىپ ئۆر- تۇرۇرە تۇرالمىدى، نېمە قىلىشىمنى بىلمەيمەن قالدىم، بىراق ئۆلۈمدىن قۇتۇلۇپ قال-

بەك قاراڭغۇلىشىپ كەتكەنلىكتىن، يىم-راقتىكى نەرسىلەرنى زادىلا پەرق ئېتەلمەيتتۇق. بىراق گىرېگورى پات-پاتلا لاسنى چاقىرىۋالاتتى ۋە ئۇ قايتىپ كەلگەن تەرەپنى بەلگە قىلىۋېلىپ ئالغا ئىلگىرىلەيتتى. توختاۋسىز ھەرىكەت بىزنى توڭلاشتىن ساقلاپ قېلىۋاتاتتى. مېنىڭ پۈتۈن جىسىمىدا ئۆلۈمدىن قۇتۇلۇپ قېلىش ئارزۇسى باش كۆتۈرگەنىدى، بۇ ئارزۇ بارغانسېرى كۈچىيىپ باراتتى. سوغۇق بىزگە شىددەت بىلەن ھۇجۇم قىلاتتى، سوغۇقتىن مۇزلاپ كېتىۋاتاتتۇق. قېرىندىشىمىنىڭ تاغقا بېرىپ تۇرىدىغان ۋاقتى كۆپ بولغاچقا، بۇنداق قاتتىق سوغۇققا مەندىن بەك-رەك بەرداشلىق بېرەلەيتتى. ئۇ لاسنى پات-پات چاقىرىپ تۇرغاندىن باشقا ھېچنەمە دېمەيتتى. مەن پۈتۈن غەيرىتىمىنى يىغىپ ۋايىم-ماسلىققا تىرىشاتتىم. بىراق بۇ قېتىم ئاپەت خاراكىتېرلىك، جانغا زامىن بولىدىغان ئۇيقۇ بارا-بارا ماڭا ھۇجۇم قىلىشقا باشلىدى.

— ماڭالىمدىم، — ئاغزىم گەپكە قوشماي، ئاران شۇنداق دېدىم. شۇ چاغدا توساتتىن قېرىشقاندا ئۇيقۇم كەلدى، بىراق گىرېگورى يەنىلا ئۆرە تۇراتتى. ئۇ مېنىڭ قاتتىق توڭلاپ كەتكەنلىكىمدىن چۆيلىۋاتقانلىقىمنى ھېس قىلغان ئوخشايدۇ.

— توختاپ قالساق بولمايدۇ، — دېدى ئۇ گويا ئۆزىگە سۆزلەۋاتقاندا، — مەن ساڭا ئېيتىپ قوياي، ئۆيگە تېخى يېتىلمىشىمىدۇق، ھازىر پۈتۈن ئۈمىدىمىز لاسقا باغلىق بولۇپ قالدى. كىلە، يىم-لاشكام بىلەن بۆكەپ قوياي، ماۋۇ تاھ

نىڭ ئارقىسىدا بىردەم ياتقىن. شامالنى توسىدىكەن. مەن يېنىڭدا ياتاي، يېقىن ياتساق توڭمايمىز! سەندە ئۆيىدىكىلەر تو-نۇغىدەك بىر نەرسە بارمۇ؟

گىرېگورى مېنىڭ ئۇخلاپ قېلىشىمنى قىچىمۇ خالىمايتتى، چۈنكى ئۇخلاپ قالسام زادى بولمايتتى، ئۇ بەلگە بولغىدەك بىرەر نەرسىنىڭ بار-يوقلۇقىنى يەنە سورىغانلىقى ئۈچۈن، يانچۇقۇمدىن قول ياغلىقىمنى چىقاردىم، قول ياغلىقىمنىڭ چۆرىسىدە ھامماچام تىكىپ بەرگەن كەشتە بار ئىدى. گىرېگورى ياغلىقىنى قولۇمدىن ئېلىپ لاسنىڭ بويىغا چېكىپ قويۇپ: — ھەي، لاس، چاپسان ئۆيىگە بار، — دېدى. سەت، كۆرۈمىز، سالپاڭ قۇلاق پادا ئىتى شۇئانلا گويا كىرىپتىن ئايرىلغان ساداقىنىڭ ئوقىدەك، قاراڭغۇلۇق ئىچىگە شۇڭغۇپ كىرىپلا كەتتى. ئەمدى ياتسام بولىدۇ، ئەمدى ئۇخلىسام بولىدۇ، دەپ پىچىرلايتتىم ئۆز-ئۆزۈمگە. مەن گويا ھوشۇمدىن كەتكەندەك بولۇپ قالغانىدىم. شۇ ئەسنادا، قېرىندىشىمىنىڭ ئۈستۈمگە قانداقتۇر بىر نەرسىنى ئاستا يېپىۋاتقانلىقىنى سەزگەندەك بولدۇم، لېكىن نېمە ياپقانلىقىنى بىلمىدىم، بىلىڭمۇ-جۇ، ئويلىغۇمۇ كەلمىدى. مەن ئۆزۈمگە بەك نەپەرەتلىنىدىم. بەك شەخسىيەتچىكەن-مەن. ئەگەر شەخسىيەتچى بولمىغان بولسام مۇشۇنداق ئادەمزاتسىز چۆلۈككەن، پايانسىز قارلىق دالدا، قاتتىق شۇبىر-غاندا بىرسى كىيىملىرىنى سېلىپ ماڭا يېپىپ قويسا شۇنىمۇ بىلىمىدىم. گىرېگورى مېنى باغرىغا بېسىپ يېنىمدا ياتقاندا، مەن خۇشلۇقىمدىن ئۇنىڭ قوللىرىنى چىڭ تۇتۇۋالدىم.

ئۇنىڭدىن تاش يۈرەك ئۆگەي دادامنى كەچۈرگىن، دەپ تىلەيمەن.

مەن دادامنىڭ باشقا گەپ - سۆزلىرىنى ئاڭلىمىدىم، بىر قاتار ئەسلىمىلەر كۆز ئالدىدا بىر - بىرلەپ ئايان بولدى. مەن ئۆلۈم گىردابىدىن قايتىپ كەلگەندىم. مەن ئاستا - ئاستا ئوڭشىلىپ، بىر - ئازدىن كېيىن ئاخىرى ھوشۇمغا كەلدىم.

دادام مېنىڭ چىرايمىغا سىنىچىلاپ قارا - ۋاتاتتى. مەن ئۇنىڭ چېچىنىڭ تامامەن ئاقىرىپ كەتكەنلىكىنى، قوللىرىنىڭ توغ - تىماي تىترەۋاتقانلىقىنى كۆردۈم.

بىز گىرېگورى توغرىسىدا قايتا سۆز - لەشمىدۇق، ئۇنىڭ توغرىسىدا سۆزلەشنىڭ مۇھاجىتى قالسىغانىدى. بىراق گىرېگورى سىرلىق قىياپەتتە بىزنىڭ قەلبىمىزدىن ئورۇن ئالدى.

لاس بىزنىڭ ئەتراپىمىزدا ئايلىما نىپ يۈرەتتى. دادام ئۇنى سىلاپ قويمىق. چى بولۇۋېدى، ئۇ قورقۇپ قېچىپ كەتتى. دادام بولسا گويا بۇ سۈكۈتتە يۈرگەن بىر چارە ھايۋاننىڭ قارغىشىغا قالغاندەك بو - لۇپ، بىر ئۇلۇغ - كىچىك تىندى - دە، بىر ھازاغىچە گەپ - سۆز قىلماي ئورنىدا تۇ - رۇپ قالدى.

ھامماچام فېنىنى پۈتۈن ئەھۋالىنى ماڭا ئېيتىپ بەردى. دادام ھېلىقى دەھ - شەتلىك ۋەقە يۈز بەرگەن كېچىسى شۇن - چە ئۇزاققىچە قايتىپ كەلمىگەنلىكىم ئۈچۈن خاپا بوپتۇ. ئۇ ئىنتايىن بىئارام بولۇپ، گىرېگورىغا ئارتۇقچە يولسىزلىق قىلىپتۇ. دادامنىڭ قوپاللىقى چەك - تىن ئېشىپ كې - تىپتۇ. ھەتتا ئۇنىڭ دادىسىنىڭ نامراتلىق - قىمىنى تىلغا ئېلىپ ھاقارەت قىلىپتۇ. يەنە تېخى دۆتلۈكىدىن ھېچبىر ئىشنى كۆ -

شۈبھىسىمال، ئانام جان ئۇزۇش ۋاق - تىدا ئىككى - سىزنىڭ ئۇنىڭ يېنىدا بىللە ياتقىنىمىزنى ئۇنتۇپ كەتكەنەنەن، ئانام سېنىڭ كىچىككىنە قوللىرىڭنى ماڭا تۇت - قۇزۇپ قويغانىدى. ئۇ ھازىر بىزنى كۆ - رۇۋاتقاندۇ، ناھايىتى خۇش بولغاندۇ، چۈنكى بىز ئەمدى ئۇنىڭ يېنىغا بارىدىغان بولدۇق. قانداقلا بولمىسۇن ئاللا بىز بىلەن بىللە بولىدىغان بولدى.

— سۆيۈملۈك گىرېگورى، — دەپ پى - چىرىلدىم - دە، توڭلىماسلىقىم ئۈچۈن ئۇنىڭغا تېخىمۇ يېقىن ياتتىم. كۆزۈم ئاستا - ئاستا ئۇيغۇغا كېتىۋاتقاندۇمۇ ئۇ ھەدەپ ئانام توغرىسىدا سۆزلەۋاتاتتى. بىر ئازدىن كېيىن (ماڭا گويا ئازغىنە ۋاقىت ئۆتكەندەك بىلىندى) ئەتراپىدا بىرمۇنچە مادەملەرنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى، ئادەملەرنىڭ يۈز - كۆزلىرىنىڭ پال كۆ - رۈنەتتى. پۈتۈن ۋۇجۇدۇمغا يېقىملىق، ئىسسىق ھارارەت تازالغاندەك بولدى. قاراپ باقسام ئۆيىدە، كارىۋىتىمدا يېتىپتىمەن.

— گىرېگورى قېنى؟ — دېدىم مەن مېنى - نەتدارلىقىمنى ئىپادىلەش ئۈچۈن.

ئۆيىدىكىلەر بىر - بىرىگە قاراپ تۇ - رۇپ قېلىشتى، دادامنىڭ ئىلگىرىكى سۈرلۈك قىياپىتى يوقالغان، چىرايى تا - تىرىپ قالغانىدى. ئۇنىڭ ئاغزىنىڭ سەل - پەل مىدىرلاپ كەتكىنىنى، كۆزىگە تۇنجى قېتىم ياش ئالغىنىنى كۆرۈپ قالدىم.

— ئەسلىدە يەرنىڭ يېرىمىنى ئۇنىڭ ھا بۇلۇپ بېرىشىم كېرەك ئىدى. مەن ئۆز پۇشتۇمدىن بولغان بالامغا ئوخشاش ئۇنىڭغا دۇئا قىلىشىم كېرەك ئىدى. ئاھ، خۇدا! مەن ئۇنىڭ ئايىغىغا باش قويۇپ،

ئۆلۈمگە قىلالمايسەن، دەپ تىللاپتۇ.
 ئۇ چاغدا پېشقەدەم پادىچىمۇ شۇ يەردە
 بارىكەن، دادام ئادەتتە ئۇلارغا ئوبدان
 مۇئامىلە قىلاتتى. شۇنىڭ بىلەن گرىگورى
 دەس ئورنىدىن تۇرۇپتۇ - دە، لاسنى چا-
 قىرىپ مېنى ئىزدىگىلى يولغا چىقىپتۇ.
 بىچارە. لاس، ئىلگىرى باشقىلارنىڭ تې-
 پىشىدىن، ئۇرۇشىدىن قورقۇپ دائىم
 ئۇنىڭ ئورۇندۇقىنىڭ ئاستىغا كىرىۋالات-
 تى. دادام بىلەن ھامماچام فېنىنى مې-
 نىڭ ھېلىقى چاغدىكى كىشىلەرنى ھەي-
 ران قالدۇرغان ئەھۋالىمنى بىر مەزگىل
 ئاغزىدىن چۈشۈرمەي سۆزلەپ يۈردى. ھامما-
 چام ماڭا مۇنۇلارنى سۆزلەپ بەردى: گرىگورى
 پات ئارىدا شۇنچىغان چىقىپ كېتىدىغان
 لىقىنى مۆلچەرلىگەن، شۇنىڭ بىلەن بى-
 ۋاسىگە ئېيتىپ قويمايلا مېنى ئىزدەشكە
 ۋازى يالغۇز چىقىپ كەتكەن. ئۈچ سائەت
 تىن كېيىن، قورۇقتىكىلەرنىڭ ھەممىسى
 ئىنتايىن ئالاقزادە بولۇپ، مېنى قەيە-
 ردىن ئىزدەشنى بىلەلمەي قېلىشقان. ھەت
 تا گرىگورىمۇ قورۇقتىكىلەرنىڭ ئېسىدىن
 چىقىپ كەتكەن. بىچارىنىڭ چىقىپ كەت-
 كىنىگە ھېچكىم دىققەت قىلمىغان، ئىست،
 بىچارە گرىگورى! شۇ چاغدا لاس قايتىپ
 كەپتۇ، ئۇنىڭ بويىنىدا مېنىڭ قول ياغلىقىم
 چېگىدايىك ئىكەن. ئۇلار شۇئان ئىشنىڭ
 تېگىگە يېتىپتۇ - دە، پۈتۈن قورۇقتىكىلەر
 قوزغىلىپ چىقىپ، لاسقا ئەگىشىپ مېنى
 ئىزدەپتۇ. ئادەملەر جۇۋا، پەلتۇ، ئەد

يال ۋە بەيلەندى قاتارلىق نەرسىلەرنى
 ئېلىۋېلىشقانىكەن. لاس ئادەملەرنى باش-
 لاپ ھېلىقى شامالنى توسۇپ تۇرغان قۇ-
 رام تاشنىڭ يېنىغا كەلگەندە، مەن ئۇ يەردە
 مۇزلاپ قېتىپ قالاي دېگەن ھالەتتە
 تىترەپ ياتقانمكەنمەن. خۇداغا شۇكرى،
 ھاياتكەنمەن. ئۈستۈمگە قېرىندىشىمنىڭ
 يەڭسىز پىلاشكىسى، ئايىغىم تەرەپكە پاد-
 چىلارنىڭ قېلىن پەلتۇسى مەھكەم يېپىق
 لىق ئىكەن. گرىگورى پەقەت يىلىڭ كۆڭ-
 لەك بىلەن ماڭا ئالدىنى قىلىپ ياتقان-
 كەن. ئۇنىڭ توڭلاپ قالغان چىرايى كۈ-
 لۈمسىرەپ ياتقاندا كۆرۈنۈپتۇ (گرېگو-
 رى ئۆمرىدە كۈلۈپ باقمىغان بولغىدى)،
 دادام بۇ ئالەم بىلەن خوشلىشىد-
 ىغان چېغدا ئەڭ ئاخىرىدا گرىگورىنى ئەس-
 لەپ مۇنداق دېگەندى:
 - خۇدا، ئۆز دادىسىدىن يېتىم قال-
 ىغان بىر بالىغا شۇنچە باغرى تاشلىق
 قىلغىنىمنى كەچۈرگەيسەن!
 ئۇنىڭ چىن قەلبىدىن توۋا قىلغان
 لىقى ۋە ئانامغا بولغان يالقۇنلۇق، چوڭ
 قۇر مۇھەببىتى ئۇ ئۆلگەندىن كېيىن بىز
 تېپىۋالغان بىر ۋاراق قەغەزدە ئىپاد-
 لەنگەن، دادام بۇ قەغەزدە تاغ تەرەپنى
 سىزىق ئارقىلىق ئىپادىلەپ، مېنى تاغ
 باغرىغا دەپنە قىلىڭلار، دەپ ۋەسىيەت
 قىلغان. چۈنكى ئۇ يەرگە بىچارە گرىگو-
 رى بىلەن ئانام دەپنە قىلىنغانىدى.

(«داڭلىق يازغۇچىلارنىڭ ئەسەرلىرى» ژۇرنىلىنىڭ

1992 - يىلىلىق 1 - سانىدىن ئېلىندى.)

ئابدۇرىشىت ھاپىز تەرجىمىسى

ھەسئۇل مۇھەررىر روزىيە ھەمەت جۈمە

ئەدەبىي ھايات - ۋە ئۇچۇرلار

پېشقەدەم شائىر قۇربان ئىمىن ۋاپات بولدى

ئۇيغۇر ھازىرقى زامان ئەدەبىياتىنىڭ مۇھىم ۋە كىلىمىدىن بىرى، پېشقەدەم كوممۇنىست شائىر قۇربان ئىمىن 1992 - يىلى 8 - ئاينىڭ 19 - كۈنى قەشقەر شەھىرىدە كېسەللىك سەۋەبى بىلەن بەختكە قارشى ئالەمدىن ئۆتتى.

قۇربان ئىمىن 1914 - يىلى قەشقەر شەھىرىدە ئۇششاق تىجارەتچى ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن. ئۇ دەسلەپ قەشقەردىكى دىنىي ھەم پەننىي مەكتەپلەردە، 1939 - يىلىدىن 1942 - يىلىغىچە ئۆلكىلىك دارىلمۇئەللىمىندە ئوقۇغان. 1943 - يىلى قازىرىق باشلانغۇچ مەكتىپىدە ئوقۇتقۇچى بولۇپ ئىشلىگەن. ئازادلىقتىن كېيىن قەشقەر ۋىلايەتلىك سەنئەت ئۆمىكى، قەشقەر شەھەرلىك مەدەنىيەت يۇرتى، «قەشقەر گېزىتى» قاتارلىق ئورۇنلاردا ئىشلىگەن. «قەشقەر ئەدەبىياتى» ژۇرنىلىنى تەسسىس قىلىش ۋە ئۇنى كەڭ كىتابخانلارغا تونۇتۇش جەريانىدا نۇرغۇن جاپالىق ئەمەلىي خىزمەتلەرنى ئىشلىگەن.

قۇربان ئىمىننىڭ «ئەدەبىيات» ناملىق تۇنجى شېئىرى 1937 - يىلى دېكابىردا «قەشقەر گېزىتى» دە ئېلان قىلىنغان. شائىر شۇندىن بۇيان ئەدەبىي ئىجادىيەتنىڭ ئۇزۇن ھەم جاپالىق مۇساپىسىنى بېسىپ ئۆتۈپ، خەلقىمىزگە ئاز بولمىغان قىممەتلىك مەنىۋى ئوزۇقلارنى تەقدىم قىلغان.

قۇربان ئىمىن ياشلىق چاغلىرىدىن باشلاپلا ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنى، ئۇيغۇر كلاسسىك شائىرلىرىنىڭ شېئىرلىرىنى قېتىق قىلىپ ئۆگەنگەن. پۇشكىن، لېرىمونتوپ، گوركىي، لۇشۇن، گومورۇ، ئەي چىڭ قاتارلىق جۇڭگو ۋە چەت ئەل ئەدىبلىرىنىڭ ئۇيغۇر تىلىغا تەرجىمە قىلىنغان بىر قىسىم ئەسەرلىرى بىلەن تونۇشقان. شىنجاڭ ئۆلكىلىك دارىلمۇئەللىمىندە ئوقۇۋاتقان چاغلىرىدا ئىنقىلابىي قۇربان ماۋ زېمىن، چىن تىيەنچۇ ۋە مەشھۇر يازغۇچى ماۋدۇن قاتارلىق ئىلغار كىشىلەرنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىغان. شۇڭا ئۇ ئازادلىقتىن ئىلگىرىلا ئۆز خەلقىنىڭ ئىلغار پىكىرلىك شائىرلىرى قاتارىدا مەيدانغا چىقىپ، «شوخ - ئەركىن» تەخەللۇسى بىلەن «ئاچچىق كۈنلەر»، «ھېيتگاھدا ئۈچ قىز»، «ئەركىنلىك» قاتارلىق شېئىرلىرىنى، «گۈلەم»، «ئىبىرەت» قاتارلىق ھېكايىلىرىنى ۋە «تۈركىيەنىڭ تەقدىرى»، «ئارىستان»، «چېچىكىم»، «ئاشنامدا دەشتام» قاتارلىق بىر مۇنچىلىغان سەھنە ئەسەرلىرىنى كەينى - كەينىدىن ئىجاد قىلىپ، چىرىك ئىجتىمائىي تۈزۈمنى، ئەكسىيەتچى كۇچا - ئەرنىڭ زۇلۇمىنى، جاھانگىرلىكنىڭ جىنايىتىنى ھەم فېئودالىزمنىڭ ئاسارىتىنى غەزەپ بىلەن پاش

قىلغان، خەلقنىڭ ئەركىنلىكى ۋە ئازادلىققا بولغان تەلپۈنۈشىنى، بەختىيار، يېڭى ھايات يارىتىش يولىدىكى كۈرەش ھەم غايىلىرىنى ئىپادىلىگەن. ئۇ يازغان بىر قىسىم سەھنە ئەسەرلەر ئەينى يىللاردا سەھنىلەردە ئوينىلىپ، خەلقنىڭ ئالقىشىغا ئېرىشكەن. شۇڭلاشقا گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرى ئۇنى «قەشقەر گېزىتى» نىڭ تەھرىر بۆلۈمىدىن قوغلىغان ۋە قىيىن - قىستاقلارغا ئالغان، ئەمما شائىر زوراۋانلىق ئالدىدا باش ئەگمەي، ئۆزىنىڭ يالقۇنلۇق شېئىرلىرى ئارقىلىق ئۇنىڭغا تاقابىل تۇرغان. ئۇ 1947 - يىلى ئۆزى بىلەن قەلبداش تۆت نەپەر شائىر بىلەن بىرلىشىپ، «شېرىن» ناملىق شېئىرلار توپلىمىنى تۈزگەن. بۇ توپلامغا كىرگۈزۈلگەن شېئىرلاردا زۇلمەتلىك كونا دۇنيا پاش قىلىنغان، گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرى قاتتىق ئەيىبلەنگەن. خەلق ئاممىسىنى ئويغىتىش دەۋەت قىلىنغان بۇ توپلام «قەشقەر گېزىتى» باسما زاۋۇتىدا بېسىلىپ، رەسمىي تارقىلىشقا باشلىغاندا، گومىنداڭ يەرلىك ئەمەلدارلىرى تەرىپىدىن توختىتىلىپ كۆيدۈرۈۋېتىلگەن. گومىنداڭ دائىرىلىرى پەيلىنى بۇزۇپ، بۇ توپلامغا شېئىرلىرى كىرگۈزۈلگەن قۇربان ئىمىن قاتارلىق شائىرلارنى قولغا ئېلىپ، بىراقلا ئۇچۇقتۇرۇۋېتىشكە ئۇرۇنۇۋاتقاندا، ئازادلىق ھارپىسى يېقىنلىشىپ قېلىپ، مەدەنىي ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا ئۈلگۈرەلمىگەن.

شائىرنىڭ كونا جەمئىيەتتىكى تۇرمۇشى ئىنتايىن غۇربەتچىلىكتە ئۆتكەن. 1949 - يىلى شائىرنىڭ قەلبىگە ئازادلىق تېڭىنىڭ پارلاق نۇرى تۆكۈلگەن. ئۇ 1950 - يىلى كۈزدە ئېلىمىزنىڭ غەربىي شىمال رايونى بويىچە شىئەندە ئۆتكۈزۈلگەن 1 - نۆۋەتلىك ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر ۋەكىللىرى قۇرۇلتىيىغا قاتناشقان. پارتىيە ۋە خەلقنىڭ بۇ خىل ھۆرمەت ھەم ئىشەنچىسىگە ئېرىشكەن شائىر تېخىمۇ ئىلھاملانىپ، ئۆز ئىجادىيىتىنى بېيىتقان. ئۇ شۇ يىلى يەنە شىنجاڭ ئۆلكىلىك ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىنى قۇرۇشقا تەييارلىق كۆرۈش ھەيئىتىنىڭ ئەزاسى بولغان. 1957 - يىلى ئاپتونوم رايونلۇق ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىنىڭ ۋە جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ دائىمىي ھەيئەت ئەزاسى بولغان. 1960 - يىلى جۇڭگو ئەدەبىيات - سەنئەتچىلىرىنىڭ مەملىكەتلىك 3 - نۆۋەتلىك قۇرۇلتىيىغا، 1979 - يىلى 4 - نۆۋەتلىك قۇرۇلتىيىغا، 1984 - يىلى جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ مەملىكەتلىك 4 - نۆۋەتلىك قۇرۇلتىيىغا قاتناشقان.

بىگۇناھ شائىر ئاتالمىش «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» مەزگىلىدە تەقىپ ئاستىغا ئېلىنىپ، ئازاب چەككەن. مەدەنىيەت مۇستەبىتچىلىكىگە ئۈزۈل - كېسىل خاتىمە بېرىلگەندىن كېيىن، ئۇ يەنە بىر قېتىم ئازادلىققا ئېرىشكەن. يېڭى دەۋر ۋە ئۇنىڭ

گۈللىنىش مەنزىرىسى ئەركىنلىكىگە ئېرىشكەن شائىرنىڭ ئىجادىيىتىگە تېخىمۇ كۈچلۈك ئىلھام بەخش ئەتكەن. شۇڭلاشقا ئۇ ئۆزىنىڭ ياشىنىپ قالغانلىقىغا قارىماستىن، يېقىنقى يىللاردىن بۇيان «ۋەتەن ھەققىدە ناخشا»، «قەشقەردە باھار»، «ئانامغا»، «تەڭرىتاغ خىتابى» قاتارلىق 100 پارچىدىن ئارتۇق شېئىر ۋە «ئۈزۈلەيس رىشتە»، «قەشقەر قىزى»، «ھاجى ئاخۇن»، «سېپونت ئىشچىسى» قاتارلىق داستانلارنى يازغان.

پارتىيە 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، ئۇنىڭ «تارىم غەزەللىرى»، «قەشقەر ئاۋازى»، «توي»، «ئاق بۇزغۇن» (كېيىنكى ئىككىسى بىرلەشمە توپلام) قاتارلىق شېئىر، ناخشا تېكىستلىرى توپلاملىرى نەشىر قىلىنغان. 1979 - يىلى «توي» ناملىق دراممىسى، 1981 - يىلى «ئانامغا» ناملىق شېئىرى مۇنەۋۋەر ئەسەرلەر مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن. بىر قىسىم شېئىرلىرى خەنزۇ ۋە باشقا قېرىنداش مىللەتلەر تىللىرىغا تەرجىمە قىلىنىپ تونۇشتۇرۇلغان. شائىر قەشقەر ۋىلايىتىنىڭ يېڭى دەۋردىكى 10 يىلىدا ئەدەبىيات - سەنئەت پائالىيىتى بىلەن ئاكتىپ شۇغۇللانغانلىقى ئۈچۈن، 1989 - يىلى ئەدەبىيات شەرەپ مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن. ئۇنىڭ «تاغ سۇلىرى» ناملىق شېئىرلار توپلىمى قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتىنىڭ 1993 - يىللىق نەشىر پىلانىغا كىرگۈزۈلگەن. ئۇنىڭ شېئىرلىرى تېمىسىنىڭ رەڭدارلىقى، ئەكس ئەتتۈرگەن مەزمۇنىنىڭ كەڭلىكى، تىلىنىڭ ئاممىباب، راۋان ھەم يەڭگىللىكى بىلەن پەرقلىنىپ تۇرىدۇ.

شائىر قۇربان ئىمىن ھايات ۋاقتىدا جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى، جۇڭگو ئاز سانلىق مىللەت يازغۇچىلىرى ئىلمىي جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى، ئاپتونوم رايونلۇق ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىنىڭ ھەيئەت ئەزاسى، قەشقەر ۋىلايەتلىك يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ رەئىسى، پەخىرىي رەئىسى؛ ئاپتونوم رايونلۇق 4 - 5 - نۆۋەتلىك سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشىنىڭ ھەيئەت ئەزاسى، جۇڭگو ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسى 3 - ، 4 - قۇرۇلتايلىرىنىڭ ۋەكىلى بولغان.

پېشقەدەم شائىر قۇربان ئىمىننىڭ ۋاپاتى ئۇيغۇر ئەدەبىياتى ئۈچۈن چوڭ يوقىتىش. خەلقىمىز ئۆزىنىڭ بۇ ئېسىل پەزىلەتلىك، ۋاپادار، كەمتەر، ھارماس ئىجادكارىنى مەڭگۈ ياد ئېتىدۇ.

«تارىم» ژۇرنىلىنىڭ ژۇرنال ئارقىلىق ئوقۇتۇش كۇرسىغا ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش ئېلانى

ژۇرنال ئارقىلىق ئوقۇتۇش ئىقتىساسلىقلارنى يېتىشتۈرۈشنىڭ ئوبدان يولى. كۇرسىمىز ئىقتىساس ئىگىلىرىنى بايقاش، ئەمەلىي يېتەكلەش، كەڭ ھەۋەسكار، ئاپتور ۋە كىتابخانلارنىڭ ئەدەبىياتىنىڭ ھەرقايسى دەۋر ۋە ئېقىملىرى ھەققىدىكى بىلىملىرىنى ئۆستۈرۈش، پۈتكۈل مىللەتنىڭ بەدەئىي ئېستېتىك سەۋىيىسىنى يۇقىرى كۆتۈرۈشنى مەقسەت قىلىدۇ. ئۇنىڭدا ئىجادىيەت ئۇسۇلى، بەدەئىي ماھارەت، دۇنيا ھازىرقى زامان ئەدەبىياتىدىكى ئېقىملار، ئىجادىيەت ئۇچۇرلىرى قاتارلىقلار مۇھىم مەزمۇن قىلىنىپ، كۆپ نۇقتىلاردىن كۆپ قاتلاملىق بەدەئىي ئىجادىيەت بىلىملىرى ۋە ماھارەتلىرى تونۇشتۇرۇلىدۇ. كۇرسىمىزغا ھازىر تۇنجى قارار كۇرسانتلار قوبۇل قىلىنىدۇ.

1. سىنىپلار تۈرى: شېئىرىي ۋە نەسرىي ئەسەرلەر بويىچە ئىككى سىنىپقا ئايرىلىدۇ. ئوقۇغۇچىلار سانى چەكلىمىگە ئۇچرىمايدۇ. ھەۋەسكارلار ۋە ئاپتورلار ئوقۇش تارىخى، يېشى، كەسپىنىڭ قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر ئوقۇشقا تىزىملىنىپ بولۇپرىدۇ.

2. ماتېرىيال ئەۋەتىش: خەت ئارقىلىق يازما يېتەكلەش چىڭ تۇتۇلىدۇ. ئوقۇتۇش جەريانىدا ھەر بىر كۇرسانتقا «تارىم»، «ئىجادىيەت خەۋەرلىرى» ژۇرناللىرى، «شىنجاڭ ئەدەبىيات - سەنئىتى» گېزىتىنىڭ ھەر بىرىدىن بىر نۇسخىدىن ھەقسىز ئەۋەتىپ بېرىلىدۇ. خەت ئالاقىسى ئورنىتىلىپ، يازما يېتەكلەش ئېلىنىپ بېرىلىدۇ.

3. ماتېرىيال تونۇشتۇرۇش بىلەن ئەسەر ئېلان قىلىش سەھىپىسىنى بىرلەشتۈرۈش، ئوقۇتۇش بىلەن ئوقۇشنى كۈچەيتىش چىڭ تۇتۇلىدۇ. كۇرسانتلار بۆلۈمىمىزگە ھەر ئىككى ئايدا ەش پارچىدىن ئون پارچىگىچە شېئىر ياكى ئىككىدىن تۆتكىچە نەسرىي ئەسەر ئەۋەتىدۇ. بۇ ئەسەرلەرنى مەخسۇس مۇئەللىملەر كۆرىدۇ. كونكرېت پىكىر يازىدۇ، ژۇرنالنىڭ كۇرسانتلار سەھىپىسىدە ئېلان قىلىشقا تاللايدۇ. ئەسەر ئېلان قىلىش، ئەسەر تۈزىتىش يىغىنلىرىغا قاتنىشىش، مۇنەۋۋەر كۇرسانت سايلاش قاتارلىقلاردا ھەممە كۇرسانتلارنىڭ مۇۋاپىق ئىمكانىيەت بېرىلىدۇ. نەتىجىسى كۆرۈنەرلىكلىرى يۇقىرى دەرىجىلىك قەلەمكەشلەر يىغىنلىرىغا قاتناشتۇرۇلىدۇ. ھەر دەرىجىلىك يازغۇچىلار جەمئىيەتلىرىنىڭ ئەزالىقىغا تونۇشتۇرۇلىدۇ.

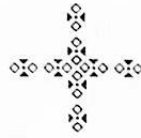
تىزىملىتىش: ئوقۇش ھەققى 60 يۈەن بولىدۇ. زاۋۇت، كان، كارخانا، مەكتەپلەر، ئوبلاست، ۋىلايەت، شەھەر ۋە ناھىيىلەردىكى مەدەنىيەت ئورۇنلىرىدا كوللېكتىپ تىزىملىتىشچىلار ئوندىن ئاشسا باھادا ئېتىبار بېرىلىدۇ. ئوقۇش ھەققى پوچتا پېرىۋوت چېكى ئارقىلىق ئەۋەتىلىشى، ئەۋەتكۈچىنىڭ ئىسىم-فامىلىسى، ئادرېسى، پوچتا نومۇرى ئېنىق يېزىلىشى كېرەك. پۇل تاپشۇرۇۋېلىنغاندىن كېيىنلا تالون ۋە ئوقۇشقا قوبۇل قىلىش ئۇقتۇرۇشى ئەۋەتىلىدۇ. ئوقۇش ئاخىر-لاشقاندا ئوقۇش تۈگىتىش كۇۋاھنامىسى تارقىتىلىدۇ.

تىزىملىتىش ۋاقتى: بۈگۈندىن باشلاپ 12 - ئاينىڭ ئاخىرىغا قەدەر. ئوقۇش مۇددىتى 9 ئاي بولۇپ، 1992 - يىلى 12 - ئايدىن 1993 - يىلى 8 - ئايغىچە. كۇرسانتلارنىڭ تاپ-شۇرۇقلىرى 1992 - يىلى 11 - ئايدىن باشلاپ ئىشلىنىدۇ.

خەت - چەكلەرگە ئۈرۈمچى جەنۇبىي دوستلۇق يولى، 22 - قورۇ، «تارىم» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمى ئوقۇتۇش بۆلۈمىگىسىگە تېكىدۇ، دەپ يېزىلسا بولىدۇ. پوچتا نومۇرى: 830000.

شائىر تۇرغان شاۋۇدۇن دېكلا ماتىسىيە ئوقۇماقتا .

سەبىداشلىرى ئارىسىدا .

بىلەن بىللە . ئۇ ، ئىلىدىكى ياش ئانىلار

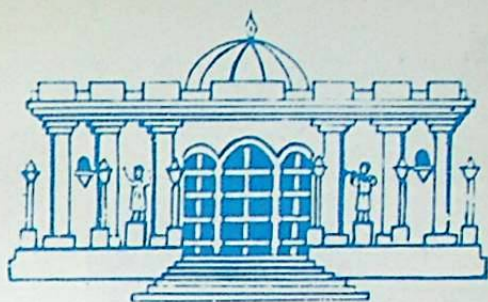
12 مۇقام مۇھاكىمىسى ئۈستىدە .

تۇرغان شاۋۇدۇن كۆزىگە كۆرۈنگەن ئوتتۇرا ياش ئەدىبلرئىمىزنىڭ بىرى . ئۇنىڭ ئەسەرلىرى 1956 - يىلىدىن ئىبارەت ئېلان قىلىنىشقا باشلىغان . «ھايات دولقۇنى» ، «قەرز قالغان توي» ، «ئىختىرا ھەۋىسى» ، «ئاشلىنار شۇنداق» ، «سازەندە ناخشىسى» ، «شاھزادە غۇلام» قاتارلىق 5 تولىمى ھەمدە باشقىلار بىلەن بىرلىكتە تۈزگەن «ۋەتەنگە مەدھىيە» ، «ئىلى خەلق ناخشىلىرى» قاتارلىق 5 ناخشا تېكىستلىرى تولىمى ئىشلىتىلغان . «گۈلسۈم» ، «شېئا ئىپاس كېسەل» ، «تاشۋاي» ، «گۈزەل دولان دەرياسى» ، «ئۆزۈمە سايسى» ، «گۈلباغ» ، «سېمىنىش» قاتارلىق 30 پارچىدىن ئارتۇق ئەسىرى ئاپتونوم رايون ۋە مەملىكەت بويىچە 1 ، 2 - دەرىجىلىك مۇكاپاتلارغا ئېرىشكەن .

ئۇ ، پىشقەدەم ئۆزبېك شا - ئىرى پەرھەتى قاتارلىقلار بىلەن بىللە .

《塔里木》文学月刊（维吾尔文）

TARIMAMONTHLY LITERATURE JOURNAL

IN UIGHUR LANGUAGE

تاریم

编辑：《塔里木》编辑部
出版：新疆人民出版社
印刷：新疆新华印刷厂
发行：乌鲁木齐市邮局
订阅、零售：各地邮局所

1992 - يىل 11 - سان (381 - سان) ، 42 - يىل نەشرى .
تۇرگۈچى « تاریم » ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمى .
ئۈرۈمچى جەنۇبىي دوستلۇق يولى 22 - قورۇ ، تېلېفون نومۇرى : 416214 .
شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشر قىلدى . شىنجاڭ شىنخۇا باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى .
ئۈرۈمچى پوچتا ئىدارىسىدىن تارقىتىلدى . مەملىكەت بويىچە ھەممە
جايلاردىكى پوچتا ئىدارىلىرى مۇشتىرى قوبۇل قىلىدۇ .

国际统一刊号：ISSN 1002-9044 ISSN 1002_9044 خەلقئارالىق بىرلىككە كەلگەن ژۇرنال نومۇرى :

国内统一刊号：CN 65-1010/I CN 65_1010 / I مەملىكەت بويىچە بىرلىككە كەلگەن ژۇرنال نومۇرى :

邮发代号：58-66 定价：1.70 元 يۈەن 1.70 ، باھاسى : 10 ، 58 - 66 . پوچتا ۋاكالىت نومۇرى :

邮政编码：830000 پوچتا نومۇرى :